

נבואות פתיחה לספרפרק אזמנו של ירמיה

א דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות- שם עיר בארץ בנימן. באשר היה תחילת דבר ידוד אליו בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה בשלש עשרה שנה למלכו. ג ויהי המשך נבואתו בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה, עד תם- סיום עשתי עשרה שנה לצדקיהו בן יאשיהו מלך יהודה שזה היה גם עד גלות ירושלים בחדש החמישי- חודש אב שבו נחרב בית המקדש (לא הוזכרו כאן המלכים יהואחז ויהויכין שמלכו גם כן בתקופה זו מפני שהם מלכו רק שלושה חודשים כל אחד ואין זה משמעותי כל כך). {פ}

מינוי ירמיה לנביא ותפקידו

ד ויהי דבר ידוד אלי לאמר. ה בטרים- עוד לפני ש אצורך (אצרך)- יצרתי אותך בבטן של אמך- ידעתיך- הכרתי את חשיבותך, ובטרים- עוד לפני ש תצא מרחם אמך- הקדשתיך- קידשתי וזימנתי אותך, וכבר מאז נביא לגוים נתתיך. ו ואמר: אהה- קריאת צער- אדוני ידוד, הנה לא ידעתי דבר- לפני אנשים רבים דברי תוכחה ובצורה יפה כדרך הנביאים, פי נער- צעיר לימים אנכי. {ס}

ז ויאמר ידוד אלי: אל תאמר נער אנכי כי אין זה משנה לי, פי- אלא על כל אשר אשלחך- תלך, ואת כל אשר אצוך- תדבר (יש פה גם תשובה מסויימת בכך שאתה הולך בשליחותי ומדבר בדברי ואז אין זה משנה שאתה נער). ח אל תירא מפניהם, פי- מפני ש אתך אני להצילך שלא יהרגו אותך, נאם ידוד. ט וישלח ידוד את ידו ויגע על פי- כך ראה ירמיה במראה הנבואה, ויאמר ידוד אלי: הנה מעשה זה הוא סימן לכך ש נתתי דברי בפיך ואתה תינבא עכשיו (ואפילו בעל כרחו). י ראה הפקדתיך- מיניתי אותך היום הזה על הגוים ועל הממלכות- הארצות השונות, בכך שאתה תינבא עליהם נבואות אלו והן יתקיימו- לנתוש- לעקור ולנתוץ- לשבור לרסיסים ולהאבד- להשמיד ולהרוס, לבנות ולנטוע (רואים מכאן שעיקר עניינו יהיה נבואות פורענות שהוזכרו כאן בארבע לשונות ולא בשתי לשונות כמו הנחמה, וכן מכך שלשונות אלו הוזכרו ראשונות). {פ}

מראה מקל השקד ופתרונו

יא ויהי דבר ידוד אלי לאמר: מה אתה ראה ירמיהו? ואמר: מקל של עץ שקד אני ראה. יב ויאמר ידוד אלי: היטבת לראות- ראית היטב (ואף על פי שזה היה מקל בלבד ללא פרחים ופירות, ובכך שהוא הראה לו מראה קשה וירמיה הבין אותו, רמז לו ה' שהוא כבר כן מוכן לנבואה ולא כפי שהוא אמר נער אנכי) וזה רמז ש פי- אשר שקד- ממחר (ולזה רומז השקד ששמו הוא כך, ולכן גם נקרא השקד בשם זה- על שם המהירות של הוצאת פירותיו) אני על דברי- דבר הנבואה שאומר לך לעשותו. {ס}

מראה הסיר הנפוח ופתרונו

יג ויהי דבר ידוד אלי שנית באותו המראה לאמר: מה אתה ראה? ואמר: סיר נפוח- רותח (מעלה הבל כאדם שנופח, או על שם האבעבעות הנפוחות שעולות ממנו) אני ראה, ופניו- פתח הסיר נוטה (ולא מושכב, כדי שלא ישפכו המים) מפני צפונה. יד ויאמר ידוד אלי: הנמשל למראה זה הוא ש

מִצְפּוֹן תִּפְתַּח- תתחיל הָרְעָה עַל כָּל יִשְׁבֵי הָאָרֶץ (הסיר הוא משל לירושלים כמו שמבואר ביחזקאל כ"ד, רתיחתו היא המלחמה שתהיה בתוכה, והפנים המופנות צפונה זה מראה שמשם תתחיל הרתיחה). טו כ"ג- מפני ש הַנְּי קָרָא לְכָל מִשְׁפָּחוֹת מַמְלְכוֹת צְפוֹנָה- לכמה עמים (כמו שכתוב ביחזקאל כ"ג שבצבא בבל היו מספר עמים), נֶאֱמַר יְדוּד, וּבָאוּ וְנָתְנוּ אִישׁ כְּסָאוֹ- משל למצור ששימו ב פֶּתַח שְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל חוֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל עָרֵי יְהוּדָה. טז וְדַבַּרְתִּי מִשְׁפָּטִי- אני אדון אוֹתָם- את ישראל על כָּל רְעֵתָם, ומפרט: אֲשֶׁר עָזְבוּנִי וְלֹא עֲבָדוּ אוֹתִי, וַיִּקְטְרוּ לְאֱלוֹהִים אֲחֵרִים, וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם- פסלים.

חיזוק הנביא

יז וְאַתָּה תִּאָזֵר- תשים אזור- חגורה ב מִתְנַיֶּה- משל לזריזות, וְקָמַת וְדַבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲנִי אֹמֵר, אֶל תַּחַת- תישבר מפחד מִפְּנֵיהֶם, פֶּן אֲחַתְּךָ- אשבור אותך לִפְנֵיהֶם- אם תתחיל להישבר לפניהם. יח וְאֲנִי הִנֵּה נֹתֵתִיךָ הַיּוֹם לְעִיר מְבֻצָּר וְלַעֲמוּד בְּרָזָל וְלַחֲמוֹת נְחֹשֶׁת- ביטויים לחוזק רב, עַל- כנגד כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, ומפרט: לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֵיהָ לְכַהֲנֵיהָ וְלַעַם הָאָרֶץ- מול כל אלו שיהיו נגדך אתה תהיה חזק. יט וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא יוֹכְלוּ לָךְ- לא יצליחו להרוג אותך כִּי אֲתָךְ אֲנִי, נֶאֱמַר יְדוּד, לְהַצִּילְךָ. {פ}

מי שיעניש את ישראל יענש גם הוא

פרק ב

א וַיְהִי דְבַר יְדוּד אֵלַי לֵאמֹר. ב הֲלֹךְ וְקָרָאתָ בְּאָזְנִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר, כֹּה אָמַר יְדוּד: זְכַרְתִּי לָךְ אֵת הַחֶסֶד שֶׁעָשִׂית לִי בַּנְּעוּרֶיךָ- בתחילת יצירת עם ישראל, וגם אֵת אֲהַבַת כְּלוּלֶיךָ- האהבה שאהבת אותי כשהיית כלה- במעמד הר סיני, והאמונה שהאמנת בי בזמן ש לָכַתְךָ אַחֲרַי בְּמַדְבַּר בְּאָרֶץ לֹא זְרוּעָה- ויצאתם למרות שלא ידעתם איך ולאן הולכים. ג ומכיוון שאני זוכר לך חסד זה, אז קִדַּשׁ יִשְׂרָאֵל לִידוּד- ישראל הם הקדושים ביותר עבור ה', והם רֵאשִׁית- מובחר שב תְּבוּאָתָה, ולכן כָּל אֲכָלֶיךָ- מי שזיק להם- יִאָּשְׁמוּ- יהיו אשמים ויענשו על כך (כמו שהאוכל תרומה עונשו מיתה), רְעָה תִּבָּא אֲלֵיהֶם, נֶאֱמַר יְדוּד. {פ}

תוכחה על עזיבת ה' והליכה אחרי עבודה זרה

עזיבת הדורות הקודמים את ה'

ד שָׁמְעוּ דְבַר יְדוּד בֵּית יַעֲקֹב וְכָל מִשְׁפָּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל. ה כֹּה אָמַר יְדוּד: מֶה מִצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עוֹל- דבר לא טוב, כִּי- כאשר רָחֲקוּ מֵעָלַי וְלֹא עֲבָדוּ אוֹתִי? וַיִּלְכוּ אַחֲרַי הַהֶבֶל- עבודה זרה שאין בה ממש- וַיִּהְיֶה- נהיו בעצמם דבר שאין בו ממש- הממלכה נחלשה. ו וְלֹא אָמְרוּ אֲבוֹתֵיכֶם: אֵיךָ יְדוּד- כדי שיעבדו אותו, הַמַּעֲלָה אֲתָנוּ מֵאָרֶץ מִצְרַיִם, הַמּוֹלִיךְ אֲתָנוּ וְדָאָג לָנוּ בְּמַדְבַּר- בְּאָרֶץ עַרְבָה- מדבר וְשׁוּחָה- עם בורות, בְּאָרֶץ צִיָּה- שוממה וְצַלְמוֹת- צל של המות, ביטוי לחושך גדול מאוד- משל למקום עם צרות, בְּאָרֶץ לֹא עֵבֶר בָּהּ אִישׁ וְלֹא יֹשֵׁב- גר אָדָם שָׁם, היינו שלא בקשו לעבוד את ה' למרות הטובות הרבות שעשה עימם. ז וְאָבִיָּא אֲתָכֶם אֶל אָרֶץ הַכַּרְמֶל- ארץ טובה, כדי לֵאכַל פְּרִיָּה וְטוֹבָה, ובכל זאת וְתִבָּאוּ וְתִטְמְאוּ אֵת אֲרָצִי בַעֲבוּדָה זָרָה, וְנִחַלְתִּי- המקום שבו אני שוכן- שְׁמַתְם לְתוֹעֵבָה על ידי עבודה זרה. ח הַכַּהֲנִים לֹא אָמְרוּ אֵיךָ יְדוּד כדי לעבוד אותי, וְתַפְּשִׁי- לומדי התורה לא יִדְעוּנִי- לא התכוונו בלימוד התורה לעבוד אותי ולקיים את הדברים, וְהָרַעִים- המנהיגים פְּשְׁעוּ- מרדו בִּי,

וְהַנְּבִיאִים - נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר - נִבְּאוּ בְּבַעַל - עֲבֹדַת זֶרָה, וְאַחֲרָי אֱלֹהִים שׁ לֹא יוֹעִלוּ, הִלְכוּ נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר, עֲזִיבַת ה' הִיטָה בְּכֹל הַמַּעֲמָדוֹת.

עֲזִיבַת דֹּרוֹ שֶׁל דְּמִיָּה אֵת ה'

ט לָכֵן - בְּגִלְלַת מַה שְּׂאוֹמֵר עוֹד רָגַע, עַד - בְּנוֹסֶף לַאֲבוֹתֵיכֶם אָרִיב אֶתְכֶם נֶאֱמַר יְדוּד, וְאַתְּ בְּנֵי בְּנֵיכֶם אָרִיב - כִּי גַם הֵם יַעֲזְבוּ אוֹתִי כְּמוֹכֶם. י כִּי עֲבָרוּ אֵינִי כְּתִיבִים - שֶׁמֶן אוֹמֵר וְרָאוּ, וְקָדְרָ - שֶׁמֶן אוֹמֵר שְׁלַחוּ שְׁלִיחִים וְהַתְּבוּנָנוּ מְאֹד, וְרָאוּ הֵן - הָאֵם הִיטָה כְּזֹאת מַה שִׁפְּרַשׁ עִכְשָׁיו. יא הִהִימִיר - הָאֵם הַחֲלִיף גֹּי כִּלְשָׁהוּ בְּעוֹלָם אֱלֹהִים - אֵת אֱלֹהֵיוֹ? וְהִמָּה - הָאֱלֹהִים שֶׁלּוֹ הֵם לֹא אֱלֹהִים בְּאֵמֶת, וְעַמִּי הִמִּיר כְּבוֹדוֹ - הַחֲלִיפוּ אֵת ה', וְעוֹד שֶׁהַחֲלִיפוּ אוֹתוֹ בְּלֹא יוֹעִיל - אֱלֹהִים שֶׁלֹּא מוֹעִיל. יב שְׂמוֹ - תִּהְיוּ שׁוֹמְמִים הַשְּׂמִים - בִּיטוּי לְכֹל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ, הֵינּוּ שְׂרָאוּי שֶׁכֶּךָ יִהְיֶה עַל זֹאת - מַה שִׁפְּרַשׁ לְקַמּוֹ, וְשָׁעֲרוּ - תִּהְיוּ סוֹעֵרִים מְרוֹב הַתְּרַגְּשׁוֹת, חֲרָבוֹ - וְתִהְיוּ חֲרָבִים מְאֹד, נֶאֱמַר יְדוּד. יג כִּי - בְּגִלְלַת שְׂתִיבָה רְעוֹת עֲשֵׂה עִמִּי: 1. אֲתִי עֲזְבוּ שְׂאוֹנֵי כְּמוֹ מְקוּר - מַעֲיִן שֶׁמוֹצֵא מִיָּם חַיִּים, 2. וְהִלְכוּ לְחַצְבַּת לֶהֱם בְּאֵרוֹת - שְׂמִימִיָּה מִהַגְּשָׁמִים (וְהֵמִים יְכוּלִים לְהִיגַמֵּר), וּבִירוֹת אֵלוֹ הֵיוּ בְּאֵרֹת נְשָׁבְרִים אֲשֶׁר לֹא יָכֻלוּ - יְכוּלִים לְהַחֲזִיק אֵת הַמַּיִם.

עוֹנֵשׁ יִשְׂרָאֵל בְּעַקְבוֹת עֲזִיבַת ה'

יֵד הַעֲבָד יִשְׂרָאֵל? אִם יֵלִיד בֵּית - בֶּן שֶׁפָּחָה הוּא? וְהַתְּשׁוּבָה בְּרוּרָה - לֹא (אֵלָּא הוּא בֶּן שֶׁל ה' - יְבִנִי בְּכוֹרִי), וְאִם כֵּךָ, אִזּוֹ מִדּוֹעַ הִיָּה לְבַז - שֶׁהַגּוֹיִים בּוֹזִיזִים אוֹתוֹ? טו עֲלֵיו יִשְׂאָגוּ כְּפָרִים - מִשָּׁל לְגוֹיִים, נִתְּנוּ קוֹלָם - מִשָּׁל לְכוּחֶם שֶׁל הַגּוֹיִים, וְנִשְׁתָּנוּ - שְׂמוֹ אֵת אֲרָצוֹ לְשִׁמָּה - שֶׁכָּל מִי שֶׁרוֹאֵה אֵת חוֹרְבָנָהּ מִשְׁתוֹמֵם וּמִתְפַּלֵּא עַל כֵּךָ, עֲרִיו נִצָּתָה (נִצָּתוּ) - נִהְיוּ שׁוֹמְמוֹת מִבְּלִי יִשָּׁב. טז גַּם בְּנֵי נֶף וְתַחֲפִנְסוֹ (וְתַחֲפִנְחָסוֹ) - עָרִים בְּמִצְרַיִם, שֶׁעֲלִיהֶם סִמְכַת שִׁיבּוֹאוֹ לְעוֹזֵר לָךְ - יָרְעוּךָ - יִשְׁבְּרוּ אוֹתְךָ בִּקְדָקֶד - בְּרֵאשֶׁךָ - שִׁזּוֹ מִכָּה כּוֹאֵבָת, הֵינּוּ שֶׁגַם בְּנֵי בְרִיתְךָ יִהְיוּ נֹגְדִךָ. יז הִלּוֹא זֹאת - מַה שִׁיאֵמֵר עוֹד רָגַע - תַּעֲשֵׂה לָךְ אֵת הַרְעָה הַזֹּאת, וְמַה שֶׁעוֹשֶׂה זֹאת זֶה עֲזָבְךָ אֵת יְדוּד אֱלֹהֶיךָ בְּעַת מוֹלַכְךָ בְּדָרְךָ - לְמַרוֹת שֶׁעוֹר לָךְ כֹּל הַדֶּרֶךְ. יח וְעַתָּה - לְאַחַר שֶׁאֵת רוֹאֵה אֵת עוֹנֵשֶׁיךָ, מַה רוּחַ יֵשׁ לָךְ לִלְכַת לְדָרְךָ מִצְרַיִם כְּדִי לְשִׁתּוֹת מִי שְׁחֹר - נִילוֹס? בִּיטוּי לְכַרִּיתֵת בְּרִית עִימָם, וְיִמָּה רוּחַ יֵשׁ לָךְ לִלְכַת לְדָרְךָ אֲשׁוֹר כְּדִי לְשִׁתּוֹת מִי נֶהָר פִּרְתֵי? כְּרִיתֵת בְּרִית אִיתָם. יט תִּיִסְרֶךָ - תִּגְרוּם לָךְ יִיסוּרִים רְעֵתְךָ - הַרְעָה שֶׁעֲשִׂיתָ, וּמִשְׁבוֹתֶיךָ - הַמְרִידוֹת שֶׁלְךָ תּוֹכַחְךָ - יִגְרַמוּ לָךְ תּוֹכַחָה - עוֹנֵשׁ, וְכַשְׁתִּיעַנְשִׁי אִזּוֹ וְדַעִי וְרָאִי כִּי רַע וְמָר עֲזָבְךָ אֵת יְדוּד אֱלֹהֶיךָ, וְרַע וְמָר שׁ וְלֹא פְּחָדְתִּי - הַפְּחַד שֶׁלִּי הִיָּה אֲלֵיךָ - שֶׁלֹּא פְּחַדְתָּ מִמֶּנִּי, נֶאֱמַר אֲדוֹנֵי יְדוּד צַב - אוֹת.

רְדִיפַת יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי עֲבֹדַת זֶרָה

כ כִּי - שֶׁהָרִי מַעוֹלָם - לְפָנַי זְמַן רַב שְׁבָרְתִּי עֲלֶיךָ - עוֹל הַגּוֹיִים, נִתְּקַתִּי מוֹסְרוֹתֶיךָ - הַחֲבָלִים שֶׁהִיִּיתָם קְשׁוּרִים בֵּהֶם, וְתֹאמְרֵי לִי לֹא אֶעֱבֹד (אֶעֱבֹר) יוֹתֵר עַל רְצוֹנְךָ, אֲבָל בְּפוּעַל - כִּי - אֲשֶׁר עַל כָּל גְּבַעָה גְבַהָה וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן אֶתְּ צַעָה - נוֹדַדְתָּ לְהִיּוֹת זֶנְהָ - אֲתָם עוֹבְדִים עֲבַדָה זֶרָה בְּכֹל מְקוֹם. כא וְאַנְכִי נִטְעַתֶיךָ שׁוֹרֶק - גֶּפֶן מִשׁוּבַחַת, כָּלָה זֶרַע אֶמֶת - זֶרַע טוֹב, אִזּוֹ וְאִיךָ נִהְפַּכְתָּ לִי לְהִיּוֹת סוּרִי הַגֶּפֶן נִכְרָה - גֶּפֶן זֶרָה וְלֹא טוֹבָה שֶׁמְסִירִים אוֹתָהּ מִהַכְּרֶם? כב כִּי - אֲשֶׁר אֶפִּילוֹ אִם תִּכְבָּסִי בְּנֵתֶר - חוֹמֵר נִיקוּי וְתִרְבִּי לָךְ בְּרִית - בְּחוֹמֵר נִיקוּי, אֵת חֲטָאִיךָ, אִזּוֹ עֲדִיין נִכְתָּם (מִלְשׁוֹן כְּתָם) עֲוֹנֶיךָ לְפָנַי - הוּא עֲדִיין קִיִּים וְאִנִּי אֶעֱנֵשׁ עֲלֵיו, הֵינּוּ שֶׁעִכְשָׁיו אֶפִּילוֹ תְּשׁוּבָה לֹא יְכוּלָה לְהַצִּיל אֶתְכֶם לְגַמְרֵי מִהַעוֹנֵשׁ, נֶאֱמַר אֲדוֹנֵי יְדוּד. כג אִיךָ תֹאמְרֵי: "לֹא נִטְמַאתִי, אַחֲרֵי הַבְּעָלִים לֹא הִלְכְּתִי!" רָאִי דְרָכְךָ בְּגִיָּא שֶׁהִיָּה מוֹל בֵּית פְּעוֹר שֶׁשֶׁם עֲבַדְתָּ עֲבֹדָה זֶרָה (וְעִכְשָׁיו אֲתָם מִמְּשִׁיכִים זֹאת בְּכֹל הָאָרֶץ וּבְפֶרֶט בְּגִיָּא בֶּן הַיְנוּס) דַּעִי מָה עֲשִׂיתָ - כְּמַה עֲבֹדָה זֶרָה עֲבַדְתָּ, שֶׁאֵת כְּמוֹ בְּכָרָה - גַּמְלָה נִקְבָה צַעִירָה קָלָה - מִהִירָה שׁ מִשְׁרָכְתָּ -

מפתלת את דְרָכֶיהָ ממקום למקום, כך את היית עובדת זרה במקומות רבים. כד התנהגתם כמו פְּרָה- חמור בר, לְמַד- שרגיל להיות ב מְדָבָר, בְּאֹת- שברצון נפשו (נפְשָה) (עבר לדבר על הפרא בלשון נקבה) שְׁאָפָה רוּחַ- כשהיא רצה אחרי הזכרים היא מכניסה רוח לפיה, תִּאֲנֶתָה- היללה שלה (כאשר היא מבקשת להיות עם זכר)- מִי יִשְׁיבָנָה? מי יוכל לעצור בעדה? כָּל מְבַקְשֶׁיהָ- הזכרים שרוצים להיות איתה- לֹא יִיעֲפוּ- יתעייפו, אלא בְּחֻדְשָׁה- בחודש שבו היא מיוחמת- יִמְצְאוּנָהּ בקלות, כך אתם הייתם רצים אחרי אלילים רבים. כה חזרי בתשובה ובכך- מְנַעֵי רְגֵלְךָ מִיַּחַף וּגְרוּנְךָ (וּגְרוּנְךָ) מְצַמָּאָה- כאשר תצאי לגלות על עוונך, וְתֹאמְרִי "נוֹאֲשׁ- התייאשתי כבר מלחזור בתשובה, לֹא אֲחֻזֹּר לה", כִּי אֶהְבֵּתִי זָרִים- עבודה זרה- וְאַחֲרֵיהֶם אֵלֶיךָ". כו כְּבִשְׁת גִּבְבֵּי שֶׁהוּחֶזְק עַד עֲכָשִׁיו לְאָדָם נֹאמֵן כִּי- כאשר הוא יִמְצָא, כֵּן- ככה הִבִּישׁוּ- יתביישו בֵּית יִשְׂרָאֵל, ומפרט: הִמָּה מְלֻכֵיהֶם שְׂרִייהֶם וְכֹהֲנֵיהֶם וְנְבִיאֵיהֶם- כך הם יתביישו כאשר האומות שחשבו שהם לא עובדים עבודה זרה יראו שגם ישראל הם כמותם- עבדו עבודה זרה כמובא בפסוק הבא. כֹּז אֲמָרִים לְעַץ: "אֲבִי אֲתָה"- שנותן לנו שפע, וְלֶאבֶן הם אומרים: "אֵת יִלְדֹתֵינוּ (יְלֵדֹתֵנוּ)"- שנותנת לנו שפע, כִּי פָנוּ אֵלַי עֶרְף וְלֹא פָנִים- שאינם עובדים את ה', אבל וּבַעַת רְעֵתֶם יֹאמְרוּ לה': "קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ". כח אבל ה' עונה להם: וְאֵיךְ אֵלֶיךָ- כל העבודה זרה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָךְ? יְקוֹמוּ וְנֹרְאוּ אִם יוֹשִׁיעוּךָ בַּעַת רְעֵתְךָ, כִּי- שהרי כמו מְסַפֵּר עֲרִיף הרבות, כֹּךְ הִיוּ אֵלֶיךָ- אתה יְהוָה. { ס }

תוכחה על בגידת ישראל בה'

כֹּט לָמָּה תִּרְיֹבוּ אֵלַי? אין לכם זכות להתווכח עימי על עונשכם שהרי כָּלְכֶם פִּשְׁעֵתֶם- מרדתם בִּי, נֶאֱמַר יְדוּד. ל לְשׂוֹא- לחינם הִפִּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם הקטנים כדי שתלמדו לקח, שהרי מוֹסֵר לֹא לְקַחוּ- האבות, ואם כן הריגת הילדים היתה לחינם, ולא רק שלא לקחו מוסר אלא שֶׁאֲכַלָּה חֲרִבְכֶם- הרגתם את נְבִיאֵיכֶם שרצו לומר לכם מוסר- כְּאֲרִיָּה מִשְׁחִית. לא פונה אל הַדּוֹר, אֲתָם רְאוּ- הקשיבו היטב ל דָּבַר יְדוּד: הַמְדַבֵּר- משל לדבר לא טוב הִיִּיתִי לְיִשְׂרָאֵל? ה אִם הִיִּיתִי לְיִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מְאֹפְלָיָה- אפילה מאוד (משל לצרות גדולות)? התשובה ברורה- לא, אז אם כך מְדוּעַ אֶמְרוּ לִי עֲמִי רְדוּ- נדדנו ממך ו לֹא נְבוֹא עוֹד אֵלֶיךָ. לֵב הַתְּשַׁכַּח בְּתוֹלָה שהתחנתה את עֲדִיָּה- תכשיטה שאותם ענדה בחתונה? האם שוכחת כָּלָה את קְשִׁרְיָה- הסרטים שהיא קשרה בשערה בחתונתה? התשובה ברורה- לא, ובכל זאת- וְעַמִּי שְׂכַחוּנִי שאני הייתי החתן שלהם (ולא רק התכשיטים), יָמִים אֵין מְסַפֵּר- זמן רב מאוד. לֵג מָה תִּיטְבִי דְרָכְךָ- כמה את משפרת את הנסיונות שלך כדי לְבַקֵּשׁ אֶהְבָּה מאנשים אחרים, לָכֵן- כדי למצוא חן בעיני אחרים- גַּם אֶת הַדְּרָכִים הַרְעוֹת ביותר (משל לעבודה זרה הגרועה ביותר) לְמַדְתִּי (לְמַדְתָּ) אֶת דְּרָכֶיךָ. לֹד גַּם בְּכִנְפֶיךָ- כנפות הבגד נִמְצְאוּ דָם של נְפֹשׁוֹת אֲבִיוֹנִים נְקִיִּים- שלא חטאו, לֹא בְּמַחְתָּרֶת- חפירה נסתרת מְצֹאֲתִים- את הדמים השפוכים האלה, כִּי- אלא עַל כָּל אֶלֶה- הכנפות, שהן מקום גלוי, היינו שהרגו ללא בושה. לה וְתֹאמְרִי כִּי נִקִּיתִי מִחֲטָאִי, אֶךְ- אמנם שָׁב אִפּוֹ של ה' מִמְּנִי ולא יעניש אותי, הִנְנִי נִשְׁפָּט- מעניש אותך עונש נוסף עַל אֶמְרְךָ לֹא חֲטָאתִי. לו מָה תִּזְלִי- תלכי הרבה (משל למאמץ רב) מְאֹד כדי לְשַׁנּוֹת אֶת דְּרָכְךָ מאשור למצרים (ישראל כרתו בהתחלה ברית עם אשור ואחר כך עם מצרים), גַּם מִמְּצָרִים תִּבְשִׁי כשהם לא רק לא יעזרו לך אלא גם יילחמו בך, כְּאֲשֶׁר בִּשְׁת מְאֹשׁוֹר שנלחמו עימם במקום לעזור להם. לז גַּם מֵאֵת זֶה- מצרים- תִּצְאִי וְיִדְיָךְ עַל רֹאשְׁךָ- מרוב צער על כך שהם לא יעזרו לך, כִּי מֵאֵס יְדוּד בְּמִבְטָחֶיךָ- בגויים שאת בוטחת בהם, ולכן וְלֹא תִצְלִיחִי לָהֶם- בברית שלך איתם.

קריאה ליהודה לשוב לה'

א לאמר- כך יש לי לומר לכם: הן ישלח- יגרש איש את אשתו והלכה מאתו והיתה- התחתנה לאיש אחר, הישוב אליה עוד האיש הראשון? הלא חנוף תחנף- תהיה אשמה הארץ ההיא במעשה זה שהוא אסור, ואת זנית (ואפילו ללא שגרשתי אותך) עם רעים רבים ולא רק עם אחד, ובכל זאת- ושוב אלי- אני רוצה שתחזרי אליי, נאם ידוד. ב שאי עיניך על שפים- המקומות הגבוהים וראי איפה לא שגלת (שכבת)- משל לעבודה זרה, על דרכים ישבת והמתנת להם- לרעים שלך, פערבי במדבר- שממתין מתי יעברו אנשים שיוכל לשדוד אותם, ותחניפי- עשית אשמה את הארץ, בזנותיך וברעתך. ג ובגלל עוונותיך- וימנעו רבבים- גשמים גדולים ומלקוש- הגשם האחרון (שהוא יותר קטן) לוא היה, ובכל זאת ומצח- עזות של אשה זונה היה לך ולכן מאנת הפלם- סרבת להתבייש מעוונותיך. ד הלא מעתה- אני מבקש ממך שמעכשיו קראתי (קראת) לי- תקראי לי אבי- אתה אבא שלנו שמשפיע עלינו שפע, אלוף- החשוב שב נערי- בזמן נערותי אפה, היינו שתחזרו אליי בתשובה. ה ומה אתם חושבים: הינטור ה' לכם שנאה לעולם? אם ישמר לכם שנאה לנצח? ודאי שלא, אז חזרו בתשובה, אבל הנה דברת זאת בפיד אך בפועל ותעשי הרעות- למרות התפילה הזאת אתם ממשיכים לעשות רעות, ותוכל- וגם יכולת- ומצליחים בכך. { פ }

האחיות ישראל ויהודה

יהודה לא למדה מחטאי ישראל

ו ויאמר ידוד אלי בימי יאשיהו המלך: הראית אשר עשית משבה- מלשון שובבות- המורדת, שהוא כינוי לממלכת ישראל? הלכה היא בעבר, לפני שיצאה לגלות, על כל הר גבה ואל תחת כל עץ רענן ותזני- וזנתה שם- עבודה זרה. ז ואמר- חשבתי ש אחרי עשותה את כל אלה, אלי תשוב תחזור בתשובה, אבל ולא שבה- היא לא חזרה בתשובה, ותראה (ותרא) בגודה- מלשון בגידה, והוא כינוי ל אחותה- יהודה. ח וארא את כל מה שיתואר בפסוק- כי- למרות על כל אדות- כל העניין אשר נאפה משבה ישראל שלחתי- גרשתי אותה ואתן את ספר כריתתיה אליה, ולא יראה- פחדה בגדה יהודה אחותה שראתה את עונשה של ישראל, ותלך ותזן גם היא- את כל זה ראיתי. ט והיה מקל- הקולות שעשתה יהודה בזמן זנותה- כשהיו עובדים עבודה זרה- ותחנף- גרמה אשמה את הארץ, ותנאף- היתה שוכבת את- עם האבן ואת- ועם העץ (הנביא מכניס כבר את הנמשל (עייז) לתוך המשל (זנות)). י וגם בכל זאת שהיא ראתה מה קרה לאחותה, לא שבה אלי בגודה אחותה (של ישראל) יהודה בכל לבה, כי אם בשקר נאם ידוד, כאן הוא רומז לתשובת ממלכת יהודה בזמן יאשיהו המלך, שאמנם הוא שב באמת בכל ליבו, אבל דורו לא שבו באמת מליבם אלא רק מפחדם ממנו ולא מרצון אמיתי. { ס }

קריאה למשובה ישראל לחזור לארץ והברכה בעקבות כך

יא ויאמר ידוד אלי: צדקה נפשה משבה ישראל מבגדה יהודה- ישראל היא צדיקה לעומת חטאיה הרבים של אחותה יהודה. יב ולכן הלך וקראת את הדברים האלה שאומר אליך צפונה- באשור- שם גלו ישראל, ואמרת: שובה- חזרי לארץ משבה ישראל נאם ידוד, לוא אפיל פני- כעסי בכם, כי חסיד אני- נוהג במידת החסד מעבר למה שראוי על פי דין, נאם ידוד, ולכן לא אטור- אשמור כעסי עליכם לעולם. יג אך- אבל כדי לחזור לארץ- דעי עונך- תהיי מודעת אליהם, כי בידוד אלהיך פשעת- מרדת, ותפזרי את דרכיך לזרים- היית הולכת בדרכים למקומות רבים לזנות עם זרים תחת כל עץ רענן, ובקולי לא שמעתם נאם ידוד. יד שובו- חזרו אלי בתשובה בנים שובבים- מורדים, נאם ידוד, וכך ראוי להיות כי- מפני ש אנכי בעלתי בכם- שכבתי אתכם לראשונה ובכך הייתי לבעל הראשון שלכם, ואם תשובו, אז- ולקחתי אתכם מהגלות- אחד מעיר- אפילו אם יישאר רק אדם אחד מעיר שלימה

שיצאה לגלות, וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפַּחָה- אפילו אם נשאר רק שני אנשים ממשפחה שלימה אקח אותם וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם צִיּוֹן- ירושלים. טו וְנִתְּתִי לְכֶם רַעִים- מנהיגים שינהיגו אתכם כְּלָבִי- כרצוני, וְרָעוּ אֶתְכֶם ב דָּעָה וְהִשְׁפִּיל- ינהיגו אתכם בחכמה רבה. טז וְהָיָה כִּי תִרְבוּ וּפְרִיתֶם בְּאֶרֶץ בְּיָמֵי הַהֵמָּה, נֶאֱמַר יָדוּד, לֹא יֵאמְרוּ עוֹד אֲרוֹן בְּרִית יָדוּד- לא ייחסו לו יותר כוח בפני עצמו (כמו שעשו למשל במלחמה עם פלישתים) אלא יבינו שכל חשיבותו היא מפני שה' שורה עליו, וְלֹא יַעֲלֶה עַל לֵב- לא יחשבו עליו, וְלֹא יִזְכְּרוּ בוּ וְלֹא יִפְקְדוּ- לא יזכרו אותו, וְלֹא יַעֲשֶׂה עוֹד אֲרוֹן נוֹסֵף כֹּזֵה כְּדִי לַעֲבֹד אוֹתוֹ, וכל ביטויים אלו הם להראות שכולם יבינו שהעיקר הוא ה' השורה בתוכם ולא הארון עצמו ככלי. יז בָּעֵת הַהִיא יִקְרָאוּ לִירוּשָׁלַם כֹּלָה כִּסֵּא יָדוּד- המקום שבו ה' שורה (וממילא תהיה גם פחות חשיבות לארון) וְנִקְוּ- יתאספו אֵלָיָה כָּל הַגּוֹיִם לְשֵׁם עֲבוֹדַת יָדוּד לִירוּשָׁלַם, וְלֹא יִלְכּוּ יִשְׂרָאֵל וְהַגּוֹיִים עוֹד, אַחֲרֵי שְׁרָרוֹת- ראיית- רצון לְבָם הָרַע. { ס }

יח בְּיָמֵי הַהֵמָּה יִלְכּוּ בֵּית יְהוּדָה עַל- עם בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְיָבֹאוּ יַחְדָּו מֵאֶרֶץ צְפּוֹן- ישראל מאשור ויהודה מבבל, עַל- אל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם.

אכזבת ה' מישראל

יט וְאֲנֹכִי אֲמַרְתִּי- חֲשַׁבְתִּי אֵיךְ אֲשִׁיתֶךָ- אשים אותך חֲשׁוּבָה בְּבָנִים- בין כל הבנים שיש לי (ישראל נמשלים פה לבת יחידה של ה' והאומות לבניו) וְאֶתְּנֶן לְךָ אֶרֶץ חֲמֻדָּה- יפה, נְחֻלַת צְבִי- מפוארת לכל צב- אֹת גּוֹיִם- המפוארת ביותר בעיני כולם, וְאֲמַר- חֲשַׁבְתִּי ש "אֲבִי"- שמשפיע עליו, תִּקְרָאוּ (תִּקְרָאִי) לִי, וּמֵאַחֲרַי לֹא תִשׁוּבוּ (תִּשׁוּבִי)- אלא תלכי אחריי. כ אֲכֶן- באמת, כִּמוֹ ש בְּגִדָה אִשָּׁה מֵרַעָה- בחבר שלה- בעלה, כֵּן- כִּךְ בְּגִדְתֶם בִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל, נֶאֱמַר יָדוּד.

התפילה שצריכים ישראל להתפלל

הנביא דיבר מקודם על מצב נפלא בארץ שבו כל הגויים מגיעים לעבוד את ה'. בשני הפסוקים הקודמים הוא תאר את המצב בפועל. כדי להגיע ממצב זה למצב הנפלא יש צורך בחזרה אמיתית בתשובה ובתפילה שאותה מנסח הנביא בפסוקים הקרובים.

כא קוֹל עַל שָׁפְיִים- ההרים הגבוהים (כי רוצים שישמע קולם למרחק) נִשְׁמָע, וְזֶהוּ קוֹל שֶׁל בְּכִי תַחֲנוּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי הָעָוֹ- עיקמו ועוותו אֶת דְּרָכָם, שִׁכְחוּ אֶת יָדוּד אֱלֹהֵיהֶם. כב עוֹנָה ה' לִבְכִיִּים: שׁוּבוּ- חזרו בתשובה בְּנֵים שׁוֹבְבִים מוֹרְדִים, אֲרָפָה- אני ארפא- אֶסְלַח ל מְשׁוּבְתֵיכֶם- מרידותיכם, ישראל מתחזקים מקריאתו ואומרים: הִנְנוּ, אֶתְּנוּ לְךָ- באנו אליך, כִּי אֵתָה יָדוּד אֱלֹהֵינוּ- שמשגיח עלינו. כג אֲכֶן- באמת, לִשְׁקֵר מְגַבְעוֹת הַמּוֹן הָרִים- ההמיה- הרעש שעשינו בהרים ובגבעות בזמן שעבדנו עבודה זרה היו שקר (כאילו כתוב "המון מגבעות ומהרים"), אֲכֶן- באמת, רק בִּידוּד אֱלֹהֵינוּ תלויה תְּשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל. כד וְהַבִּשְׁת- כינוי גנאי לעבודה זרה, אֲכָלָה- הרסה אֶת יָגִיעַ- מה שעמלו עליו אֲבוֹתֵינוּ, מְנַעֲרֵינוּ- מאז נערותו של ישראל לפני דורות רבים, ומפרט את מה הרסה העבודה זרה: אֶת צֹאנֵם וְאֶת בְּקָרֵם אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בָּנוֹתֵיהֶם. כה כאילו נִשְׁכַּחַה בְּבִשְׁתֵּנוּ וְתִכְסְנוּ כְּלָמֵתֵנוּ- ביטוי לכך שהבושה מקיפה אותם מכל צד, כִּי לִידוּד אֱלֹהֵינוּ חֲטִאנוּ אֲנַחְנוּ וְאֲבוֹתֵינוּ מְנַעֲרֵינוּ- מאז נערותו של ישראל לפני דורות רבים וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה, וְלֹא שְׁמַעְנוּ בְּקוֹל יָדוּד אֱלֹהֵינוּ. { ס }

תשובת ה' לתפילת ישראל

א עונה ה' לישראל: **אם תשוב ישראל, נאם ידוד**, עד אלי תשוב- אני אחזיר אותך עד לגדולתך בעבר, **ואם תסיר שקוץ מפיני**- היינו מכל העולם, אז **ולא תנוד**- לא תנדוד לגלות, היינו שעדיין אפשר לשנות את הגזירה הזאת. **ב** ואם **ונשבעת חי ידוד**- שבועה בשם ה' **באמת במשפט ובצדקה**- שלושה תארים נרדפים, היינו שתישבע באמת, אז **והתברכו בו**- בישראל **גוים**- יברכו אחד את השני להיות כמו ישראל, **ובו**- בישראל **יתהללו**- יתפארו להיות כמוהו. { ס }

הפורענות שתבוא על יהודה

קריאה לתשובה

ג **כי כה אמר ידוד לאיש יהודה ולירושלם**: **נירו לכם ניר**- חרשו את השדה על מנת לעקור את שורשי הקוצים, **ואל תזרעו** את השדה **אל קצים**- משל לכך שצריך לעזוב את המעשים הרעים לפני שמתפללים לה' שיושיע אותם. **ד המלו לידוד והסרו ערלות**- סתימות לבבכם- להסיר את הדברים המונעים את הלב מלחזור לה', **איש יהודה וישבי ירושלם**, **פן תצא לבעור כאש- חמתי**- כעסי, ואז **ובערה ואין מכבה**- לא יוכלו להפסיק אותה, **מפני רע מעלליכם**.

קריאה להתכונן למלחמה

ה **הגידו ביהודה ובירושלם השמיעו, ואמרו: ותקעו (תקעו) שופר בארץ**- להכריז על המלחמה הבאה, **קראו מלאו**- קראו בפה מלא- בקול גדול **ואמרו: האספו** (כי אפילו ללכת לערי המבצר לבד יהיה מפחיד) **ונבואה אל ערי המבצר**- כדי להישמר בהם. **ו שאו**- הרימו **נס**- מוט גבוה המורה את הדרך כדי שיוכלו ללכת במהירות **ציונה**- לירושלים (שהיתה העיר המבוצרת ביותר), **העיוזו**- התאספו, **אל תעמדו**- אל תתעכבו, **כי רעה אנכי מביא מצפון**- מבבל, **ושבר**- אסון גדול. **ז עלה אריה**- משל למלך חזק **מסבכו**- סבך העשבים שבהם הוא מסתתר לפני שמזנק על טרפו, היינו שהוא כבר עלה משם והתחיל לזנק, **ומשחית גוים**- המלך שיהרוג את העמים- **נסע ו נצא ממקמו, לשום ארץ לשמה**- לתמהון למי שיראה את חורבנה, **עריך תצינה**- תהיינה שוממות **מאין יושב**. **ח על זאת**- מה שנאמר בסוף הפסוק- **חגרו שקים ספדו והילילו**- תייללו- כל אלו ביטויים של אבל וצער, **כי**- מכיוון ש לא **שב חרון אף ידוד ממנו**. { פ }

ט **והיה ביום ההוא נאם ידוד, יאבד לב**- חכמת המלך **ולב**- חכמת השרים, **ונשמו**- יתמהו ויתפלאו **הכהנים והנבאים יתמהו מהמלחמה שתבוא**. { ס }

זעקת הנביא

י הנביא הרואה בנבואה את הצרה העתידה לבוא, זועק לה', **ואמר: אהה**- קריאת צער, **אדוני ידוד, אכן**- באמת, **השא השאת**- פיתית לעם הזה **ולירושלם לאמר: שלום יהיה לכם**- נביאי השקר מפתים אותם בכך ואתה לא הענשת אותם ומנעת אותם וזה כאילו אתה פיתית אותם בעצמך, אבל באמת אין שלום אלא **ונגעה חרב עד הנפש**- ביטוי לכך שכמעט מתים, בכך מנסה ירמיה לסנגר על ישראל המוטעים על ידי נביאי השקר ולהקל בעונשם.

האויב החזק שיגיע לירושלים

יא וחוזר הנביא לפורענות- **בעת ההיא יאמר לעם הזה ולירושלם, רוח צח**- צחיחה- יבשה, נושבת על **שפיים**- המקומות הגבוהים (ששם שום דבר לא מפריע לה והיא נושבת חזק) **במדבר**, והיא ב **דרך** ל **בת עמי**- ישראל, ורוח זו חזקה מדי ואינה טובה לוא בשביל **לזרות**- את המוץ מתוך התבואה, **ולוא** בשביל **להבר**- לברור את הקש (היותר כבד מהמוץ) מתוך התבואה. **יב רוח מלא**- שלם **מאקה**-

מהרוחות האלה שהוזכרו בפסוק הקודם- **יבוא לי-** עבורי (אלו דברי ה') כדי להעניש את ישראל, ורוח זו היא משל למלך בבל, **עתה גם אני** ולא רק הנביאים **אדבר משפטים אותם-** אעניש אותם. **יג הנה פעננים-** ביטוי למהירות יעלה האויב על ישראל, **וכסופה-** ביטוי למהירות שהורסת- יעלו **מרפבותיו, קלו-** מהירים **מנשרים סוסיו, אוי-** לשון צער **לנו פי שדדנו-** שוברנו, אלו דברי ישראל כאשר יגיע האויב. **יד כבסי מרעה לבד ירושלם למען תושעי** ולא יבוא עליך אויב זה, **עד מתי תלין בקרבך** כל אחת מ **מחשבות אונך-** המחשבות הרעות שלך. **טו פי קול מגיד מדן-** שהיא בקצה הצפוני של הארץ, שבאה רעה, **ומשמיע און-** שבאה רעה **מהר אפרים-** שהוא במרכז הארץ, היינו שהרעה תעבור בכל הארץ. **טז הזכירו לגוים-** שגם חלק מהגויים ייהרגו על ידי מלך בבל, **הנה השמיעו על ירושלם, נצרים-** חיילים שעושים מצור **באים מארץ המרחק, ויתנו על ערי יהודה קולם-** ביטוי לכוחם. **יז פשמרי שדי-** שדות, ששומרים שבהמות לא ייכנסו לשדות, **היו עליה מסביב-** שאף אחד לא יצא מהעיר, **פי אתי מרתה-** המרתה את פי, **נאם ידוד. יח דרבך ומעלליך עשו רעות אלה לך,** רעה זאת גרמה לך **רעתך-** מעשיך הרעים, גרמו לך שיהיה לך **פי מר, פי נגע הרע עד לבך. {פ}**

זעקה נוספת של הנביא

יט מעי מעי אחולה (אחילה)- אני סובל מכאב במעיים שלי, **קירות לבי הומות, המה-** רועש (דופק) **לי לבי, לא אחרש-** לא אוכל לשתוק מזעקות הכאב האלו, **פי קול שופר שמעתי (שמעת) נפשי,** **תרועת מלחמה** שמעתי בנבואה, שקול זה מבשר מלחמה שתבוא ובגלל הרעות שאני רואה שייגרמו אני זועק מכאב. **כ שבר בנוסף על שבר נקרא-** קורה, **פי שדדה-** נשברה **כל הארץ, פתאם-** בהפתעה וללא הכנה- **שדדו-** נשברו על ידי האויב **אהלי-** הבתים של ישראל (המכונים אוהלים כדי להראות את הקלות שבה הם נהרסו), **וב נגע נהרסו יריעתי-** יריעות האוהל. **כא עד מתי אראה נס-** מוט ארוך המסמל לאנשים להיכן לברוח (לעיל ד' ו'), ועד מתי **אשמעה קול שופר** המבשר את בוא המלחמה. **{פ}**

תיאור הפורענות שתבוא על הארץ

כב פורענויות אלו יקרו **פי איל-** טיפש **עמי, אותי לא ידעו-** אינם עובדים אותי, **בנים סכלים-** טיפשים **המה, ולא נבונים המה, חכמים המה** כדי **להרע-** שאז הם יודעים כיצד לעשות זאת, **ולהיטיב לא ידעו-** אינם רוצים לדעת. **כג** ולכן **ראיתי את הארץ והנה תהו-** ריקה **ובהו-** שוממה, **ואל השמים** הסתכלתי **ואין אורם-** היו חשוכים- משל לצרות (כל הפסוק הזה רומז לכך שכאילו הארץ חוזרת למצב שלפני בריאת העולם- תוהו ובוהו וחושך). **כד ראיתי הקרים והנה רעשים-** רועדים, **וכל הגבעות התקלקלו-** שאפילו הם מתקלקלים מגודל הפורענות. **כה ראיתי והנה אין האדם-** כי כולם יצאו לגלות, **וכל עוף השמים נדדו-** ממקומם, שאפילו הם כבר לא בארץ- מראה את גודל השממה. **כו ראיתי והנה הפרמל-** ארץ טובה, נהפך להיות **המדבר, וכל עריו** של יהודה **נתצו-** נשברו לרסיסים **מפני ידוד, מפני חרון אפו. {ס}**

הצרה שתהיה לארץ

כז **פי כה אמר ידוד** **שממה תהיה כל הארץ,** אבל **וכלה** את עם ישראל **לא אעשה. כח על זאת-** מה שייאמר בסוף הפסוק- **תאבל-** תחרב **הארץ וקדרו-** נהיו חשוכים (משל לצרות) **השמים ממעל, על פי דברתי** מה ש **זמתי-** חשבתי לרעה, ביטוי לכך שאני הולך להוציא את מחשבתי להעניש אותם אל הפועל, **ולא נחמתי-** התחרטתי, **ולא אשוב ממנה. כט מקול פריש-** הפרשים של האויב **ורמה-** יורה ב **קשת- ברחת כל העיר מפחד מהם, באו בעבים-** יערות עבים, **ובכפים-** סלעים **עלו, כל העיר-** כל ערי

יהודה עֲזוּבָה- עזובות, וְאִין יוֹשֵׁב בְּהֵן אִישׁ. ל ואתי (ואת) ממלכת יהודה כשתהיי שְׂדוּד- שבורה מֶה תַעֲשֵׂי כדי שהאויב לא יהרוג וישבור אותך? כִּי תִלְבְּשִׁי שָׂנִי- בגד יפה ובוהק, כִּי תַעֲדִי עֲדֵי- תכשיט זָהָב, כִּי תִקְרָעֵי- תרחיבי את גודל העין (וכאילו את קורעת אותה) בַּפֹּה- איפור כחול את עֵינֶיךָ- לְשׁוֹא- לחינם תִּתִּיפִי, כִּי מֵאֲסוּ בְךָ וביופי שלך ה עֲגָבִים- הרוצים מאוד לזנות, אלא נִפְשֵׁךָ יִבְקֶשׁוּ להרוג אותך וממילא לא יעזור שתהיי יפה יותר, משל לכך שכאשר האויב יגיע לישראל לא יוכלו לשחד אותך או לעבוד את אלוהיו כדי שלא יהרגם. לֹא כִי קוֹל כְּחוֹלָה- כמו של אשה חולה שְׂמַעְתִּי, קול של צָרָה כַּמְבַּכְרָה- כמו של אשה שיוולדת בכור (שאז כאביה גדולים יותר) שמעתני, וקול זה הוא קול של בַּת צִיּוֹן- ירושלים, והיא תִתִּיפֶחַ- תבכה מאוד, תִּפְרָשׁ- תפשוט את כַּפְיָהּ לאות צער, ותאמר: אוֹי נָא- עכשיו לי, כִּי עֵיפָה נִפְשִׁי לְהַרְגִים- אני עייפה מלברוח מפני אלו שרוצים להרוג אותי. { פ }

כל אנשי ירושלים חוטאים (ובפרט בזנות)

פרק ה

א פונה ה' לאנשי ירושלים (או לנביאים): שוֹטְטוּ- הסתובבו בְּחוּצוֹת- רחובות יְרוּשָׁלַם וְרָאוּ נָא- בבקשה וְדַעוּ, וִבְקֶשׂוּ- חפשו בְּרַחוּבוֹתֶיהָ, אִם תִּמְצְאוּ אִישׁ, אִם יֵשׁ עֹשֶׂה מִשְׁפָּט- כפי הדין, וגם מִבְּקֶשׁ אֲמוּנָה- אמת ואז וְאֶסְלַח לָהּ, זהו ביטוי לכך שה' יודע שאין אפילו אחד כזה (ואף על פי שידוע שהיו עוד צדיקים חוץ מירמיה, ייתכן ולא היו ברחובות מפני פחדם מהרשעים וזהו ביטוי לכך שהרשעות שולטת, או שהפסוק כאן מדבר בלשון הגזמה). ב וְאִם "חֵי יְדוּד" יֹאמְרוּ- יישבעו בשם ה', שמראה שכאילו עובדים אותו, לִכְן- באמת לְשִׁקֵר יִשְׁבְּעוּ ולא רק שלא עובדים אותו אלא מזלזלים בו בכך שנשבעים בשמו לשקר. ג פונה ירמיה לה': יְדוּד, עֵינֶיךָ הֲלוֹא לְאֲמוּנָה- אתה הרי מסתכל ורוצה שיעשו את האמת, ומכיוון שהם לא עשו זאת, לִכְן הִכִּיתָה אֹתָם ובכל זאת- וְלֹא חָלוּ- לא כאב להם, היינו שלא הבינו שהכאב הוא ממך על חטאם, כְּלִיתָם- הרגת חלק מהם, ובכל זאת- מֵאֲנוּ- סרבו ל קַחַת מוֹסֵר- ללמוד לקח, חֲזַקוּ פְּנִיָהּ- את עזותם יותר מִסְּלַע, מֵאֲנוּ לְשׁוֹב בתשובה. ד וְאִנִּי אֲמַרְתִּי- חשבתי ש אֶךְ- רק דְּלִים- ענייים בחכמה הֵם, והם נוֹאָלוּ- נהיו טפשים כִּי לֹא יֵדְעוּ דָרְךָ יְדוּד שהיא להעניש את החוטאים, וגם לא ידעו מִשְׁפָּט אֱלֹהֵיהֶם- את המצוות. ה אֲלֶכָה לִי אֵל הַגְּדֹלִים- החשובים וְאֲדַבְּרָה אוֹתָם- איתם, כִּי הֵמָּה יֵדְעוּ דָרְךָ יְדוּד מִשְׁפָּט אֱלֹהֵיהֶם ולכן ישמרו את מצוותיו, אֶךְ- אבל הֵמָּה הַגְּדֹלִים יִחַדּוּ- ביחד (שהם יותר גרועים מהאנשים הרגילים שלא שמרו מצוות, מפני שאצלם זו היתה התארגנות ביחד שלא לשמור) שְׁבָרוּ עַל שֵׁל ה', נִתְקוּ מוֹסְרוֹת- החבלים שבהם ה' "קשר" אותם לעבודתו. ו עַל כֵּן הִפָּס אֲרִיָה מִיְעַר- משל לאויב שיבוא, זֹאב עַרְבוֹת- של מדברות יִשְׂדָּדִים- ישבור אותם, נָמַר שְׁקָד- ממחר לבוא עַל עַרְיָהּ, כָּל הַיּוֹצֵא מִהֵנָּה יִטָּרֵף על ידי אחת מהחיות האלו, ובנמשל- כל מי שיצא מהמצור ייהרג, כִּי רַבּוּ פִּשְׁעֵיהֶם ו עֲצָמוּ מִשְׁבוֹתֵיהֶם- נהיו חזקות מרידותיהם בה'. ז אִי- איפה לִזְאת- ישנה זכות כזאת שעבורה אִסְלוּחַ (אֶסְלַח) לָךְ? התשובה ברורה- אין זכות כזו, שהרי בְּנִיךָ עֲזוּבוֹנִי, וְיִשְׁבְּעוּ בְּלֹא אֱלוֹהִים- עבודה זרה, וְאִשְׁבַּע אוֹתָם בשפע, ובכל זאת- וַיִּנְאֲפוּ, וְבִית זֹנָה יִתְגוֹדְדוּ- התאספו. ח כמו סוֹסִים (ביטוי לתאווה גדולה לזנות) מִיִּנְאָם- שקיבלו הרבה מזון, שאז תאוותם גדולה יותר- מִשְׁפִּים- משכימים הָיוּ- ישראל, אִישׁ אֵל אֲשֶׁת רְעֵהוּ יַצְהֵלוּ- ישמיעו קול שמחה (ונקט בלשון צהלה- קול הסוס), שהיו באים לשכב עם אשת החבר מתוך תאוה גדולה. ט הַעַל עֵבְרוֹת חֲמוּרוֹת אֵלָה לוא אֶפְקָד- אעניש, נָאִם יְדוּד? וְאִם בְּגוֹי אֲשֶׁר כָּזָה לֹא תִתְנַקֵּם נִפְשִׁי? { ס }

הגוי שיעלה על הארץ והחורבן שיעשה

י קורא ה' לאויבים: **עלו בְּשׁוֹתֵיהֶּ- בשורות הכרם** (שאליו נמשלה ירושלים) **וְשַׁחַתוּ, אבל וְכַלְה-** להרוס הכל לגמרי- **אַל תַּעֲשׂוּ, הַסִּירוּ-** תלשו את **נְטִישׁוֹתֵיהֶּ- את הענפים המתפשטים של הגפן, כִּי לוא לִידוּד הַמָּה הענבים של ענפים אלו** (אלא עושים מהם יין לנסך לעבודה זרה). **יֵא כִּי בְּגוֹז בְּגִדוּ בִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל וּבֵית יְהוּדָה-** שתי הממלכות, **נָאִם יְדוּד. יב כְּחֹשׁוּ בִּידוּד-** בהשגחת ה' בכך ש **וַיֹּאמְרוּ לוא הוא עושה את הרעות והטובות, וממילא וְלֹא תְּבוֹא עָלֵינוּ רָעָה, וְחָרֵב וְרָעֵב לוא נִרְאָה. יג וְהִנְבִּיאִים שאומרים שכן יהיו דברים אלו- יִהְיוּ לְרוּחַ- לכולם, וְהִדְבַּר- דבר ה' אֵין בָּהֶם- אלא הם משקרים, כֹּה- כמו שהם מנבאים יַעֲשֶׂה לָהֶם ולא לנו. { ס }**

יֵד לָכֵן, כֹּה אָמַר יְדוּד אֱלֹהֵי צַב-אות: **יַעַן דְּבָרְכֶם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה** שה' לא עושה הרעות ולא תבוא עליכם רעה, **הִנְנִי נֹתֵן דְּבָרִי בְּפִיךָ לְאֵשׁ וְהָעֵם הַזֶּה ל עֲצִים וְאֶכְלֶתֶם-** האש תשרוף אותם, שדברי הנבואה יתקיימו ויהרגו בעם. **טו הִנְנִי מְבִיא עָלֵיכֶם גּוֹי מִמְּרָחֶק-** שאינכם מכירים אותו ומצפים לבואו- **בֵּית יִשְׂרָאֵל, נָאִם יְדוּד, גּוֹי אֵיתָן- חוֹק הוּא, גּוֹי מַעוֹלָם- מלפני שנים רבות הוּא- ומכיר את טכסיסי המלחמה, גּוֹי לֹא תִדַּע לְדַבֵּר ב לְשׁוֹנוֹ-** ולא תוכל לבקש ממנו תחנונים, **וְלֹא תִשְׁמַע- תבין מה יִדְבַּר-** ולא תבין את הוראותיו ולא תבצע אותם ואז יהרוג אותך. **טז אֲשַׁפְּתוּ-** כלי החיצים של האויב- **כְּקֶבֶר פְּתוּחַ- שכל חץ שיצא ממנה יהרוג** (וכאילו "נכנס" הרוג זה לאשפה), **כָּלֶם גְּבוּרִים. יז וְאָכַל קִצְיָרְךָ וְלַחְמְךָ, יֹאכְלוּ- יהרגו בְּנֵיךָ וּבְנוֹתֵיךָ, יֹאכְלוּ צֹאנְךָ וּבְקָרְךָ, יֹאכְלוּ גִפְנֶךָ וּתְאֲנָתְךָ, יִרְשָׁשׁ- יחריב את עָרֵי מִבְּצָרֶיךָ אֲשֶׁר אַתָּה בֹטָח בָּהֶנָּה,** הוא יחריב אותן **בְּחָרֵב. יח וְגַם בְּיָמֵים הַהֵמָּה נָאִם יְדוּד לֹא אַעֲשֶׂה אֶתְכֶם כֹּלָה-** לא אשמידכם לגמרי. **יט וְהִיָּה כִּי תֹאמְרוּ** לאחר עונשים קשים אלו: **תַּחַת- במקום מָה- אלו עברות עָשִׂה יְדוּד אֱלֹהֵינוּ לָנוּ אֶת כָּל אֵלֵה? וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: כֹּה אֲשֶׁר עֲזַבְתֶּם אוֹתִי וַתַּעֲבְדוּ אֱלֹהֵי נָכַר בְּאַרְצְכֶם-** מתוך בחירה, **כֵּן- כך מידה כנגד מידה תַּעֲבְדוּ זָרִים- במקום אלהי נכר בְּאַרֶץ לֹא לָכֶם- במקום בארצכם, ותעבדו מתוך כפייה. { פ }**

ישראל טפשים, לא מכירים טובה לה' ומלאים מרמה

כ הִגִּידוּ נבואה זאת בְּבֵית יַעֲקֹב וְהִשְׁמִיעוּהָ בִּיהוּדָה לֵאמֹר. **כֹּה שָׁמְעוּ נָא זֹאת, עִם סָכַל- טיפש ואֵין לו לֵב- חכמה, עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יָרְאוּ- כי אינם רוצים, אֵזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ- כי אינם רוצים, וזו טפשותם. כב האוֹתִי לֹא תִירְאוּ- תפחדו נָאִם יְדוּד? אִם מִפְּנֵי לֹא תַחִילוּ- תרעדו? אֲשֶׁר שָׁמַתִּי חוֹל גְּבוּל לַיָּם חֶק עוֹלָם- לתמיד וְלֹא יַעֲבְרֶנָּהוּ הַיָּם את החול, וַיִּתְגַּעֲשׂוּ- רוגשים הגלים וְלֹא יוּכְלוּ לעבור את החול, וְהָמוּ- רועשים גְּלִיו וְלֹא יַעֲבְרֶנָּהוּ, היינו שלמרות חוזקם הרב אינם יכולים לעבור חוק ששמתִי. כג אבל וְלָעַם הַזֶּה הָיָה לֵב סוֹרֵר- שסר מהדרך הנכונה וּמוֹרָה- ממרה את פי- מורד, סָרוּ- ממני וַיִּלְכוּ- לגמרי, היינו שהם, בניגוד לים, כן עברו על חוקי וַאֲיֵךְ לֹא פָּחְדוּ ממני. כד וְלֹא אָמְרוּ בְּלִבָּבָם: נִירָא נָא- עכשיו אֶת יְדוּד אֱלֹהֵינוּ מתוך הכרת הטוב, שהרי הוא הִנְתָּן גֶּשֶׁם וִירָה (יֹזְרָה)- הגשם הראשון וּמִלְקוֹשׁ- הגשם האחרון בְּעֵתוֹ- בזמן (וכך אין התבואה נהרסת), וגם את שְׁבַעַת- השבועות (הזמנים) של חֻקוֹת- זמן ה קִצְיָר- מספר השבועות הצריכים להיות לכל קציר (של חיטים ושעורים)- יִשְׁמַר לָנוּ- הוא מקפיד שיבוא בזמנם. כה ועכשיו שכבר אין שפע, זה מכיוון ש עֲזוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלֵה- את הדברים הטובים האלה, וְחִטָּאוֹתֵיכֶם מִנְעוּ הַטּוֹב מִכֶּם. כו כִּי נִמְצְאוּ בְּעַמֵּי רְשָׁעִים, שכל אחד מהם יִשׁוּר- יסתכל על חברו בְּשִׁדְךָ- כמו אדם שמניח יְקוּשִׁים- מלכודות, הַצִּיבוּ מִשְׁחִית- מלכודת, אֲנָשִׁים יִלְכְּדוּ- בכך שמרמים אותם. כז כְּכִלְבֵּי מְלֵא עוֹף כֵּן- כך בְּתֵיהֶם מְלֵאִים מְרָמָה, על כֵּן- בגלל רמאויותיהם הרבות גָּדְלוּ וַיַּעֲשִׂירוּ. כח שְׁמֵנוּ- בעושר, עֲשִׂתוּ- התחזקו בעושר, גַּם עָבְרוּ דְבָרֵי רָע, דִּין לֹא דָנוּ השופטים שלהם, וגם דִּין יָתוּם לֹא דָנוּ, ואף על פי כן- וַיִּצְלִיחוּ- הם מצליחים,**

שהי עדיין לא העניש אותם על זה, ומשפט אביונים לא שפטו. כט העל עברות חמורות אלה לא אפקד- אעניש נאם ידוד? אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי: { ס }

חטאי ירושלים ועליית האויב עליה למלחמה

ל שמה- עברות המביאות את רואיהן לתמהון, ושעורה- תועבה גדולה נהיתה בארץ. לא והכוונה היא לכך ש הנבאים נבאו בשקר, והכהנים ידו- ישלטו בעם על ידיהם- בעזרתם של נביאי השקר, ועמי אהבו כן- את המצב הזה, ומה תעשו לאחריה- כשיגיע הזמן של סוף הארץ- החורבן?

פרק ו

א הנביא עובר לתאר את "אחרייתה" של הארץ- העזו- האספו בני בנימן מקרב- מתוך ירושלים- כדי לברוח ממנה (ואף על פי שכבר קרא מקודם לברוח אליה, עכשיו הם מבינים שזה לא יעזור להם) ובתקוע- שם מקום תקעו שופר- לסימן בריחה, ועל בית הכרם- שם מקום שאו משאת- הדליקו מדורות לסימן לברוח, כי רעה כבר נשקפה- נראית מצפון, ושבר גדול. ב הנוה- יפה והמענגה- מפונקת דמית- דמיינתי, חשבתי את בת ציון (אבל אחר כך יבואו גויים ויהרסו אותה ובכך יגדל הצער על יופיה מקודם). ג אליה יבאו רעים- משל למלכים ועדריהם- משל לחיילים, תקעו עליה אהלים סביב- משל למצור, רעו איש את ידו- מקומו, משל לכך שכל אחד ילחם בנקודה אחרת. ד אומרים האויבים אחד לשני: קדשו- הכינו עליה מלחמה, קומו ונעלה בצרהים- בזמן האור, כדי שנוכל להלחם היטב, ובהמשך היום כאשר אינם מצליחים לגמור את הכיבוש בעוד האור קיים הם אומרים: אזי לנו כי פנה היום- השמש פנה (לשון זכר) למערב, כי ינטו- יתארכו צללי- הצללים של ה ערב, שאז יותר קשה להלחם מפני חוסר באור. ה ואף על פי כן הם מתחזקים מפני רצונם העז להחריב את ירושלים ואומרים: קומו ונעלה עליה אפילו בלילה שקשה מאוד להלחם אז, ונשחיתה ארמונותיה. { פ }

ו כי זה אמר ידוד צב-אות שמחזק את האויבים של ירושלים: כרתו עצה- עץ, היינו עצים רבים, כדי לעשות מהם כלי מצור, ושפכו על ירושלים סלה, היא העיר הפקד עוונה, שכבר "התמנה" העונש שלה, בלה עשק בקרבה. ז כהקיר- כמו שמוציאה מן המקור (מי התהום) בור (ביר)- באר את מימיה והם אינם נגמרים, כן- כך הקרה- הוציאה ירושלים מהמקור שלה את רעתה שאינה נגמרת, חמס- עוול ושד- גזילה ישמע בה על פני תמיד, וגם חלי- מחלות ומכה- מכות של המסכנים נשמעים בה על פני תמיד. ח הוסרי- קחי מוסר ירושלים, פן תקע- תצא נפשי ממך, פן אשימך שממה, והחורבן יהיה גדול כמו ארץ לוא נושבה- שמעולם לא יושבה. { פ }

עונש ירושלים על חטאי כל אנשיה

ט זה אמר ידוד צב-אות: עולל יעוללו- האויבים יבצרו גם את העוללות- האשכולות הקטנים- כגפן את ממלכת יהודה המכונה שארית ישראל (מפני שממלכת ישראל כבר יצאה לגלות), היינו שהם ישמידו אותה לגמרי, ומחזק ה' את האויב: השב- החזר את ידך שוב כדי להמשיך לבצור, כבוצר- כמו אדם שבוצר על סלסלות- סלים, שמחזיר את ידו פעם אחר פעם, היינו שהאויב ינחית מכות שוב ושוב. י אומר הנביא: על מי אדברה ואעידה- ואזהיר וישמעו? הנה ערלה- סתומה אונם ולא יוכלו להקשיב, הנה דבר ידוד הנה להם לחרפה- בושח לשמוע אותו, ו לא נחפצו- ירצו בו, ולכן אין סיבה לדבר איתם. יא ואף על פי כן- ואת חמת ידוד מלאתי- אני מלא מכעס ה' שראיתי בנבואה, נלאיתי- איני יכול ל הכיל- להחזיק אותה אצלי (ולכן אמשיך לדבר אליהם), שחמה זו היא ל שפך על עולל- ילד קטן שנמצא בחוץ, ועל סוד- חבורת בחורים הנמצאים יחדו, כי גם איש עם אשה

יִלְכְּדוּ בַחֲמָה זֹ, זֶקֶן עִם מְלֵא יָמִים- זֶקֶן בְּיוֹתֵר שֶהוֹשְׁלָמוּ יָמָיו. יָב וְנִסְבּוֹ- יַעֲבְרוּ בְתֵיחֵם לְאַחֲרֵים, שְׂדוֹת וְנָשִׁים יִחְדּוּ, כִּי אֵטָה אֶת יָדֵי הַלְעַנִּישׁ עַל יִשְׁבֵי הָאָרֶץ, נֶאֱמַר יְדוּד. יָג כִּי מִקְטָנִם- הָאֲנָשִׁים הַפְּשוּטִים וְעַד גְּדוֹלָם- הַחֲשׁוּבִים, כֹּל בּוֹצֵעַ בְּצֵעַ- מְרוּיָחִים רוּחַ בְּמֶרְמָה, וּמִנְבִיא וְעַד כֹּהֵן- כָּל הַמְנַהֲיִגִים- כֹּל עֹשֶׂה שְׂקֵר. יָד וַיִּרְפְּאוּ הַנְּבִיאִים וְהַכֹּהֲנִים אֶת שְׂבָר- הַצָּרוֹת שִׁישׁ ל עָמִי עַל נִקְלָה- בַקְלוֹת לְאֹמֵר- כַּכֵּךְ שֶאֱמָרוּ לָהֶם: יִהְיֶה שְׁלוֹם שְׁלוֹם, אַבְל בְּאִמַּת וְאִין שְׁלוֹם. טו הַבִּישׁוֹ- הָיוּ צָרִיכִים לְהַתְבַּיֵּשׁ כִּי תוֹעֵבָה עָשׂוּ, אַבְל גַּם בּוֹשׁ לֹא יְבוֹשׁוּ, גַּם הַכְּלִים לֹא יִדְעוּ- לֹא יוֹדְעִים מַה זֶה לְהַתְבַּיֵּשׁ, לְכֹן יִפְלוּ בְנִפְלִים- יַחַד עִם הַהֲרוּגִים, בְּעֵת פְּקֻדָּתֵים- כַּאֲשֶׁר אַעֲנִישׁ אוֹתָם יִפְשְׁלוּ- יִפְלוּ, אָמֵר יְדוּד.

{ ס }

ישראל לא מקשיבים לה'

טז כֹּה אָמֵר יְדוּד: עֲמְדוּ עַל דְּרָכֵים וּרְאוּ בְעַצְמְכֶם, וְשִׁאֲלוּ אֲנָשִׁים לְנִתְבוֹת עוֹלָם- לְדַרְכֵים שִׁישֵׁן בְּעוֹלָם, אֵי זֶה דְּרָךְ הַטּוֹב? וְלָכוּ בָהּ, וּמִצְאוּ מִרְגּוּעַ לְנַפְשְׁכֶם, וַיֹּאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: לֹא נִלְדָּה- מִשָּׁל לַכֵּךְ שֶאִינִם רוֹצִים לְשִׁמּוֹעַ בְּאִיזָה דֶרֶךְ צָרִיךְ לְהַתְנַהֵג. יז וְהִקְמַתִי עֲלֵיכֶם צָפִים הַמִּתְרַעֲעִים עַל הַמִּלְחָמוֹת (מִשָּׁל לְנְבִיאִים), הַקְּשִׁיבוּ לְקוֹל שׁוֹפָר- מִשָּׁל לְנְבוּאוֹת, וַיֹּאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: לֹא נִקְשִׁיב. יח לְכֹן- מִכִּיוּן שִׁישְׂרָאֵל לֹא שׁוֹמְעִים, אִזּוּ שְׁמַעוּ הַגּוֹיִם, וְדַעֲי עֲדָה שֶׁל הַגּוֹיִים אֶת הָרַעָה אֲשֶׁר נִמְצְאָת בָּם. יט שְׁמַעֲי הָאָרֶץ, הִנֵּה אֲנֹכִי מְבִיא רָעָה אֶל הָעָם הַזֶּה שֶׁהִיא פְּרִי- תוֹצֵאָה שֶׁל מִחְשְׁבוֹתֶם, כִּי עַל דְּבָרֵי לֹא הַקְּשִׁיבוּ, וְתוֹרַתִי וַיִּמְאָסוּ בָהּ. כ לְמָה זֶה לִי- מַה תוֹעֵלֶת יֵשׁ לִי בְּלְבוֹנָה יִקְרָה שֶׁ מִשְׁבָּא תְבוֹא שֶׁאֵתֶם מִקְטִירִים לִי? וּמַה תוֹעֵלֶת יֵשׁ לִי בְּוִקְנָה שֶׁל בּוֹשֵׁם הַטּוֹב (שֶׁהִיוּ שְׂמִים בְּשֵׁם הַמִּשְׁחָה אוּ בַקְטוֹרֶת) שֶׁאֵתֶם מְבִיאִים מֵאָרֶץ מְרַחֵק? עֲלוֹתֵיכֶם לֹא לְרָצוֹן לְפָנָי, וְזָבַחֵיכֶם לֹא עָרְבוּ- נַעֲיִמִים לִי. כא לְכֹן- מִכִּיוּן שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ לְקוֹלִי, כֹּה אָמֵר יְדוּד: הַנְּנִי נִתֵּן אֶל הָעָם הַזֶּה מִכְשָׁלִים, וְכִשְׁלוּ בָם אֲבוֹת וּבָנִים יִחְדּוּ, שְׂכֹן וְרַעֲוֵ- חֵבֵר שֶׁלּוּ (הֵייוּ שְׂכּוֹלִים יִכְשְׁלוּ) יֹאבְדוּ (וְאָבְדוּ). { פ }

האויב שיבוא על ירושלים

כב כֹּה אָמֵר יְדוּד: הִנֵּה עִם בָּא מֵאָרֶץ צָפוֹן, וְגוֹי גְּדוֹל יַעֲזוּר- יִתְעוֹרֵר מִיַּרְכְּתֵי- קְצוֹת אָרֶץ. כג קִשְׁתַּת וְכִידוֹן יִחְזִיקוּ, אַכְזָרִי הוּא וְלֹא יִרְחַמוּ, קוֹלָם שֶׁל לּוּחַמֵי בָּיִם יִהְיֶה- יַעֲשֶׂה רַעֲשׁ, וְעַל סוּסִים יִרְכָּבוּ- בִּישׁוּי לְחוֹזֵק, עָרוּךְ- מוֹכֵן כְּאִישׁ לְמִלְחָמָה עֲלִידָה בְּתַצִּיּוֹן- יְרוּשָׁלַיִם. כד שְׁמַעְנוּ אֶת שְׁמַעְנוּ וְכִבֵּר רָפוּ- נַחֲלָשׁוּ יְדֵינוּ, צָרָה הַחֲזַקְתֵּנוּ- מִחֲזִיקָה אוֹתָנוּ, חֵיל- רַעְדָה אוֹחוֹזֶת אוֹתָנוּ פִּיּוֹלְדָה- כְּמוֹ אִישָׁה יוֹלְדָת. כה יְרוּשָׁלַיִם, אֵל תִּצְאִי (תִּצְאוּ) הַשְּׂדֵה, וּבִדְרָךְ אֶל תִּלְכִי (תִּלְכוּ), כִּי יֵשׁ שֵׁם חֶרֶב לְאֵיב, מְגוֹר- פַּחַד מְסַבֵּיב. כו בְּתַ עָמִי חֲגִרִי שֶׁקָּוְהֵתְפַלְשִׁי- הַתְּגַלְגְּלִי בְּאִפְרָי- לְאוֹת אַבְל עַל הַחוֹרְבָן הַקָּרֵב, אֲבָל כְּמוֹ שְׁעוֹשִׁים עַל בֵּן יַחֲיד עֹשֵׂי לָךְ, מִסְפָּד תִּמְרוּרִים- מֵרַ מְאוּד, כִּי פִתְאֹם- בַּהֲפֹתָעָה וְלֹלָא הַכְּנָה יָבֵא הַשְּׂדֵד- מִי שִׁישְׁבוֹר אוֹתָנוּ עָלֵינוּ.

הנביא בוחן את ישראל

כז אֹמֵר ה' לִירְמִיָּה: בְּחוּן- אָדָם שְׁבוּחַן מִתְּכוֹת נִתְתִיף בְּעָמִי, וְגַם מִבְּצָר- חֲזַק נִתְתִיךְ, וְתִדְעֵ אֶת מַהוֹתֶם עַל יָדֵי שׁ וּבְחִנָּת אֶת דְּרָכֶם. כח אֹמֵר יְרֵמִיָּה לְה' לְאַחַר שְׁבוּחַן אֶת דְּרָכֶם: כָּלֵם סָרִי סוֹרְרִים- סָרִים מִהַדְרָךְ מְאוּד, הַלְכִי רְכִיל- מִסְפָּרִים לְשׁוֹן הָרַע, וְהֵם לֹא זֶהָב וְכֶסֶף אֲלֵא נְחֹשֶׁת וּבְרָזָל, שְׁזָה מִשָּׁל לַכֵּךְ שׁ כָּלֵם מִשְׁחִיתִים הֵמָּה. כט נָחַר- נִשְׁבַּח רוּחַ הַ מְפַחַח כִּדִּי לְהַגְדִּיל אֶת הָאֵשׁ וּלְצַרוֹף אֶת הַמִּתְכוֹת, מֵאֲשֶׁתֶם (מֵאֲשֶׁתֶם) עֲפָרֶת- הָעוֹפֶרֶת שֶׁבְעִזְרָתָה צוֹרְפִים אֶת הַזָּהָב כְּבָר נִגְמְרָה עַל יָדֵי הָאֵשׁ הַחֲזִיקָה שֶׁעָשָׂה הַמִּפּוֹחַ, אַבְל לְשׁוֹא צָרָף צָרוּף- צָרְפוּ אֶת הַזָּהָב, כִּי וְרַעֲיִם- הַסִּיגִים הָרַעֲיִם לֹא נִתְקוּ

מהזהב, ובנמשל- לחינם ניסה הנביא להחזירם בתשובה שהרי לא עזבו מעשיהם הרעים. ל "כסף נמאס- מגעיל" (ולא "כסף" סתם) קראו להם הגויים לאנשי יהודה, כי מאס ידוד בהם. { פ }

תוכחה על הבטחון של ישראל שהמקדש לא ייחרב

פרק ז

א הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת ידוד לאמר. ב עמד בשער בית ידוד- בית המקדש, וקראת שם את הדבר הזה שייכתב להלן, ואמרת: שמעו דבר ידוד כל אנשי יהודה הבאים בשערים האלה להשתחוות לידוד (מכאן משמע שהם כן היו עובדים את ה' באופן חלקי לפחות). { ס }

ג כה אמר ידוד צב-אות אלהי ישראל: היטיבו דרכיכם ומעלליכם- מעשיכם, ואז ואשכנה אתכם במקום הזה- אשאיר אתכם בארץ ישראל. ד אל תבטחו לכם אל דברי השקר לאמר- שכך הם אומרים: "היכל ידוד היכל ידוד המה"- זו סיסמא שהיתה רווחת בעם, ופירושה- בית המקדש הוא הבית של ה' ולכן הוא לא יחריב אותו לעולם (והכפילות המשולשת היא כנגד האולם, ההיכל וקודש הקדשים, ואולי היא גם באה להראות שהם היו אומרים זאת פעמים רבות). ה כי- אלא, אם היטיב תיטיבו את דרכיכם ואת מעלליכם- מעשיכם, אז לא ייחרב הבית, וכיצד תיטיבו את דרכיכם- אם עשו תעשו משפט בין איש ובין רעהו- תשמרו את הדינים כראוי. ו גר תוֹם ואלמנה לא תעשקו, ודם נקי- של אנשים חפים מפשע אל תשפכו במקום הזה- בארץ ישראל, ואחרי אלוהים אחרים לא תלכו לעבוד אותם, שההליכה אחריהם היא לרע לכם- גורמת לכם רעה. ז ואם תתחזקו בכל הדברים האלו, אז- ושכנתי אתכם במקום הזה, דהיינו- בארץ אשר נתתי לאבותיכם, ואשכן אתכם בה למן עולם ועד עולם- מאז ולתמיד, היינו שכמו שהייתם בה מאז ועד היום כך תמשיכו לשבת בה. ח אבל כרגע- הנה אתם בטחים לכם על דברי השקר שהמקדש לא ייחרב, לבלתי הועיל- שזה לא מועיל לכם. ט שואל הנביא את ישראל- הגב רצח ונאף והשבע לשקר וקטר לפעל והלף אחרי אלוהים אחרים אשר לא ידעתם- שלא היכרתם אותם כלל. י ובאתם ועמדתם לפני בבית הזה- בית המקדש אשר נקרא שמי עליו- שזה מראה את קדושתו הרבה, ואמרתם: "נצלנו" בכך שהגענו למקדש (שהרי הוא לא ייחרב), למען עשות את כל התועבות האלה- כשאתם עוד חושבים לעשות אחר כך עוד תועבות ולא חוזרים בתשובה, זה סיוס השאלה, ועניינה הוא- האם אתם חושבים שאפשר לעשות את כל העבירות האלו, ואחר כך להינצל בזכות ההגעה למקדש? יא המערת פרצים- האם מערה שבה מתחבאים פושעים לאחר שביצעו פשעים הנה הבית הזה אשר נקרא שמי עליו (שזה מראה את קדושתו הרבה) בעיניכם? (שאתם חושבים שאפשר להימלט לשם ולהינצל מעונש), גם אנכי הנה ראיתי שאכן כך אתם חושבים, נאם ידוד. יב וראיה לכך שהמקדש יכול להיחרב- כי לכו נא אל מקומי- המשכן שלי אשר היה בשילו, אשר שכנתי שמי שם בראשונה (לאחר 14 שנים שהמשכן היה באופן ארעי בגלגל ועוד 40 שנים במדבר), וראו את אשר עשיתי לו- שהחרבתי אותו (לאחר 369 שנים) מפני רעת עמי ישראל, ומכאן רואים שלמרות שזה היה הבית של ה' הוא החרב אותו. יג ועתה, יען- מכיוון ש עשיתם את כל המעשים הרעים האלה, נאם ידוד, ואדבר אליכם על ידי הנביאים לחזור בתשובה השכם ודבר- כל יום- ולא שמעתם, ואקרא אתכם לחזור בתשובה ולא עניתם. יד לכן ועשיתי לבית אשר נקרא שמי עליו אשר אתם בטחים בו- בית המקדש, ולמקום אשר נתתי לכם ולאבותיכם- ארץ ישראל, כאשר עשיתי לשל- היינו שאחריב אותם. טו והשלכתי אתכם מעל פני- אוציא אתכם לגלות, כאשר השלכתי את כל אחיכם דהיינו- את כל זרע אפרים- ממלכת ישראל, כאן הנביא רומז לכך שישנה אפשרות שממלכת יהודה תצא לגלות (בניגוד לדעה שהיתה רווחת בעם שלא ייתכן שתהיה גלות), שהרי גם אחיהם מממלכת ישראל כבר יצאו

לגלות. יש לשים לב שזוהי הנבואה הראשונה שבה ירמיה מדבר בפירוש על בית המקדש ולא רק על מלחמה ופורענות באופן כללי. {פ}

כל ישראל עובדים ע"ז כדי להכעיס את ה'

טז פונה ה' לירמיה- **וְאַתָּה אֵל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד- בְּשִׁבִיל הָעָם הַזֶּה, וְאַל תִּשָּׂא אֶת קוֹלְךָ בְּעֵדָם בַּרְנָה-** דברי שבח וּתְפִלָּה- ותחנונים, **וְאַל תִּכְנַע בִּי-** אל תשכנע אותי שלא להעניש אותם, **כִּי- מִפְּנֵי שְׂאֵינֶנִּי שָׁמַעְ אֶתְךָ.** יז **הֲאֵינְךָ רֹאֶה מָה הִמָּה עֹשִׂים בְּעָרֵי מַמְלַכַת יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת- רְחוֹבוֹת יְרוּשָׁלַם?** שאלה רטורית שתשובתה- ודאי שאתה רואה. יח ומה הם עושים?- **הַבָּנִים מְלַקְטִים עֵצִים וְהָאֲבוֹת מְבַעְרִים אֶת הָאֵשׁ וְהַנְּשִׁים לְשׁוֹת בְּצַק** (היינו שכל המשפחה שותפה בהקרבה לעבודה זרה) **כְּדִי לַעֲשׂוֹת כְּוֹנִים-** עוגות בצורת כוכב **לְמִלְכַת הַשָּׁמַיִם-** לכוכבי השמים אשר הם קוראים להם המלכה של השמים (ולזה רומז הכתיב החסר) אבל הם בעצם רק מלאכה שה' עשה בשמים, **וְהַשָּׁד נֹסְכִים לְאֱלוֹהִים אַחֲרֵיכֶם,** והם עושים זאת **לְמַעַן- בְּשִׁבִיל ל הַכְּעִסְנִי.** יט **הֲאֵתִי הֵם מְכַעְסִים, נֶאֱמַר יְדוּד?** הרי בה' לא שייכת באמת מידת הכעס (וכשכתוב שהוא כועס זה כדי לדבר בלשון בני אדם), **הֲלוֹא אַתֶּם-** הרי רק את עצמם הם מכעיסים כאשר הם יקבלו את העונש על מעשיהם, **וְגַם לְמַעַן בְּשֵׁת פְּנֵיהֶם-** בעקבות עונשיהם הם לא רק יכעסו אלא גם יתביישו. כ **לִכְנֹן- בַּעֲקֻבוֹת רְצוֹנִם לְהַכְעִסְנִי, כֹּה אָמַר אֲדוֹנֵי יְדוּד:** הִנֵּה אֲפִי וְחִמְתִּי נִתְקַת- נִשְׁפַּכְתָּ אֶל הַמִּקְוֹם הַזֶּה- אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, **עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה וְעַל עֵץ הַשָּׁדָה וְעַל פְּרֵי הָאֲדָמָה, וּבְעֵרָה וְלֹא תִכְבְּה- אֲלֵא תִשְׁמִיד הַכֹּל.** {פ}

ה' אינו חפץ בקרבנות אלא בשמיעה בקולו

כא **כֹּה אָמַר יְדוּד צַב- אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:** **עֲלוֹתֵיכֶם סָפוּ-** תוסיפו על זְבָחֵיכֶם- קרבנות השלמים שלכם, **וְאִכְלוּ בָשָׂר-תֹאכְלוּ גַם אֶת בְּשַׂר הָעוֹלוֹת כְּמוֹ שְׂאוֹכְלִים אֶת בְּשַׂר הַשְּׁלָמִים, מִפְּנֵי שֶׁה' לֹא רוּצָה בָהֶם.** הנביא מתייחס למחשבה של ישראל (שהגיעה ממחשבת עובדי ע"ז) שכאילו אפשר לעבור עבירות ואחר כך לפייס את ה' בהבאת קרבנות. **כִּבְכִּי- שֶׁהָרִי לֹא דִבְרַתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם הוּצִיא (הוֹצִיאִי) אוֹתֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל דְּבָרֵי עוֹלָה וְזֶבַח-** זה לא הציווי הראשון שאותו ציויתי אותם (ואכן אינו מופיע לא בדברי ה' למשה בסנה, לא ב"הצעה" של ה' לישראל לפני מתן תורה ולא בעשרת הדברות, אלא רק לאחר מכן וגם זה בתוך קובץ של מצוות ולא באופן עצמאי), ומכאן ראייה שאין זה הדבר החשוב ביותר כמו שאתם חושבים. **כִּג כִּי אִם- אֲלֵא אֶת הַדְּבָר הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתֶם לְאֹמַר- וכך אמרתי: שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי, וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלוֹהִים- אֲשַׁגִּיחַ עֲלֵיכֶם, וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעַם- תַּעֲבֹדוּ אוֹתִי, וְהִלַּכְתֶּם בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אֶתְכֶם לְמַעַן יֵיטֵב לָכֶם- כְּדִי שְׂאֵעֶשֶׂה לָכֶם טוֹב. כְּד וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי, וְאִפְּלוּ וְלֹא הָטוּ- הִזִּיזוּ אֶת אֲזָנֵם לְכִיוּן שְׁלִי כְּדִי לְשִׁמוֹעַ, וַיִּלְכּוּ בְּמַעֲצוֹת- בַּעֲצוֹת וּ בְשָׂרָרוֹת- וּבְרֵאִיָּה שֶׁל לֶבָם הָרָע, וַיִּהְיוּ לְאַחֹר- הִפְנוּ לִי אֶת אַחֲוֵיהֶם וְלֹא לְפָנֵים- וְלֹא אֶת פְּנֵיהֶם, הִיִּינוּ שֶׁלֹּא עֲבָדוּ אוֹתִי כֹל. כה וזה היה לָמֵן הַיּוֹם אֲשֶׁר יִצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וְאַשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת כָּל עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים, כֹּל יוֹם הַשָּׂפָס וְשָׁלַח. כו ובכל זאת **וְלֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְלֹא הָטוּ אֶת אֲזָנֵם וְגַם וַיִּקְשׂוּ אֶת עַרְפֵּם-** כדי שכלל לא יוכלו לסובב את ראשם לכיוון שלי, ובדבר זה **הִרְעוּ מֵאֲבוֹתֶם-** היו עוד יותר רעים מהאבות שלהם (שלא הקשו את עורפם), הִיִּינוּ שֶׁמְדוּר לְדוּר נָהִיו גְּרוּעִים יוֹתֵר. כז פונה ה' לירמיה- **וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֵלַיְךָ** (כמו שלא שמעו לכל הנביאים עד היום) **וְקִרְאתָ אֲלֵיהֶם וְלֹא יִעֲנוּכָה. כח וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: זֶה הַגּוֹי- הֵעֵם אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְדוּד אֱלֹהֵינוּ, וְלֹא לָקַחוּ מוֹסָר- לֹא מִקְבִּלִים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹכַחָה שֶׁנֶּאֱמָרִים לָהֶם, אֲבָדָה מֵהֶם הָאֲמוֹנָה- הָאֲמַת, וְנִכְרַתָּה לְגַמְרֵי מִפִּיהֶם.** {ס}**

עונש יהודה על העבודה זרה ובעיקר על עבודת המולך

כט הנביא קורא לישראל להתחיל להתאבל על החורבן הצפוי להם- גזי- תגזזי את נזרך- שערך (שהוא הנזר- הכתר- היופי שלך) והשליכי- שזה סימן לאבילות, ושאי- הרימי את קולך על שפנים- ההרים הגבוהים ב קינה- שיר אבל, פי- מפני ש מאס ידוד את ישראל, ויטש- הוא עוזב את דור עברתו- הדור שמכעיס אותו. ל פי- מפני ש עשו בני יהודה הרע בעיני נאם ידוד, ובפרט בכך ש- 1. שמו שקוציהם- עבודה זרה בבית אשר נקרא שמי עליו (דבר המראה את קדושתו הרבה)- בבית המקדש, כדי לטמאו. לא 2. ובנו במות התפת (הנקראות כך מפני קול התופים שהיו מרעישים שם כדי שלא ישמע האב את צעקות בנו הנשרף ויתחרט על נתינתו לעבודה זרה) אשר נמצאות בגיא בן הנם- עמק ליד ירושלים, כדי לשרף את בנייהם ואת בניהם באש על במות אלו לשם עבודה זרה, אשר לא צייתי ולא עלתה על לבי- אפילו לא חשבתי לצוות לעשות דבר כזה אפילו בשביל לעבוד אותי וכל שכן שלא לעשות זאת לשם עבודה זרה. { פ }

לב לכן- בגלל עבירות חמורות אלו הנה ימים באים, נאם ידוד, ולא יאמר עוד "התפת" ויגיא בן הנם"- לא יקראו להם כך, פי אם- אלא "גיא ההרעה"- מרוב ההרוגים הרבים שיהיו בהם, וקברו את ההרוגים, מחוסר ברירה, אפילו בתפת- בבמות התופת (המקודשות בעיניהם), מאין מקום- דבר שמראה את כמות ההרוגים הגדולה שתהיה. לג והיתה נבלת העם הזה למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ ואין מחריד- מי שיפחיד אותם, כי כולם ימותו. לד והשפתי- אפסיק מערי ממלכת יהודה ומחצות- רחובות ירושלים, קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול פלה, פי- מפני ש לחרבה תהיה הארץ.

פרק ח

א בעת ההיא- של חורבן הארץ, נאם ידוד, ויצאו (יוציאו) האויבים את עצמות מלכי יהודה ואת עצמות שריו של כל אחד מהמלכים ואת עצמות הלהנים- כהני העבודה זרה, ואת עצמות הנביאים- נביאי השקר, ואת עצמות יושבי ירושלים מקבריהם כדי לבזות אותם. ב ושטחום לשמש ולירח ולכל צבא השמים- הכוכבים, אשר אהבום- ישראל את צבא השמים, ואשר עבדום, ואשר הלכו אחריהם- באופן תמידי, ואשר דרשום- בקשו תמיד לעבוד אותם, ואשר השתחוו להם- שהתבטלו כלפיהם, ועצמותיהם אפילו לא יאספו לערימה אחת וכל שכן ש ולא יקברו, אלא לדמן- זבל על פני האדמה יהיו כשהעצמות יירקבו, ובכך יהיה להם בזיון נוסף בכך שכל צבא השמים שאותם הם עבדו לא יכולים להושיע אותם. ג ונבחר מות מחיים- יעדיפו למות מאשר לחיות מרוב הצרות שיהיו להם, לכל השארית הנשארים בחיים מן המשפחה הרעה הזאת- עם ישראל, בכל המקומות הנשארים- הנשארים בכל המקומות (סדר המילים צריך להיות הפוך) אשר הדחתים שם- בכל מקומות הגלות, נאם ידוד צב- אות. { ס }

ישראל לא שבים אל ה'

ד ואמרת אליהם פה אמר ידוד: היפלו ולא יקומו!- האם יש אנשים שכאשר הם נופלים הם לא קמים אחר כך? אם ישוב ולא ישוב!- האם יש אדם שכאשר הוא שב- יוצא מהדרך הוא לא שב אליה כדי ללכת בה? אלו שתי שאלות רטוריות שהתשובה אליהן ברורה- לא, אלא ברור שבמקרים כאלו האדם חוזר למצב הטוב. ה אם כן- מדוע שובבה- מרדה העם הזה כשהכוונה ל ירושלים, משבה- מרידה נצחת- לנצח- לתמיד? החזיקו באופן קבוע בתרמת, מאנו- סרבו לשוב למצב הטוב. ו הקשבתי ואשמע- כדי לשמוע את דבריהם אם הם חוזרים בתשובה, אבל לוא כן- ככה (כמו

שציפית) **יְדַבְּרוּ**- אינם מדברים דיבורי תשובה, **אֵין אִישׁ**- אף אחד מהם לא **נָחַם**- מתחרט על רעתו **לֵאמֹר**: "מָה עָשִׂיתִי"? אלא **כֹּלֵה**- כל העם **שָׁב**- חוזר וממשיך **במרצותם (במרוצתם) כְּסוּס שׁ שׁוֹטֵף** במהירות **בְּמַלְחָמָה** ולא עוצר לחשוב. **זָגַם**- אפילו **חֲסִידָה** שעפה **בְּשָׁמַיִם יָדְעָה מוֹעֲדֶיהָ**- יודעת את הזמנים שבהם היא נודדת מארצות הצפון לדרום ולהיפך, אפילו שלא לימדו אותה זאת, **וְתָר וסוּס (וְסִיס) וְעָגוּר**- עופות נודדים נוספים- **שָׁמְרוּ אֶת עֵת בְּאָנָה**- מקפידים על הזמן שבו הם עוברים ובאים בארץ, אבל **וְעָמִי לֹא יָדְעוּ אֶת מִשְׁפַּט יְדוּד**- לא עובדים אותו, למרות שהם כן למדו זאת. **ח אֵיכָה**- איך **תֵּאמְרוּ**: "חֲכָמִים אֲנַחְנוּ וְתוֹרַת יְדוּד אֲתָנוּ"?- כיצד אתם טוענים שאתם כן שומרים את התורה? הרי **אָכַן**- באמת **הִנֵּה לְשָׁקֵר**- למען השקר **עָשָׂה ה' עֵט** שכותב את **שָׁקֵר ה' סִפְרִים**- סופרי הדיינים כותבים בפיוסקי הדין שקרים בהוראת הדיינים, אם כך אינכם שומרים את התורה. **ט בעתיד**- **הַבְּשׁוּ**- יתביישו אלו שטוענים שהם **חֲכָמִים** וגם **חֲתוּ**- יישברו **וְיִלְכְּדוּ**, **הִנֵּה בְּדַבַּר יְדוּד מְאֹסוּ** ואינם שומרים אותו, ואם כן **וְחֲכָמַת מָה לָּהֶם**- איזו חכמה יש להם? הרי הם מואסים בתורה. **י לֵכֵן אֲתָן אֶת נְשִׁיהֶם לְאַחֵרִים**, **שְׂדוֹתֵיהֶם לְיוֹרְשִׁים**- לאויבים שיירשו אותם, **כִּי מִקְטָן וְעַד גְּדוֹל כֹּלֵה**- כל העם **בַּצַּע בַּצַּע**- מרויח כסף ברמאות, **מִנְבִּיא וְעַד כֹּהֵן**- כל המנהיגים- **כֹּלֵה עָשָׂה שָׁקֵר**. **יא** והשקר הוא ש **וְיָרְפוּ**- החלישו **אֶת שְׁבָר רוחם** השבורה מהמצב הקשה של **בֵּית עָמִי**- ישראל **עַל נִקְלָה**- בקלות, **לֵאמֹר**- בכך שאמרו שיהיה **שְׁלוֹם שְׁלוֹם**, אבל באמת **וְאֵין שְׁלוֹם**. **יב הַבְּשׁוּ**- היו צריכים להתבייש **כִּי תוֹעֵבָה עָשׂוּ**, אבל **גַּם בּוֹשׁ לֹא יִבְשׁוּ**, ואפילו **וְהַכֹּלֵם לֹא יָדְעוּ**- אינם יודעים כיצד להתבייש, **לֵכֵן יִפְלוּ בְּנִפְלִים**- ימותו יחד עם כולם, **בְּעֵת פְּקֻדָּתָם**- כשיגיע זמן עונשם **יִכְשְׁלוּ**, **אָמַר יְדוּד**. { פ }

הפורענות שתבוא על ישראל

יג אֶסְף אֶסִּיפָם- אהרוג אותם (אאסוף את נפשם מהם), **נָאִם יְדוּד**, וגם אהרוס את כל הצומח בכך **ש אֵין עֲנָבִים בְּגִפְן וְאֵין תְּאֵנִים בְּתֵאֲנָה** ואפילו **וְהָעֵלָה** של כל העצים יהיה **נָבֵל**, **וְאֲתָן לָהֶם**- כל מה שנתתי לישראל **יַעֲבְרוּם**- יעבירו ויקחו מהם האויבים. **יד** הנביא מצטט את מה שיאמרו ישראל שגרים בערים ללא חומה זה לזה: "עַל מָה- לשם מה **אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים** כאן בעירנו? **הָאֶסְפוּ וְנִבְּאוּ אֵל עָרֵי הַמְּבָצָר**- כדי להתגונן, **וְנִדְמָה**- ונשתוק **שָׁם** מרוב צער על הקורה לנו, **כִּי**- שהרי **יְדוּד אֶלְהִינוּ הִדְמָנוּ**- השתיקנו, בכך שהביא עלינו צרות, **וְיִשְׁקָנוּ מִי רֹאשׁ**- מים מרים, **כִּי חֲטָאנוּ לְיְדוּד**"- עד כאן הציטוט. **טו** אומר הנביא לישראל: **קוּה לְשְׁלוֹם** אבל **וְאֵין טוֹב**, וגם תקוו **לְעֵת מְרָפָה**- לזמן שבו תרפאו מצרותיכם, אבל **וְהִנֵּה בְּעֵתָה**- פחד יבוא עליכם. **טז** מִדָּן הנמצאת בקצה הצפוני של הארץ, **כבר נִשְׁמַע נְחֲרַת**- נשיפת האויר מהאף של **סוּסֵיו** של האויב, **מִקּוֹל מִצְהָלוֹת אֲבִירָיו**- הסוסים החזקים שלו- **רַעְשָׁה**- רעדה **כָּל הָאָרֶץ**, **וְיִבְּאוּ האויבים וַיֹּאכְלוּ אֶרֶץ וּמְלוֹאָהּ**, **עִיר וַיִּשְׁבִּי בָהּ**. { פ }

יז כִּי הִנְנִי מְשַׁלַּח בְּכֶם נְחָשִׁים צַפְעָנִים- בעלי ארס, **אֲשֶׁר אֵין לָהֶם לְחַשׁ**- שאינם לוחשים לפני נשיכתם כדרך הנחשים אלא נושכים בפתאומיות, **בנמשל**- האויב יבוא ללא התרעה, **וְנִשְׁכּוּ אֶתְכֶם נָאִם יְדוּד**. { ס }

ירמיה מצטער על הפורענות שתבוא על ישראל

יח מִבְּלִיגִיתִי- אני מנסה להתגבר **עָלַי**- על ה **יְגוֹן**- צער הגדול שיש לי ממראות הנבואה שאני רואה, אבל **עָלַי**- בתוכי **לִבִּי דָוָי**- חולה- עצוב, ואיני מצליח להתגבר על היגון. **יט** כי אני שומע- **הִנֵּה קוֹל שׁוֹעֵת**- צעקת התפילה של **בֵּית עָמִי**- עם ישראל **מִאֶרֶץ מְרְחֻקִים**- לאחר שיצאו לגלות, והם אומרים: **הַיְדוּד אֵין בְּצִיּוֹן**?- האם ה' לא שוכן בירושלים, ה **אִם מִלְכָּה**- ה' **אֵין בָּהּ**? כיצד זה נתן ה' שנצא לגלות? עונה להם ה': **מִדּוּעַ הִכְעַסוּנִי בְּפִסְלֵיהֶם**, **בְּהַבְלִי נָכַר**- בדבר שהוא כלום שהביאו אותו מהגויים? **כ** ממשיך ירמיה לקונן על הצרות: **עָבַר** עונת ה **קָצִיר**- חודשים אייר- סיוון, וגם **כֹּלֵה**-

נגמרה עונת קטיף ה קיץ- פירות העץ (שעל שמם נקראת העונה כולה "קיץ")- היינו כבר עבר זמן רב, אבל וְאַנְחֵנוּ עדיין לוא נוֹשְׁעֵנוּ. כא על- בגלל שְׁבֵר- האסון שקורה ל בַּת עַמִּי- הַשְּׁבֵרְתִי- ליבי נשבר, קִדְרְתִי- נהייתי חשוך- אני מרגיש בצרה, שְׁמָה- תמהון הַחֲזָקְתִּי מרוב הצרות. כב שואל ירמיה: הַצָּרִי- חומר שאיתו היו מרפאים אֵין בְּגִלְעָד? אִם רַפָּא אֵין שָׁם? שאלות רטוריות שתשובתם- יש, ובנמשל- האם לעם ישראל אין תרופות- התורה והמצוות, האם אין להם רופאים- הנביאים, אם כן- כִּי מִדּוּעַ לֹא עֲלֵתָה אֲרֻכָּת- רפואת בַּת עַמִּי?- מדוע לא הפסיקו הצרות של ישראל? התשובה היא כמובן מפני שהם לא רצו להתרפא- לחזור בתשובה. { ס }

כג מאחל ירמיה לעצמו מרוב צער- מִי יִתֶּן- הלואי ומישהו יתן את רֵאשֵׁי שיהיה מלא מִיָּם (שמהם יצאו הדמעות), וְעֵינַי תהיה מְקוּר שמוציא דְמָעָה- דמעות, וְאַבְכָּה יוֹמָם וְלַיְלָה את חֲלָלִי- הרוגי בַּת עַמִּי. { ס }

ישראל מרמים אחד את השני

פרק ט

א מִי יִתְנַנֵּי- הלואי ומישהו ישים אותי בַּמִּדְבָּר ב מְלוֹן אֲרָחִים- מקום אכסניא של אורחים, וְאַעֲזָבָה אֶת עַמִּי וְאַלְכָה מֵאַתָּם, ואני רוצה לעזוב אותם כִּי- מפני ש כָּלָם מְנַאֲפִים- שוכבים עם אשת איש, והם עֲצֵרֹת- אסיפה של בְּגָדִים איש ברעהו. ב ירמיה עובר לתאר כיצד הם בוגדים- וַיִּדְרְכוּ אֶת לְשׁוֹנָם שהיא קֶשֶׁתָם- שאיתה הם יורים, ודרכו אותה בחיצים שלה שהם ה שָׁקֵר שהם מדברים אחד על השני, וְלֹא לְאַמוּנָה- בעבור האמת גָּבְרוּ אחד על השני בְּאַרְץ- כאשר הם מתגברים איש על רעהו זה לא בעבור האמת שבעניין, כִּי- אלא מְרַעָה אֶל רַעָה נִצְאוּ- עושים מעשים רעים עוד ועוד, וְאַתִּי לֹא יָדָעוּ- אינם עובדים אותי, נֶאֱמַר יְדוּד. ג פונה ירמיה לישראל: אִישׁ מְרַעֵהוּ הַשְּׁמֵרוֹ, וְעַל כָּל אֶחָ אֵל תִּבְטָחוּ, כִּי- מפני ש כָּל אֶחָ עֵקוּב יַעֲקֹב- מרמה את אחיו, וְכָל רֵעַ- רֵכִיל יִהְלֹךְ- מדבר לשון הרע על חבירו. ד וְאִישׁ בְּרַעְיוֹ יִהְתָּלוּ- לועגים אחד לשני, וְאַמֶּת לֹא יִדְבְּרוּ, לְמַדּוּ- הרגילו את לְשׁוֹנָם ל דָּבָר שָׁקֵר, הַעֲוָה- עוות נְלָאוּ- התעייפו- כאילו כבר התעייפו מלדבר דברים מעוותים- שקרים, מרוב שמרבים לדבר בהם. ה פונה ירמיה לישראל: שְׁבִתְךָ בְּתוֹךְ מְרָמָה- אתם יושבים בתוך רמאות- כאילו אתם מוקפים בה, בְּמְרָמָה- מרוב המרמה שלהם מְאַנּוּ- סרבו ל דַעַת אוֹתִי- לעבוד אותי, נֶאֱמַר יְדוּד. { ס }

ו לָכֵן כֹּה אָמַר יְדוּד צב-אות: הַנְּנִי צוֹרְפָם וּבְחַנְתִּים- כמו שמזקקים כסף על ידי צירופו באש ועל ידי כך בוחנים מה כסף ומה סיגים, כך אעניש אותם ואבער מתוכם את הרשעים, כִּי אֵיךְ אֶעֱשֶׂה מִפְּנֵי בַת עַמִּי? מה אוכל לעשות מפני עוונותיהם הרבים? ? כמו חָץ שוֹחֵט (שְׁחוּט)- מחודד (שמזיק הרבה) היא לְשׁוֹנָם, וכל הזמן מְרָמָה דָּבָר הלשון (בלשון זכר), בְּפִיו של האיש- שְׁלוֹם אֶת רַעְיוֹ יִדְבָּר, אבל וּבְקִרְבוֹ- בתוכו יָשִׁים אֲרֻבוֹ- הוא אורב לחבירו כיצד להכשילו. ח הַעַל אֶלָּה לֹא אֶפְקֹד- אעניש בָּם, נֶאֱמַר יְדוּד? ה אִם בְּגוֹי אֲשֶׁר כָּזָה לֹא תִתְנַקֵּם נַפְשִׁי? { ס }

השממה שתהיה ביהודה

ט על הַהָרִים- החורבן שיהיה בהרים- אֲשָׂא ארים קולי ב בְּכִי וְנָהִי- יללה, וְעַל הַחֹרְבָן שיהיה ב נְאוֹת- המקומות היפים של ה מִדְבָּר אשא קִינָה- שיר אבל, כִּי נִצְתּוּ- נהיו שוממים מְבַלִּי אִישׁ עֲבָר, וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל מְקַנָּה- מפני שכבר אין שם מקנה, מְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד בְּהֵמָה נִדְדוּ הַלְכוּ. י וְנִתַּתִּי אֶת יְרוּשָׁלַם לְגִלְלִים של חורבות, והיא תהיה מְעוֹן- מקום מגורים של תַנִּים (תן בלשון רבים)- דבר שמראה את השממה הגדולה, וְאַתְּ עָרִי יִהְיֶה אֶתֶן שְׁמָמָה מְבַלִּי יוֹשֵׁב. { ס }

הארץ אבדה בגלל עזיבת התורה

יא מי האיש החכם ויבן את זאת (מה שישאל להלן)? ומי ואשר דבר פי ידוד אליו- הנביא ש ויגדה? - מי יגיד את התשובה לשאלה- על מה- מפני מה אבדה הארץ, ומפני מה נצתה נהייתה שוממה כמדבר מבלי עבר? { ס }

יב ויאמר ידוד: על עזבם את תורת אשך נתתי לפניכם- שלא למדו אותה, ולא שמעו בקולי- לשמור המצוות, ולא הלכו בה- בדרכי התורה. יג וילכו אחרי שררות- ראיית לבם- כרצונם, ואחרי הבעלים אשר למדום אבותם לעבוד אותם. { פ }

יד לכן זה אמר ידוד צב-אות אלהי ישראל: הנני מאכילם את העם הזה לענה- עשב מר, והשקיתים מי ראש- מים של עשב מר- משל לצרות רבות. טו והפצותים בגוים אשר לא ידעו- שהם לא מכירים המה ואבותם, ושלחתי אחריהם את החרב עד פלותי אותם. { פ }

קריאה למקוננות לבכות על החורבן הצפוי

טז זה אמר ידוד צב-אות לישראל: התבוננו וחפשו היטב וקראו למקוננות הטובות ביותר ותבואינה, ואל המקוננות החכמות היודעות לחבר קינות מוצלחות שלחו ותבואנה. יז ותמהנה לבוא לכאן ותשנה את קולן עלינו ב נהי- בכי, ואז ותרדנה עינינו דמעה- דמעות ועפעפינו יזלו מים. יח וצריך לקרוא למקוננות פי- מפני ש קול של נהי- בכי של אנשי יהודה נשמע מציון בעת החורבן (אך ירמיה שומע זאת בנבואה כבר עכשיו): "איך שרדנו? שאלת צער, כיצד זה קרה ששברו אותנו? בשנו מאד פי- מפני ש עזבנו ארץ- ויצאנו לגלות, פי השליכו האויבים את משכנותינו"- בתינו, היינו שהרסו אותם (עד כאן הקול שנשמע מציון). { ס }

יט פונה ירמיה למקוננות עצמן- פי שמענה נשים דבר ידוד- דברי הפרענות העתידה לבוא, ותקח אונכם דבר פיו, ולמדנה את בנותיכם נהי- כיצד לבכות, ואשה את רעותה למדנה קינה. כ פי- מפני שכבר עלה מות בחלונינו- אף על פי שניסינו לסגור את הדלת הוא נכנס מהחלון, היינו שלא יצליחו להימלט מהמוות, בא המות בארמנותינו- אפילו במקומות המבוצרים הגיע המוות כדי להקרית עולל- ילדים קטנים מחוץ- הנמצאים בחוץ, ולהקרית בחורים מרחבות, ולכן למדנה כבר עכשיו אחת את השניה כיצד לקונן. כא דבר לישראל זה נאם ידוד: ונפלה נבלת האדם כדמן- כמו זבל על פני השדה, וכעמיר- כמו תבואה הנמצאת מאחרי הקצר ואין מאסף- אין מי שאוסף אותה לחבילות לאחר הקציר, כך יהיו הנבלות ללא קבורה. { ס }

יש להתהלל רק על ידיעת ה'

כב זה אמר ידוד: אל יתהלל- יתפאר חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו- שהרי כל אלו הם דברים שאינם בזכותו ויכולים להילקח ממנו ברגע אחד. כג פי אם- אלא בזאת יתהלל המתהלל, בכך ש השכל- מבין וידע אותי- ומכיר אותי (ועובד אותי) פי- אשר אני ידוד עשה חסד- לפני משורת הדין, ו משפט- נותן על פי הדין, וצדקה- עושה הכל ביושר בארץ, וגם הוא יודע פי באלה חפצתי- אני רוצה שאנשים יעשו אותם, נאם ידוד, ומכיוון שהוא יודע זאת הוא גם עושה כך ובדבר זה יש לו להתפאר. { ס }

ענישת העמים ערלי הלב

כד הנה ימים באים נאם ידוד, ופקדתי- אעניש על כל מול- כל מי שמל את בשרו בערלה- בגלל ערלתו (ובהמשך יסביר שהכוונה היא לערלת הלב). כה הנביא מפרט את העמים שהיו נוהגים למול בזמנו

את בשרם, אעניש על מצרים ועל יהודה ועל אדום ועל בני עמון ועל מואב ועל כל קצוצי פאה- שפאת ראשם מגולחת כמנהג עובדי ע"ז- הישבים במדבר, (אולי הכוונה לעם שהיו צאצאי קטורה ושימרו את הברית מימי אברהם), והסיבה שאעניש אותם היא- כי כל הגוים האלו ערלים בליבם, למרות שהם מלים את בשרם, וגם וכל בית ישראל ערלי- סתומי לב. { פ }

גדולת ה' ואפסות העבודה זרה

פרק י

א שמעו את הדבר אשר דבר ידוד עליכם בית ישראל. ב כה אמר ידוד : אל דרך הגוים העובדים ע"ז וחוזים בכוכבים אל תלמדו- אל תלכו ללמוד, ומאותות- סימני השמים (כגון ליקוי חמה, מזל עקרב וכו') אל תחטו- תפחדו, כי- אע"פ ש יחתו הגוים מהמה. ג כי- שהרי חקות העמים- הע"ז (כולל החזיון בכוכבים) הבל- כלום הוא, כי- שהרי הם בסך הכל עץ ש מיער פרתו הכורת, והוא מעשה ידי חרש- אומן במעצד- כלי לגילוף עץ (וכמו שהפסלים הם הבל, הוא הדין שהכוכבים הם הבל, שהרי ה' שולט בהם). ד בקסף ובזהב ייפהו את הפסל, במסמרות ובמקבות- דפיקות פטישים יחזקום- את הכסף והזהב לפסל, כדי ש ילוא יפיק- לא יצא מהעץ שעליו שמו אותו. ה פתמר- כמו עץ תמר שעשוי כ מקשה- בחתיכה אחת שאותה פיסלו- המה- הפסלים העשויים בצורת אדם או כוכב ולא ידברו (היינו שלמרות שיש להם צורה הם כמו פסל של עץ כלשהו כגון תמר), נשוא ינשוא- צריך להרים אותם ממקום למקום כי לא יצעדו, אל תיראו מהם כי לא ירעו- אינם יכולים לעשות לכם רע, וגם היטיב- להיטיב לכם אין אותם- אין להם את היכולת. { פ }

ו הנביא עובר לתאר את שבחי ה'- מאין- אין (המי' להדגשה) פמוך ידוד בגבורה, גדול אתה- מצד עצמך וגדול שמך- הפרסום שלך בעולם- בגבורה. ז מי לא יראך- יפחד ממך מלך הגוים? כי לך יאתה- ראויה ונאה- היראה, כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין פמוך- אין כמוך בחכמה ובמלכות.

ח חוזר הנביא לתאר את אפסות הפסלים ועובדיהם- ובאחת- בפעם אחת- ביחד יבערו- יהיו טפשים ויכסלו- ויהיו טפשים, היינו שיהיו טפשים מטופשים- טיפשים מאוד- כל עובדי האלילים, מוסר- התורה שלהם היא הבלים- כלום, שהרי עץ הוא הפסל שאותו הם עובדים. ט פסף מרקע- מרודד, שמארץ מתרשיש יובא והוא יקר, וזהב מאופז- מארץ אופז, מעשה חרש וידי צורף אותו הפסל, תכלת וארגמן לבושים של הפסלים, מעשה חכמים פלם- כל הפסלים, היינו שהם בסך הכל חומר (אפילו של זהב וכסף) ומעשה של אנשים.

י חוזר לשבחי ה'- אבל- וידוד אלוהים הוא אמת, הוא אלוהים חיים ומלך- שולט ב עולם, מקצפו- מכעסו תרעש- רועדת הארץ, ולא יכלו- לא יצליחו להחזיק מעמד ה גוים את זעמו. { פ }

יא חוזר לאפסות העבודה זרה- פדנה- ככה תאמרון להם (לבבלים, כשתצאו לגלות): אלהיא די שמיא וארקא לא עבדו- האלוהים שאת השמים ואת הארץ לא עשו- יאבדו מארעא ומן תחות שמיא אלה- יאבדו מהארץ ומתחת השמים האלו, היינו שכל הפסילים יאבדו. זהו משפט אותו מלמד ירמיה את ישראל לומר לבבלים כאשר ייצאו לגלות ויבקשו הבבלים מהם לעבוד ע"ז, ולכן הוא נכתב בארמית. { ס }

יב חוזר הנביא לתאר את כוח ושבחי ה'- עשה ארץ בלחו, מכין תבל- העולם המיושב בחכמתו, ובתבונתו נטה- פרש את ה שמים. יג לקול תתו- כאשר הוא עושה המון- המיה- רעש גדול של מים בשמים- היינו כשהוא רוצה להוריד גשם, אז ויעלה נשאים- עננים מקצה ארץ (הארץ) (שנראים

כאילו הם עולים ובאים מהאופק), כדי לקבל את המים האלו, **בְּרָקִים לְמָטָר**- יחד עם המטר **עֲשֵׂה**, **וַיּוֹצֵא רוּחַ מֵאֲצִרְתָּיו**.

יד חוזר הנביא לתאר את אפסות עובדי האלילים. לעומת ה' - **נִבְעַר**- טפש **כָּל אָדָם מִדַּעַת**- מחוסר שכל, **הַבִּישׁ**- יתבייש בעתיד **כָּל צוֹרֵף מִפָּסֶל**- מכך שהוא עשה פסל, **כִּי שֶׁקֶר נִסְכּוֹ**- המסיכה שלו (הפסל שעשוי ממתכת) **וְלֹא רוּחַ חַיִּים בָּם**. **טו הַבֵּל**- כלום הִמָּה הפסלים, **מִעֲשֵׂה תַעֲתָעִים**- מעשה של שקרים, **בָּעַת פְּקָדוֹתֶם**- בזמן שיגיע עונשם אז **יֵאבְדוּ**.

טז ומסיים ירמיה בשבחי ה' וישראל: **לֹא כֹאֵלֶה**- כמו אלה הפסלים הוא ה', שהוא ה **חֶלֶק**- נחלת **יַעֲקֹב**- היינו שהם עובדים אותו, והוא לא כמו הפסלים **כִּי**- שהרי **יוֹצֵר הַכֹּל הוּא** ולא הבל, **וַיִּשְׂרָאֵל** הם **שֵׁבֶט נַחֲלָתוֹ**- הוא שוכן בתוכם, **יְדוּד צַב-אוֹת**- ששולט על כל הצב-אות (הפרטים) בעולם הוא **שְׁמוֹ**. { ס }

הגלות והשבר שיהיו לישראל

יז **אִסְפִּי מֵאֶרֶץ כְּנַעַתְךָ**- סחורתך, את ממלכת יהודה ש **יִשְׁבְּתִי** (**יִשְׁבֶּת**) **בְּמִצְרָיִם**- היינו שתארזי את חפצך כבר עכשיו כדי להתכונן לצאת לגלות, כי כאשר העיר תיכבש לא יהיה לך זמן לעשות זאת. { ס }

יח **כִּי כֹה אָמַר יְדוּד**: **הֲנִי קוֹלֵעַ**- משליך **אֶת יוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ בְּפַעַם הַזֹּאת** לגלות, ולא כמו בפעמים קודמות שממלכת יהודה היתה בצרה ובסוף ה' ריחם עליהם ולא יצאו לגלות, **וְהִצַּרְתִּי לָהֶם**- אעשה להם צרות **לְמַעַן יִמָּצְאוּ**- יקבלו את עונשם הראוי להם. { ס }

יט הנביא מקונן בשם ממלכת יהודה- **אֹי לִי**- קריאת צער **עַל שְׁבָרִי**- האסון שלי, **נַחֲלָה**- חולה- אנושה **מִכְתִּי**, **וְאֲנִי אֲמַרְתִּי**- חשבתי בהתחלה, כאשר רק התחילה המלחמה- **אָדָּךְ**- אכן, באמת **זֶה חֲלִי**- החולי- הצרה שלי, אבל **וְאֲשָׁאֲנוּ**- אני אצליח לשאת אותו ולהתגבר עליו, אבל עכשיו אני רואה שמכתי אנושה ואיני מצליח לעמוד בה. **כִּי אֶהְלִי שִׁדְד־** נשבר, **וְכָל מִיתְרֵי** המחזקים את האוהל **נִתְקָרוּ**- החורבן הוא מוחלט, **בְּנִי יִצְאָנִי** לגלות **וְאִינָם**, **אֵין נֹטָה עוֹד אֶהְלִי וּמְקִים יְרִיעוֹתַי**- אין מי שיבנה אותי מחדש. **כֹּא** האסון הזה קורה לי **כִּי**- מפני ש **נִבְעַרוּ**- היו טפשים **הָרַעִים**- המנהיגים, **וְאֶת יְדוּד לֹא דָרְשׁוּ**- לא בקשו לעובדו, **עַל כֵּן לֹא הִשְׁפִּילוּ**- לא הצליחו בהנהגתם, **וְכָל צֶאֱן מְרַעִיתֶם**- שהם רועים- אנשי הממלכה- **נְפוּצָה**- יצאו לגלות. { פ }

כ **כֹּב קוֹל שְׁמוּעָה הִנֵּה בָּאָה וְרַעַשׁ גְּדוֹל מֵאֶרֶץ צִפּוֹן**, **לְשׁוֹם אֶת עָרֵי יְהוּדָה שְׁמָמָה מְעוֹן**- מקום מגורים של **תַּיִם**- המסמל שממה גדולה. { ס }

בקשת ירמיה להביא את העונש לישראל ללא כעס

כג פונה ירמיה בתפילה לה' - **יְדַעְתִּי יְדוּד כִּי לֹא לְאָדָם דְּרָכּוֹ**- אין אדם מחליט על הדרך שלו- מה שיקרה לו, וגם **לֹא לְאִישׁ הַלֵּךְ וְהִכִּין אֶת צַעְדּוֹ**- אדם שהולך אינו מחליט לאן הוא יצעד, אלא הכל תלוי ברצונך, ובכך מקבל ירמיה את העונש על ישראל. **כִּד** אבל, מבקש ירמיה- **יִסְרְנִי יְדוּד אָדָּךְ** אבל רק **בְּמִשְׁפָּט**- על פי הדין, **אֵל בְּאֶפֶד**- אל תעניש אותנו בכעס **כִּי תִמְעַטְנִי**- שלא יתמעטו מידי עם ישראל. **כֹּה** אבל את אותו הכעס- **שִׁפְךָ חֲמַתְךָ עַל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ**- שלא מכירים אותך עבדו אותך מעולם (בניגוד ליהודה שפעם כן עבדו אותו) **וְעַל מִשְׁפָּחוֹת**- עמים **אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ**- שלא פרסמו את שמך בעולם, ובפרט ש- **כִּי אֶכְלֹו**- הרגו **אֶת יַעֲקֹב**- עם ישראל, **וְאֶכְלֹוּ וַיִּכְלֹהוּ**- גמרו אותו

בהריגתם, וְאֵת נְוָהוּ- מִקּוֹם מְגוּרָיו הַשְּׂמוּ- עֲשׂוּ שִׁמְמָה, וַיֵּשׁ כֹּאן רִמְזוּ גַם לְמִקְדָּשׁ שֶׁהוּא "נוה קדשך" שאותו החרבו הגויים. { פ }

ברית ה' עם ישראל

פרק יא

קללה על מי שיעבור את הברית

א הַדְּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֵל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְדוּד לֵאמֹר. ב שְׁמְעוּ- הַנְּבִיאִים שֶׁהָיוּ בְּזִמְנֵי יִרְמְיָהוּ (שְׁגַם הֵם קִיבְלוּ נְבוּאָה זֹאת) אֵת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת- הַבְּרִית שֶׁכָּתַר ה' עִם יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי, כְּמוֹ שֶׁמְפֹרָשׁ בַּהַמְשָׁךְ, וְדְבָרָתָם אוֹתָם אֵל אִישׁ יְהוּדָה וְעַל יִשְׁבִּי יְרוּשָׁלַם. ג פֹּנֵה ה' לִירְמְיָהוּ- וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְדוּד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: אָרוּר- מִקּוֹלֵל הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמָע- שֶׁלֹא יִקְיִים אֵת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת. ד וְזוֹ הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם- בְּזִמְנֵי הוֹצִיאִי אוֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, מִכּוֹר הַבְּרָזֵל- כִּינּוּי לְמִצְרַיִם, וּפִירוּשׁוֹ- מִקּוֹם שֶׁבּוּ מִתִּיכֶם אֶת הַבְּרָזֵל, שֶׁהוּא מִקּוֹם חָס מְאֹד, וְזֶה מְסַמֵּל אֶת הַצְּרוּת הַרְבּוּת שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, וְהוֹצֵאתִי יִשְׂרָאֵל מִשָּׁם הֵיטֵה חֶסֶד גָּדוֹל שֶׁל ה', וּבְזִמְנֵי שֶׁהוֹצֵאתִי אוֹתָם צִוִּיתִי אוֹתָם לֵאמֹר- וְכֵךְ אִמְרָתִי לֵהֵם (זֶה תוֹכֵן הַבְּרִית): שְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם- אֶת הַמְצוּוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר אֶצְוֶה אֶתְכֶם, וְהֵייתֶם לִי לְעָם- תַּעֲבֹדוּ אוֹתִי, וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה לְכֶם לֵאלֹהִים- אֲשַׁיֵּחַ עֲלֵיכֶם. ה לְמַעַן- בִּשְׁבִיל שֶׁאוֹכֵל לִהְיוֹת אֶת הַשְּׂבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתֵיכֶם שֶׁהִיא- לְתַת לָהֶם אֶרֶץ זָבֹת- שְׁנוֹטֶפֶת חֶלֶב- מִהַבְּהֵמוֹת וְדִבְשׁ- מִהַפִּירוֹת, בְּיוֹם הַזֶּה- כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם רוֹאִים עַכְשָׁיו (בְּזִמְנֵי שֶׁל יִרְמְיָהוּ) שֶׁהָאֶרֶץ הִיא אֲכָן כְּזוֹ, אוֹמֵר יִרְמְיָהוּ: וְאֶעֱנֶה- עֲנִיתִי וְאָמַר: אֲמֵן- אִמֵּת שְׁמִי שֶׁלֹא יִקְיִים אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הוּא אָרוּר, יְדוּד. { פ }

אזהרה לעם לשמוע את הברית

ו וַיֹּאמֶר יְדוּד אֵלֵי קְרָא אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחִצּוֹת יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר- וְכֵךְ תֹּאמַר: שְׁמְעוּ אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת שֶׁאַתֶּם צְרִיכִים לַעֲבֹד אֶת ה', וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם. ז כִּי- מִפְּנֵי שֶׁהָעֵד הָעֵדִיתִי- כָּבֵר הַזֶּהרֵתִי בְּאֲבוֹתֵיכֶם, בְּיוֹם הַעֲלוֹתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה, הַשֶּׁפֶס וְהָעֵד- בְּכֹל יוֹם לֵאמֹר- וְכֵךְ אִמְרָתִי (עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים): שְׁמְעוּ בְּקוֹלִי. ח וְלֹא שְׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא הָטוּ אֶת אַזְנוֹם, וַיִּלְכּוּ כֹל אִישׁ בְּשִׁרְיוֹת- עַל פִּי רֵאִיית לְכֶם הָרָע, וְאָבִיא עֲלֵיהֶם אֶת כָּל דְּבָרֵי- הַקְּלָלוֹת (הַכְּתוּבוֹת הַתּוֹרָה) הַנְּלוּוֹת לַבְּרִית הַזֹּאת, אֲשֶׁר צִוִּיתִי לַעֲשׂוֹת אֶת הַבְּרִית וְלֹא עָשׂוּ, הַכּוּוֹנָה כֹּאן הִיא לַעֲוֹנָשִׁים שֶׁהָיוּ לְמַמְלַכַת יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּבֵר יִצְאָה לְגַלוּת וְגַם לַעֲוֹנָשִׁים שֶׁכָּבֵר הָיוּ בַעֲבַר לְמַמְלַכַת יְהוּדָה, וְלָכֵן פֹּנֵה יִרְמְיָהוּ לְיִשְׂרָאֵל שִׁירָאוּ מֵהַ שֶׁכָּבֵר קָרָה לְאֲבוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת הַבְּרִית. { ס }

קשר ישראל נגד הברית עם ה' ועונשם

ט וַיֹּאמֶר יְדוּד אֵלֵי: נִמְצָא קֶשֶׁר- מֵרַד כְּנַגְדִי, בְּאִישׁ יְהוּדָה וּבִישְׁבִּי יְרוּשָׁלַם- שֶׁאִינֶם שׁוֹמְרִים אֶת הַבְּרִית כְּפִי שֶׁהַזְּהָרָת אוֹתָם. י שְׁבוּ- חֲזְרוּ עַל עֲוֹנוֹת אֲבוֹתֵי הָרֵאשִׁטָּנִים, אֲשֶׁר מֵאֲנוּ- סָרְבוּ לְשִׁמּוֹעַ אֶת דְּבָרֵי, וְהִמָּה הָלְכּוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים לְעַבְדָם, וּבִכְךָ הִפְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל (הַכּוּוֹנָה כְּנֵרָאָה לְמַעֲט אֲנָשִׁים מְעַשְׂרֵת הַשְּׁבֻטִים שֶׁחֲזְרוּ לְאֶרֶץ וְהָיוּ תַּחַת מְמַשְׁלָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל) וּבֵּית יְהוּדָה אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אֶת- עִם אֲבוֹתָם (כְּנֵרָאָה שֶׁמְדוּבֵר כֹּאן עַל זִמְנֵי תַּחֲלִית מַלְכוּת יְהוִיָקִים. שֶׁבְּזִמְנֵי יִשְׁתַּיְהוּ נִאֲסָרָה עַל יְדוּד הַעֲבוּדָה זֶרָה לְאַחַר שֶׁבְּזִמְנֵי אֲבוֹתָיו אֲמִוֵן וּמִנְשָׁה הַעִיז פָּרַחָה בְּאֶרֶץ, וְלֵאחַר מוֹתוֹ שֶׁל יִשְׁתַּיְהוּ, בְּנוּ יְהוִיָקִים חֲזָר לַעֲבֹד עִיז יַחַד עִם הָעָם). { ס }

יא לכן כה אמר ידוד : הנני מביא אליהם רעה אשר לא יוכלו לצאת- להימלט ממנה, וזעקו אלי ולא אשמע אליהם. יב והלכו יושבי ערי יהודה וישבי ירושלים וזעקו אל האלוהים אשר הם מקטרים להם, אבל כמובן שהושע לא יושיעו להם בעת רעתם- מפני שאין בכוחם לעשות זאת. יג כי- אף על פי שכמו מספר ערי- היו אלהיך יהודה- היינו שהיו לך אלוהים רבים ואף אחד לא הושיע אותך, ומספר- וכמו מספרם של חצות- רחובות ירושלים, כך שמתם מזבחות לבשת- לעיז, היינו מזבחות לקטר לבעל. { ס }

יד פונה ה' לירמיה- ואתה אל תתפלל בעד העם הזה, ואל תשא בעדם רנה- שבח עליהם ותפלה- ותחינה עליהם, כי- מפני ש אינני שמע- אינני רוצה לשמוע אפילו אותם בעת קראם אלי בעד- כנגד רעתם- הצרה שמגיעה עליהם שמתפללים שלא תבוא, וכל שכן שלא אשמע אותך כאשר הם בכלל לא זועקים אליי. { ס }

ה' מעניש את ישראל ולא רוצה בהם ובקרבתיהם

טו מה לידידי בביתי- מה עושה עם ישראל, שהיה פעם הידיד שלי, בבית המקדש? היינו איני רוצה אותם פה, מפני ש עשותה המזמתה הרבים- הם עשו הרבה מחשבות רעות, ולכן ובשר קדש- הקרבנות יעברו מעליך- לא תקריבו אותם יותר מפני שאיני חפץ בהם (ורומוז כאן לחורבן המקדש), כי- מפני ש רעתכי אז תעלזי- את שמחה כאשר את עושה רעות. טז זית רענן- צעיר וטרי ו יפה פרי תאר- שפירותיו יפים, קרא ידוד שמך- היינו שבעבר ה' אהב ושיבח אותך- ממלכת יהודה, אבל בעקבות עוונותיך, אז יחד עם לקול המולה- רעש גדלה, ה' הצית אש עליה- על ממלכת יהודה (שנמשלה לזית שיישרף), ורעו- ישברו האויבים את דליותיו- ענפיו של הזית שאליו נמשלה ממלכת יהודה. יז וידוד צב-אות הנוטע אותך- ומכאן ראייה שאהב אותך, הוא בעצמו דבר עליך רעה- מה שמראה את עוונותיך הרבים, בגלל רעת בית ישראל ובית יהודה אשר עשו להם מעשים להכעסני- היינו לקטר לבעל. { פ }

נסיון התנקשות אנשי ענתות בירמיה והצלתו ועונשם של אנשי ענתות

יח זהו פסוק הקדמה לעניין- וידוד הודיעני על הדבר שייכתב להלן, ולכן ואדעה- ידעתי זאת (אבל לולא שהוא היה אומר לי לא הייתי יודע, ובכך מודה ירמיה לה' על הצלתו שתבואר להלן), אז- כאשר הודעת לי זאת- הראתני מעליהם- מעשיהם הרעים. יט ומספר ירמיה את המקרה- ואני הייתי ככבש אלוף- כמו כבש שמן וגדול ש יובל לטבח- להיהרג, ולא ידעתי כי עלי חשבו מחשבות שהן- נשחיתה עץ בלחמו- נשים עץ רעיל (משחית) במאכל שלו ובכך ונכרתנו מארץ חיים- נהרוג אותנו, ושמו לא יזכר עוד, וכך לא נשמע את תוכחותיו. כ וידוד צב-אות שאתה שפט צדק, בחן פליות ולב- יודע מה אדם חושב בליבו, אני מבקש ממך ש אראה נקמתך מהם, כי רק אליך גליתי את ריבי, שהרי איני יכול להענישם בעצמי על רצונם להורגני או לתבוע אותם בבית דין על כך. { ס }

כא לכן, כה אמר ידוד על אנשי ענתות (כאן מגלה ירמיה לראשונה מי הם שרצו להורגו) המבקשים את נפשך- שרצו להרוג אותך לאמר- וכך אמרו לך : לא תנבא בשם ידוד ואז ולא תמות בידני- היינו שאם תמשיך להינבא נהרוג אותך. { פ }

כב לכן כה אמר ידוד צב-אות : הנני פקד עליהם- מעניש אותם, בכך ש הבחורים ימתו בחרב, בנייהם ובנותיהם ימתו ברעב. כג ושאריית לא תהיה להם- היינו שכל זרעם ימות ולא יישאר מהם כלום, כי- כאשר אביא רעה אל אנשי ענתות ב שנת פקדתם- בשנה שבה אעניש אותם. { ס }

שאלת ירמיה על הצלחת הרשעים ותשובת ה'

פרק יב

א פונה ירמיה להי- צדיק אתה ידוד כי אָרִיב אֲלֶיךָ- אני יודע שאתה תהיה צודק כאשר אני אתווכח איתך, אָךְ- אבל, בכל זאת מְשַׁפְּטִים- טענות אֲדַבֵּר אֲתֶךָ- איתך, כי אני רוצה להבין, ושאלתי היא מְדוּעַ דָּרָךְ רְשָׁעִים צִלְחָה- מצליחה? ומדוע שָׁלוֹ- נמצאים בשלוחה כָּל בְּגָדֵי בָגָד: ב ירמיה ממשיל את הרשעים לעץ- נְטַעְתֶּם- הם יציבים במקומם, גַּם שָׁרְשׁוּ- הוציאו שורשים- התבססו, יִלְכּוּ ענפיהם- שהענפים שלהם מתפשטים, גַּם עָשׂוּ פָרִי- היינו שהם מצליחים מאוד, קָרוֹב אֲתָה בְּפִיָּה־ הם מזכירים את שמך כאילו הם עובדים אותך, אבל וְרוּחֹק מִכְּלִיֹּתֶיךָ- אינך נמצא באמת בליבם, אינם עובדים אותך. ג וְאַתָּה יְדוּד יְדַעְתָּנִי- מכיר אותי, תִּרְאַנִי- תמיד אתה רואה אותי, וּבְחִנָּת לְבִי וראית שליבי תמיד אֲתֶךָ- שאני כן עובד אותך ולא כמותם שבליבם אינם איתך, ואם כן שאנשי ענתות הרשעים כל כך רודפים אותי שאני צדיק מדוע הם מצליחים? (ואע"פ שאמר לו ה' שהם ייענשו, ירמיה רוצה להקדים את עונשם) ולכן מבקש ירמיה- הַתְקֵם- נתק אותם מהחיים- הרוג אותם כְּצֹאן לְטַבְּחָה- שהולך לשחיטה, וְהִקְדַּשְׁם- זמן אותם לַיּוֹם הַרְגָה- שבו ייהרגו. { פ }

ד עונה ה' לירמיה- עַד מָתִי תֵאבֵל- תהיה חריבה הָאָרֶץ? ועד מתי וְעֵשֶׂב כָּל הַשָּׂדֶה יִיבֵשׁ מֵרַעַת- בגלל הרעות של יִשְׁבִי בָּהּ? ועד מתי סִפְתָה- הארץ תהרוג בְּהֵמוֹת וְעוֹף הַנְּמֻצָאִים בה כִּי- מפני ש אָמְרוּ הרשעים לֹא יִרְאֶה ה' אֶת אַחֲרֵיתֵנוּ סוֹפְנוּ, היינו שהוא לא יעניש אותנו? משמעות שאלות אלו היא שדבר זה לא יימשך עוד הרבה זמן, אלא בקרוב אעניש אותם. ה ומוכיח ה' את ירמיה על כך שהוא מתלונן על מצבו- כִּי אֶת- עם רְגִלִים רַצְתָה וְיִלְאוּךָ- והם עייפו אותך וְאִיךָ תִתְחַרְהָ- תעשה תחרות אֶת- עם הַסּוֹסִים? וּבְאָרֶץ שָׁלוֹם שְׁבָה אֶתָּה בּוֹטְחַ- יושב לבטח, שם הלאוֹךְ- נהיית עייף מהריצה, וְאִיךָ תַעֲשֶׂה- תצליח בְּגֵאוֹן הַיַּרְדֵּן- במקומות עם השיחים הגבוהים שליד הירדן, ששם יותר קשה לרוץ? הנמשל של שאלות אלו הוא- אם כשהיית עם אנשי ענתות הפשוטים אתה כבר מתקשה כיצד תתמודד עם המלכים והשרים שאותם תצטרך להוכיח בירושלים? ו ולכן מודיע ה' לירמיה- כִּי גַם אַחֲרֶיךָ וּבֵית אֲבִיךָ- משפחתך גַּם הֵמָּה בְּגָדוּ בָךְ, גַּם הֵמָּה קָרְאוּ אַחֲרֶיךָ- קריאות גנאי מאחורי גבך בפה מְלֹא כדי לבזות אותך, אֵל תֵּאֱמָן בָּם כִּי- אפילו אם יִדְבְּרוּ אֵלֶיךָ טוֹבוֹת (בפרק א' אמר כבר ה' לירמיה שיצטרך להלחם במלכי יהודה ושריה וכו'), אבל כנראה שירמיה חשב שלפחות משפחתו ואנשי מקומו יהיו איתו, וכאן ה' מודיע לו שאפילו זה לא יקרה). { ס }

ה' מקונן על העונשים שיגיעו לישראל

ז עֲזַבְתִּי אֶת בֵּיתִי- בית המקדש, נְטַשְׁתִּי אֶת נְחֻלְתִּי- עם ישראל, נְתַתִּי אֶת יְדוּדוֹת נַפְשִׁי- כינוי חיבה לעם ישראל- בְּכַף הַיָּד של אִיבִיָּה, מלשוונות החיבה של ישראל רואים את הצער שיש לה' על כך שהוא מעניש אותם (וכן בהמשך). ח הִיָּתָה לִי- עבורי נְחֻלְתִּי- עם ישראל- כְּאִרְיָה בִּיעָר- שאנשים מתרחקים ממנו, נְתַנָּה עָלַי בְּקוֹלָה- שאגות, עַל כֵּן שָׁנְאַתִּיךָ. הנמשל- ישראל הכעיסו בקולם את ה', בקולות של עִיז וּבְקוֹלוֹת של טַעֲנוֹת כִּלְפֵי ה' וכו' ולכן הוא רוצה להתרחק מהם. ט הַעֵיט צְבוּעַ- האם כמו עוף שנוצותיו צבעוניות נְחֻלְתִּי- ישראל לִי- עבורי? האם הַעֵיט- הרבה עופות דורסים סָבִיב עָלֶיךָ כדי לאוכלה (את העיט הצבוע)? ועוד, שהעופות אומרים: לָכֵן אֶסְפּוּ כָּל חַיֵּת הַשָּׂדֶה, הַתִּיּוֹ- בואו לְאָכְלָה את העיט הצבוע, היינו שכל העופות והחיות מתקנאות בו ורוצות לאוכלו. השאלות שבפסוק זה הן שאלות תמיהה- האם אמנם ישראל הם עיט צבוע שכך עושים לו? והתשובה היא שאכן עושים לישראל כך- כמו לעיט צבוע, ושאר העופות והחיות הן משל לגויים שהורגים אותם מפני קנאתם בהם. י רַעִים- משל לגויים רַבִּים שְׁחַתּוּ כְרָמִי- כינוי חיבה לישראל, בְּסִסּוֹ- רמסו אֶת חִלְקֹתִי- כינוי חיבה נוסף, נְתַנּוּ אֶת חִלְקֹת חֲמֻדָּתִי- חלקתי היפה (כינוי חיבה נוסף) לְמַדְבַּר שְׁמָמָה. יא שְׁמָמָה- האויב

עשה את נחלתי לשממה, אבלה נחלתי עלי- על כך שעזבתי אותה, בזמן שהיא היתה שממה- שוממה, נשמה- נהייתה שוממה כל הארץ כי אין איש שם על לב- לאף אחד לא אכפת לעבוד את ה'. יב על כל שפים- המקומות הגבוהים במדבר פאו שדים- אויבים שישברו את המקומות האלו, כי חרב לידוד- של ה' אכלה- הורגת מקצה ארץ ועד קצה הארץ ואפילו במדבר, ולכן אין שלום לכל בשר- לכל האנשים והבהמות. יש בפסוק זה עונש מידה כנגד מידה שהרי ישראל עבדו ע"ז אפילו על השפיים במדבר (לעיל ג', ב') ולכן אפילו אותם המקומות יחרבו. { ס }

יג זרעו ישראל חטים, אבל וקצים קצרו- משל לכך שהם לא יצליחו במעשי ידיהם, נחלו- החיטים שכן יצמחו נהיו חולות ולכן לא יועלו, ובשו- תתביישו מתבואתיכם, וזה יקרה לכם בגלל מחרון אף ידוד. { פ }

עונש שכני ישראל הרעים והאפשרות לתקנתם

יד כה אמר ידוד על כל שכני הרעים- הגויים הסמוכים לישראל, הנגעים- נלחמים לרעה בנחלה- בארץ ישראל אשר הנחלתי את עמי את ישראל (כנראה שמדובר בגויים שעזרו לבבלים להילחם בישראל), הנני נתשם- עוקר אותם מעל אדמתם, ואת בית יהודה אתוש- אעקור מתוכם- אוציא אותם מהגלות מבין העמים ואחזירם לארץ ישראל. טו והיה אחרי נתשי אותם, אשוב ורחמתי את השכנים הרעים, והשבתים איש לנחלתו ואיש לארצו. טז והיה, אם למד ילמדו את דרכי עמי להשבע בשמי חי ידוד שזה מבטא את העובדה שהם יעבדו את ה', כאשר למדו את עמי להשבע בפעל שזה מבטא את העובדה שהם עבדו ע"ז, אז ונבנו- יצליחו בתוך עמי- יחד עם ישראל. יז ואם לא ישמעו בקול ה', אז ונתשתי- אעקור את הגוי ההוא נתוש ואבד- עקירה שתביא לאובדנו (והפעם הוא כבר לא יוכל לחזור שוב לנחלתו כמו בעקירה הראשונה), נאם ידוד. { ס }

מעשה אזור הפשתים ומשמעותו

פרק יג

א כה אמר ידוד אלי: הלוך וקנית לך אזור פשתים- חגורה עשויה מפשתן, ושמתו על מתניך, ובמים לא תבאהו- לא תכבס אותו, כדי שיתמלא זיעה ולכלוך. ב ואקנה את האזור כדבר ידוד ואשם על מתני. { פ }

ג ויהי דבר ידוד אלי שנית- באותו עניין לאמר. ד קח את האזור אשר קנית אשר על מתניך, וקום לך פרתה- נחל פרת הסמוך לענתות (לא מסתבר שהוא נשלח לנהר פרת הרחוק כאלף ק"מ מענתות) וטמנהו שם בנזיקה הסלע- במערת סלע (כמו שמתבאר בהמשך בתוך נזיקה הסלע חפר ירמיהו באדמה ושם טמן את האזור). ה ואלך וטמנהו בפרת פאשר צנה ידוד אותי. ו ויהי מקץ ימים רבים- לאחר שנים רבות, ויאמר ידוד אלי: קום לך פרתה וקח משם את האזור אשר צויתך לטמנו שם. ז ואלך פרתה ואחפר באדמה ואקח את האזור מן המקום אשר טמנתיו שמה, והנה נשחת- נהרס האזור שעשוי פשתן שהוא חומר טבעי, מפני הלחות של האדמה הסמוכה לנחל, ו לא יצלח לכל- אינו מועיל לשום דבר. { פ }

ח ויהי דבר ידוד אלי לאמר. ט כה אמר ידוד: כמו שהאזור נשחת, פכה אשחית את גאון- גאוות יהודה ואת גאון- גאוות ירושלים הרב- הגדולה. י העם הזה הרע, המאנים- המסרבים לשמוע את דברי, ההלכים בשררות- בראיית (ברצון) לבם, וילכו אחרי אלוהים אחרים לעבדם ולהשתחות להם, ויהי עם ישראל פאזור הזה שנשחת, וממילא אשר לא יצלח לכל. { ס }

יא עכשיו מסביר ה' את הקשר בין האזור לישראל- **כִּי כְּאֲשֶׁר יִדְבַק הָאָזוּר אֶל מְתָנֵי אִישׁ** (בניגוד לבגד רגיל שאינו צמוד לגמרי לגוף), **כֵּן הִדְבַקְתִּי אֵלַי אֶת כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל בַּיִת יְהוּדָה, נְאֻם יְדוּד, לְהִיּוֹת לִי לְעַם, וְלִשְׂמָ- כְּדֵי שִׁיחִיָּה לָהֶם פְּרוּסוֹ, וְלִתְהַלְלָהּ- וַיְהִלְלוּ אוֹתָם, וְלִתְפַאֲרֹת- שִׁיפְאוּרוֹ אוֹתָם, אֲבָל לְמִירוֹת זֹאת וְלֹא שְׂמֵעוּ- בְּקוּלִי. בִּיאוּר הַנִּמְשָׁל- אָזוּר הַפִּישִׁתִּים הוּא יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהַפִּשְׁתָּן הוּא חָשׁוּב וַיִּפֶּה (וְרוֹמוֹ לֹאֲבַנֵּט שֶׁל הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים), וַיִּרְמִיָּה מִסְמַל כַּאֲן אֶת ה' שְׁקֵנָה אֶת יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם וְהַדְּבִיק אֶת יִשְׂרָאֵל אֵלָיו. אֲךָ יִשְׂרָאֵל הִתְלַכְּכוּ בַּעֲוֹנוֹת (שִׁיּוֹת בּוֹלְטִים עַל הָאָזוּר הַלְּבָן) וְלֹא כִּיבְּסוּ אֶת עַצְמָם- לֹא חָזְרוּ בַּתְּשׁוּבָה, וְלִכֵּן ה' יִקַּח אֶת יִשְׂרָאֵל לְגִלּוֹת בְּבַל הַסְּמוּכָה לְנַהֵר פְּרַת (שֶׁאֵלָיו רֹמוֹז, עַל יְדֵי שְׁמוֹ, נַחַל פְּרַת הַסְּמוּךְ לַעֲנַתוֹת) וְשֵׁם הֵם יוֹשַׁחְתּוּ- יִיְהָרְסוּ עַד שֶׁלֹּא יוֹעִילוּ לְכֻלָּם.**

משל נבל היין ומשמעותו

יב וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם גַּם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה (נוסף למשל האזור) { ס } - כֹּה אָמַר יְדוּד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : כָּל נְבֵל- כְּלֵי חֶרֶס הַמִּיּוּעַד לְמִלּוֹי יֵין- יִמְלֵא בַּיֵּין, וְאָמְרוּ אֲלֵיךָ יִשְׂרָאֵל: הַיְדַע לֹא נִדַּע כִּי כָּל נְבֵל יִמְלֵא יֵין? הֲרִי זֶה דָּבָר פְּשׁוּט, וְמָה חִידֶשֶׁת בְּדַבְרֵי ה'?: (יִרְמִיָּה רוֹצֵה לִּיצוֹר מִצֵּב בּוֹ הֵם בַּעֲצָמָם יִרְצוּ לְהַבִּין אֶת דְּבָרָיו). יג וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְדוּד: הַנְּנִי מִמְּלֵא אֶת כָּל יִשְׁבֵי הָאָרֶץ הַזֹּאת, וְאֶת הַמְּלָכִים הַיֹּשְׁבִים לְדוּד- בַּמְּקוֹם דוּד, מִזְרַעוֹ, עַל כְּסֵאוֹ, וְאֶת הַכֹּהֲנִים- כַּהֲנֵי הַבְּמוֹת, וְאֶת הַנְּבִאִים- נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר, וְאֶת כָּל יִשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם, אֲמַלֵּא אֶת כָּל אֱלֹהֵי בַּשְׁכָּר-וֶן- שִׁיחִיּוֹ שִׁיכּוּרִים מְרֻב הַצְּרוֹת שִׁיבּוּאוֹ עֲלֵיהֶם, וְזֶה הַבִּיאוּר שֶׁכָּל נְבֵל יִימְלֵא יֵין, הֵינִי שֶׁכָּל אֲנָשֵׁי הָאָרֶץ יִתְמַלְאוּ בַּצְּרוֹת שֶׁתַּעֲשִׂינָה אוֹתָם מְבֻלְבָּלִים כְּמוֹ שִׁיכּוּרִים שֶׁשְׁתּוֹ יֵין. יד וְנִפְצְתִים- כְּמוֹ שֶׁנְּבֵל יֵין הַמִּתְנַגֵּשׁ בְּנְבֵל אַחֵר מִתְנַפֵּץ (וְזֶה בִּיאוּר נוסף לְמַשַׁל), אִישׁ אֶל אַחֵיו- שֶׁהֵם יִרְיָבוּ אֶחָד עִם הַשְּׁנִי (נוסף לְמָה שִׁיעֲשׂוּ לָהֶם הָאוֹיְבִים), וְהָאֲבוֹת וְהַבְּנִים יִחָדּוּ- וְאִפְּלוּ בַּתּוֹךְ מִשְׁפַּחָה אַחַת הֵם יִרְיָבוּ זֶה עִם זֶה, נְאֻם יְדוּד, לֹא אֶחְמוּל וְלֹא אֶחּוֹס וְלֹא אֶרְחַם מִהַשְּׁחִיתָם- שֶׁלֹּא לְהַשְׁחִיתָם.

אזהרת ירמיה לישראל לחזור בתשובה

טו שְׂמֵעוּ וְהִזְיִנוּ, אֵל תִּגְבְּהוּ- אֵל תִּהְיוּ גְאוּוֹתָנִים שֶׁלֹּא רוֹצִים לְשִׁמּוֹעַ, כִּי יְדוּד דְּבָר- וְלִכֵּן וְדַאִי שֶׁאֵלוּ דְבָרִים חֲשׁוּבִים וְנִכְוָנִים. טז תִּנְנוּ לְיְדוּד אֱלֹהֵיכֶם כְּבוֹד בְּכַךְ שֶׁתַּעֲבְדוּ אוֹתוֹ, בְּטָרָם יִחַשְׁדְּ- לִפְנֵי שִׁיחִיָּה חוֹשֶׁךְ- מִשַׁל לְצְרוֹת, וּבְטָרָם- וְלִפְנֵי שֶׁ יִתְנַגְּפוּ- יִקְבְּלוּ מִכּוֹת- רַגְלֵיכֶם עַל הָרִי נִשְׁפָּ- חוֹשֶׁךְ (הַמַּעֲוֹרְבָב עִם מַעַט אֹר, נִשְׁפָּ הוּא הַזְּמַן שֶׁל מַעֲבֵר הַיּוֹם לְלֵילָה אוֹ לְהִיפָּךְ), הֵינִי נִצְלוֹ אֶת הָאוּר עַכְשִׁיו כִּי אֲחִ"כ יִהְיֶה חוֹשֶׁךְ וְאִז לֹא תִרְאוּ לֵאן אֶתֶם הוֹלְכִים בְּהָרִים וְתִקְבְּלוּ מִכּוֹת, וְקוֹיְתֶם לְאוּר שִׁיבּוּא בְּבוֹקֵר, אֲבָל וְשָׁמָּה- ה' יִשִּׁים אֶת הַדֶּרֶךְ שֶׁלְכֶם לְצִלְמוֹת- צֶל שֶׁל הַמּוֹת, בִּיטוּי לְחוֹשֶׁךְ גְּדוֹל מְאוֹד, וְגַם אִם יִהְיֶה מַעַט אֹר, יִשִּׁית (וְשִׁית)- ה' יִשִּׁים אוֹתוֹ לְעַרְפֶּל- שֶׁלֹּא מֵאֲפֶשֶׁר לְרִאוֹת. הַנִּמְשָׁל- חִיזָרוּ בַּתְּשׁוּבָה לִפְנֵי שִׁיגִיעוּ הַצְּרוֹת וְאִז תִּקְבְּלוּ מִכּוֹת רַבּוֹת וְגַם תִּקְוּוֹתְכֶם שֶׁתִּינְצְלוּ מֵהַצְּרוֹת לֹא תִתְמַמֵּשׁ, כִּי הַצְּרוֹת יִגְבְּרוּ עוֹד וְעוֹד. יז וְאִם לֹא תִשְׁמַעוּהָ- אֶת נְבוּאָתִי, וְלֹא תִחְזְרוּ בַּתְּשׁוּבָה, אִז דַּעוּ שֶׁ בְּמִסְתָּרִים- בְּתוֹכֵי תִבְכָּה נִפְשֵׁי מִפְּנֵי גְוָה- מִפְּנֵי הַגְּאוּוֹה שֶׁלְכֶם שֶׁלֹּא נּוֹתַנְתְּ לָכֶם לְשִׁמּוֹעַ אֶת דְּבָרֵי ה', וְדַמַּעַתְּ דַּמְעָה וְתִרְדַּע עֵינֵי דַמְעָה- אוֹרִיד דַּמְעוֹת רַבּוֹת כִּי נִשְׁבָּה- נִלְקַח בְּשִׁבְעֵי עֶדְרֵי יְדוּד- כִּינּוּי חִיבָה לְיִשְׂרָאֵל. { ס }

סופה של ממלכת יהודה

יח אָמַר לְמֶלֶךְ וְלַגְּבִירָה- הַמַּלְכָּה: "הַשְּׁפִילוּ שְׁבוּ- רְדוּ מִכְּסֵאוֹת הַמְּלוּכָה שֶׁלְכֶם וּשְׁבוּ בַּמְּקוֹם שֶׁפֶל- עַל הָאָרֶץ, כִּי- מִפְּנֵי שֶׁ יִרְדַּ מִּרְאֲשׁוֹתֵיכֶם- מָה שֶׁנִּמְצָא בְּרֵאשִׁיכֶם, דְּהֵינּוּ- עֲטָרֹת תִּפְאָרְתְּכֶם- הַכְּתָר שֶׁאַתֶּם מִתְּפָאֵרִים בּוֹ", הֵינִי שֶׁתִּיפְסַק הַמְּלוּכָה שֶׁלְכֶם. יט אִפְּלוּ עָרֵי הַנְּגֵב שֶׁהֵם הַרְחוֹקוֹת בְּיוֹתֵר

מהאויב שיבוא מכיוון צפון- סגרו- יושמדו וְאִין פתח- אין מי שיבנה אותם מחדש, כי הַגְלַת יְהוּדָה כְּלָה, הַגְלַת שְׁלוֹמִים- גלות שלימה, כולם יצאו לגלות. { ס }

כ פונה למלך ולגבירה- שאי (שְׂאוּ) עֵינֵיכֶם וראי (וְרֹאוּ) את האויבים הַבָּאִים מִצָּפוֹן שיכבשו את הארץ ויוציאו את ישראל לגלות, אִיָּה הַעֲדָר נְתַן לָךְ- עם ישראל שניתן לכם כדי לשמור עליו? איה צֹאן תִּפְאָרְתְּךָ- שאתם מתפארים בו? התשובה ברורה- הם אינם כי יצאו לגלות. כא מה תִּאמְרוּ- מה יהיה לך לומר, ממלכת יהודה, כִּי- כאשר יִפְקֹד- יעניש ה' עֲלֶיךָ יביא עליך את האויב? והרי וְאֵת לְמִדְתְּ- הרגלת אֲתֶם- את האויבים עֲלֶיךָ- להיות לך אֲלֵפִים- חשובים ולהיות לך לְרֹאשׁ – למנהיגים שלך, היינו שאתם קראתם להם לבוא אליכם ולעבוד את הע"ז שלהם ולכרות איתם ברית, אז לא יהיה לכם מה לטעון כאשר תיענשו על ידם, הֲלֹא חֲבָלִים- כאבים יִאחֲזוּךָ כאשר יבוא עליך האויב, כְּמוֹ אֵשֶׁת לְדָה- אשה שיוולדת. כב וְכִי תִאמְרוּ בְּלִבְבְּךָ מִדּוֹעַ קְרָאֲנִי אֱלֹהִים? התשובה היא- בגלל בְּרַב עֲוֹנֶךָ, לכן נָגְלוּ שׁוֹלֵיךָ- שולי הבגד נגלו כאשר הפשיטו אותך, וגם נִחְמָסוּ- נגלו עֲקֵבֶיךָ- הכוונה לכל הגוף (ודיבר הנביא בלשון נקיה), היינו שהאויבים יבזו אותך. כג הֲיִהְיֶה פִּוְשֵׁי עוֹרוֹ להיות לבן? והאם יהפוך וְנִמְר חֲבַרְבְּרֵתִי- את כתמי הצבע שיש על עורו? גַּם אֲתֶם תִּוְכְּלוּ לְהִיטִיב לְמִדְי- הרגילים ל הָרַע, כמו שכּוּשֵׁי יִכּוּל לְהַפּוֹךְ עוֹרוֹ כִּךְ אֲתֶם תִּוְכְּלוּ לְהִיטִיב, היינו כמו שזה לא ייתכן גם זה לא ייתכן. כד ולכן וְאֲפִיִצֶם לגלות, כמו פֶּקֶשׁ ש עוֹבֵר- עף ממקום למקום לְרוּחַ מְדַבֵּר- שהיא חזקה (שאינן מה שיעצור אותה). כה זֶה גּוֹרְלְךָ- החלק שלך, וזה מְנַת מְדִיךָ- החלק שמדוד לך (מידה כנגד מידה) מֵאֲתִי, נָאִם יְדוּד, בגלל- אֲשֶׁר שָׁכַחְתָּ אוֹתִי וְתִבְטַחְתָּ בְּשֵׁקֶר- בע"ז. כו וְגַם אֲנִי (מידה כנגד מידה) חֲשַׁפְתִּי שׁוֹלֵיךָ עַל פְּנֵיךָ- כאשר אפשיט את הבגד שלך, ואז וְנִרְאָה קְלוֹנְךָ- בזיון. כז נִאֲפִיִךָ וּמִצְהֵלוֹתֶיךָ- השמחה שהיתה לך בזנות (ורומז לצהלת הסוס שהוא משל לתאוה גדולה לזנות) ו זַמַּת- המחשבה הרעה של זְנוּתְךָ, את כל אלו עַל גְּבֻעוֹת בְּשֻׁדָּה- במקום מישורי, שאז הגבעות בולטות- רְאִיתִי שְׁקוּצֵיךָ- את הע"ז שלך (שמכונה בתחילת הפסוק בשלושה אופנים), אוי- לשון צער, יהיה לָךְ יְרוּשָׁלַם, לא תִּטְהַרְי מחטאיך ללא עונש, אַחֲרֵי מֵתִי עַד? אַחֲרֵי מֵתִי- היינו לאחר הרבה זמן, עוד- לתוספת, היינו שרק לאחר הרבה זמן שבו תקבלי עונשים תוכלי להיטהר מחטאיך. { ס }

שנות הבצורת שהיו בזמן ירמיהו

פרק יד

פתוחה: א אֲשֶׁר הָיָה דָבָר יְדוּד אֶל יְרֵמְיָהוּ עַל דְּבָרֵי הַבְּצֻרוֹת- אלו נבואות שנאמרו בזמן שהיו שנות בצורת.

הצער הגדול בעקבות הבצורת

ב אֲבָלָה- חרבה יְהוּדָה, וּשְׁעָרֶיהָ- הערים אֲמָלְלוּ- נכרתו, ו קָדְרוּ- חשכו (ביטוי לצרות) וירדו לְאָרֶץ- ביטוי לשפל, וְצֹחַת יְרוּשָׁלַם עֲלֶתָה, וכל זה מפני הרעב הגדול. ג וְאֲדַרְיָהִם- האנשים החשובים שְׁלָחוּ את צְעוּרֵיהֶם (צְעִירֵיהֶם)- הנערים לְמַיִם- בשביל להביא מים, בָּאוּ עַל גְּבִים- מקומות שקועים בנחלים בהם אמור להיות מים, אבל לא מָצְאוּ מַיִם, שָׁבוּ עִם כְּלֵיהֶם רִיקִם, ולכן בָּשׂוּ וְהִקְלְמוּ- התביישו עוד, וְחָפוּ- כיסו את ראשם מרוב בושה. ד בְּעֵבֹר- בגלל ש הֲאֲדָמָה חֲתָה- נשברה (נשבר כוחה שלא יכולה לתת יבול) וזה כִּי- מפני ש לא הָיָה גֶשֶׁם בְּאֶרֶץ, לכן בָּשׂוּ אֲפָרִים ו חָפוּ- כיסו את ראשם מרוב בושה. ה הרעב כל כך גדול, כִּי- אשר גַּם אֵילַת בְּשֻׁדָּה (שהיא בעל חיים רחמן על ילדיו) יִלְדָה וְעִזּוֹב את ולדה, כִּי לא הָיָה דָשָׁא במקום שלה, ולכן הלכה למקום אחר לחפש דשא. ו וּפְרָאִים- חמורי הבר עֲמְדוּ עַל שְׁפִים- המקומות הגבוהים, ו שָׁאֲפוּ רוּחַ באפם (כדי לנסות להריח אוכל או

מים, או בגלל שהם רצו הרבה והתעייפו כדי לחפש אוכל) **פתנים** - כמו תן ששואף רוח כדי להריח אוכל באזור שלו, אבל למרות זאת **כלו עיניהם** - נגמרו עיניהם מרוב ציפה לאוכל, **כי** - מפני ש **אין עשב**.

תפילת ירמיה לה' שיושיע את ישראל

ז פונה ירמיה לה': **אם עונינו ענו** - העידו בנו שאנו לא בסדר, אז **ידוד**, **עשה למען שמך** - שלא יתחלל כאשר אנו בצרה, ותעשה רק למען שמך **כי** - מפני ש **רבו משובתינו** - מרידותינו בד' ו **לך חטאנו** ולכן אין אנו זכאים מצד עצמנו. **ח מקוה** - אתה התקוה של **ישראל**, **מושיעו תמיד בעת צרה**, **למה תהיה כגר בארץ?** שלא אכפת לו מהצרות שיש בארץ, למה תהיה **וכארח נטה** מדרכו **ללון** לילה אחד? שלא אכפת לו מהבעיות שיש בבית בו הוא מתארח. **ט למה תהיה כאיש נדהם** - המום? שאינו יכול להגיב, ולמה תהיה **כגבור שנראה לא יוכל להושיע**? אל תהיה כמו אורח וגר שהרי **ואתה בקרבנו** - שוכן בתוכנו **ידוד**, ואל תהיה כמו איש נדהם וגבור שלא יכול להושיע שהרי **ושמך עלינו נקרא** - ואז יתחלל שמך, ולכן **אל תנחנו** - אל תעזוב אותנו. { ס }

תשובת ה' לירמיה

י כה אמר ידוד לעם הזה: כן - כמו שהם **אָהבו לנוע** - לזוז ממקום למקום לעבוד ע"ז, ו **רגליהם לא חשכו** - מנעו מללכת לעבוד ע"ז, **כך וידוד לא רצם** - לא ירצה בהם, **עתה יזכר עונם ויפקד** - יעניש אותם על **חטאתם**. { פ }

יא ויאמר ידוד אלי: **אל תתפלל בעד העם הזה לטובה**. **יב כי** אפילו אם הם בעצמם **יצמו**, **אינני שמע אל רנתם** - תפילתם, **וכי** אפילו אם הם בעצמם **יעלו עלה ומנחה אינני רצם** - את הקרבנות שלהם, **כי** - אלא **בחרב וברעב ובדבר אנכי מכלה אותם**. { ס }

ירמיה מלמד זכות על ישראל

יג ואמר: **אָהה** - לשון צער **אדוני ידוד**, **הנה הנבאים** - נביאי השקר **אמרים להם** בשמך **לא תראו חרב** - מלחמה, **ורעב לא יהיה לכם**, **כי שלום אמת** - אמיתי ויציב **אתן לכם במקום הזה**, ולכן העם לא חוזר בתשובה, ואם כן זה בגלל נביאי השקר. { ס }

תשובת ה' לירמיה

יד ויאמר ידוד אלי: **שקר הנבאים נבאים בשמי**, **לא שלחתיים** להגיד לישראל שום דבר, **ולא צייתים** אותם באופן פרטי, **ולא דברתי אליהם** - לא ניבאתי אותם בכלל מעולם (ואם כן, ישראל לא היו צריכים להאמין להם בדבריהם שהרי מעולם לא נתנו סימן לכך שהם נביאים, וזו תשובת ה' לירמיה), אלא **חזון של שקר** - שהם מדמיינים, **וקסם** - או חזון קסם - מתוך קסמים שהם עשו, **ואלול (ואליל)** - או חזון אליל - היינו חזון שאיננו (ששמעו אותו מהפסלים וכדומה), **ותרמות (ותרמית) לבם** - או חזון שהוא מתוך רמאות שהם ממציאים, **המה מתנבאים לכם**. { ס }

טו לכן כה אמר ידוד על הנבאים הנבאים בשמי ואני לא שלחתיים, **והמה אמרים חרב ורעב לא יהיה בארץ הזאת**, אז **בחרב וברעב יתמו** - ייגמרו וימותו **הנבאים ההמה**. **טז והעם אשר המה נבאים להם** ומאמינים לנבואות אלו (ולכן לא חוזרים בתשובה) **יהיו משלכים בחצות** - רחובות **ירושלם** מפני **הרעב והחרב ואין מקבר להמה**, ויהיו מושלכים **המה נשיהם ובניהם ובנותיהם**, **ושפכתי עליהם את העונש על רעתם** - העוונות שלהם. **יז ואמרתי אליהם את הדבר הזה**: **תדנה עיני** (של ירמיה) **דמעה לילה ויומם** - כל הזמן **ואל תדמינה** - לא יפסיקו, **כי שבר גדול נשברה בתולת בת עמי** - כינוי לעם

ישראל שנמשל לנערה וצעירה, מכה נחלה- אנושה מאד. יח ומפרט את המכה- אם יצאתי השדה והנה חללי- הרוגי חרב, ואם באתי העיר והנה תחלואי- אנשים שחולים מרוב רעב, כי גם נביא גם כהן- היינו כל המנהיגים הרוחניים של העם- סחרו- יסובבו- ילכו אל ארץ ולא ידעו- שאינם מכירים אותה, היינו יצאו לגלות. { ס }

ירמיה מתוודה לפני ה' ומבקש רחמים על ישראל

יט המאס מאסת לגמרי את יהודה? ה אם בציון געלה נפשך? מדוע הכיתנו ואין לנו מרפא כלל? קוה לשלום- אנו מקוים לשלום, אבל ואין טוב לנו כלל, ואנו מקוים ולעת- לזמן של מרפא, והנה באה אלינו בעתה- פחד, ירמיה אומר לה' שלא ייתכן שיעזוב את ישראל לגמרי. כ ידענו ידוד רשענו, וגם ידענו את עון אבותינו, כי- אשר חטאנו לך, ירמיה מתוודה על עוונות ישראל. כא אל תנאץ- תבזה אותנו, ותעשה זאת למען שמך, אל תנבל- תבזה את בית המקדש (או עם ישראל) שהוא כסא כבודך, זכר את הברית שלך עם ישראל ו אל תפר- תבטל בריתך אתנו. כב היש בהבלי הגוים- הפסלים מגשמים- יכולת להוריד גשמים? ואם השמים יתנו מעצמם רבבים- טיפות גשם? התשובה בשתי השאלות ברורה- לא, הלא אתה הוא ידוד אלהינו- המשגיח עלינו, ולכן ונקוה לך, כי אתה עשית את כל אלה- השמים והגשמים ואתה שולט בהם, ירמיה אומר לה' שרק אליו הם יכולים לפנות בבעיית הבצורת שלהם ולכן מבקש שיעזור להם. { פ }

תשובת ה' לירמיה והעונשים הנוספים שיבואו לישראל

פרק טו

א ויאמר ידוד אלי: אפילו אם יעמד משה ושמואל (שבטלו גזירות קשות של ה' על ישראל בזכות תפילתם) לפני בתפילה, אין נפשי- רצוני אל העם הזה, שלח אותם מעל פני ויצאו. ב והיה כי יאמרו אליך: אנה נצא? ואמרת אליהם כה אמר ידוד: אשר למות- מי שמיועד למות בדבר, יצא למות, ואשר לחרב לחרב, ואשר לרעב לרעב, ואשר לשבי לשבי. ג ופקדתי- אפקיד- אמנה עליהם ארבע משפחות- סוגים של פורענות, נאם ידוד, 1. את החרב להרג, 2. ואת הפלבים לסחב את הגופות למאורותיהם, 3. ואת עוף השמים הדורסים, 4. ואת בהמת הארץ- החיות הטורפות- לאכל ולהשחית את הגופות. ד ונתתם לזועה (לזעוה)- לזועה, שכל מי שיראה אותם יזעזע- לכל ממלכות הארץ, בגלל מנשה בן חזקיהו מלך יהודה על אשר עשה בירושלים- שהוא הרבה ע"ז ביותר והכניס אותה למקדש, והם ממשיכים בדרכו. ה פי מי מהגוים יחמל- ירחם עליך ירושלים? ומי ינוד את ראשו לך לאות צער? ומי יסור מדרכו לשאל לשלם לך? היינו שלאף אחד מהגויים לא יהיה אכפת מכם. ו את נטשת- עזבת אתי נאם ידוד (כאן עונה ה' לירמיה על כך שאמר לו אל תניחנו, ואומר ה' שהם עזבו אותו לפני כן), אחור ממני תלכי- התרחקת ממני, ולכן ואת- אנטה את ידי עליך להענישך ואשחיתך, נלאיתי- כבר התעייפתי הנחם- להתחרט כל פעם על העונש המגיע לך ולכן הפעם אענישך. ז ואזרם- אפזר אותם כמו במזרה- מכשיר שאיתו זורים את התבואה בשערי- בערי הארץ- העולם- בכל העולם, וכאן ה' עובר לספר את צערו- שפלתי- בניי מתו, אבדתי את עמי, כי מדרכיהם לוא שבו. ח עצמו- התרבו לי אלמנותו של ישראל יותר מחול ימים, הבאתי להם על אם ועל בחור, את ה שדד- מי שישבור אותם בצהרם- בזמן שהוא גלוי לכל, הפלתי עליה- על ממלכת יהודה פתאם עיר- העיר תתמוטט עליהם ובהלות- והם ייבהלו. ט אמללה- נכרתה האשה ילדת השבעה- שילדיה רבים, נפחה נפשה- מתה, באה (בא) שמשו בעד יומם- שקעה השמש שלה באמצע היום, מתה בעודה צעירה, בוששה וחרפה- והתביישה מאוד, ושאריהם של ישראל לחרב אתן לפני איביהם, נאם ידוד. { ס }

תלונות ירמיה על מצבו ותשובת ה' אליו

י פונה הנביא כאילו אל אימו- **אוי**- לשון צער על הקורה **לי, אמי, כי ילדתני**, שהרי **איש ריב ואיש מדון- ריב**, הייתי **לכל אנשי הארץ**, ואע"פ ש **לא נשיתי**- לא באתי לקחת כסף שהלוייתי למישהו **ולא נשו בי**- לא באו לקחת ממני כסף שהלוו לי (שאנשים רגילים לקלל את המלווה על כך שהוא לוחץ אותם להחזיר או את הלווה על כך שהוא לא מחזיר את ההלוואה בזמן), **כלה מקללני**- כולם מקללים אותי. { ס }

יא אמר ידוד לירמיה: אם לא- לשון שבועה, היינו שכן כך יהיה, ש **שרותך (שריתיד) לטוב**- אשאר אותך לטובה- במצב טוב- בזמן שיגיעו הצרות (בניגוד למקללים אותך שהם לא יישארו), ושבועה נוספת- **אם לוא**- לשון שבועה, היינו שכן כך יהיה, ש **הפגעתי בך בעת רעה ובעת צרה את האיב- האויבים** שלך שעכשיו מקללים אותך, בזמן של רעה אני אגרום שהם יבואו להפגיע בך- להפציר בך ולהתחנן לפניך שתעזור להם ותתפלל עליהם. **יב פונה ה' לישראל שעושים צרות לירמיה על נבואותיו הרעות** (עד סוף פס' י"ד)- **הירע**- האם ישבור **ברזל** את **ברזל מצפון ונחשת**? האם ברזל רגיל יכול לשבור את הברזל המשובח המגיע מארצות צפון ועוד כשהוא מעורב עם נחושת המחזקת אותו עוד? התשובה ברורה- לא, וזה משל לכך שגם אם הם חושבים שהם חזקים כברזל, הם לא יצליחו לשבור את האויב שיבוא מצפון שהוא חזק עוד יותר, ואם כך נבואותיו של ירמיה כן יתקיימו- שהאויב הזה ינצח אותם. **יג חילף**- העושר שלך **ואוצרותיך- לבז**- לביזה **אתן, לא במחיר**- האויבים שיבזזו אתכם לא ישלמו לכם על כך, וזה יקרה בגלל- **ונבכל חטאותיך ונבכל גבוליך**- כל החטאים שאתה עושה בכל המקומות שאתה גר בהם. **יד והעברתי אותך**- ישראל- **את**- עם **איביך** שיקחו אותך לגלות **בארץ אשר לא ידעת**- שאינך מכיר אותה, **כי אש קדחה**- בערה **באפי**, והיא **עליכם תוקד**- תידלק- היינו שאני אכעס עליכם מאוד. בפסוקים אלו אומר ה' לישראל שהם יקבלו את עונשם למרות וגם בגלל שהם מקללים את ירמיה על נבואותיו הקשות. { ס }

טו ממשיך ירמיה להתפלל לה'- **אתה ידעת ידוד** (ובהמשך הפסוק יגיד מה הוא יודע), **זכרני ופקדני**- תזכור אותי לטובה **והנקם לי**- עבורי **מרדפי, אל לארץ אפך תקחני**- אל תאריך להם את הזמן עד כעסך כמו שאתה רגיל לרחם (היינו שלמרות שאמר ה' שהוא יעניש אותם, ירמיה מבקש שזה יקרה במהרה), ועובר ירמיה למנות נקודות של זכות בעדו שאמורות לגרום להעניש את ישראל על כך שמצערים אותו- 1. **דע את שאתי עליך חרפה**- שאני מבוזה בגלל הדברים שאני אומר בשמך. 2. **נמצאו דבריך**- הנבואות שנתת לי **ואכלם**- קיבלתי אותם, **ויחי דבריך (דברך) לי לששון ולשמחת לבבי**- שמחתי בכך שאני מתנבא **פי**- מפני ש **נקרא שמך עלי, ידוד אלהי צב-אות**- ששם ה' נקרא עליי בכך שאני נביא שלו (ואע"פ שראינו שירמיה מצטער על נבואות הפורענות שהוא מקבל, על עצם העובדה שה' מנבא אותו הוא שמח, בדומה למה שמובא ביחזקאל פרק ג'). { ס }

יז 3. **לא ישבתי בסוד**- בחבורה של אנשים **משחקים**- צוחקים ושמחים **ואעלז**- ושמחתי איתם, 4. **מפני ידך**- הנבואה שנתת לי בכוח- **בדד**- לבד **ישבתי**- אפילו עם אנשים סתם שאינם משחקים לא הייתי, **כי זעם**- כעס **מלאתני** בנבואות הפורענות שקיבלתי, ולכן לא יכולתי לשבת עם אנשים כלל וכל שכן לא עם אנשים משחקים. **יח** ובעקבות זכויות אלו שהוא אומר על עצמו, שואל ירמיה: **למה היה כאבי**- שמחרפים ומקללים אותי **נצח**- לזמן רב? ולמה היתה **ומפתי אנושה**- קשה, וכאילו היא **מאנה**- מסרבת ל **הרפא**? ומסיים ירמיה בקביעה- **היו תהיה אתה ה' לי**- עבורי, **כמו אכזב** דבר שמפסיק ואינו קבוע (ההיפך מאיתן), ואתה לי גם כמו **מים לא נאמנו**- שאינם יציבים וקבועים, היינו שאינך עוזר לי כל הזמן אלא רק לעיתים. { ס }

יט לְכֹן- בגלל דבריך- כֹּה אָמַר יְדוּד (בתוכחה לירמיה): אִם תָּשׁוּב- בתשובה על הדברים שאמרת (וגם תרצה להמשיך להינבא, שהרי מדבריו נשמע שהוא לא רוצה להמשיך להיות נביא) אז וְאַשְׁבְּךָ- אקבל אותך בתשובה ו לְפָנַי תַּעֲמֹד- תמשיך להיות נביא שלי ולקבל נבואות, ומבטיח לו דבר נוסף- וְאִם תּוֹצִיא אִישׁ יָקָר מֵאֶלֶל- מתוך איש זול (או זולל מלשון זלילה- אדם שמלא תאוות) היינו אם תצליח להחזיר אפילו אדם אחד בתשובה, אז כְּפִי תִהְיֶה- אתה תהיה כמו הפה שלי, שכל דבר שאתה תאמר יתקיים, ומזהיר ה' את ירמיה- הקפד ש יָשׁוּבוּ הָמָּה- ישראל אֶלְיָךְ- להיות צדיקים כמותך, וְאַתָּה לֹא תָשׁוּב אֲלֵיהֶם- שלא תלמד מהם לנהוג כמעשיהם. כ ומחזק ה' את ירמיה- וּנְתַתִּיךָ לְעַם הַזֶּה- מול העם הזה- לְחֹמַת נְחֹשֶׁת בְּצוּרָה, וְנִלְחַמוּ אֲלֵיךָ וְלֹא יוּכְלוּ לָךְ- לנצח אותך, כִּי אַתָּה אָנִי לְהוֹשִׁיעַךָ וְלְהַצִּילְךָ, נָאִם יְדוּד. כֹּה וְהַצַּלְתִּיךָ מִיַּד אֲנָשִׁים רָעִים, וּפְדַתִּיךָ מִכַּף יַדִּם שֶׁל אֲנָשִׁים עָרְצִים- חזקים. { ס }

איסור על ירמיהו להנשא וללכת לבית אבל ולבית משתה ומשמעותם

פרק טז

א וַיְהִי דְבַר יְדוּד אֵלַי לֵאמֹר. ב לֹא תִקַּח לָךְ אִשָּׁה לְהַתְחַתֵּן אִתָּהּ, כִּדִּי שׁ וְלֹא יִהְיוּ לָךְ בָּנִים וּבָנוֹת בְּמִקוֹם הַזֶּה- בארץ ישראל. { ס }

ג כִּי כֹה אָמַר יְדוּד עַל הַבָּנִים וְעַל הַבָּנוֹת הַיְלֻדִים בְּמִקוֹם הַזֶּה, וְעַל אֲמַתֶּם הַיְלֻדוֹת אוֹתָם, וְעַל אֲבוֹתָם הַמוֹלְדִים אוֹתָם בְּאַרְץ הַזֹּאת. ד מִמּוֹתַי תִּחַלְּאִים- מוות מתוך מחלות יָמְתוּ, לֹא יִסְפְּדוּ וְלֹא יִקְבְּרוּ- מפני שיהיו הרוגים רבים, אלא לְדַמֶּן- לזבל על פְּנֵי הָאָדָמָה יִהְיוּ, ובנוסף למחלות- וּבְחָרָב וּבְרָעַב יִכְלוּ- ייגמרו, וְהִיתָה נְבִלְתָם לְמֵאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבְּהֵמַת הָאָרֶץ- שהרי הם לא ייקברו, וירמיה, בכך שאינו מתחתן, מסמל את זה שלא כדאי להתחתן ולהוליד ילדים, שהרי עוד מעט כולם ימותו במוות קשה לבסוף. { ס }

ה כִּי כֹה אָמַר יְדוּד : אֵל תָּבוֹא בֵּית מְרֻזָּח- בית אבל, וְאֵל תִּלְךָ לְסָפוּד לֵאנָשִׁים שִׁמְתוּ, ואפילו וְאֵל תִּנְדַּבְּרָא שְׁדָא לָהֶם לֵאמֹר צַעַר, כִּי- מפני ש אֶסְפְּתִי אֶת שְׁלוֹמִי- השלום שלי מֵאֵת הָעָם הַזֶּה, נָאִם יְדוּד, וגם אֶסְפְּתִי אֶת הַחֶסֶד וְאֶת הַרְחָמִים, ומעתה יהיה רק דין ומלחמה. ו וּמָתוּ גְדֻלִים וּקְטָנִים בְּאַרְץ הַזֹּאת, לֹא יִקְבְּרוּ וְלֹא יִסְפְּדוּ לָהֶם, וְלֹא יִתְגַּדְּדוּ- לא ישרטו את הבשר מהצער עליהם, וְלֹא יִקְרַח לָהֶם- לא יקרחו את הראש מהצער עליהם (ואע"פ שדברים אלו אסורים מהתורה, מכל מקום בזמנו של ירמיה היו מישראל שעשו זאת, ואמר להם ירמיה שעל המתים שימותו עוד מעט הם לא ייעשו זאת). ז וְלֹא יִפְרְסוּ לָהֶם- לאבלים, לחם, עַל אֶבֶל- מפני האבילות כדי לְנַחֲמוּ עַל מַת שִׁמְתוּ לוֹ, שלא יעשו לאבלים סעודה לאחר הקבורה כדי לנחמם, וְלֹא יִשְׁקוּ אוֹתָם כּוֹס תְּנַחֲוּמִים- כוס של יין שהיו נותנים לאבלים כדי להפיג צערם, אפילו עַל אֲבִיו וְעַל אִמּוֹ שִׁמְתוּ וְהַצַּעַר גָּדוֹל בִּפְטִירָתָם, וירמיה, בכך שאינו הולך לבית אבל וכו', מסמל את זה שבעתיד הקרוב יהיו הרוגים רבים כל כך שכבר לא יוכלו לספוד ולנחם את האבלים וכו'. ח איסור נוסף על ירמיה- וּבֵית מִשְׁתָּה- בית של חתונה- לֹא תָבוֹא לְשֵׁבֶת אוֹתָם- איתם לְאָכַל וּלְשִׁתוֹת. { פ }

ט כִּי כֹה אָמַר יְדוּד צַב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : הֲנִי מִשְׁבִּית- מפסיק מן הַמִּקוֹם הַזֶּה- ארץ ישראל, לְעִינֵיכֶם וּבִימֵיכֶם, קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה, וירמיה שאינו הולך לחתונות מסמל את זה שעוד מעט לא יהיו כלל חתונות. י וְהִיָּה כִּי תִגִּיד לְעַם הַזֶּה אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וְאָמְרוּ אֲלֵיךָ : עַל מָה- בגלל מה דָּבַר יְדוּד עָלֵינוּ אֵת כָּל הַרְעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת? וּמָה עֹנְנֵנוּ וּמָה חִטָּאתָנוּ אֲשֶׁר חִטָּאתָנוּ לִידוּד אֱלֹהֵינוּ? יֹא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם : עַל- בגלל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֲבוֹתֵיכֶם אוֹתִי, נָאִם יְדוּד, וַיִּלְכוּ אַחֲרַי

אלוהים אחרים, ויעבדום וישתחוו להם, ואיתי עזבו ולא עבדו אותי כלל, ואת תורתִי לא שמרו- לא שמרו את שאר המצוות, אלו מעשי האבות שלכם. יב ואתם- אבל אתם הרעתם לעשות יותר מאבותיכם, והנכם הלכים כל איש אחרי שררות- ראיית לבו הרע, לבלתי שמע אלי. יג ולכן והטלתי- אזרוק אתכם מעל הארץ הזאת על הארץ אשר לא ידעתם- שלא הכרתם אתם ואבותיכם, ועבדתם שם את אלוהים אחרים יומם ולילה ללא מנוחה- כי יכריחו אתכם הגויים לעשות זאת, מפני אשר לא אתן לכם חנינה- רחמים אצל הגויים ויעבדו אתכם קשה, וזה מידה כנגד מידה- אתם עבדתם מרצונכם בארץ ישראל ע"ז, כך תעבדו בארץ שלא שלכם ע"ז בניגוד לרצונכם. {פ}

נחמה על השיבה לארץ

יד לכן- מפני שהעונש שתקבלו יהיה קשה כל כך, אז הנה ימים באים נאם ידוד, ולא יאמר עוד כשאדם רוצה להישבע לחברו (ונהוג להזכיר נס גדול שעשה ה' בתוך השבועה כדי להראות את גודל ה' ואת אמיתות השבועה): "חי ידוד אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים". טו כי אם- אלא כך יאמרו בשבועתם: "חי ידוד אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדיחם שמה" (היינו שמפני שהגלות הזו תהיה קשה כל כך, יזכירו את היציאה ממנה יותר מאשר היציאה ממצרים), וזה יקרה כאשר והשבתים על אדמתם אשר נתתי לאבותם. {פ}

הגויים יענישו את ישראל על עוונותיהם

טז הנני שלח לדוגים (לדיגים)- משל לעמים רבים נאם ידוד, ודיגים- ידוגו- יוציאו את ישראל מהארץ, ואחרי כן אשלח לרבים צידים- משל לעמים, וצידים- יצודו את ישראל מעל כל הר ומעל כל גבעה ומנקיקי- החורים שבין הסלעים (הדיגים זהו צבא בבל שהוציא את רוב ישראל מתוך הערים והם מתו ישר, כמו הדיג המוציא דגים רבים מתוך מקומות גידולם והם מתים ביציאתם מהמים, והציידים אלו העמים שעזרו לבלל אחר כך לחפש אחר ישראל שנשארו, כמו צייד שצד חיה אחת בכל פעם שלא במקום שבו היא גדלה ולא הורג אותה בכך, כך העמים האלו לא הרגו אותם אלא הסגירו אותם לבלל). יז ועונש זה יבוא להם כי- מפני ש עיני- השגחתי על כל דרכיהם, לא נסתרו מלפני, ולא נצפן- נחבא עונם מנגד עיני. יח ושלמתי ראשונה- הדבר הראשון שעליו אעניש אותם הוא משנה עונם וחטאתם- עוונם הכפול (הגדול)- על חלקם את ארצי- שהם גרמו לארץ ישראל להיות מחוללת, בכך ש בנבלת שקוציהם ותועבותיהם- כינויי גנאי לע"ז- מלאו את נחלתי, ועל כך שהם טמאו את ארץ ישראל אני אעניש אותם בהתחלה עונש כפול. {פ}

אפילו הגויים יחזרו בסוף לה' אבל ישראל עדיין עובדים ע"ז

יט ידוד הוא עזי- כוחי ומעזי- ומבצרי ומנוסי- ואליו אני בורח ביום צרה (בניגוד לע"ז שלהלן שהיא הבל), בעתיד- אליך גוים- עמים יבאו מאפסי- קצות הארץ לעבוד אותך ויאמרו: אד- רק שקר נחלו אבותינו- אבותינו עבדו ע"ז שהיא שקר, הבל- והיא כלום ואין בה מועיל". כ ועוד יאמרו: "הינעשה לו אדם אלוהים? והמה לא אלוהים!"- האם איש יכול לעשות לעצמו אלוהים שאותו הוא יעבוד, הרי זה לא באמת אלוהים. כא לכן- מכיוון שהגויים יחזרו אלי, הנני מודיעם- את מה שייאמר בהמשך, בפעם הזאת אודיעם את ידי- כוחי ואת גבורתי, ואז ינדעו כי שמי ידוד- יזכו לדעת את שמי לגמרי. {ס}

פרק יז

א אבל לבינתיים- חטאת- החטאים של ממלכת יהודה כאילו כתובה בעט ברזל- שחוקק את הדברים, בצפרן עשויה שמיר- ברזל חזק, חרושה- חקוקה על לוח שכאילו נמצא ב לבם, ולקרנות

מִזְבְּחוֹתֵיכֶם- שעליהם הם עובדים ע"ז, היינו שהחטאים שלהם נמצאים איתם באופן תמידי וחזק- בליבם ובמעשים שלהם. **ב פְּזֹר בְּנִיָּהִם**- כמו שהם זוכרים את בניהם באהבה, כך הם זוכרים את מִזְבְּחוֹתֵיכֶם- שעליהם מקריבים לע"ז, וכך הם זוכרים את וְאֲשֵׁרֵיהֶם, שמזבחותם הם על- ליד עַץ רַעֲנָן- שהוא האשרה, והאשרים שלהם הם **עַל גְּבְעוֹת הַגְּבֵהוֹת**- ובולטים למרחוק. ג פונה הנביא לירושלים- **הָרְרִי בְּשֹׁדָה**- את ירושלים שבנויה על הר ומסביבך מישור, את חִילָף- עושרך וגם את כָּל אוֹצְרוֹתֶיךָ לְבַז- לביזה אָתָּן, בגלל בְּמַתִּיף בְּחֹטָאת בְּכָל גְּבוּלֶיךָ- חטאי הבמות שעשית לע"ז בכל הארץ שלך. ד וְשִׁמְטָתָה- אתה תיעזב, ויפרש להלן שיעזב מהארץ אך לפני כן הוא אומר לו- וּבָךְ- אתה אשם בכך שתיעזב, ואתה תיעזב מִנְחֻלְתֶךָ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ, וְהַעֲבַדְתִּיךָ אֶת אֵיבֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ- שאינך מכיר, כִּי אֵשׁ קָדְחָתָם- הבערתם בְּאֶפֶי, עַד עוֹלָם- לתמיד היא תוֹקֵד- תדלק, עד שתשרוף הכל. { ס }

מעלת הבוטח בה' לעומת הקללה למי שבוטח באדם

❖ אולי הרקע לנבואה זו הוא ההליכה של ישראל לעמים אחרים שיעזרו להם בזמן שיש להם צרות מאויביהם במקום לפנות לה' שיעזור להם.

ה כֹּה אָמַר יְדוּד : אָרוּר- מקולל הַגְּבֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם, וְשָׁם ב בְּשָׂר- בשר ודם- איש, את זֹרְעוֹ- כוחו, היינו שהוא נסמך על אנשים שיעזרו לו, וּמִן יְדוּד יָסוּר לְבֹ- ואינו בוטח בו. ו וְהָיָה הַאִישׁ הַזֶּה כְּעֶרְעֵר- כמו עץ מדברי הגדל בְּעֶרְבָה- במדבר, וְלֹא יִרְאֶה- ירגיש כִּי- כאשר יבוא טוב- עונה טובה (כגון גשמים) שהרי הוא במדבר, וְשָׁכַן חֲרָרִים- ביבשות (ללא מים) בְּמַדְבָּר, וישכון ב אֶרֶץ מְלָחָה- ששמו בה מלח (ואינה יכולה להצמיח) וממילא- וְלֹא תִשָּׁב- לא תהיה מיושבת. הנמשל- מי שבוטח באדם לא יצליח במעשיו ואפילו כשיגיע זמן טוב הוא לא יקבל את הטוב ההוא. { ס }

ז בְּרוּךְ הַגְּבֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיְדוּד, וממילא וְהָיָה יְדוּד מְבֹטָחוֹ- ה' באמת יעזור לו. ח וְהָיָה הַאִישׁ הַזֶּה כְּעֶץ שְׁתוּל עַל- ליד מַיִם, וְעַל יוֹבֵל- אפיק היוצא מהנחל יִשְׁלַח את שָׁרְשָׁיו- שגם מצדדיו יש הרבה מים (בנמשל- הוא יצליח בכל אשר יפנה), וְלֹא יִרָא (יִרְאֶה)- ירגיש כִּי- כאשר יבא חֶם- שהרי יש לו מים רבים (בנמשל- לא יפחד בעת צרה), וְהָיָה עֲלֵהוּ רַעֲנָן- עליו תמיד יהיו רעננים, וּבִשְׁנַת בְּצֻרַת לֹא יִדָּאָג, וְלֹא יִמַּשׁ- יזוז מַעֲשׂוֹת פְּרִי- לא יפסיק לעשות פירות (בנמשל- גם צאצאיו יהיו טובים). ט שואלים ישראלים על דברי הנביא- עֲקֵב- עקום הַלֵּב מִכָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת הַרְעוּת שיש בו, וְאֲנִשׁ הוּא- קשה מאוד מצבו של הלב, ואעפ"כ מִי יִדְעֵנוּ- מי יכול לדעת זאת? הרי הביטחון בה' שאתה מדבר עליו הוא דבר המסור ללב. י עונה להם ה'- אֲנִי יְדוּד חֲקֵר לֵב בְּחֹן כְּלִיּוֹת- ויודע מה האדם חושב, ולכן אני יכול וְלָתֵת לְאִישׁ כְּדָרְכּוֹ, כְּפָרִי- וכמו התוצאות של מַעֲלָיו- מעשיו. { ס }

בשלושת הפסוקים הבאים מביא הנביא מימרות שעניינם הוא חיזוק לבטחון בה' והתועלת הצומחת מכך. יא כמו קָרָא- שם של עוף- דָּגֵר וְלֹא יִלָּד- שדוגר על ביצים שאינן שלו אלא של עופות אחרים, כך הוא האדם ש עֲשָׂה עֵשֶׂר וְלֹא בְּמִשְׁפָּט- שלא על פי הצדק, שסופו הוא ש בְּחָצִי- תוך כדי זְמַן- שהוא חי- יַעֲזָבוּ- העושר, וּבְאַחֲרֵיתוֹ- סופו של האיש הזה יְהִיָּה נָכַל- שיבזו אותו, כמו שהביצים שעליהן דוגר הקורא אינן שלו וכאשר הן מתבקעות הגוזלים עוזבים אותו בראותם שהוא אינו אביהן (ויש גם ביצים שאינן מצליחות להגיע לבקיעה כלל). כך מי שאינו בוטח בה' וגוזל לא מרויח בסוף כלום, ואילו הבוטח בה' ממתין שה' יביא לו את המגיע לו. יב כִּסָּא של כְּבוֹד של ה', וגם מְרוֹם- מרומם- חשוב מְרֵאשׁוֹן- מההתחלה- מאז ומעולם, הוא מְקוֹם מְקַדְּשָׁנוּ- מקום המקדש הוא חשוב ומקום השכינה מעולם. וממילא צריך לבטוח שה' ישמע את תפילותינו אליו במקום הזה. יג מְקוֹה

יִשְׂרָאֵל יְדוּד- ה' הוא התקוה של עם ישראל, ולכן כָּל עֲזָבִיךָ יִבְשׁוּ- יתביישו, יסורי (וסורי)- מי שסר ממני (מה)- בְּאֶרֶץ- באדמה יִפְתְּבוּ- היינו בדבר שהכתב נמחק בו בקלות, היינו שלא יצליחו בדרכם, כִּי עֲזָבוּ מְקוֹר- מעיין שמוציא מים חיים, שזה משל לכך שהם עזבו אֶת יְדוּד, וממילא צריכים כולם לבטוח רק בה'. { פ }

ירמיה מתפלל לה' שיציל אותו מאויביו

יְד פונה ירמיה לה'- רָפְאֵנִי יְדוּד ואז וְאֶרְפָּא- בהמשך הדברים רואים שכוונת ה"רפואה" כאן היא הצלה מאויביו, הוֹשִׁיעֵנִי ה' ואז וְאֹשִׁיעָה, ולמה תושיע אותי?- כִּי תִהְלֹתִי אֶתְּה- אני תמיד מהלל ומשבח אותך. טו וממה אני צריך הצלה?- הֲנִיָּה הִמָּה- ישראל אֲמָרִים אֵלַי כשאני מנבא להם נבואות פורענות: אֵיךְ דָּבַר יְדוּד?- היכן הדברים שאמרת שיקרו (הרי הם עדיין לא קרו) יִבּוֹא נָא- יתקיים עכשיו, היינו שהם אומרים לי שאני נביא שקר שהרי הדברים שאני אומר בשם ה' אינם מתקיימים. טז אבל באמת וְאֵנִי לֹא אֶצְתִּי- מיהרתי מְרַעָה להפסיק מלהיות רועה אֶחָרִיךְ- כשהלכתי להתנבא ממך, היינו שירמיהו שהיה רועה לפני שהתנבא לא רצה להיות נביא אלא ה' הכריח אותו לכך (וממילא הוא צריך לעזור לו בצרתו), וְיֹסֵם אָנוּשׁ- שבו לישראל תהיה מכה קשה ביותר לֹא תִהְיֶינִי- לא רציתי שיקרה כמו שניבאתי להם פורענות (אבל ישראל חושדים בו שהוא רוצה שתקרה להם רעה), ואת הדבר הזה אֶתְּה יִדְעָתָה, שהרי מוֹצֵא שְׂפָתַי- התפילות שהתפללתי אליך עבור ישראל כדי שלא תהיה להם פורענות נִכְח- מול פְּנֵיךָ הָיָה. יז ובגלל כל הדברים האלו אני מבקש ממך- אֵל תִּהְיֶינִי לִי לְמַחְתָּה- לשברון, היינו אל תתן לי להישבר אלא עזור לי, שהרי מַחְסִי- המסתור שלי אֶתְּה בְּיוֹם רָעָה. יח יִבְשׁוּ רִדְפֵי וְאֵל אֲבֹשָׁה אָנִי, יִחַתּוּ- יישברו הִמָּה וְאֵל אֶחָתְּה- אשבר אָנִי, הִבִּיא עָלַיְהֶם יוֹם רָעָה- של צרות, וּמִשָּׁנָה שְׁבָרוֹן- שבר כפול שְׁבָרוֹם. { ס }

תוכחה על חילול השבת

יט כֹּה אָמַר יְדוּד אֵלַי: הֲלֹךְ וְעִמַּדְתָּ בְּשַׁעַר בְּנֵי עַם (הָעַם)- כך שמו של השער, אֲשֶׁר יִבְאוּ- ייכנסו בו מַלְכֵי יְהוּדָה (גם המלכים הקודמים, ולא רק המלך הנוכחי) וְאֲשֶׁר יִצְאוּ בּוֹ- כי הוא היה כנראה השער החשוב ביותר בירושלים, ובו התרכז עיקר המסחר של העיר, ואחר כך גם תלך ל- וּבְכָל שַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם. כ וְאֶמְרָתְ אֵלֵיהֶם שְׁמַעוּ דְבַר יְדוּד מַלְכֵי יְהוּדָה (המלך הנוכחי שממשיך את דרכם של המלכים הקודמים) וְכָל אֲנָשֵׁי מַמְלַכַת יְהוּדָה וְכָל יִשְׂבֵי יְרוּשָׁלַם הַבָּאִים בְּשַׁעְרֵים הָאֵלֶּה- כך תגיד בכל שער ושער. כא כֹּה אָמַר יְדוּד: הַשְּׁמָרוּ בְּנַפְשׁוֹתֵיכֶם- שלא תגרמו לעצמכם למות בגלל החטאים שלהלן, ולכן וְאֵל תִּשְׂאוּ מִשָּׂא בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְהִבַּאתֶם בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם- שדבר זה נאסר משום טלטול- הכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד, או משום שהיו עושים מסחר בשבת בדברים שהיו מביאים מחוץ לעיר. כב וְלֹא תוֹצִיאוּ מִשָּׂא מִבְּתֵיכֶם לשערי העיר בְּיוֹם הַשַּׁבָּת כדי לסחור בו, וְכָל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ- המלאכות שהיו עושים תוך כדי המסחר, וְקִדְשִׁתֶם אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת- לנהוג בו כמו יום קדוש- במאכל ומשתה ובגדים מכובדים וכו', כֹּה אָמַר יְדוּד אֵלֵיכֶם (מהתוכחה רואים שאת כל הדברים האלו היו עושים בני יהודה ולכן הוכיחם ירמיה). כג וְלֹא שְׁמַעוּ אֲבוֹתֵיכֶם, ואפילו וְלֹא הָטוּ אֶת אָזְנָם אֵלַי כדי לשמוע, וַיִּקְשׁוּ אֶת עַרְפֶּם- שלא להיכנע לדברי- לְבַלְתִּי שוֹמַע (שְׁמוֹעַ) למצוות שלי, וְלְבַלְתִּי קַחַת מוֹסֵר- לקחת תוכחה ממני על עוונותיהם. כד וְהָיָה, אִם שְׁמַעַתֶם תִּשְׁמַעוּ אֵלַי נָאִם יְדוּד, 1. לְבַלְתִּי הִבִּיא מִשָּׂא בְּשַׁעְרֵי הָעִיר הַזֹּאת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת כדי לסחור בו, 2. וְלִקְדַשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת ולנהוג בו כבוד, וגם- 3. לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת בָּהּ כָּל מְלֹאכָה. כה אז- וּבְאוֹ בְּשַׁעְרֵי הָעִיר הַזֹּאת מַלְכִים וְשָׂרִים, והמלכים יהיו יִשְׁבִים עַל כִּסֵּא דָוִד- מלכים מזרעו, והשרים יהיו רִכְבִים בְּרִכְבּ וּבְסוּסִים- ברכב וסוסים מלכותיים ומכובדים, הִמָּה- המלכים וְשָׂרֵיהֶם ייכנסו ביחד, שזה מראה את הכבוד הרב

שיהיה למלכים- שמלווים אותם שרים רבים עם רכב וסוסים, וזה מראה גם את כבוד ירושלים- שהמלכים בה מכובדים, וגם יבואו בשערי העיר **איש יהודה וישבי ירושלים**- שהיא תהיה גדולה ומרכזית, **וישבה העיר הזאת לעולם** ולא תחרב. **כו וּבָאוּ אַנְשֵׁים מֵעָרֵי מַמְלַכַת יְהוּדָה, וּמִסְבִּיבוֹת יְרוּשָׁלַם, וּמֵאֶרֶץ נַחֲלַת בְּנֵימָן, וּמִן הַשְּׂפֵלָה-** שפלת יהודה, **וּמִן הַהָר-** הרי יהודה ושומרון, **וּמִן הַנְּגֵב, מִבָּאִים עֹלָה וְזֹבַח-** שלמים **וּמִנְחָה וּלְבֹנָה-** על המנחה, **וּמִבָּאֵי קֶרֶבן תּוֹדָה** (וזה מראה שיהיו להם הרבה ניסים) **ל בֵּית יְדוּד-** היינו שהרבה אנשים יבואו להקריב קרבנות במקדש, כי ירושלים תהיה עיר מרכזית וקדושה. **כז וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלַי לְקֹדֶשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וּלְבִלְתִּי שְׂאֵת מִשָּׂא וּבֹא בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת,** אז **וְהִצַּתִּי-** אדליק **אֶשׁ בְּשַׁעְרֶיהָ-** ששם אתם חוטאים בחילול שבת, ומשם האש תתפשט **וְאָכְלָה** גם את **אַרְמְנוֹת-** הבתים המפוארים של **יְרוּשָׁלַם, וְלֹא תִכְבֶּה** האש עד שתשרוף הכל. {פ}

משל כלי היוצר

פרק יח

א **הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֵל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְדוּד לְאֹמֶר. ב קוּם וְיָרַדְתָּ בֵּית הַיּוֹצֵר-** ששם הוא עושה כלי חרס, **וְשָׁמָּה אֲשַׁמְיַעְדָּךְ אֶת דְּבָרַי-** כדי שהנבואה תהיה מוחשית ותיקלט בנפשך טוב יותר. ג **וְאָרַד בֵּית הַיּוֹצֵר, וְהֵנְהוּ (וְהִנֵּה הוּא) עֹשֶׂה מְלָאכָה עַל הָאֲבָנִים-** בסיס מאבן שעל גביו הוא היה עושה כלים מחרס. ד ותוך כדי עשיית הכלי- **וְנִשְׁחַת-** נתקלקל **הַכְּלִי אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה בְּחֹמֶר שֵׁאִיתו עוֹשִׂים חֶרֶס, בְּיַד הַיּוֹצֵר, וְשָׁב-** וחזר היוצר **וַיַּעֲשֶׂהוּ כְּלִי אַחֵר כְּאֲשֶׁר יִשֵּׁר-** טוב **בְּעֵינֵי הַיּוֹצֵר לַעֲשׂוֹת** (כי כאשר החומר עדיין רך אפשר להתחיל מחדש את עשיית הכלי). {ס}

ה **וַיְהִי דָבָר יְדוּד אֵלַי לְאֹמֶר. ו הַכִּיּוֹצֵר הָזֶה שְׁעוֹשֶׂה כְּלִי אַחֵר מְכַלֵּי שִׁנְשַׁחַת כָּבֵר, לֹא אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת לְכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל, נְאֻם יְדוּד? הֲנֵה כַחֲמֹר בְּיַד הַיּוֹצֵר שִׁיכּוֹל לְחַדֵּשׁ אוֹתוֹ לְמִרוֹת שִׁנְשַׁחַת, כֵּן- כַּכֶּה אַתֶּם בְּיַדֵּי בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי יִכּוֹל לְהַחְזִירְכֶם בְּתִשׁוּבָה לְמִרוֹת חֲטָאִיכֶם הַרְבִּים. {ס}**

ז ה' נותן שתי דוגמאות לעניין זה. דוגמא ראשונה לטובה- **רְגַע-** בזמן מסויים **אֲדַבֵּר עַל גּוֹי-** עם **וְעַל מְמַלְכָה לְנֹתוֹשׁ-** לעקור **וְלְנֹתוֹץ-** לשבור **וְלְהֶאֱבִיד-** להשמיד אותם. ח **וְאִם וְשָׁב-** וחזר בתשובה **הַגּוֹי-** העם **הַהוּא מְרַעְתּוֹ-** מהחטאים שלו, **אוֹתוֹ הַעַם אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי עֲלָיו לַעֲשׂוֹת לוֹ רַע,** אז **וְנִחַמְתִּי-** אתחרט **עַל הָרָעָה-** העונש **אֲשֶׁר חִשַּׁבְתִּי לַעֲשׂוֹת לוֹ. {ס}**

ט דוגמא שניה לרעה- **וְרַגַע-** בזמן מסויים **אֲדַבֵּר עַל גּוֹי-** עם **וְעַל מְמַלְכָה לְבָנוֹת וְלְנִטּוֹעַ** אותם לטובה. י **וְאִם וְעֹשֶׂה הַעַם הַזֶּה אֶת הַרְעָה (הַרַע) בְּעֵינֵי לְבַלְתִּי שְׁמַע בְּקוֹלִי,** אז **וְנִחַמְתִּי-** אתחרט **עַל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי לְהִיטִיב אוֹתוֹ. {ס}**

יא **וְעַתָּה אֲמַר נָא אֶל אִישׁ- אַנְשֵׁי מַמְלַכַת יְהוּדָה וְעַל- אֵל יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לְאֹמֶר, כֹּה אָמַר יְדוּד : הֲנֵה אֲנִכִּי נִכּוֹן לַעֲכֹשׂוּ יוֹצֵר עֲלֵיכֶם רָעָה- עוֹנֵשׁ וְחֹשֵׁב עֲלֵיכֶם מִחֲשָׁבָה רַעָה, וְלִכְן אֲנִי מִבְּקַשׁ מִכֶּם- שׁוּבוּ נָא- בְּבִקְשָׁה כֹּל אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הָרָעָה וְהִיטִיבוּ דְרָכֵיכֶם וּמַעַלְלֵיכֶם- מַעֲשֵׂיכֶם הַרְעִים, כְּדִי שֶׁלֹּא אֶעֱנִישׁ אֶתְכֶם. יב וְאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל: "נוֹאֲשׁ"- אֲנִי מִיּוֹאֲשִׁים וְאֵינְנוּ רוֹצִים לְחַזּוֹר בְּתִשׁוּבָה, כִּי- אֵלֵּא אַחֲרָי מִחֲשָׁבוֹתֵינוּ הַרְעוֹת נִלְדָּה, וְאִישׁ- כֹּל אֶחָד בִּשְׁרָרוֹת- רֵאִיית וְרָצוֹן לְפִי הָרַע נַעֲשֶׂה. {פ}**

יג מכיוון שאינם רוצים לחזור בתשובה, **לְכֵן כֹּה אָמַר יְדוּד : שְׂאֵלוּ נָא בְּגוֹיִם מִי שְׁמַע דְּבָרִים רַעִים כְּאֵלֶּה? שְׁעָרְתָּ- תועבה גדולה עֲשִׂיתָ מְאֹד, בְּתוֹלַת- כִּינוּי לַעַם יִשְׂרָאֵל. יד הִנְעִזְב מְצוֹר- סַלַע שְׂדֵי- שִׁנְמִצָּא בְּשִׁדָּה, שְׁלַג לְבָנוֹן?- הַאִם הַשִּׁלַּג שֶׁנִּפְשֵׁר וְיורֵד מֵהָר הַחֲרָמוֹן עוֹזֵב אֶת הַסַּלְעִים שֶׁבְּשִׁדָּה? הַתִּשׁוּבָה בְּרוּרָה- לֹא, אֵלֵּא הוּא יורֵד שֶׁם תְּמִיד. שֶׁאֵלֶּה נוֹסֶפֶת- אִם יִנְתָּשׁוּ- יַעֲזִבוּ (כְּמוֹ יַיִנְטְשׁוּ) מִיָּם**

זָרִים- שבאים מרחוק **קָרִים נוֹזְלִים** את הסלע שבשדה, וגם כאן התשובה היא לא, היינו שכך דרך העולם והם ממשיכים תמיד להיות שם. **טו** אבל אצל עם ישראל זה לא כך- **כִּי שְׂכַחְנִי עַמִּי** ובכך יצאו מדרך העולם (שלא כמו המים בפסוק הקודם), **לְשׂוּאָ- לַעֲיִז יִקְטְרוּ, וַיִּכְשְׁלוּם**- הכשילו את עצמם **בְּדַרְכֵיהֶם**- שבהן הם הלכו, שדרכים אלו היו **שְׁבִילֵי עוֹלָם**- שבילים ותיקים וטובים, והם פנו **לְלֶכֶת ב נְתִיבוֹת** לא טובות, וב **דָּרֶךְ לֹא סְלוּלָה**, היינו שהיו שבילים טובים ועזבו אותם לשבילים גרועים, וזו היא התועבה הגדולה שהם עשו. **טז** וזה יגרום להם- **לְשׂוּם אֶרְצָם לְשָׁמָה**- שמי שיראה את חורבנה יהיה תמה, וגם ל **שְׂרוּקָת (שְׂרִיקָת) עוֹלָם**- מי שיראה את חורבנה ישרוק מרוב תדהמה, **כָּל עוֹבֵר עָלֶיהָ יִשֹׁם**- יהיה תמה ויניד **בְּרֵאשׁוֹ- לַאוֹת** צער על החורבן הגדול שיראה. **יז כָּרוּחַ קָדִים**- מזרחית- שהיא חזקה, **אֶפִּיצִם**- אפזר אותם **לִפְנֵי אוֹיֵב, עֶרְף וְלֹא פָנִים אֶרְאִם**- אראה את עורפם כשהם יברחו לפני אויביהם (מידה כנגד מידה לכך שהם הפנו אליו את עורפם), **בְּיוֹם אֵיזִם**- ביום השבר שלהם. { ס }

נסיון להריגת ירמיהו ותפילתו לה'

יח וַיֹּאמְרוּ אנשי ישראל: **לָכֵן וְנַחֲשֶׁבֶה עַל יִרְמְיָהוּ מַחֲשָׁבוֹת רַעוֹת** להרגו, **כִּי כִשְׁהוּא יָמוּת לֹא תֵאבֵד תּוֹרָה מִכֶּהֵן, וְעֵצָה לֹא תֵאבֵד מִחֶכֶם, וְדַבָּר** של נבואה לא יאבד **מִנְבִיא- הַיְיִנו** שלא נחסר כלום כשהוא ימות שהרי יש לנו חכמים וזקנים ונביאים אחרים, **לָכֵן וְנַכְהוּ בַלְשׁוֹן**- על ידי שנלשין עליו (כנראה למלך, שהוא מנבא שהממלכה תחרב), **וְאִז וְאֵל נִקְשִׁיבָה אֶל כָּל דְּבָרָיו**- לא נצטרך להקשיב לו. **יט** פונה ירמיה לה': **הַקְשִׁיבָה יְדוּד אֵלֵי וְלֹא אֵלֵיהֶם, וְשָׁמַע לְקוֹל יְרִיבֵי- אוֹיֵבִי**, לדברים הרעים שהם רוצים לעשות לי. **כ הַיִּשְׁלַם תַּחַת טוֹבָה רָעָה?**- האם זה הגון? **כִּי כָרוּ- חִפְרוּ שׁוֹחָה- בּוֹר לְנַפְשִׁי**- רצו לגרום לי רעה, **זָכַר עַמּוּדֵי לְפָנָיִךְ** בתפילה **לְדַבֵּר עֲלֵיהֶם טוֹבָה, לְהַשִּׁיב אֶת חַמְתְּךָ מֵהֶם**- וזו טובה שעשיתי להם, והם משלמים לי רעה תחתיה. **כֹּא לָכֵן תֵּן אֶת בְּנֵיהֶם לְרַעֵב, וְהִגְרַם**- שפוך את דמם **עַל יְדֵי חֶרֶב, וְתִהְיֶנָּה נְשִׁיהֶם שְׂפֹלוֹת**- שילדיהן ימותו **וְאֶלְמָנוֹת, וְאֶנְשֵׁיהֶם הַבּוֹגְרִים יִהְיוּ הֶרְגֵי מוֹת**- דבר, ובכך יהיו הנשים אלמנות, **בְּחֹרֵיהֶם הַצְעִירִים** יהיו **מִכֵּי חֶרֶב בְּמִלְחָמָה**- ובכך יהיו הנשים שכולות. **כב תִּשְׁמַע זַעֲקָה** של פחד וצער **מִבְּתֵיהֶם כִּי- מִפְּנֵי שׁ תֵּבִיא עֲלֵיהֶם גְּדוּד** של אויבים **פְּתֹאִם**- ללא הכנה, וזה מגיע להם **כִּי- מִפְּנֵי שׁ כָרוּ שִׁיחָה (שׁוֹחָה)**- חפרו בור כדי **לְלַכְדֵנִי, וּפְחִים**- מלכודות **טָמְנוּ- הַחֲבִיאוּ לְרַגְלֵי** כדי שאפול בהם. **כג וְאַתָּה יְדוּד יְדַעְתָּ אֶת כָּל עֲצָתֶם עָלַי לְמוֹת**- שרצו שאמות בהלשנה זו, ולכן **אֵל תִּכְפַּר עַל עוֹנֵם, וְחִטָּאתֶם מִלִּפְנֵיךְ אֵל תִּמְחִי- תִּמְחֹק, וְהָיוּ (וְיִהְיוּ) מִכְּשָׁלִים לְפָנֶיךָ**- שבכל דבר שיעשו לא יצליחו, **בְּעַת אַפְךָ- בּוֹזֵמן** שאתה כועס **עָשָׂה בָהֶם** את העונש, כדי שהעונש יהיה קשה יותר. { ס }

משל בקבוק החרס

פרק יט

א כֹּה אָמַר יְדוּד: **הֲלֹךְ וְקִנִּיתָ בַקֶּבֶק- (כלי שפיו צר למעלה) מ יוֹצֵר חֶרֶשׁ, וְשִׁכַּאתָה הוֹלֵךְ** לקנות קח איתך **וּמִזְקֵנֵי הָעָם וּמִזְקֵנֵי הַכְּהֻנִּים**- שהם מנהיגים של העם, כדי שיראו ויעבירו את המסר לעם, וכן יראו את כל המעשה בהמשך. **ב וַיִּצְאָתָּ אֶל גֵּיא בֵּן הַנֵּם אֲשֶׁר פָּתַח שַׁעַר הַחֲרוֹסוֹת (הַחֲרוֹסִית)**- שבחומת ירושלים (כנראה שער האשפות), **וְקִרְאתָ שָׁם אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ. ג וְאָמַרְתָּ** שם דברים אלו: **שָׁמְעוּ דַבָּר יְדוּד מַלְכֵי יְהוּדָה- מֶלֶךְ יְהוּדָה** (שממשיך את דרכם של המלכים שהיו לפניו) **וַיִּשְׁבְּי יְרוּשָׁלַם, כֹּה אָמַר יְדוּד צַב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל**: **הֲנִי מֵבִיא רָעָה עַל הַמְּקוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר כָּל שְׁמֵעָה תִצְלָנָה**- יצטלצלו **אֶזְנֵיו- אוֹזְנָיו** יהיו נדהמות (כמו מי ששומע צליל חזק). **ד יַעַן- מִכִּיוּן שׁ אֲשֶׁר עֲזָבְנִי, וַיִּנְכְּרוּ אֶת הַמְּקוֹם הַזֶּה**- עשו את המקום הזה נכרי- **זֵר לָהּ, וַיִּקְטְרוּ בּוֹ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא**

יָדְעוּם- שלא הכירו אותם, הַמָּה וְאֲבוֹתֵיהֶם וּמַלְכֵי יְהוּדָה הַקּוֹדְמִים- קיטרו לאלוהים אחרים, וּמָלְאוּ אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה דָם נְקִיָּם- הרגו חפים מפשע. ה וּבְנֵו אֶת בְּמוֹת הַבַּעַל, לְשָׂרְף אֶת בְּנֵיהֶם בְּאֵשׁ לְשֵׁם עֲלוֹת לְבַעַל, אֲשֶׁר לֹא צוֹיָתִי- דבר כזה לעבודתי, ואפילו וְלֹא דְבַרְתִּי- ללא ציווי, וְלֹא עָלְתָה עַל לְבַי- לא חשבתי לומר דבר כזה אפילו לעבודתי, והם עשו כך לעיני. { פ }

ו לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים, נָאִם יְדוּד, וְלֹא יִקְרָא לְמָקוֹם הַזֶּה עוֹד "הַתְּפֵת" וְ"גִיא בֶן הַנֶּס", כִּי אִם- אלא "גִּיא הַהֲרָגָה"- מרוב הרוגים שיהיו שם. ז וּבִקְתִּי- אני ארוקן (ולזה רומז הַבְּקוּב שֵׁם שאיתו יצא לשם ירמיה) אֶת עֲצַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּמָקוֹם הַזֶּה- שהצרה תהיה קשה כל כך שלא תהיה להם עצה כיצד לצאת ממנה, וְהַפְּלֵתִים בְּחֶרֶב לְפָנַי אִיבִיהֶם וּבִיד מִבְּקָשֵׁי נַפְשָׁם, וְנִתְתִּי אֶת נִבְלָתָם לְמַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֵמֹת הָאָרֶץ- כי לא ייקברו. ח וְשָׁמְתִי אֶת הָעִיר הַזֹּאת לְשִׁמָּה וְלְשָׂרְקָה, כָּל עֹבֵר עָלֶיהָ יִשָּׂם- יהיה תמה וְיִשְׂרָק- מרוב תמהון על כָּל מַכְתָּהּ הַקְּשׁוֹת. ט וְהֶאֱכַלְתִּים אֶת בָּשָׂר בְּנֵיהֶם וְאֵת בָּשָׂר בְּנֵיהֶם, וְאִישׁ בָּשָׂר רַעְהוּ יֹאכְלוּ, מִרֹב רֵעַב שִׁיחִיהָ בְּמִצּוֹר שִׁיעֵשׂוּ עֲלֵיהֶם הָאוֹיְבִים וּבְמִצּוֹק- המצוקה- הצרה אֲשֶׁר יִצִּיקוּ לָהֶם אִיבִיהֶם וּמִבְּקָשֵׁי נַפְשָׁם. י וְשָׁבַרְתָּ הַבְּקָבֵק לְעֵינַי הָאֲנָשִׁים הַהֲלֹכִים אוֹתָךְ- זקני העם וזקני הכהנים (ולזה רומז הַחֶרֶס שֵׁם שִׁמְמוֹנו עֲשׂוּי הַבְּקוּב, אֲשֶׁר נִשְׁבַר בַּקְּלוֹת, וכשהוא נשבר הוא מתנפץ לרסיסים ואין בו עוד שימוש). יא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְדוּד צַב-אוֹת: כֹּכָה אֲשַׁבֵּר אֶת הָעָם הַזֶּה וְאֶת הָעִיר הַזֹּאת כְּאֲשֶׁר יִשְׁבַר אֶת כְּלֵי הַיּוֹצֵר אֲשֶׁר לֹא יוֹכֵל לְהִרְפֶּה- לתקן אותו עוֹד, וּבִתְפֵת- אפילו במקום של במוֹת הַתּוֹפֵת הַמְּקוֹדֵשׁ להם יִקְבְּרוּ אֶת הַגּוֹפוֹת מֵאִין מְקוֹם לְקַבּוֹר מִרֹב הַהֲרוּגִים שִׁיחִיו. יב כֹּה- ככה (כמו הכלי שנשבר) אֶעֱשֶׂה לְמָקוֹם הַזֶּה, נָאִם יְדוּד, וְלִיּוֹשְׁבָיו, וְלִתְּתִי אֶת הָעִיר הַזֹּאת- ירושלים כְּתְפֵת- כמו מקום התופת שבו הרגו את בניהם אעשה את ירושלים מלאה הרוגים. יג וְהָיוּ בְּתֵי יְרוּשָׁלַם וּבְתֵי מַלְכֵי יְהוּדָה- של כל המלכים הקודמים, כְּמָקוֹם הַתְּפֵת- שגם הם יהיו מלאים הרוגים כמו שהם הרגו את בניהם בתופת, כך יהיו בתי ירושלים ובתי מלכי יהודה הַטְּמֵאִים, וכך אעשה לְכָל הַבְּתִים אֲשֶׁר קָטְרוּ עַל גִּגְתֵיהֶם לְכָל צֶבֶא הַשָּׁמַיִם, וְהִסַּדְתִּי נְסֻכִים לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים. { פ }

יֵד וְיָבֵא יִרְמִיָהוּ מֵהַתְּפֵת- מבמות התופת שבגיא בן הנוס אֲשֶׁר שָׁלַחוּ יְדוּד שָׁם לְהַנְבֵּא, וְעֵמֹד בְּחָצֵר בֵּית יְדוּד- בית המקדש וְיֹאמְרֵם אֶל כָּל הָעָם: { ס }

טו כֹּה אָמַר יְדוּד צַב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: הִנְנִי מְבִי אֶל הָעִיר הַזֹּאת וְעַל כָּל עָרֶיהָ- כל הערים הסמוכות אליה אֶת כָּל הָרְעָה אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי עָלֶיהָ, כִּי הִקְשׁוּ אֶת עַרְפָּם לְבַלְתִּי שְׁמוֹעַ אֶת דְּבָרִי.

פִּשְׁחוֹר מִתְנַכֵּל לִירְמִיָה וּנְבוּאָת יִרְמִיָה עָלָיו

פֶּרֶק כ

א וַיִּשְׁמַע פִּשְׁחוֹר בֶּן אֲמֵר הַכְּהֵן, וְהוּא פְּקִיד- ממונה ו נְגִיד- שר חשוב בְּבֵית יְדוּד, אֶת יִרְמִיָהוּ נְבִיא אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה- שתהיה רעה על כל הארץ. ב וַיִּכָּה פִּשְׁחוֹר אֶת יִרְמִיָהוּ הַנְּבִיא, וַיִּתֵּן אֹתוֹ עַל הַמֶּהֱפֵקֶת- מקום שבו האדם הפוך- ראשו למטה ורגליו למעלה, אֲשֶׁר נִמְצְאָת בְּשַׁעַר בְּנִימָן הָעֲלִיּוֹן אֲשֶׁר שַׁעַר זֶה הָיָה בְּבֵית יְדוּד- אחד משערי המקדש. ג וַיְהִי מִמְּחֻרָת, וַיִּצָּא פִּשְׁחוֹר אֶת יִרְמִיָהוּ מִן הַמֶּהֱפֵקֶת- כי חשב שכבר יפחד ירמיה לנבא שוב נבואות כאלו, אבל מִיד לֵאחֵר שְׁשׁוּחָרָר וַיֹּאמְרֵם אֵלָיו יִרְמִיָהוּ: לֹא פִּשְׁחוֹר- שהוא שם המסמל חשיבות (פש-רב-גדול, חור- לשון בן חורין) קָרָא יְדוּד שְׁמֶךָ, כִּי אִם- אלא מְגוֹר- אסיפה של אנשים (פש- הרבה, שחור- כמו סחור (שי שמאלית)- מסביב) מְסָבִיב- שיבואו עליך הרבה חיילים מסביב, ואולי יש במילה מגור גם משמעות של פחד. { ס }

ד כי כה אמר ידוד : הַנְּי נְתַןְךָ לְמַגּוּר- שיתאספו עליך חיילי האויב (ואולי מגור הוא גם לשון פחד) לך- אתה ולכל אהבך- יתאספו גם עליך וגם על אוהבך, וּנְפְלוּ אוהבך בְּחָרְבַי אִיבֵיהֶם וְעִינֶיךָ רְאוּת, וְאֵת כָּל יְהוּדָה אֲתָן בְּיַד מֶלֶךְ בָּבֶל וְהַגִּלְמִים בְּבִלְהָ וְהַכְּסִיף בְּחָרְבַי (יש להעיר שזו הפעם הראשונה בספר שירמיה מודיע לישראל מי הוא האויב שיבוא אליהם מצפון- בבל). ה וְנִתַּנְי אֶת כָּל חֶסֶן- העושר שהוא הכח של הַעִיר הַזֹּאת, וְאֵת כָּל יַגִּיעָהּ- העושר שהם עמלו עליו, וְאֵת כָּל יַקְרָהּ- העושר שהוא כבודה, וְאֵת כָּל אוֹצְרוֹת מַלְכֵי יְהוּדָה אֲתָן בְּיַד אִיבֵיהֶם, וּבְזִזוּם וּלְקַחוּם וְהִבִּיאוּם בְּבִלְהָ. ו וְאֵת פֶּשְׁחוֹר וְכָל יֹשְׁבֵי בֵיתְךָ- משפחתך תִּלְכוּ בְּשָׂבִי וּבְבִלְתַּבּוּא וְשָׂם תַּמּוֹת וְשָׂם תַּקְבְּרָה, ומסכם הנביא את העונש- אֵתָהּ וְכָל אַהֲבֶיךָ- כך יקרה לך ולהם, אתה תמות בבבל והם ימותו כאן בחרב, אֲשֶׁר נִבְּאתָ לָהֶם בְּשָׂקֶר והם האמינו לך. רואים מכאן שפשחור היה מנבא נבואות שקר וכנראה גם הוא מאלה שאמרו שיהיה שלום ולא תבוא חרב וכו'. { פ }

תלונות ירמיהו על גורלו

ז פְּתִיתֵנִי יְדוּד וְאַפְתִּי- פיתית אותי להיות נביא כשאמרת לי שתהיה עימי ואני התפתיתי, חֲזַקְתֵּנִי וְתוֹכַל- הכרחת אותי בחוזק להיות נביא ("וישלח ה' את ידו ויגע על פי...") והצלחת, ועכשיו כשאני מתנבא- הִיִּיתִי לְשָׁחוֹק- צוחקים עליי כָּל הַיּוֹם, כָּל־הַיּוֹם כל העם לַעֲגֹלִי. ח כִּי מִדִּי אֲדַבֵּר- כל פעם שאני אומר נבואות- אֲזַעַק מֵהַדְּבָרִים הַרְעִים שְׁעוֹשִׂים לִי, וְעַל חֲמָס- העוול וְשֹׁד- והשבר שנעשה לי אני אֲקַרָּא אֵלֶיךָ, כִּי הִם מַרְעִים לִי, כִּי הִנֵּה דָבַר יְדוּד לִי לְחָרְפָה- לבושה וּלְקָלָס- ולבזיון כָּל הַיּוֹם- כל הזמן. ט וְאַמְרֵתִי- חשבתי ש לא אֲזַכְּרֶנּוּ- לא אזכיר את ה', וְלֹא אֲדַבֵּר עוֹד בְּשִׁמּוֹ דְבַרֵי נְבוּאָה, אֲבָל וְהִנֵּה דְבַר הַנְּבוּאָה בְּלִבִּי כְּאִשׁ בְּעֵרֶת, עֲצָר- תפוס בְּעַצְמֹתַי, ולכן וְנִלְאַיתִי כְּלֶכֶל- התעייפתי מלפרנס- מלהכיל את דברי הנבואה בתוכי ולא לאומרם, וְלֹא אוֹכַל לַעֲצוֹר אֵת הַנְּבוּאָה בְּתוֹכִי. י וְרַצִּיתִי לְהַפְסִיק לְהִינָבֵא כִּי- מפני ש שְׁמַעְתִּי דְבַת- דיבור רע של אנשים רַבִּים, מַגּוּר- שמתאספים מִסָּבִיב עליי, ואומרים : "הַגִּידוּ וְנִגִּידְנוּ"- ספרו מה הוא אמר ונגיד אותו למלך והוא יעניש אותו על דברי הפורענות שהוא אומר על ממלכתו, ומי שאומר דברים אלו הם אֲפִילוּ כָּל אֲנוֹשׁ שְׁלָמִי- האנשים שהיו איתי בשלום, ו שְׁמֵרֵי צַלְעֵי- אלו ששמרו את הצד שלי- שהיו חבריי, והם המשיכו ואמרו : "אוֹלֵי יַפְתָּה- לומר דבר לא טוב, ואז וְנוֹכְלָה לוֹ- נצליח לגרום לו למות בעבור זה, ובכך וְנִקְחָה נִקְמַתְנוּ מִמָּנוּ". יא אֲבָל הִם לֹא הִצְלִיחוּ כִּי וְיְדוּד אוֹתִי- היה איתי כְּגַבּוֹר עָרִיץ- חזק, עַל כֵּן רָדִפְנִי וְיִפְשְׁלוּ וְלֹא יִכְלוּ- לא הצליחו להרוג אותי, והם בָּשׁוּ מֵאֵד כִּי לֹא הִשְׁפִּילוּ- הצליחו להרגני, והבושה שלהם היא כְּלָמַת עוֹלָם- בושה לתמיד ו לא תִשְׁכַּח- שהרי הם היו רבים וחזקים וירמיה אחד בלבד והם לא הצליחו נגדו. יב וְיְדוּד צַב-אוֹת בָּחוּן- יודע לבדוק מי צָדִיק, כִּי הוּא רֹאֶה כְּלִיּוֹת וְלֵב- מה שהאדם חושב, ואתה יודע שאני צדיק ולכן אני מבקש ממך שבגלל שהם רדפו אותי, אז אֲרֹאֶה נִקְמַתְךָ מֵהֶם, כִּי אֲלִיךָ גְּלִיתִי אֶת רִיבִי- מה שהם רבים איתי, שהרי איני יכול לתבוע אותם בבית דין או אצל המלך. { ס }

יג מהלל ירמיהו את ה' על הצלתו מכל הקמים עליו : שִׁירוּ לַיְדוּד, הַלְלוּ- שבחו אֶת יְדוּד, כִּי הִצִּיל אֶת נַפְשׁ אֲבִיּוֹן- מסכן מִיַּד מְרַעִים- אלו שרצו להרע לו. { ס }

יד למרות הצלתו ממשיך ירמיהו להתלונן על מר גורלו- אַרְוֵר הַיּוֹם אֲשֶׁר יִלְדַתִּי בּוֹ- ביטוי לכך שהוא מצטער שהוא נולד (מרוב הצרות שהוא שרוי בהם), יוֹם אֲשֶׁר יִלְדַתִּי אֲמִי בּוֹ אֵל יְהִי בְרוּךְ. טו ואומר הנביא ביטוי נוסף לכך שהוא מצטער שנולד- אַרְוֵר הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּשָׂר אֶת אֲבִי לְאִמִּר- וכך הוא אמר לו : יִלְד לָךְ בֶּן זָכָר, והוא שְׂמֵחַ שְׂמֵחָהּ- שימח את אבי (אך אילו אבי היה יודע איזה צער עתיד לעבור עליי לא היה שמח). טז וְהִנֵּה הָאִישׁ הַהוּא פְּעָרִים אֲשֶׁר הִפְךָ יְדוּד- סדום ועמורה וְלֹא נָחַם- ולא

התחרט עליהם לחשוב שלא להופכם, היינו שהאיש ההוא יושמד במהרה, וְשָׁמַע בְּסִבִּיבְתוֹ זְעָקָה שֶׁל צְרוּת בְּבִקְרָה, וְתִרְוַעָה- תְּרוּעָה בְּפִה מְרֹבב צַעַר בְּעֵת צְהָרִים, היינו שבביתו יהיה צער רב שהוא ישמע אותו במשך כל היום (ועניין קללת האיש המבשר הוא משל לצער הגדול של הנביא, אך לא בהכרח שהיה באמת איש כזה, ולמה יקלל אותו ירמיה?). יז ואני מצטער על כך אֲשֶׁר לֹא מוֹתֵתֶנִי- הֲרַג אֹתִי (מי שהרג) מְרַחֵם שֶׁל אִימִי, וְתִהְיֶה לִי אִמִּי קְבָרִי- כִּי אִילּוּ הֲרַחֵם שֶׁל אִימִי הִיָּה נֶהְפֵּךְ לְמִקּוּם קְבָרִי, וְרַחֲמֵה הָרַת עוֹלָם- וְהִיִּיתִי בְּרַחֵם שֶׁלָּה בְּהַרְיוֹן לְעוֹלָם. יח לָמָּה זֶה- בְּשִׁבִיל מַה מְרַחֵם יִצְאֵתִי? וְהַתְּשׁוּבָה- לְרָאוֹת עֲמָל- עֲבוּדָה קִשָּׁה- צַעַר וְיָגוֹן- וְצַעַר רַב, וְיִכְלּוּ בְּבִשְׂת יָמָי- יְמֵי נִגְמָרִים לְהֵם בְּבוּשָׁה, וְלִכְן חָבַל שְׁנוֹלְדֵתִי. { פ }

משלחת מהמלך אל ירמיהו על מנת שיתפלל עליהם לה' ותשובת ירמיהו להם

פרק כא

א הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֶל יְרֵמְיָהוּ מֵאֵת יְדוּד, שֶׁנְּבוּאָה זֹאת נֹאמְרָה לוֹ בְּעִקְבוֹת מְאוּרַע שְׁקָרָה וְהוּא- בְּשִׁלַּח אֵלָיו הַמֶּלֶךְ צְדָקְיָהוּ אֵת פִּשְׁחוֹר בֶּן מִלְכִּיָּה וְאֵת צְפַנְיָה בֶּן מַעֲשִׂיָּה הַכֹּהֵן שֶׁהָיוּ כְּנֵרָאָה שְׂרִים חֲשׁוּבִים, לְאֹמֵר- כִּדִּי שָׁכַךְ הֵם יֹאמְרוּ לִירְמִיָּהוּ: ב דָּרָשׁ נָא בְּעַדְנוּ אֵת יְדוּד- הַתְּפַלֵּל אֵל ה' עֲבוּרֵנוּ, כִּי- מִפְּנֵי שׁ נְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ בָּבֶל נִלְחַם עֲלֵינוּ, אוֹלֵי בְּעִקְבוֹת תְּפִילַתְךָ יַעֲשֶׂה יְדוּד אוֹתָנוּ נֶס גְּדוֹל כְּכֹל נִפְלְאוֹתָיו שֶׁעָשָׂה עַד הַיּוֹם לְעַם יִשְׂרָאֵל, וְיַעֲלֶה מֶלֶךְ בָּבֶל מִעֲלֵינוּ- וַיִּפְסִיק לְהִלָּחֵם בְּנוֹ. ג וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ אֵלֵיהֶם: כה- כִּכָּה תֹאמְרוּן אֶל צְדָקְיָהוּ. { ס }

ד כֹּה אָמַר יְדוּד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: הֲנִי מְסַב- מְסוּבֵב אֵת כָּלִי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בִּינְדְכֶם- הִיִּינוּ שְׂאוֹתֶם כָּלִי מִלְחָמָה שֶׁעֲשִׂיתֶם מִחֲזִיקִים כְּנֶגֶד הָאוֹיְבִים יִשְׁמְשׁוּ נֶגְדְכֶם (וְזֶהוּ מִשַׁל לְכַךְ שֶׁאִפִּילוֹ כּוֹחַם יִשְׁמַשׁ כְּנֶגְדְכֶם), וּמִפְּרֵט אֵלּוֹ כָּלִי מִלְחָמָה- אֲשֶׁר אֲתֶם נִלְחַמְתֶּם בָּם אֵת מֶלֶךְ בָּבֶל וְאֵת הַכְּשָׁדִים הַצָּרִים עֲלֵיכֶם מִחוּץ לְחוּמָה, וְאֲסַפְתִּי אוֹתְכֶם- אֵת מֶלֶךְ בָּבֶל וְהַכְּשָׁדִים אֶל תּוֹךְ הָעִיר הַזֹּאת. ה וְנִלְחַמְתִּי אֲנִי אֲתֶכֶם- כִּי אִילּוֹ שֶׁגַם ה' יִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל יַחַד עִם הַכְּשָׁדִים- בְּיַד נְטוּיָה וּבְזֹרֵעַ חֲזָקָה וּבְצָאֵף וּבְחִמָּה וּבְקֶצֶף- כַּעֵס גְּדוֹל, הִיִּינוּ שֶׁלֹּא רַק שִׁירְמִיָּה לֹא מִתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם שִׁיְהִיָּה לְהֵם נֶס גְּדוֹל מֵה' אֲלֵא הוּא מוֹדִיעַ לְהֵם שֶׁה' בְּעֲצֻמוֹ יִבּוֹא לְהִלָּחֵם בְּהֵם. ו וְהִכִּיתִי אֵת יוֹשְׁבֵי הָעִיר הַזֹּאת, וְחוּזָר וּמִפְּרֵט- וְאֵת הָאָדָם וְאֵת הַבְּהֵמָה, בְּדָבָר גְּדוֹל יָמָתוֹ. ז וְאַחֲרַי כֵּן נֹאֵם יְדוּד, אֲתָנוּ אֵת צְדָקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֵת עֲבָדָיו וְאֵת הָעָם, וְחוּזָר וְכוֹלֵל הַכֹּל- שֶׁכֵּל אֵלּוֹ הֵם וְאֵת הַנְּשִׂאָרִים בְּעִיר הַזֹּאת מִן הַדָּבָר מִן הַחֶרֶב וּמִן הָרָעַב- הִיִּינוּ שֶׁלֹּא אַחֲרֵי הַדָּבָר הַגְּדוֹל יְהִיָּה גַם רָעַב וְחֶרֶב שֶׁל מִלְחָמָה, וְאֲתָנוּ אֵת הַנְּשִׂאָרִים בְּיַד נְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ בָּבֶל וּבְיַד אִיְבֵיהֶם- הַעַמִּים שֶׁמְסַבִּיבִם שְׁעִזְרוּ לְמֶלֶךְ בָּבֶל וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם, וְהִכָּם לְפִי חֶרֶב, לֹא יִחוּס עֲלֵיהֶם- לְהִשָּׂאֵר אוֹתָם בְּחַיִּים, וְלֹא יִחַמְל וְלֹא יִרַחֵם. ח וְאֵל הָעָם הַזֶּה תֹאמְרוּ כֹּה אָמַר יְדוּד: הֲנִי נִתַּן לְפָנֵיכֶם אֵת דְּרָךְ הַחַיִּים- שֶׁמּוֹבִילָה אֲתֶכֶם לְחַיּוֹת, וְאֵת דְּרָךְ הַמָּוֶת- שֶׁמּוֹבִילָה אֲתֶכֶם לְמוֹת. ט הִישָׁב- הַנְּשִׂאֵר בְּעִיר הַזֹּאת יָמוֹת בְּחֶרֶב וּבְרָעַב וּבְדָבָר, וְהִיִּצֵּא מֵהָעִיר וְנִפְל- יִלְךָ לְהַכְנֵעַ עַל- אֵל הַכְּשָׁדִים הַצָּרִים עֲלֵיכֶם, אִזּוֹ יִחִיָּה (וְחַיָּה)- יִישָׂאֵר בְּחַיִּים, וְהִתְּהַלּוּ לֹא נִפְשׁוּ לְשָׁלָל- כִּי אִילּוֹ הִיא הַשִּׁלָּל שֶׁאוֹתוֹ הוּא לּוֹקֵחַ. י וְלֹא יִמְלֹט אִישׁ בְּחַיִּים מֵאֵלּוֹ שִׁישָׂאֵרוּ בְּעִיר כִּי- מִפְּנֵי שׁ שְׁמַתִּי אֵת פָּנָי- הַשְּׂגַחְתִּי בְּעִיר הַזֹּאת לְרָעָה וְלֹא לְטוֹבָה נֹאֵם יְדוּד, בְּיַד מֶלֶךְ בָּבֶל תִּנְתֵּן וּשְׂרָפָה בְּאֵשׁ. { ס }

תוכחה לבית המלך שיעשו משפט ויצילו עשוקים

יא מִמִּשְׁיַד יְרֵמְיָהוּ לְהַגִּיד לְשִׁלּוּחֵי הַמֶּלֶךְ: וְלִבְיַת מֶלֶךְ יְהוּדָה כִּךְ תִּגִּידוּ- שְׁמַעוּ דְבַר יְדוּד (הִיִּינוּ שֶׁאֵם הוּא רֹצֵחַ שֶׁאֵנִי אֲתִפְלֵל לְה' וְה' יִצִּיל אוֹתָם, הוּא קוֹדֵם צְרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַדְּבָרִים שִׁישָׂאֵרוּ לְקַמּוֹ). יב בֵּית דָּוִד- כִּינּוּי לְמַלְכֵי יְהוּדָה וְכֹל שְׂרִיָּהֶם וְכוּ', כֹּה אָמַר יְדוּד: דִּינּוֹ לְבִקְרָה מְשָׁפֵט- שֶׁתִּזְדַּרְזוּ

לעשות משפט, וְהִצִּילוּ גְזוּל מִיַּד עוֹשֵׁק- מי שגזל אותו (והשתמש הנביא בלשונות שונים של גזל כדי להגיד שתצילו את המסכנים מכל סוג של עושק שעושים אותם), פֶּן תִּצָּא כְּאִשׁ חֲמָתִי וְאִזּוּ וּבַעֲרָה וְאִין מְכַבָּה עד שהיא תשרוף הכל מִפְּנֵי רַע מַעֲלֵלֵיהֶם (מַעֲלֵלֵיכֶם)- מעשיכם. יג פונה ה' לירושלים- הַנְּיֵי אֶלְיָךְ כדי להענישך, יִשְׁבֹּת הָעֵמֶק- כינוי לירושלים שיושבת בהרי יהודה שממזרח וממערב להם יש את מישור החוף והבקעה, צוּר הַמִּישׁוֹר- הסלע שבולט במישור, והוא כינוי לירושלים כני"ל, נָאִם יְדוּד, הָאֲמָרִים יושביה של ירושלים: מִי יַחַת- ירד עֲלֵינוּ? היינו מי יצליח לנצח אותנו? וּמִי יָבֹא בְּמַעֲוֹנוֹתֵינוּ- במקומות שאנו גרים בהם? היינו שאינם חוששים לנבואות הפורענות ומתגאים בכוחם. יד וּפְקֻדָּתֵי- אעניש עֲלֵיכֶם כְּפָרִי- כמו התוצאות של מַעֲלֵלֵיכֶם- מעשיכם הרעים נָאִם יְדוּד, וְהִצִּיתִי אִשׁ בַּיַּעֲרָה- ביער שלה (והוא משל לירושלים) וְאָכְלָהּ האש את כָּל סְבִיבֶיהָ.

פרק כב

א כֹּה אָמַר יְדוּד לִירְמִיָּהוּ: רַד אֶתְּהָ לְבַיִת מְלֶךְ יְהוּדָה (ולא מספיקים הדברים שהחזרת לשליחים להגיד למלך יהודה בנבואה הקודמת), וְדַבַּרְתָּ שָׁם אֶתְּהָ בַעֲצֻמְךָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁלְּקַמֵּן. ב וְאָמַרְתָּ: שָׁמַע דָּבָר יְדוּד מְלֶךְ יְהוּדָה הַיֹּשֵׁב עַל כְּסֵא דָוִד- ממשיך את מלכותו של דוד וממילא אתה צריך גם להמשיך את דרכי מלכותו (שהיה "עושה משפט וצדקה לכל עמו"), אֶתְּהָ וְעַבְדֶּיךָ וְעַמְּךָ הַבָּאִים בְּשַׁעְרֵים הָאֵלֶּה של בית המלך, היינו כל האחראים על השלטון בארץ. ג כֹּה אָמַר יְדוּד: עֲשׂוּ מִשְׁפָּט- דִּין וְצִדְקָה- חסד למסכנים, וְהִצִּילוּ גְזוּל מִיַּד עוֹשֵׁק- מי שגזל אותו, וְגַר יְתוּם וְאֶלְמָנָה אֵל תִּנּוּ- אל תצערו בדברים וגם אֵל תַּחֲמוּסוּ- אל תגזלו את ממונם, וְדָם נָקִי- של אנשים שלא חטאו אֵל תִּשְׁפְּכוּ בְּמִקּוֹם הַזֶּה (רואים מכאן שבכל הדברים האלו לא נזהרו מלכי יהודה). ד כִּי- אשר כך יהיה- אִם עֲשׂוּ תַעֲשׂוּ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה- לעשות משפט וצדקה וכו', אִזּוּ וּבָאוּ בְּשַׁעְרֵי הַבַּיִת הַזֶּה- בית המלך- מְלָכִים יִשְׁבְּיִם לְדָוִד עַל כְּסֵאוֹ- שמלכות יהודה תימשך, ומלכים אלו יהיו רַבִּים בְּרֶכֶב וּבַסּוּסִים- היינו שהם יהיו מכובדים, והמלך ייכנס לביתו הוּא וְעַבְדּוֹ וְעַמּוֹ- היינו שגם העם יכבד אותו. ה וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֶת הַדָּבָרִים הָאֵלֶּה אֲלֵהֶם הַמַּצֵּב יִימָשֵׁךְ כְּמוֹ שֶׁהוּא עַכְשָׁיו, אִזּוּ בִּי- בעצמי נִשְׁפַּעְתִּי נָאִם יְדוּד, כִּי לַחֲרָבָה יִהְיֶה הַבַּיִת הַזֶּה- בית המלך ייחרב. { פ }

פורענות לבית מלך יהודה

ו כִּי כֹה אָמַר יְדוּד עַל בַּיִת מְלֶךְ יְהוּדָה: אֲפִילוּ שַׁכְמוֹ גִּלְעָד- שהוא מקום טוב ויפה אֶתְּהָ לִי- בשבילי, וגם כמו ראש הַלְּבָנוֹן- הכי חשוב בלבנון שגם הוא מקום טוב אתה לי, בכל זאת מפני חטאיך- אִם לֹא- אני נשבע שכן אעשה- אֲשִׁיתֶךָ- אשים אותך ל מְדָבָר- מקום לא טוב, וכמו עָרִים לֹא נוֹשְׁבָה (נוֹשְׁבוֹ)- שלא התיישבו מעולם. ז וְקִדְשֹׁתַי- אֲזַמֵּן עֲלֶיךָ אֲנָשִׁים מִשְׁחַתֵּי אִשׁ וְכַלְיוּ- כלי המשחית שלו, וְכָרְתוּ מִבְּחַר- הטובים שב אֲרָזֶיךָ של הלבנון וְהַפִּילוּ עַל הָאֵשׁ, ובנמשל- יהרגו את החשובים שבממלכה. ח וּבַעֲתִיד- וְעָבְרוּ גוֹיִם רַבִּים עַל- ליד הַעִיר הַזֹּאת- ירושלים, וְאָמְרוּ אִשׁ אֵל רַעְהוּ: עַל מַה עָשָׂה יְדוּד כֹּכָה- עונש גדול כזה לַעִיר הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת? (שאפילו הגויים יהיו מזועזעים מחומרת העונש). ט וְאָמְרוּ: עַל- בגלל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת בְּרִית יְדוּד אֱלֹהֵיהֶם, וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַיַּעֲבֹדוּם. { ס }

❖ מעט דברי רקע לנבואות הבאות: ליאשיהו המלך שהיה בתחילת דרכו רשע ולאחר מכן חזר בתשובה ונהיה צדיק היו ארבעה בנים- יהואחז, יהויקים, צדקיה ושלום. לאחר מותו מלך יהואחז עד שמלך מצרים הסיר אותו כעבור שלושה חודשים. לאחר מכן מלך יהויקים במשך 11 שנים והוא היה מלך רשע ועשה צרות רבות גם לעם ישראל (כמו שמפורש ביחזקאל י"ט על "הכפיד

השני"). לאחר שמרד במלך בבל הוא הסיר אותו ושם את בנו יהויכין במקומו. לאחר שלושה חודשים חזר מלך בבל בעצת שריו ולקח את יהויכין לגלות יחד עם חשובי העם כדי למנוע מרד נוסף ושם את צדקיה למלך. כדי למנוע מצב של מריבות פנימיות לקח מלך בבל לגלות את האח הרביעי, שלום, כדי שלא יקרא תיגר על מלכות צדקיה שהיה כפוף לו.

נבואה על שלום בן יאשיהו

י אל תבכו למת- זה יהויקים, שמלך בבל לקח אותו והוא מת בדרך (כמפורש בנבואה הבאה) ואל תגדו לו- אל תניעו את ראשכם לסימן צער עליו, מפני שהוא כבר מת ויותר לו יסבול, אלא- בכו בכו להלך- מי שיצא לגלות, שהרי הוא עתיד לסבול, כי לא ישוב עוד וראה את ארץ מולדתו. יא ומבאר הנביא מי הוא "ההולך" שעליו צריך לבכות- כי כה אמר ידוד אל שלם בן יאשיהו מלך יהודה המלך- שראוי היה להיות מלך ורצה למלוך תחת יאשיהו אביו, אשר יצא מן המקום הזה, לא ישוב שם עוד וממילא לא יהיה יותר מלך כפי תוכניותיו. יב כי- אלא במקום אשר הגלו אתו- בבל- שם ימות, ואת הארץ הזאת לא יראה עוד. { ס }

תוכחה ופורענות ליהויקים מלך יהודה

יג הוי- לשון צער, כך יהיה למי ש בנה ביתו בלא צדק- לא לפי הדין, ובונה את ועליותיו- הקומות העליונות של ביתו בלא משפט, ברעהו יעבד חנם כי ופעלו- את שכן פעולתו לא יתן לו, יהויקים רצה לפאר את שמו בבנין ארמון מפואר ולשם כך לקח אנשים רבים שיעבדו עבורו אך הוא לא שילם להם דבר על כך, ומעבר לכך הוא לקח כספים רבים מישראל וזה "בלא צדק". יד האמר- חושב לעצמו- אבנה לי בית מדות- בית גדול, ועליות- קומות עליונות מרוחים, וקרע- מרחיב לו- לעצמו חלונני- את החלונות, וספון- מכוסה בארז- שהתקרה היתה עשויה מעצי ארז משובחים, ומשוח בשש- והקירות צבועים בצבע אדום, היינו שהארמון היה מפואר ביותר. טו פונה הנביא ליהויקים- התמלך?!- האם אתה חושב שתמלוך עוד הרבה זמן כי אתה מתחרה בארז- שאתה עושה תחרות עם מלכים אחרים למי יש ארמון יותר מפואר בארזים (התשובה היא- הרי לא תאריך מלכותך ימים, ולשם מה ארמון כל כך מפואר?), אביך- יאשיהו- הלא אכל ושתה- היינו שהוא גם נהג פאר במלכותו ונהנה ממנה, אבל יחד עם זה- ועשה משפט- דין וצדקה- חסד, ולכן אז טוב לו. טז והוא גם דן דין עני ואביון- עזר למסכנים בדינם, ולכן אז היה לו טוב, הלא היא- פעולה זו של עשיית משפט וצדקה ולדין עניים נקראת הדעת אתי- עבודת ה' אמיתית, נאם ידוד, ומדוע לא תלמד מאביך שהיה צדיק ללכת בדרכיו? יז כי אין עיניך ולבך- הרצון שלך אינו על דבר אחר, כי אם- אלא על בצעך- רווח כספי (כדי להתפאר בארמון), ולשם כך אתה מוכן לעשות הכל כגון- ועל דם הנקי לשפוך- להרוג אנשים די לקח את כספם, ועל העשק- שלא לשלם לאנשים שעובדים ועל המרוצה- שבירה של אנשים (לשון ריצוץ) בלקיחה של כספם- לעשות. { ס }

יח לכן כה אמר ידוד אל יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה: לא יספדו לו "הוי אחי" ו"הוי אחות"- כמו סופדים על איש או אישה רגילים שמתו, וכל שכן ש לא יספדו לו "הוי אדון והוי הדה- על יופיו"- כמו שסופדים על מלכים שמתו, וזה מפני שהיה רשע ועשה צרות לישראל ולכן לא יצטערו במותו. יט כמו קבורת חמור יקבר, דהיינו סחוב והשלך- כמו שאת החמור לא קוברים אלא סוחבים ומשליכים, וזה יהיה מהלאה לשערי ירושלים. בפועל, מלך בבל לקח את יהויקים איתו לבבל אבל בדרך הוא מת ועזבו אותו שם ללא קבורה, אבל סחבו אותו מהדרך להשליך אותו בצידה. { ס }

פורענות על ממלכת יהודה ויהויכין מלך יהודה

כ פונה הנביא לממלכת יהודה- **עָלִי הַלְבָנוּן**- מקום יפה וגבוה וצִעְקֵי מצער, וּבְבִשְׁוֹן- גם כן מקום יפה וגבוה **תְּנִי קוֹלְךָ** בצעקה של צער (שגם המקומות היפים ייחרבו), וּצִעְקֵי מַעֲבָרִים- מכל העברים- בכל מקום, **כִּי נִשְׁבְּרוּ כָל מְאֵהֶבֶיךָ**- העמים שאיתם כרתת ברית וחשבת שיבואו לעזור לך נגד בבל. **כֹּא דְבַרְתִּי אֲלֶיךָ** לחזור בתשובה **בְּשָׁלוֹתֶיךָ**- כשהיית בשלוח, ואת **אֲמַרְתָּ: לֹא אֶשְׁמַע, זֶה דְרָכְךָ מִנְעוּרֶיךָ**- כִּי- אשר **לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי**. **כִּב** ולכן את **כָּל רַעֲיֶיךָ**- המנהיגים שלך- **תִּרְעָה**- תנהיג רוח- היא תעִיף אותם, וּמְאֵהֶבֶיךָ- העמים שאיתם כרתת ברית- **בְּשָׁבִי יֵלְכוּ, כִּי אֲזַ תְּבֹשִׁי וְנִכְלַמְתָּ מִכָּל רַעְתָּךְ**. כג את **יִשְׁבְּתִי (יִשְׁבֶּת) בְּלְבָנוּן**- מקום יפה, **מִקְנַנְתִּי (מִקְנָנֶת)**- גרה (מלשון קן) **בְּאֲרָזִים**- בבית חשוב, היינו שאת יפה וחשובה, אבל **מֵה נִחְנַתְּ**- האם יישאר לך יופי (חן) **בְּבֹא לְךָ חֲבָלִים**- כאבים ו חיל- רעדה **כִּילְדָה** (שאו פניה מתעוותים והיא לא נראית יפה)? היינו שכאשר יגיעו הצרות כבר לא יישאר מחשיבותכם דבר. **כִּד חֵי אָנִי**- לשון שבועה **נָאִם יְדוּד**, **כִּי אִם** אפילו **יִהְיֶה כְּנִיָּהוּ**- יהויכין (כנראה כך היה שמו לפני שהומלך ולאחר שהומלך הוסב שמו ליהויכין כדרך הרבה מלכים שמשנים שמם כשהם מולכים) **כֵּן הֲוֹיָקִים מְלֶכְךָ יְהוּדָה** כמו **חֹזֶתֶם עַל יַד יְמִינִי**- החותמת הוא דבר חשוב שהאדם לא נפרד ממנו אף פעם, **כִּי** אפילו **מִשָּׁם אֶתְקַנְךָ**- אנתק אותך, היינו שלא משנה כמה שתהיה חשוב, אני אעניש אותך בכל זאת. **כֹּה וַיִּתְתִּיךָ בְּיַד מִבְּקָשֵׁי נִפְשֶׁךָ**- הרוצים להרוג אותך, **וַיִּבְדַּד אֶשֶׁר אֶתָּה יְגוּר**- מפחד **מִפְּנֵיהֶם, וַיִּבְדַּד נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מְלֶכְךָ בְּבַל, וַיִּבְדַּד הַפְּשָׁדִים**. **כֹּו וְהִטַּלְתִּי- אֲזָרוֹק אֶתָּךְ וְאֶת אֲמֶךָ אֶשֶׁר יִלְדָתְךָ עַל הָאָרֶץ אַחֲרַת אֶשֶׁר לֹא יִלְדָתֶם שָׁם**- בבל, **וְשָׁם תָּמוּתוּ**. **כֹּו וְעַל הָאָרֶץ- ארץ ישראל אֶשֶׁר הֵם**- יהויכין ואמו **מִנְּשָׂאִים אֶת נִפְשָׁם**- מרימים את נפשם בכך שהם מנחמים אותה- **לְשׁוֹב שָׁם**- שהם ישובו לארץ, **שָׁמָּה לֹא יָשׁוּבוּ**. {פ}

כח העֶצֶב נִבְּזָה נְפוּץ- האם כמו פסל מבוזה ושבור **הָאִישׁ הַזֶּה כְּנִיָּהוּ**- יהויכין? **אִם כְּלִי אֵין חֶפֶץ בּוֹ**- האם הוא כמו כלי ללא שימוש? התשובה ברורה- לא, אז אם כן **מִדּוּעַ הוּטְלוּ הוּא וְזָרְעוֹ וְהִשְׁלָכוּ עַל הָאָרֶץ אֶשֶׁר לֹא יָדְעוּ?** גם כאן התשובה ברורה- מפני חטאיכם. **כִּט אָרֶץ אָרֶץ אָרֶץ**- החזרה המשולשת לשם הדגשה, **שָׁמַעִי דְבַר יְדוּד**. **ל כֹּה אָמַר יְדוּד: כְּתַבוּ בִסְפִי הַיִּיחֹס אֶת הָאִישׁ הַזֶּה**- יהויכין **עָרִירִי**- ללא ילדים, היינו שלא יהיה מזרעו מלך כמפורש בהמשך, **גָּבֵר שׁ לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו, כִּי לֹא יִצְלַח מִזָּרְעוֹ אִישׁ יֹשֵׁב עַל כֶּסֶף דָּוָד**- שיהיה מלך, וגם **לֹא וּמִשָּׁל עוֹד בִּיהוּדָה**. (בפועל, לאחר כמה דורות היה זרובבל המושל ביהודה והוא היה מזרעו של יהויכין, וגם יחזקאל ניבא בפרק י"ז שמזרע יהויכין יצא המשיח, וחז"ל אמרו שחזר יהויכין בתשובה והתכפר לו דבר זו, או שהתכפר לו בזכות הגלות שגלה. ודבר זה נרמז גם בפסוקנו שכתוב בו: "גבר לא יצלח בימיו". {פ}

הדחת הרועים הרעים ומינוי רועים טובים

פרק כג

א הוֹי- לשון צער, כך יהיה ל **רַעִים שׁ מְאֵבְדִים**- משמידים וּמִפְּצִים- מפזרים (היינו שהם גורמים לכך) **אֶת צֹאן מְרֻעִיתִי**- הצאן שאותה אני רועה- משגיח עליה, **נָאִם יְדוּד**, המדובר הוא במנהיגי ממלכת יהודה הרעים. {ס}

ב לָכֵן כֹּה אָמַר יְדוּד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל הָרַעִים הָרַעִים אֶת עַמִּי: אַתֶּם הִפַּצְתֶּם אֶת צֹאנִי, וַתִּדְחֹמוּ- דחפתם אותם מחוץ לארץ, היינו גרמתם לכך, וְלֹא פִקְדְתֶם אֹתָם- השגחתם עליהן, ולכן **הִנְנִי פִקְדֶ- מעניש עֲלֵיכֶם אֶת רַע מַעַלְלֵיכֶם**- מעשיכם, **נָאִם יְדוּד**. **ג וְאֲנִי אֶקְבֹּץ אֶת שְׂאֲרֵי צֹאנִי מִכָּל הָאָרְצוֹת אֶשֶׁר הִדְחַתִּי אֹתָם שָׁם, וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְהֶן עַל נוֹהֵן**- מקום המרבץ שלהן, וּפְרוּ- כולן יילדו ולדות וְרַבְנוּ-

ויילדו פעמים רבות. ד וְהִקְמַתִּי עֲלֵיהֶם רַעִים- מִנְהִיגִים וְרַעִים, וְלֹא יִירָאוּ עוֹד וְלֹא יַחֲתוּ- לֹא יִישְׁבְּרוּ מִפְּחַד, וְלֹא יִפְקְדוּ- לֹא יִהְיוּ חֹסְרוֹת, נֶאֱמַר יְדוּד. { ס }

ה הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֶאֱמַר יְדוּד, וְהִקְמַתִּי לְדוֹד- מִזְרַעוֹ צֶמַח צְדִיק- מֶלֶךְ צְדִיק שִׁיִּצְמַח מִזְרַע בֵּית דָּוִד וַיִּצְמַח וַיִּגְדַּל בְּמַלְכוּתוֹ, וּמֶלֶךְ מֶלֶךְ- מַלְכוּתוֹ תִּתְחַזַּק וְהִשְׁפִּיל- יִצְלִיחַ, וְעֲשֵׂה מִשְׁפָּט- דִּין וְצְדָקָה- חֶסֶד בְּאֶרֶץ. ו בְּיָמָיו תִּנְשָׁע- תִּהְיֶה יְשׁוּעָה לְמַמְלַכַת יְהוּדָה, וְיִשְׂרָאֵל- מִמַּמְלַכַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁכַּן- תִּגּוֹר בְּמִקְוֵמָה לְבִטָּח, וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ כָל מִי שִׁירְצָה לְקִרְאוֹ לוֹ- "יְדוּד צְדִיקְנוּ"- ה' הוּא הַשּׁוֹפֵט אוֹתָנוּ בְּצַדִּיק, אוֹ שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא- ה' הוּא הַמוֹשִׁיעַ אוֹתָנוּ (עוֹשֶׂה עִמָּנוּ צְדָקָה- חֶסֶד). שֵׁם זֶה אֵינוֹ מֵיִיחֹס חֲלִילָה אֲלוֹקוֹת לְמֹשִׁיחַ אֲלֵא הוּא כְּמוֹ הַמְּזַבַּח שֶׁקָּרָה לוֹ מִשֵּׁה "ה' נִיִּסִּי" (וְעוֹד מִקְרִים בְּמִקְרָא), שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא שֶׁעַל יָדֵי הַזְכָּרָת שְׁמוֹ מִשְׁבַּחִים אֶת ה'. { פ }

ז לָכֵן- מִפְּנֵי הַיְשׁוּעָה הַגְּדוּלָה שֶׁתִּהְיֶה כְּשִׁיבּוֹא הַמֹּשִׁיחַ, הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֶאֱמַר יְדוּד, וְלֹא יֵאמְרוּ עוֹד מִי שִׁירְצָה לְהִישָׁבַע בְּשֵׁם ה': "חֵי יְדוּד- אֲנִי נִשְׁבַּע בְּשֵׁם ה' אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם"- שֶׁלֹּא יִזְכִּירוּ שֶׁבַח זֶה עוֹד. ח כִּי אִם- אֲלֵא כֵךְ יֵאמְרוּ הַנִּשְׁבָּעִים: "חֵי יְדוּד אֲשֶׁר הֶעֱלָה וְאֲשֶׁר הֵבִיא אֶת זֶרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צִפּוֹנָה וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדְחִיתִים שָׁם (הַנִּשְׁבָּעִים יֵאמְרוּ "הִדְחִיתִים שָׁם", אֲבֵל הַנְּבוּאָה כְּתוּבָה בְּלִשׁוֹן מְדַבֵּר וְלִכֵּן כְּתוּב "הִדְחִיתִים שָׁם")"- שִׁיזְכִּירוּ שֶׁבַח זֶה שִׁיִּהְיֶה יוֹתֵר גְּדוֹל, וְזֶה יִהְיֶה בְּזִמְנָן ש- וְיִשְׁבְּנוּ עַל אֲדָמָתָם- כְּשֶׁאֲחֻזֵּיר אוֹתָם לְאֶרֶץ. { פ }

תּוֹכַחַה וּפּוֹרְעֻנוֹת לְנִבְיָאֵי הַשֶּׁקֶר

ט לְנִבְיָאִים- בְּגַלְל נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר נִשְׁפָּר לְבִי בְּקִרְבִּי מִצַּעַר, וְגַם רַחֲפוּ- רַעְדוּ (כְּמוֹ עוֹף שֶׁמֵּרְחֵף) כָּל עֲצָמוֹתַי מִפְּחַד, הִיִּיתִי כְּאִישׁ שׁוֹפֵר- שֶׁהוּא מְבֻלְבֵּל, וְכִנְגָר עֲבָרוּ יַיִן- שֶׁהֵינִי הַתְּגַבֵּר עֲלֵי מְאוֹד- שֶׁהוּא מְבֻלְבֵּל בְּיוֹתֵר, כֵּךְ הֵיִיתִי אֲנִי מְרֹבֵּב צַעַר, וְכָל אֵלוֹ הַדְּבָרִים הֵם מִפְּנֵי הַפְּחַד שֶׁלִּי מִיְדוּד, וּמִפְּנֵי דְבָרֵי קִדְשׁוֹ- דְּבָרֵי הַפּוֹרְעֻנוֹת שֶׁשִּׁמַּעְתִּי מִמֶּנּוּ, שִׁיִּגְעוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּעִקְבוֹת נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר. י כִּי- מִפְּנֵי שֶׁבְּגַלְל נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר- מְנַאֲפִים מְלָאָה הָאֶרֶץ, כִּי מִפְּנֵי אֱלֹהֵי- שְׁבוּעוֹת הַשֶּׁקֶר שֶׁל יִשְׂרָאֵל- אֲבָלָה- תַּחֲרַב הָאֶרֶץ, וַיִּבְשׂוּ אֲפִילוֹ נְאוֹת- הַמִּקְוֹמוֹת הַיְפִים שֶׁבַּ מִדְּבָר וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁהַעֲרִים עֲצָמָם תַּחֲרַבְנָה, וְתִהְיֶה מְרוֹצְתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְרָעָה, וְגִבּוֹרָתָם לֹא כֵן- לֹא אִמְתָּ, גְּבוּרָתָם הִיִּתָּה לְצוֹרֵךְ עֲשִׂיית שִׁקְרִים, וְכָל הַחֲטָאִים הָאֵלוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם בְּגַלְל נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר הַמְּרַגִּיעִים אוֹתָם שִׁיִּהְיֶה שְׁלוֹם וְלִכֵּן יִשְׂרָאֵל לֹא חוֹזְרִים בְּתִשׁוּבָה. יא וְיִשְׂרָאֵל חוֹטָאִים כָּל כֵּךְ כִּי- עַד אֲשֶׁר גָּם- אֲפִילוֹ נְבִיאֵי גָם כֶּהֵן- כָּל הַמְּנַהִיגִים הַרוֹחֲנִיִּים- חֲנִפּוּ- נִהְיוּ רַשְׁעִים, גָּם בְּבִיתִי מִצְּאֵתִי רָעָתָם- וְאֲפִילוֹ בְּמִקְדָּשׁ הֵם עוֹבְדִים עִ"ז, נֶאֱמַר יְדוּד. יב לָכֵן יִהְיֶה דְרָכָם שֶׁל נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר לָהֶם, כְּחֻלְקֵי לְקוֹת בְּאֶפְלָה- כְּמִקְוֹם חֶלֶק מְאוֹד הַנִּמְצָא בְּחוֹשֶׁךְ, יִדְחוּ- וְגַם יִדְחֻּוּ אוֹתָם וּמִמִּילָא וְנִפְּלוּ בָּהּ- כִּי זֶה גַם חֶלֶק וְגַם חֲשׂוֹךְ וְגַם יִדְחוּ אוֹתָם, הֵיִינוּ שֶׁהַפּוֹרְעֻנוֹת תִּבּוֹא עֲלֵיהֶם בְּכָל מִקְרָה, כִּי אֲבִיא עֲלֵיהֶם רָעָה- עוֹנֵשׁ בַּשָּׁנָה פְּקֻדָּתָם- הַשָּׁנָה שִׁיִּגְעַה הַזִּמְנָן לְהַעֲנִישָׁם, נֶאֱמַר יְדוּד. יג וּבְנִבְיָאֵי שְׁמֵרוֹן- שֶׁנִּבְאָו לְמַמְלַכַת יִשְׂרָאֵל (שֶׁכֵּבֵר הִיִּתָּה חֲרַבָּה בְּזִמְנָן יִרְמִיָּה) רְאִיתִי תִפְלָה- דְּבַר חֹסֵר טַעַם- שֶׁקֶר, הַנְּבָאוּ בְּפַעַל- בְּשֵׁם עִ"ז, וַיִּתְּעוּ אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל, אֲבֵל לְפָחוֹת מִי שֶׁרָצָה שֶׁלֹּא לִלְכַת אַחֲרַי עִ"ז יִדַּע שֶׁהֵם מְנַבְאִים בְּשֵׁמָה. יד אֲבֵל וּבְנִבְיָאֵי יְרוּשָׁלַם- הַמְּנַבְאִים בְּזִמְנָן יִרְמִיָּה- רְאִיתִי שְׁעָרוֹהָ- תוֹעֵבָה גְּדוּלָה (יוֹתֵר מְנַבְיָאֵי שׁוּמְרוֹן), וְהַתּוֹעֵבָה הִיא- נְאוֹף- הַנְּבִיאִים עֲצָמָם מְנַאֲפִים, וְהִלְךְ בְּשֶׁקֶר, וְחִזְקוּ יְדֵי מְרַעִים- אֲנָשִׁים רַעִים לְבַלְתִּי שְׁבוּ אִישׁ מִרְעֵתוֹ, וּבְגַלְלָם הָיוּ לִי כֶלֶם- אֲנָשִׁי מִמַּמְלַכַת יְהוּדָה כְּסוּדָם וְיִשְׁבְּיָהּ פְּעַמְרָה, הֵיִינוּ שֵׁשׁ שְׁנֵי הַבְּדִלִים בֵּין נְבִיאֵי שׁוּמְרוֹן לְיְרוּשָׁלַם- נְבִיאֵי יְרוּשָׁלַם הֵיוּ גַם מוֹשַׁחְתִּים בְּעִבְרִיּוֹת, וְגַם שֶׁהֵם הֵיוּ מְנַבְאִים בְּשֵׁם ה' וְלֹא בְּשֵׁם עִ"ז וּבְכֵךְ הֵיוּ מְטַעִים אֶת יִשְׂרָאֵל עוֹד יוֹתֵר. { פ }

טו לכן זה אמר ידוד צב-אות על הנבאים- הנני מאכיל אותם לענה- עשב מר והשקתים מי ראש- מים ששרו בהם עשב מר, היינו שעונשם יהיה מר וקשה מאוד, כי מאת- בגלל נביאי ירושלים יצאה חנה- רשעה לכל הארץ- שבגללם הרשעים אינם חוזרים בתשובה. { פ }

קריאה לישראל שלא לשמוע לנביאי השקר

טז פונה הנביא לישראל- זה אמר ידוד צב-אות: אל תשמעו על דברי הנבאים הנבאים מליבם לכם, כי מהבליים המה אתכם- מדברים דברי הבל- דברים שאינם, חזון לבם ידברו, לא מפי ידוד. יז ונביאי השקר אמרים אמור למנאצי- למכעיסי ה': "דבר ידוד שלום יהיה לכם"- שלא תיענשו, וכל- לכל מי ש הלך בשררות- ברצון לבו לרעה אמרו: "לא תבוא עליכם רעה"- לא תיענשו. יח כי מי מנביאי שקר אלו עמד בסוד- בחבורה של ידוד וירא- וראה וישמע את דברו? מי מהם הקשיב דברי (דברו) וישמע? אלו שאלו שהתשובה אליהן ברורה- אף אחד מהם לא שמע באמת את ה'. { ס }

יט אומר הנביא לישראל, אני אגיד לכם באמת מה אמר ה' על הרשעים- הנה סערת ידוד ב חמה- כעס גדול יצאה, וסער- סערה מתחולל- נהיה, על ראש רשעים חול- יהיה (ולא כמו שאמרו להם נביאי השקר שיהיה להם שלום). כ לא ישוב אף- כעסו של ידוד, עד עשתו ועד הקימו מזמות- מחשבות לבו, באחרית הימים- כשזה יקרה בעוד ימים רבים- תתבוננו בה בינה- תבינו את ההבדל ביני לבין נביאי השקר ותראו עם מי היה הצדק. כא אומר ה'- לא שלחתי את הנבאים לישראל, אבל והם רצו לנבא להם נבואות שקר, וגם לא דברתי אליהם ללא שליחות ובכל זאת והם נבאו בשקר. כב ואם כמו שהם טוענים, הם עמדו בסודי- בחבורתי ושמעו אותי, אז וישמעו דברי את עמי וישבו מדרכם הרע ומרע מעלליהם- שהרי תפקיד הנביאים הוא להחזיר את העם בתשובה ונביאי השקר עושים את ההיפך. { ס }

תוכחה ופורענות לנביאי השקר

כג האלהי שרואה רק מקרב אני נאם ידוד, ולא אלהי שרואה גם מרחק? כד אם יסתר איש במסתרים- במחבוא ואני לא אראנו נאם ידוד? התשובה לשתי השאלות האלו היא ברורה- לא, שהרי הלוא את השמים ואת הארץ אני מלא- ואם כך אין אצלי רחוק וקרוב ואין אצלי שום משמעות למסתרים, נאם ידוד. כה שמעתי את אשר אמרו הנבאים הנבאים בשמי ל שקר לאמר- שכך הם אומרים: "חלמתי חלמתי"- חלומות נבואה מה'. כו עד מתי היש- עוד כמה זמן יימשך המצב ש בלב הנבאים נבאי השקר יהיה שקר, והמצב ש ונביאי תרמת לבם יהיה תרמית בליבם? ולכאן שייכות השאלות מתחילת הפרשיה. הרי גם אם הם יכולים לרמות את העם שאינם יודעים להבחין אם הם משקרים, את מה שבאמת קורה ה' יודע והוא יענישם אותם על כך. כז החשבים נביאי השקר להשכיח את עמי את שמי- שלא יעבדו אותי, על ידי בחלומתם אשר יספרו איש לרעהו, כאשר שכחו אבותם את שמי- שלא יעבדו אותי, בפעל- בגלל הנביאים שניבאו להם בשם הבעל. כח ופונה אל נביאי השקר- הנביא אשר אתו חלום שהוא חלם מעצמו יספר חלום- יגיד שזה חלום ולא יאמר שזו נבואה מה', ואשר דברי אתו- דברי נבואה- ידבר דברי שהוא אמת- היינו שיגיד זאת בשם ה', מה לתבן את הבר? מה עושה הקש שאותו לא אוכלים יחד עם גרגרי התבואה שאותם כן אוכלים? היינו מה הקשר בין חלומות השוא שלהם לחלומות שבהם אני מנבא את נביאי האמת? נאם ידוד. כט הלוא כה- כך דברי- פאש- כמו אש ששורפת, נאם ידוד, וכפטיש יפצץ סלע- היינו שדברי הנבואה שאומרים נביאי האמת יתקיימו במלואם ובחוזקה רבה ולא כמו שאומרים נביאי השקר שיהיה שלום. { ס }

ל לְכֹן הִנְנִי עַל הַנְּבִיאִים- אבוא להעניש אותם נְאֻם יְדוּד, מִגִּנְבֵי דְבָרֵי אִישׁ מֵאֵת רְעֵהוּ- על נביאי השקר שהיו שומעים נביאי אמת ואחר כך אומרים את נבואתם כאילו ה' דיבר אליהם וכשהוחזקו על ידי כך לנביאי אמת היו גם מוסיפים דברים משל עצמם וגם אומרים נבואות שקר. לא הִנְנִי עַל הַנְּבִיאִים- להעניש אותם נְאֻם יְדוּד, הַלְקָחִים- המלמדים לְשׁוֹנִים וַיִּנְאֲמוּ נְאֻם- ויודעים לנאום היטב. זה סוג נוסף של נביאי שקר שהיו יודעים לדבר יפה ובכך לשכנע את העם בנבואתם. לב הִנְנִי עַל נְבִיאֵי חִלְמוֹת שֶׁקֶר- זה סוג שלישי של נביאי שקר, שהיו חולמים חלומות והם שהם נבואות מה', נְאֻם יְדוּד, וַיִּסְפְּרוּם וַיִּתְּעוּ אֶת עַמִּי בְּשִׁקְרֵיהֶם וּבַפְּחִזוֹתָם- בקלות דעתם, וְאֵנֶכִי לֹא שָׁלַחְתִּים לדבר לישראל, וְלֹא צִוִּיתִים לעשות מעשה כלשהו, וְהוֹעִיל לֹא יוֹעִילוּ לָעַם הַזֶּה- ובנבואות השקר שלהם הם אפילו לא גורמים לישראל לחזור בתשובה, נְאֻם יְדוּד. לא כתוב מה יהיה עונשם של נביאי השקר אך כתוב שכל סוגי נביאי השקר ייענשו.

תוכחה ופורענות למזלזלים בדברי נביאי האמת

לג וְכִי יִשְׁאַלְךָ הָעָם הַזֶּה אוֹ הַנְּבִיא- נביא השקר אוֹ כֶּהֱן- כהני הע"ז לֵאמֹר- וכס הם יאמרו לך בשאלתם: "מִה מִשְׁא יְדוּד"?- ששאלה זו יכולה להתפרש בשני אופנים, או באופן חיובי: מה הנבואה (שאותה ה' שם" על הנביא והוא "נושא" את הנבואה) שדבר ה' או באופן שלילי: מה המטען והנטל הכבד שה' שם עלינו? שלפי פירוש זה הם בועטים ומזלזלים בנבואות ה', והעם היו שואלים את ירמיה דווקא בלשון זו כדי להביע זלזול בנבואה, ולכן וְאִמַּרְתָּ אֲלֵיהֶם: אתם שואלים "אֵת מִה מִשְׁא"?- מה הנטל הכבד של ה' עליכם, אני אענה לכם- אתם המשא הכבד על ה' בגלל חטאיכם ולכן וְנִטְשֶׁתִי- והשלכתי אֶתְכֶם כמו שמשליכים משא כבד, נְאֻם יְדוּד. לֹד וְהַנְּבִיא וְהַכֹּהֵן וְהָעָם אֲשֶׁר יֹאמֶר "מִשְׁא יְדוּד" ובכך יזלזל בנבואה, וּפְקַדְתִּי- אעניש על הָאִישׁ הַהוּא וְעַל בֵּיתוֹ- משפחתו. לה כֶּה- ככה, בלשון הזו תֹאמְרוּ אִישׁ עַל רְעֵהוּ וְאִישׁ אֶל אַחִיו כאשר תרצו לשאול על הנבואות: "מִה עֲנֵה יְדוּד"? כאשר שאלו את הנביא שאלה, ו"מִה דְבַר יְדוּד"? כאשר הנביא אמר דבר מעצמו. לו ו"מִשְׁא יְדוּד"- מילים אלו לא תִזְכְּרוּ עוֹד, כִּי הַמִּשְׁא יִהְיֶה לְאִישׁ דְּבָרוֹ- לפי דבריו של האיש שקורא לנבואה משא מלשון נטל, כך יהיה באמת והנבואה תהיה עליו לנטל- שהוא ייענש ממנה, וְהִפְכַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים יְדוּד צב-אות אֱלֹהֵינוּ- שהוא קורא לנבואה משא מפני שהנביא מקבל אותה ממנו, ואתם הפכתם זאת ללשון נטל. לז כֶּה- כך, בלשון הזאת תֹאמְרוּ אֶל הַנְּבִיא כשתרצה לדרוש את דבר ה': "מִה עֲנֵךְ יְדוּד"? כאשר שאלת אותו שאלה מה', ו"מִה דְבַר יְדוּד"? כאשר הוא אומר לך מעצמו (אין זו חזרה על פס' ל"ה, שם מדובר על אנשים המדברים ביניהם וכאן מדובר על אדם ששואל את הנביא עצמו). לח וְאִם "מִשְׁא יְדוּד" תֹאמְרוּ- תמשיכו לומר, לְכֹן כֶּה אֲמַר יְדוּד: עֵן- מכיוון ש אֲמַרְכֶם אֶת הַדְּבַר הַזֶּה: "מִשְׁא יְדוּד" וְאֲשַׁלַּח- ושלחתי אֲלֵיכֶם לֵאמֹר- וכך אמרתי לכם: לא תֹאמְרוּ "מִשְׁא יְדוּד", ובכל זאת המשכתם לומר זאת. לט לְכֹן הִנְנִי וְנִטְשֶׁתִי אֶתְכֶם נְשֵׂא- אשכח אתכם, שלא אשגיח עליכם, וְנִטְשֶׁתִי- אשליך אֶתְכֶם וְאֶת הָעִיר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וְלְאַבְוֹתֵיכֶם- ירושלים, מַעַל פְּנֵי- שאתם תצאו לגלות והיא תחרב. מ וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם חֲרִפַּת עוֹלָם- לתמיד, דהיינו בושה גדולה, וְכִלְמוֹת עוֹלָם אֲשֶׁר לֹא תִשְׁכַּח. { פ }

משל דודאי התאנים הטובות והרעות

פרק כד

❖ רקע לנבואה- כפי שנכתב גם בספר יחזקאל פרק י"א, חשבו אנשי ירושלים לאחר גלות יהויכין שהם צדיקים ולכן ה' לא הגלה אותם ואילו הגולים הם הרשעים שלא יחזרו יותר לארץ. כנגד מחשבה זו יצא שם יחזקאל וגם ירמיה בפרק זה.

א הַרְאֵנִי יְדוּד, וְהִנֵּה שְׁנֵי דוֹדָאִי- דוּדִים, סֵלִים שֶׁל תְּאֲנִים, מוֹעֲדִים- מְזוּמָנִים לִפְנֵי הַיְכָל יְדוּד (ובנמשל יהיה הפירוש שה' משגיח על שניהם, על אלו לרעה ועל אלו לטובה), ומראה זה היה אַחֲרֵי הַגְּלוּת נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת יְכַנְיָהוּ בֶן יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶת שְׂרֵי יְהוּדָה (שהגלה אותם עם יהויכין כדי שלא יתארגן מרד בממלכת יהודה) וְאֶת הַחֲרָשׁ- אומני המתכות וְאֶת הַמְּסַגֵּר- כנראה גם סוג של אומני מתכת (והגלה אותם כדי שלא יוכלו להכין בממלכת יהודה כלי נשק) מִירוּשָׁלַם, וַיָּבֵאֵם בָּבֶל. ב בתוך הדוד אֶחָד הֵיוּ תְּאֲנִים טְבוֹת מְאֹד כְּתֹאנֵי הַבְּכֹרוֹת- כמו התאנים הראשונות שמבשילות שהם טובות מאוד, ובתוך וְהַדוּד אֶחָד הֵיוּ תְּאֲנִים רְעוּת מְאֹד אֲשֶׁר לֹא תֵאָכְלָנָה מֵרַע- מרוב שהן רעות. {פ}

ג וַיֹּאמֶר יְדוּד אֵלַי: מָה אַתָּה רֹאֶה יְרֻמְיָהוּ? וְאָמַר: תְּאֲנִים, הַתְּאֲנִים הַטְּבוֹת טְבוֹת מְאֹד, וְהָרְעוּת רְעוּת מְאֹד אֲשֶׁר לֹא תֵאָכְלָנָה מֵרַע. {פ}

ד וַיְהִי דְבַר יְדוּד אֵלַי לֵאמֹר. ה כֹּה אָמַר יְדוּד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כְּתֹאנֵים הַטְּבוֹת הָאֵלֶּה, כֵּן אֲכִיר אֶת גְּלוּת יְהוּדָה אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּי מִן הַמְּקוֹם הַזֶּה אֶל אֶרֶץ פְּשָׁדִים, לְטוֹבָה- אֲנִי אֲכִיר אוֹתָם לְטוֹבָה, הֵינְנוּ אֲתֵיּיחַס אֵלֵיהֶם לְטוֹבָה (וזה לא מפני צדקתם של גלות זו אלא שה' יחליט מעצמו כך). הדוד שבתוכו התאנים רומז כנראה ליהויכין עצמו, המנהיג של גלות זו. נבחר דווקא פרי התאנה אולי מפני שהוא פרי היכול להיות בשל מאוד וטוב ומצד שני יכול בקלות להמעך או להיות מלא בתולעים. ו וְשִׁמְתִּי עֵינַי- הִשְׁגַּחְתִּי עֲלֵיהֶם לְטוֹבָה, וְהִשְׁבַּתִּים עַל הָאֶרֶץ הַזֹּאת- בְּזִמְנָן בֵּית שְׁנֵי, וּבְנִיתִים- אֲעוֹר לָהֶם לְבָנוֹת אֶת הָאֶרֶץ וְלֹא אֶהְרַס, וְנִטְעַתִּים- בְּצוּרָה קְבוּעָה (עם שורשים) וְלֹא אֶתּוֹשׁ- לֹא אֲעַקֹּר אוֹתָם. ז וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב לְדַעַת אֶתִּי כִּי אֲנִי יְדוּד- לְדַעַת שֶׁאֲנִי ה' הַאֱלוֹהִים הָאֲמִיתִי, וְאִזּוּ וְהָיוּ לִי לְעַם- יַעֲבֹדוּ אוֹתִי, וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה לָהֶם לְאֱלוֹהִים- אֲשַׁיֵּחַ עֲלֵיהֶם, וְזֶה יִקְרָה כִּי- כֹּאשֶׁר יֵשְׁבוּ אֵלַי בָּבֶל לְבָם. {ס}

ח וְכְתֹאנֵים הָרְעוּת אֲשֶׁר לֹא תֵאָכְלָנָה מֵרַע, כִּי כֹה אָמַר יְדוּד: כֵּן- כֹּכָה אֶתֶּן אֶת צִדְקֵיהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה- הוּא הַנִּמְשָׁל שֶׁל הַדוּד הַשֵּׁנִי, וְאֶת שְׂרָיו וְאֶת שְׂאֲרֵי יְרוּשָׁלַם הַנְּשָׂאֲרִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת, וְהִשְׁבַּתִּים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם- יְהוּדִים שֶׁבְּרָחוּ לָשֵׁם בְּזִמְנָן מַלְכוּת צִדְקִיָּה כִּי חֲשָׁבוּ שֶׁשֵׁם יוֹכְלוּ לְהִנְצֵל מִפְּנֵי בָבֶל, הֵינְנוּ שֶׁגַם הֵם יַעֲנִשׁוּ כְּמוֹ אֲחֵיהֶם שֶׁבְּאֶרֶץ. ט וְנָתַתִּים לְזוּעָה (לְזוּעָה)- זוּעָה לְרַעָה- כֹּל מִי שִׁירָאָה אֶת פּוֹרְעֵנוֹתָם יִזְדַּעַע לְרַעָה לְכָל מַמְלְכוֹת הָאֶרֶץ, וְאֶתֶּן אוֹתָם לְחֲרָפָה- לְבִזְיוֹן, וְלִמְשָׁל- יִתְּנוּ אוֹתָם כְּדוֹגְמָא לְעוֹנֵשׁ קֶשֶׁה, לְשִׁנְיָה- כֹּלֵם יִדְבְּרוּ עַל עוֹנֵשׁ הַקֶּשֶׁה, וְלִקְלָלָהּ- כֹּאשֶׁר יִקְלַל אֶחָד אֶת הַשֵּׁנִי יֹאמֶר שִׁקְרָה לוֹ כִּפִּי שִׁקְרָה לָהֶם, בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר אֲדִיחֶם שָׁם. י וְשְׁלַחְתִּי בָם אֶת הַחֲרָב אֶת הָרָעַב וְאֶת הַדָּבָר, עַד תִּמָּס- שִׁיגְמְרוּ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם וְלְאֲבוֹתֵיהֶם. {פ}

תוכחה לישראל שאינם שומעים לקול הנביאים והפורענות בעקבות זאת

פרק כה

א הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה עַל יְרֻמְיָהוּ עַל- אֵל כָּל עַם יְהוּדָה בְּשָׁנָה הַרְבַּעִית לַיהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, הִיא הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנִית לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל. ב אֲשֶׁר דָּבַר יְרֻמְיָהוּ הַנְּבִיא עַל- אֵל כָּל עַם יְהוּדָה וְאֵל כָּל יִשְׂבֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר- וְכך אמר להם. ג מִן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַיֹּאשִׁיָהוּ בֶן אֲמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה, זֶה כֹּהֵר שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה הָיָה דְבַר יְדוּד אֵלַי (יֹאשִׁיָהוּ מֶלֶךְ 31 שָׁנִים, ב- 12 הַשָּׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת יְרֻמְיָהוּ לֹא נִיבָא אֲלָא רַק בִּשְׁנָה ה- 13, כִּךְ שֶׁנִּשְׁאָרוּ 19 שָׁנִים בִּימֵי יֹאשִׁיָהוּ, וְעוֹד 4 שָׁנִים

בימי יהויקים, וסך הכל 23 שנים), וְאָדְבַר אֲלֵיכֶם אֲשֶׁר־יְדַבֵּר- בְּכָל יוֹם הַשְּׂמֵמָתִי וְדִיבַרְתִּי אֵלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם. ד וְשַׁלַּח יְהוָה יְדוּד אֲלֵיכֶם בְּכָל הַתְּקוּפָה הַזֹּאת וְגַם לִפְנֵי כֵן, חוּץ מִמֶּנִּי, גַּם אֶת כָּל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים, הַשִּׁפְסִים וְשַׁלַּח- בְּכָל יוֹם שֶׁלַח אֵלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם, וְאִפְּלוּ וְלֹא הִטִּיתֶם אֶת אַזְנוֹכֶם לְשִׁמְעַ- אִפְּלוּ לֹא רָצִיתֶם לְשִׁמּוֹעַ. ה לֹא אָמַר- וְכֵן אָמְרוּ לְכֶם הַנְּבִיאִים- שׁוּבוּ נָא- בְּבִקְשָׁה כָּל אִישׁ מִדְּרָכָם הַרְעָה וּמִרַע מַעֲלָלֵיכֶם- מַעֲשִׂיכֶם, וְאִזּוּ וְשׁוּבוּ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְכֶם וְלְאֲבוֹתֵיכֶם לְמִן עוֹלָם- מִזֶּה זְמַן רַב שֶׁקִּבַּלְתֶּם אוֹתָהּ, וְעַד עוֹלָם- לְתַמִּיד. ו וְאֵל תִּלְכּוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעַבְדָם וְלִהְיוֹתָם לָהֶם, וְלֹא תִכְעִסוּ אוֹתִי בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם- בַּעֲבִירוֹת שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂים (וּבִפְרָט בַּעֲבוּדָה זָרָה שֶׁהִיא "מַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם"), וְאִזּוּ וְלֹא אָרַע לְכֶם- לֹא אַעֲשֶׂה לְכֶם רַע. ז אֲבָל אַתֶּם- וְלֹא שְׁמַעְתֶּם אֵלַי נְאֻם יְהוָה, לְמַעַן הַכְּעִסוּנִי (הַכְּעִיסוּנִי) בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם, וְזֶה יִהְיֶה לְרַע לְכֶם- שֶׁתִּקְבְּלוּ עוֹנֵשׁ. {פ}

ח לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה צַב-אוֹת: יַעֲן- בְּגַלְלֵי אֲשֶׁר לֹא שְׁמַעְתֶּם אֶת דְּבָרַי- לְמִירוֹת שֶׁהִזְהַרְתִּי אֶתְכֶם עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים. ט הִנְנִי שֹׁלַח וְלִקְחֵתִי אֶת כָּל מְשַׁפְּחוֹת צִפּוֹן נְאֻם יְהוָה, וְאֶל- וְאֵת נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עֲבָדַי- שֶׁהוּא שֹׁלֵחַ שְׁלִי לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹנִי (אֲעִי"פ שֶׁהוּא לֹא יוֹדֵעַ זֹאת), וְהִבְאִיתִים עַל הָאָרֶץ הַזֹּאת- מִמַּלְכַת יְהוּדָה וְעַל יִשְׂרָאֵל, וְעַל כָּל הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה סָבִיב- הַגּוֹיִים מִסְּבִיב לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִחַרְמֵתִים- אַחֲרוֹג אוֹתָם, וְשִׁמְתִים לְשִׁמָּה- לְתַמְהוֹן לְמִי שִׁירָאָה אֶת פּוֹרְעֵנוֹת, וְלִשְׂרָקָה- הַרְוָאָה אֶת גּוֹדֵל פּוֹרְעֵנוֹת יִשְׂרָאֵל מִרְבּוֹב פְּלִיאָה, וְלִחְרָבוֹת עוֹלָם- לְזַמַּן רַב. י וְהִבְאִיתִי מֵהֶם קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה, קוֹל חֲתוּן וְקוֹל כְּלֵה, וְאִפְּלוּ קוֹל רַחֲמִים- שֶׁל אֲנָשִׁים הַמְכִינִים לְעַצְמָם אוֹכֵל וְאוֹר נֵר- שֶׁל אָדָם הַנִּמְצָא בְּבֵיתוֹ בְּלִילָה, הֵינּוּ שֶׁלֹּא רַק קוֹלוֹת שֶׁמַּחֵה יוֹשְׁבָתוֹ אֲלֵא אִפְּלוּ קוֹלוֹת שֶׁל חַיִּים רְגִילִים כִּבְר לֹא יִהְיוּ כִּי יִהְיֶה חוֹרְבָן מוֹחֵלֵט. יא וְהִיְתָה כָּל הָאָרֶץ הַזֹּאת- כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵלוּ- לְחָרְבָה לְשִׁמָּה- לְתַמְהוֹן לְרְוָאָה אֶת פּוֹרְעֵנוֹת, וְעֲבָדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל שִׁבְעִים שָׁנָה. יב וְהִיָּה כְּמִלְאוֹת- כְּשִׁיסְתִּימוּ שִׁבְעִים שָׁנָה, אֶפְקֶד- אֲעַנִּישׁ עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַל הַגּוֹי הַהוּא- הַכַּשְׂדִּים, נְאֻם יְהוָה, אֶת עוֹנֵם, וְגַם וְעַל אָרֶץ כַּשְׂדִּים- שֶׁגַם הִיא תִיעַנֵשׁ, וְשִׁמְתִי אֹתוֹ- אֶת הַעַם הַכַּשְׂדִּי לְשִׁמְמוֹת עוֹלָם. יג וְהִבְאִיתִי (וְהִבְאִיתִי) עַל הָאָרֶץ הַהִיא אֶת כָּל דְּבָרַי אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עָלֶיךָ (נְבוּאוֹת פּוֹרְעֵנוֹת שֶׁכָּבַר אֲמַרְתִּי עַל בָּבֶל), וּמִפְּרֵשׁ הֵיכָן דִּבַּר עָלֶיךָ- אֶת כָּל הַכְּתוּב בְּסֵפֶר הַזֶּה- בְּסוֹף סֵפֶר יִרְמְיָהוּ, שֶׁשֶׁם כְּתוּבוֹת נְבוּאוֹת פּוֹרְעֵנוֹת עַל בָּבֶל, אֲשֶׁר נִבְּא יְרְמְיָהוּ עַל כָּל הַגּוֹיִם, וּבִינֵהֶם נִבְּא גַם עַל סוּפָה שֶׁל בָּבֶל (אֶת חֲצֵי הַפְּסוּק הַשְּׁנִי הוֹסִיף יִרְמְיָהוּ בְּזַמַּן עֲרִיכְתּוֹ אֶת הַסֵּפֶר, וְלֹא בְּזַמַּן כְּתִיבַת הַנְּבוּאָה, אֲדָךְ כִּפִּי שֶׁמוֹכַח מִפְּסוּק זֶה, הַנְּבוּאוֹת עֲצֻמָּן שֶׁל סוֹף הַסֵּפֶר, קִדְמוֹ לְנְבוּאָה זֹאת לְפָחוֹת בַּחֲלֻקָּה). יד כִּי- שֶׁהָרִי עֲבָדוֹ- יַעֲבֹדוּ בָּם- בְּבָבֶלִים גַּם הַמָּה- גַּם בְּהֵם יַעֲבֹדוּ (כְּמוֹ שֶׁהֵם הִעֲבִידוּ אַחֲרֵיהֶם), גּוֹיִם רַבִּים וּמְלָכִים גְּדוֹלִים, וְשִׁלְמֵתִי לָהֶם כְּפַעְלָם וְכַמַּעֲשֵׂה יְדֵיהֶם- מִידָה כְּגַד מִידָה. {פ}

כּוֹס יַיִן הַחִימָה תּוֹשָׁקָה לְכָל הַגּוֹיִים

טו כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵלַי: קַח אֶת כּוֹס הַמְּלִיאָה בַּיַּיִן הַחֲמָה הַזֹּאת- הַמְּלִיאָה יַיִן שֶׁל כַּעַס (וְזֶה מִשַׁל לְצָרוֹת שִׁיגִיעוּ כַּעַס וִיגְרָמוּ לְאָדָם שִׁיחִיָּה מְבֹלְבֵל כְּמוֹ שִׁיכּוֹר, וְכּוֹס זֶה רָאָה יִרְמְיָהוּ רַק בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה) מִיַּדִּי, וְהִשְׁקִיתָהּ אֹתוֹ אֶת כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אֲנִכִּי שֹׁלַח אוֹתָךְ אֲלֵיהֶם בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה. טז וְשָׁתוּ אֶת הַכּוֹס, שֶׁהִיא מִשַׁל לְצָרוֹת, וּבַעֲקֻבוֹת זֹאת- וְהִתְגַּעְשׂוּ- יִרְעֵדוּ וְהִתְהַלְּלוּ- יִשְׁתַּגְּעוּ, מִפְּנֵי הַחֲרָב אֲשֶׁר אֲנִכִּי שֹׁלַח בֵּינְתֶם. יז וְאֶקַּח אֶת הַכּוֹס מִיַּד יְהוָה וְאֶשְׁקָה אֶת כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר שֹׁלַחְתִּי יְהוָה אֲלֵיהֶם (יִיתְכֵן וְגַם צוּוּה יִרְמְיָהוּ לְשַׁלּוֹחַ אֲגָרוֹת לְכָל הָעַמִּים הָאֵלוּ עַל הַפּוֹרְעֵנוֹת הַצְּפוּיָה לָהֶם, כְּהַמְשַׁךְ לְהִשְׁקִיית הַכּוֹס בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה). יח עוֹבֵר הַנְּבִיא לְפָרֵט מִי שֶׁתָּה מְכּוּס זֶה- אֶת יְרוּשָׁלַם וְאֶת עָרֵי יְהוּדָה וְאֶת מְלָכֶיהָ- יְהוֹיָכִן וְצַדְקִיָּה, וְאֶת שָׂרֵיָהּ, לְתַת אֶתְּם לְחָרְבָה לְשִׁמָּה לְשִׂרְקָה וְלִקְלָלָה- מִרְבּוֹב פּוֹרְעֵנוֹת, מִי שִׁירְצָה לְקַלֵּל חֲבֵרוֹ יִגִּיד לוֹ שִׁיכָרָה לוֹ כִּפִּי שִׁקְרָה לָהּ, כִּיֹּם הַזֶּה- כִּפִּי

שאנו רואים שקרה לה עכשיו, וזו תוספת שכתב ירמיה לאחר החורבן. **יט את פְרעה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאֶת עֲבָדָיו וְאֶת שָׂרָיו וְאֶת כָּל עַמּוֹ. כ וְאֶת כָּל הָעָרֵב**- שם של עם (אולי ערבוב של אומות) **וְאֶת כָּל מַלְכֵי אֲרֶץ הָעוֹץ וְאֶת כָּל מַלְכֵי אֲרֶץ פְּלִשְׁתִּים** ומפרט מי הם מלכים אלו-**וְאֶת אֲשַׁקְלוֹן וְאֶת עֵזָה וְאֶת עֶקְרוֹן וְאֶת שְׂאֲרִית אֲשֶׁר־יָדוּד** (כנראה כבר הושמדה חלק מאשדוד קודם לכן, ולכן קורא לה "שארית אשדוד"). **כא את אֲדוֹם וְאֶת מוֹאָב וְאֶת בְּנֵי עַמּוֹן. כב וְאֶת כָּל מַלְכֵי צֹר וְאֶת כָּל מַלְכֵי צִידוֹן וְאֶת מַלְכֵי הָאֵי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיָּם** (אולי קפריסין). **כג וְאֶת דָּדוֹן וְאֶת תִּימָא וְאֶת בּוֹז וְאֶת כָּל קְצוּצֵי פָּאָה**- עובדי ע"ז שהיו מגלחים פאות ראשיהם. **כד וְאֶת כָּל מַלְכֵי עֶרֶב**- ערבים, **וְאֶת כָּל מַלְכֵי הָעָרֵב הַשְּׂכָנִים בְּמִדְבָּר**- בניגוד לערב הכתוב בפס' כ'. **כה וְאֶת כָּל מַלְכֵי זְמָרִי** (אולי מזרע זמרן בנה של קטורה) **וְאֶת כָּל מַלְכֵי עֵילָם וְאֶת כָּל מַלְכֵי מְדִי. כו וְאֶת כָּל מַלְכֵי הַצָּפוֹן**- אלו שליד ממלכת בבל, **הַקְּרִבִּים וְהַרְחֻקִּים אִישׁ אֶל אָחִיו**- גם אלו שקרובים אחד לשני וגם אלו שרחוקים, **וְאֶת כָּל הַמְּמַלְכוֹת הָאֲרֶץ אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה**- גם אלו שלא פורטו פה, **וּמֶלֶךְ שֹׁשַׁן וְיִשְׁתָּה אַחֲרֵיהֶם**- ששך היא בבל ב- א"ת ב"ש, היינו שמלכות בבל גם כן תיחרב בסוף, וכתב ירמיה את הדברים באופן נסתר, אולי כי לא רצה שהבבלים יבינו דברים אלו (שהוא שלח לכל העמים) כדי שלא יכעסו על דברם על נפילתם בעתיד. **כז וְאֶמְרָתָּ בְּמַרְאֵה הַנְּבוּאָה אֲלֵיהֶם**- לכל העמים האלו- { פ }

כח אָמַר יְדוּד צב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: שְׁתּוּ וְשִׁכְרוּ- שתו הרבה עד שתשתכרו וקיו- ועד שתקיא את היין ועד **וְנִפְלוּ וְלֹא תִקּוּמוּ**- שתהיו כמו שיכור שלא יכול לעמוד, וזה משל לכך שהם יקבלו את הצרות באופן מלא, והנמשל- **מִפְּנֵי הַחֶרֶב אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁלַח בֵּינֵיכֶם. כח וְהָיָה כִּי- כֹּאשֶׁר יִמְאָנוּ**- יסרבו לִקְחַת הַכּוֹס מִיָּדְךָ לַשְּׁתוֹת, **וְאֶמְרָתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְדוּד צב-אוֹת: שְׁתּוּ תִשְׁתּוּ**- אתם חייבים לשתות בכל מקרה. **כט כִּי הִנֵּה אֲפִילוּ בְּעִיר אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלֶיהָ**- ירושלים, **אָנֹכִי מַחֵל**- מתחיל לְהִרְעֵ- שם אני מתחיל את הפורענות, **וְאַתֶּם** שאין שמי נקרא עליכם **הַנִּקְהָ תִנְקוּ לֹלָא עוֹנֵשׁ? לֹלָא תִנְקוּ** מעונש כִּי- אלא חֶרֶב אָנִי קָרָא עַל כָּל יִשְׁבֵי הָאֲרֶץ **נָאִם יְדוּד צב-אוֹת. ל וְאַתָּה תִּנְבֵּא אֲלֵיהֶם אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** שאמרת לך, ועוד תינבא **וְאֶמְרָתָּ אֲלֵיהֶם: יְדוּד מְמָרוֹם יִשְׂאָג**- ביטוי לשימוש בכוח, **וּמִמְעוֹן**- ממקום קָדְשׁוֹ יִתֵּן קוֹלוֹ בְּשֹׁאגָה, **יִשְׂאָג יִשְׂאָג עַל נוֹהוּ**- המקום שלו- בית המקדש, ה' יפעיל את כוחו כדי להחריבו, **הַיָּדָד בְּדָרְכֵים יַעֲנֶה**- כמו שעושים אנשים הדורכים ענבים בגת ומחזקים אחד את השני בעבודתם הקשה בקריאות הידד, כך ה' יזרו ויחזק את עצמו בקריאות הידד- **אֵל כָּל יִשְׁבֵי הָאֲרֶץ**- כדי להחריבם. **לא בָּא שְׂאוֹן**- רעש גדול (של השאגה של ה') **עַד קָצָה הָאֲרֶץ**- היינו שיחריב את כולה, **כִּי- מִפְּנֵי שׁ רִיב לִידוּד בְּגוֹיִם, נִשְׁפָּט- שׁוֹפֵט הוּא לְכָל בְּשָׂר**- האנשים בעולם, **הַרְשָׁעִים- נִתְּנָם לַחֶרֶב, נָאִם יְדוּד.** { ט }

הפורענות שתבוא על העמים וזעקתם הגדולה

לב כֹּה אָמַר יְדוּד צב-אוֹת: הִנֵּה רָעָה יִצְאָת מִגּוֹי אֶל גּוֹי- שתהיה ביניהם מלחמה, **וְסִעַר גְּדוֹל**- סערה גדולה שהיא משל למלחמה- **יַעוֹר**- יתעורר **מִיִּרְכָתֵי- קְצוֹת הָאֲרֶץ. לג וְהָיוּ חֲלָלֵי יְדוּד**- ההרוגים ה' יגרום להם למות **בַּיּוֹם הַהוּא- מִקְצֵה הָאֲרֶץ וְעַד קְצֵה הָאֲרֶץ**- בכל העולם, **לֹא יִסְפְּדוּ וְאֲפִילוּ וְלֹא יִאֲסְפוּ** לערימת הרוגים אחת, וכל שכן ש **וְלֹא יִקְבְּרוּ**, אלא **לְדָמֶן**- לזבל עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה יְהִיוּ- וזה יקרה מפני כמויות ההרוגים הגדולות שיהיו. **לד פּוֹנֵה יִרְמִיָּה לְמַלְכֵי הָעַמִּים- הִילִילוּ הָרַעִים**- מלכי האומות **וְזָעְקוּ** מרוב צער, **וְהִתְפַּלְטוּ**- התגלגלו באפר **אֲדִירֵי- חֲזֻקִים** של- מנהיגי הַצָּאן, **כִּי מִלְּאוּ יְמִיכֶם**- הגיע זמנכם לְטְבוֹחַ- להיהרג, **וְתַפּוּצוֹתֵיכֶם**- ואני אפיץ אתכם, **וְנִפְלַתֶם כְּכֹלֵי חֲמֻדָּה**- כלי יפה שכשהוא נשבר יש צער גדול, כך תהיה נפילתכם בצער גדול. **לה וְאֶבֶד מְנוֹס**- היכולת לברוח מן הָרַעִים, ותאבד וּפְלִיטָה- ההצלה מֵאֲדִירֵי הַצָּאן. לו ואז יישמע קול צַעֲקַת הָרַעִים וְיִלְלַת אֲדִירֵי הַצָּאן

מרב צערם, **כי**- מפני ש **שָׁדַד**- שובר **יָדוּד אֶת** צאן **מְרִיעֵי־תָם**- העם שהם המנהיגים שלו. **לֹא וְנָדְמוּ**- ייכרתו **נְאוֹת הַשָּׁלוֹם**- שמקומות שעכשיו יש בהם שלום, **מִפְּנֵי חֲרוֹן אָף יָדוּד**. **לֹחַ עֲזוּב** כל עם יעזוב את ארצו, **כִּפְפִיר** כמו כפיר שעוזב את **סִכּוֹ**- סוכתו- כאשר אין לו טרף באיזור זה (והוא הולך למקום אחר שלא על מנת לשוב לאותו מקום), כך יעזוב כל עם את ארצו, **כי**- מפני ש **הִיָּתָה אֶרֶץ לְשִׁמָּה**- פורענות גדולה המעוררות תמהון למי שרואה אותה, וזה קרה **מִפְּנֵי חֲרוֹן**- הכעס של חרבה של **הַיּוֹנָה**- האומה המצערת אותם (להונות- לצער)- היא בכל, וזה קורה **וּמִפְּנֵי חֲרוֹן אַפּוֹ** של ה'. {פ}

המשפט שעשו לירמיה

פרק כו

ירמיה מתנבא על חורבן המקדש

א **בְּרֵאשִׁית מַמְלָכוֹת**- בתחילת המלכות של **יְהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ** ? **הַיּוֹדָה הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה מֵאֵת יָדוּד לְאֹמֶר**. ב **כֹּה אָמַר יָדוּד** : **עָמַד בַּחֲצַר בֵּית יָדוּד**- בית המקדש, **וְדַבַּרְתָּ עַל**- אל כל יושבי ערי **יְהוּדָה הַבָּאִים לְהִשְׁתַּחֲוֹת בְּבֵית יָדוּד אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְדַבֵּר אֵלֵיהֶם**, אל תגורע- תחסיר דָּבָר, כנראה שהיה צריך לחזק את ירמיה דווקא בנבואה זו שלא להחסיר דבר כי בנבואה זו מופיע חורבן המקדש. ג **אוֹלֵי יִשְׁמְעוּ וַיֵּשְׁבוּ אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הַרְעָה**, ואז **וְנַחֲמֵתִי**- אתחרט אל **הַרְעָה אֲשֶׁר אֲנִכִי חָשַׁב לַעֲשׂוֹת לָהֶם מִפְּנֵי רַע מַעַלְלֵיהֶם**- מעשיהם. ד **וְאָמַרְתָּ אֵלֵיהֶם כֹּה אָמַר יָדוּד** : **אִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלַי לִלְכֹת בְּתוֹרָתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לַפְּנִיכֶם**. ה וגם **לְשִׁמְעַע עַל דְּבָרַי עֲבָדֵי הַנְּבִאִים אֲשֶׁר אֲנִכִי שָׁלַח אֵלֵיכֶם וְהִשְׁכַּם וְשָׁלַח**- ואני שולח אותם בכל יום, ועד היום **וְלֹא שָׁמַעְתֶּם אֵלַי**. ו **אִז וְנָתַתִּי אֶת הַבַּיִת הַזֶּה כְּפֶשֶׁלָה**- ייחרב כמו משכן שילה, **וְאֶת הָעִיר הַזֹּאתָה (הַזֹּאתָה)**- ירושלים, **אֶתֵּן לְקַלְלָה לְכָל גּוֹי הָאָרֶץ**- גוי שירצה לקלל חברו יקלל אותו שיקרה לו כמו שקרה לירושלים, מפני גודל חורבנה. {פ}

העם רוצה להרוג אותו והתחלת המשפט

ז **וַיִּשְׁמְעוּ הַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִאִים**- נביאי השקר **וְכָל הָעָם אֶת יְרִמְיָהוּ מְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּבֵית יָדוּד**. ח **וַיְהִי כְכַלּוֹת יְרִמְיָהוּ לְדַבֵּר אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יָדוּד לְדַבֵּר אֵל כָּל הָעָם**, **וַיִּתְּפְּשׂוּ אֹתוֹ הַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִאִים וְכָל הָעָם לְאֹמֶר**- וכך אמרו לו: **מֹות תָמוּת**. ט **מִדּוּעַ נְבִיָּת בְּשֵׁם יָדוּד לְאֹמֶר כְּשֵׁלוֹ יְהִיָה הַבַּיִת הַזֶּה וְהָעִיר הַזֹּאתָה תִּחָרַב מֵאִין יוֹשֵׁב**? והרי דבר זה לא ייתכן שה' יהרוס את ביתו, ואם כן אתה נביא שקר החייב מיתה, **וַיִּקְהַל כָּל הָעָם אֶל יְרִמְיָהוּ כְּדִי לְהוֹרֹגוֹ לֹא מִשְׁפַּט**, **בְּבֵית יָדוּד**. י **וַיִּשְׁמְעוּ שְׂרֵי יְהוּדָה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה**- את כל הרעש וההמולה מבית המקדש, **וַיַּעֲלוּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ** ששם הם היו (שהיה קרוב למקדש ויכלו לשמוע משם את הדברים) **אֶל בֵּית יָדוּד**, **וַיֵּשְׁבוּ בְּפֶתַח שַׁעַר בֵּית יָדוּד הַחֲדָשׁ** כדי לשפוט את ירמיה, מפני שהם אמרו שלא ייתכן להרוג את ירמיה ללא משפט (ומסתבר שגם הם היו נגדו, אולם לא רצו להרוג אותו בצורה לא חוקית). {ס}

דברי התובעים ודברי ההגנה של ירמיה

יא **וַיֹּאמְרוּ הַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִאִים** ששימשו כתובעים **אֶל הַשָּׂרִים וְאֶל כָּל הָעָם לְאֹמֶר**- וכך הם אמרו: **מִשְׁפַּט**- דין מֹות לְאִישׁ הַזֶּה, **כִּי נָבֵא אֶל הָעִיר הַזֹּאתָה כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתֶּם בְּאָזְנֵיכֶם**- זו פניה אל העם ששמעו, והוא ניבא עליה שהיא תחרב ואם כן הוא נביא שקר החייב מיתה. יב **וַיֹּאמְרוּ יְרִמְיָהוּ לְהַגִּיטוֹ אֶל כָּל הַשָּׂרִים וְאֶל כָּל הָעָם לְאֹמֶר** : **יָדוּד שָׁלַחְנִי לְהַנְּבִא אֶל הַבַּיִת הַזֶּה וְאֶל הָעִיר הַזֹּאתָה אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַעְתֶּם**- ולא ניבאתי אותם מליבי ואינני נביא שקר. יג **וְעַתָּה**, במקום להתמקד בהריגתי, **הִיטִיבוּ דְרָכֵיכֶם וּמַעַלְלֵיכֶם וְשִׁמְעוּ בְּקוֹל יָדוּד אֵלֵיהֶם**, ואז **וַיִּנְחַם**- יתחרט יָדוּד אֶל הַרְעָה

אֲשֶׁר דָּבַר עֲלֵיכֶם וממילא הנבואה שאמרתי לא תקרה, היינו שאפ לשיטתי נבואתי איננה מוחלטת ובידכם לשנותה ומדוע תהרגו אותי בגללה. **יָד וְאָנִי הִנְנִי בְיַדְכֶם, עָשׂוּ לִי כְּטוֹב וְכִיֶּשֶׁר בְּעֵינֵיכֶם-** כרצונכם. **טו אָדָּ-** אבל **יִדְעַ תְּדַעוּ כִּי אִם מִמֵּתִים אַתֶּם אֲתִי, כִּי דָם נָקִי-** עונש של הרג של אדם חף מפשע **אַתֶּם נֹתְנִים עֲלֵיכֶם וְאֵל הָעִיר הַזֹּאת וְאֵל יִשְׁבִּיהָ-** בנוסף לעונשים שכבר צריכים להגיע אליכם, **כִּי-** שהרי **בְּאֶמְת-** ולא בשקר כפי שטוענים התובעים- **שְׁלַחְנִי יָדוֹד עֲלֵיכֶם לְדַבֵּר בְּאָזְנֵיכֶם אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.** { ס }

פסק הדין הזמני, דברי הסנגורים ודברי הקטגורים, גורל ירמיה

טז בשלב זה נכנסו דברי ירמיה באזני השופטים, ולכן **וַיֹּאמְרוּ הַשָּׂרִים-** שהיו השופטים **וְכָל הָעָם-** שבעקבות דברי ירמיה גם הם חזרו בהם מדעתם להורגו, **אֶל הַכֹּהֲנִים וְאֶל הַנְּבִיאִים-** שעדיין רצו להורגו: **אֵין לְאִישׁ הַזֶּה מִשְׁפָּט-** דין מוות, **כִּי-** מפני ש **בְּשֵׁם יָדוֹד אֶלְהִינוּ דָּבַר אֲלֵינוּ** ולא בשקר. יז וכדי לחזק החלטה זו לכדי פסק דין מוחלט קמו לירמיה סנגורים- **וַיִּקְמוּ אַנְשִׁים מִזְקֵנֵי-** חכמי הארץ שהיו במקדש, **וַיֹּאמְרוּ אֶל כָּל קְהַל הָעָם לֵאמֹר-** וכך הם אמרו: **יח מיכיה (מיכה) המורשתני-** מהעיר מורשת היתה נבא בימי חזקיהו מלך יהודה, **וַיֹּאמֶר אֶל כָּל עַם יְהוּדָה לֵאמֹר, כֹּה אָמַר יָדוֹד צב-** אות: **צִיּוֹן-** ירושלים- **כְּמוֹ שְׂדֵה תַחְרָשׁ-** שלא יישארו בה בתים, **וַיְרוּשְׁלִים ל עַיִים-** גלי אבנים תהיה, **וְהָר הַבְּיָת יִהְיֶה לְבַמּוֹת יַעַר-** כמו במות שמקריבים עליהן הנמצאות ביער שאף אחד לא בא לשם, כך יהיה בית המקדש שאף אחד לא יגיע לשם מפני חורבנו. **יט הִהְמַתְהוּ בַעֲקוֹבוֹת דְּבָרָיו** על חורבן המקדש וירושלים, **חֲזַקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְכָל אֲנָשֵׁי יְהוּדָה? הֲלֹא חֲזַקְיָהוּ יָרָא אֵת יָדוֹד** בעקבות דברי מיכה, **וַיַּחַל-** התפלל **אֵת פְּנֵי יָדוֹד** (וגם העם חזר בתשובה כמו שכתוב בספר מלכים), **וַיִּנְחָם-** התחרט **יָדוֹד אֶל הָרְעָה אֲשֶׁר דָּבַר עֲלֵיהֶם-** ואם כן גם אנחנו יכולים לעשות תשובה ולמנוע את החורבן, ובמקום זאת **וַאֲנַחְנוּ עֹשִׂים רָעָה גְדוֹלָה עַל נַפְשׁוֹתֵינוּ** אם ברצוננו להרוג את ירמיה שהוא נביא אמת. כ לאחר דברי הסנגורים קמו הכהנים והנביאים לומר דברים נגד ירמיה- **וְגַם אִישׁ הָיָה מִתְּנַבְּא בְּשֵׁם יָדוֹד, וְשֵׁמוֹ אוּרִיָּהוּ בֶן שִׁמְעִיָּהוּ מִקְרִית הַיַּעֲרִים, וַיִּנְבֵּא עַל הָעִיר הַזֹּאת וְעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת** שהם ייחרבו **כָּל דְּבָרֵי יְרֵמְיָהוּ. כֹּה וַיִּשְׁמַע הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים וְכָל גְּבוּרָיו וְכָל הַשָּׂרִים אֵת דְּבָרָיו וַיִּבְקֹשׁ הַמֶּלֶךְ הַמִּיתוֹ, וַיִּשְׁמַע אוּרִיָּהוּ וַיִּרְא וַיִּבְרַח וַיִּבֵּא מִצְרַיִם. כב וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים אַנְשִׁים ל מִצְרַיִם אֵת אֶלְנָתָן בֶּן עֲכָבוֹר בְּרֵאשׁ הַמְּשַׁלַּח וְאַנְשִׁים אֲתוֹ אֶל מִצְרַיִם. כג וַיּוֹצִיאוּ אֵת אוּרִיָּהוּ מִמִּצְרַיִם וַיִּבְאֵהוּ אֶל הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים וַיִּכְהוּ בְּחָרֵב, וַיִּשְׁלַךְ אֵת נַבְלָתוֹ אֶל קְבָרֵי בְנֵי הָעָם-** גם לאחר מותו לא נתן שיקברו אותו בקברי אבותיו החשובים אלא זרקו את גופתו בצורה מבזה לקברים של פשוטי העם (איתן לוז העיר שעונשו של יהויקים "כקבורת חמור ייקבר סחוב והשלך" היתה בדיוק מידה כנגד מידה). עד כאן דברי התובעים, ועניינם- מה לכם להביא ראיה ממיכה הנביא שחי לפני מאה שנה מכך שלא הרגו אותו על דבריו, הרי בתקופת יהויקים שזה עתה התחיל למלוך כן הרגו את אוריה על דבריו ואם כן גם ירמיה חייב מיתה כמוהו (עוד אפשר לומר שזה גם כן חלק מדברי הזקנים (וכך נראה פשט הדברים) והם היו החכמים שהיו מעלים צדדים שונים, ואף במשפטו של ירמיהו- בתחילה הביאו סיפור על מיכה שזה לטובתו, ואחר כך הביאו סיפור על אוריהו שזה לרעתו). בשלב זה חזרה לנטות דעת השופטים כן להרוג את ירמיה, וגם דעת העם שכבר חזרה לכיוון ירמיה שוב נטתה נגדו. **כד אָדָּ-** אבל **יָד-** כוחו של **אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן** שהיה איש חשוב מאוד (ואולי הוא היה ראש השרים ששפטו את ירמיהו), **הִיָּתָה אֵת-** עם **יְרֵמְיָהוּ, לְבַלְתִּי תַתּוּ אֲתוֹ בְּיַד הָעָם-** שכבר חזרו לרצות להורגו- **לְהַמִּיתוֹ,** היינו שרק בזכות התערבותו ירמיה ניצל מפסק דין מוות במשפטו. { פ }

כל העמים צריכים לעבוד את מלך בבל

דברי ירמיה לשליחי המלכים

א בראשית ממלכת- בתחילת מלכות יהויקים בן יאושיהו מלך יהודה הנה הדבר הזה אל ירמיה מאת ידוד לאמר. ב זה אמר ידוד אלי: עשה לך מוסרות- חבלים ומטות של עץ, שישמשו ביחד כמו עול שנותנים על צוארה של בהמה, ונתתם על צוארך כסמל לדברים שיקרו בהמשך. ג ושלחתם- את המוסרות והמוטות (היינו שירמיה צריך להכין שישה כאלו, אחד לעצמו ועוד חמישה לחמשת המלכים) אל מלך אדום ואל מלך מואב ואל מלך בני עמון ואל מלך צר ואל מלך צידון ביד- על ידי מלאכים- שליחים הבאים ל ירושלים אל צדקיהו מלך יהודה שהיה שליט אזורי מטעם מלך בבל על חמישה המלכים אלו, ושליחים אלו הגיעו מטעם המלכים כדי לתכנן עם צדקיהו את המרד המשותף שלהם במלך בבל. מאורע זה יקרה רק בעוד 15 שנים (בשנה הרביעית למלכות צדקיהו) אבל כבר עכשיו ה' אומר לירמיה שיעשה את העול ויתנו על צוארו, ואכן ירמיה מסתובב עם העול על צוארו 15 שנים (יש להעיר שבתחילת מלכות יהויקים בבל עוד לא היתה כלל מעצמה ובודאי שלא כבשה עמים אלו וגם שמו של נבוכדנאצר עוד לא היה מוכר כלל, גם צדקיהו (שעדיין נקרא מתניה) כלל לא היה מלך, ודברים אלו מעצימים את גודל הנבואה שה' מוסר לירמיה). אפשרות נוספת להסביר את הדברים היא שבתחילת מלכות יהויקים ה' אמר לו לעשות את המוסרות והמוטות וכשהמשלחות מהמלכים הגיעו לצדקיהו הוא קיבל נבואה נוספת הכתובה פה, ונכתבה יחד עם הנבואה הראשונה ברצף אחד מפני שהיא המשכה מבחינת התוכן. ד וצוית אתם אל אדוניהם- המלכים הנ"ל לאמר- שכך יאמרו להם בשמך, זה אמר ידוד צב-אות אלהי ישראל זה תאמרו אל אדוניהם: ה אנכי עשיתי את הארץ- העולם, וגם עשיתי את האדם ואת בהמה אשר על פני הארץ, בכחי הגדול ובזרועי הנטויה, ונתתי לאשר ישר- נכון בעיני. ו ועתה (בזמנו של צדקיהו) אנכי נתתי את כל הארצות האלה ביד נבוכדנאצר מלך בבל עבדי- שהוא שליח לעשות את רצוני, וגם את חזית השדה נתתי לו לעבדו- לשון הפלגה, היינו שכל המציאות כנועה תחתיו. ז ועבדו אתו כל הגוים ואת בנו ואת בן בנו, עד בא עת- זמנה של ארצו להיענש גם הוא, ואז ועבדו בו- יעבדו אותו גוים רבים ומלכים גדלים. ח והיה, הגוי- העם והממלכה אשר לא יעבדו אתו- את נבוכדנאצר מלך בבל, ואת אשר לא יתן את צוארו בעל מלך בבל, אז בחרב וברעב ובדבר אפקד- אעניש על הגוי ההוא נאם ידוד, עד תמי- שאגמור אתם בידו של נבוכדנאצר. ט ואתם אל תשמעו אל נביאיכם- נביאי השקר ואל קסמיכם ואל חלמתיכם- חולמי החלומות ואל ענניכם- מעוננים (אסטרוולוגים) ואל פשפיכם- מכשפים אשר הם אמרים אליכם לאמר: לא תעבדו את מלך בבל. י כי- מפני ש שקר הם נבאים לכם, למען- וזה יגרום ל הרחיק אתכם מעל אדמתכם, והדחתי אתכם מהארץ שלכם ואבדתם- תושמדו. יא והגוי- העם אשר יביא את צוארו בעל מלך בבל ועבדו, והנחתי-ו- אשאיר אותו על אדמתו נאם ידוד, ועבדה וישב בה.

דברי ירמיה לצדקיהו

יב זו נבואה אחרת ולא מדברי ירמיה לשליחי המלכים. ירמיה מתאר שכאשר באו שליחי המלכים לתכנן עם צדקיהו מרד במלך בבל, גם עם צדקיהו הוא דיבר על כך- ואל צדקיהו מלך יהודה דברתי ככל הדברים האלה- הכתובים בדבריו לעיל לשליחי המלכים לאמר- וכך אמרתי לו: הביאו את צואריכם בעל מלך בבל ועבדו אתו ועמו- וגם תעבדו את עמו, ואז וחי- יג למה תמרדו בו ואז תמותו אתה ועמך בחרב ברעב ובדבר פאשר דבר ידוד אל הגוי אשר לא יעבד את מלך בבל? יד ואל תשמעו אל דברי הנבאים- נביאי השקר האמרים אליכם לאמר: לא תעבדו את מלך בבל, כי- מפני ש שקר

הם נבאים לכם. טו כי לא שלחתים נאם ידוד, והם נבאים בשמי לשקר, למען- וזה יגרום ל הדיחי אתכם מהארץ, ואבדתם- ותושמדו אתם והנבאים הנבאים לכם.

דברי ירמיה על כלי בית ה'

טז גם זו נבואה נוספת שבה מתאר ירמיה את מה שאמר על כלי בית ה' באותה תקופה- ואל הפהנים ואל כל העם הזה דברתי לאמר כה אמר ידוד: אל תשמעו אל דברי נביאיכם הנבאים לכם לאמר: הנה כלי בית ידוד מושבים מבבלה עתה מהרה (כפי שיתנבא חנניה בן עזור בפרק הבא), פי- מפני ש שקר המה נבאים לכם. יז אל תשמעו אליהם, עבדו את מלך בבל וחיו, למה תמרדו במלך בבל ואז תהיה העיר הזאת חרבה? יח ואם נבאים הם באמת, ואם יש דבר ידוד אתם, אז עדיף להם ש יפגעו נא- יפצירו ביודו צב-אות (שאוהב את תפילות הנביאים) לבלתי באו הפלים הנותרים בבית ידוד ובית- ובבית מלך יהודה ובירושלם בבבלה- היינו שאתם חושבים שהכלים שבבבל יחזרו לפה, אך לא זו בלבד שלא יחזרו אלא שכדאי לכם להתפלל שהכלים שנשארו לא יילקחו גם כן, כפי שהי רוצה לעשות כמו שנאמר בהמשך הנבואה. יט פי כה אמר ידוד צב-אות אל- על העמדים- עמודי הכניסה להיכל שעשה שלמה- "יכין ובעז", ועל היס- הכיור הענק שעשה שלמה, ועל המכנות- הבסיסים של עשרה כיורות שעשה שלמה, ועל יתר הפלים הנותרים בעיר הזאת. כ אפשר עדיין לא לקחם נבוכדנאצר מלך בבל בגלותו- כאשר הוליך לגלות את יכוניה (יכניה) בן יהויקים מלך יהודה מירושלם בבבלה, ואת כל חרי- השרים החשובים של יהודה וירושלם (יחד עם הכלים שהוא כבר לקח אז מבית המקדש). כא פי כה אמר ידוד צב-אות אלהי ישראל על הפלים הנותרים ב בית ידוד ובית- ובבית מלך יהודה וירושלם. כב בבבלה יובאו כמו הכלים שכבר נלקחו ושמה יהיו עד יום פקדי- זוכרי אתם לטובה נאם ידוד, והעליתים והשיבתים- את הכלים אל המקום הזה. {פ}

נבואת השקר של חנניה בן עזור ותגובת ירמיה

פרק כח

א ויהי בשנה ההיא- שבה הגיעו שליחי חמשת המלכים לצדקיה, ששנה זו היתה בראשית- בתחילת שנות ממלכת צדקיה מלך יהודה דהיינו בשנת (בשנה) הרבעית בחדש החמישי- אב, אמר אלי חנניה בן עזור הנביא אשר מגבעון בבית ידוד- בית המקדש לעיני הפהנים וכל העם לאמר. ב כה אמר ידוד צב-אות אלהי ישראל לאמר: שברתי- עוד מעט אשבור את על מלך בבל. ג בעוד שנתים ימים אני משיב אל המקום הזה את כל כלי בית ידוד אשר לקח נבוכדנאצר מלך בבל מן המקום הזה ויביאם בבבל כשהגלה את יהויכין. ד ואת יכניה בן יהויקים מלך יהודה ואת כל גלות יהודה הבאים בבבלה אני משיב אל המקום הזה נאם ידוד, וזה יקרה פי- מפני ש אשבר את על מלך בבל ואז הם יוכלו לחזור לארץ באין מפריע. ה ויאמר ירמיה הנביא אל חנניה הנביא לעיני הפהנים ולעיני כל העם העמדים בבית ידוד. ו ויאמר ירמיה הנביא: אמן- הלואי שכך יהיה ו פן- ככה יעשה ידוד, יקם- יקיים ידוד את דבריה אשר נבאת להשיב כלי בית ידוד וכל אנשי הגולה מבבל אל המקום הזה, היינו שאומר ירמיה לחנניה- גם אני מעוניין שמה שניבאת באמת יקרה. ז אך- אבל שמע נא הדבר הזה אשר אנכי דבר באזניך ובאזני כל העם ולא רק ביני לבינך. ח הנבאים אשר היו לפני ולפניך מן העולם, וינבאו אל ארצות רבות ועל ממלכות גדלות למלחמה ולרעה ולדבר, והיו נבאים רבים כאלו וחלק מדבריהם הרעים לא קרו ואף על פי כן החזיקו אותם כנביאי אמת מפני שתלו את הדבר בכך שהי התחרט על הרעה בעקבות חזרתם בתשובה וממילא אני לא אחשב נביא שקר אם דבריי לא יקרו. ט אבל הנביא אשר ינבא לשלום, רק בנא- כשיתקיים דבר הנביא אז יודע הנביא אשר שלחו ידוד באמת ואם כן בעוד שנתיים אם לא יתקיימו דבריהם ידעו שאתה נביא שקר.

י בעקבות דבריו המשכנעים של ירמיה באזני העם רצה חנניה לחזק את נבואתו ולכן עשה מעשה שיחזק את נבואתו- ויקח חנניה הנביא את המוטה של העול מעל צואר ירמיה הנביא וישברהו. יא ויאמר חנניה לעיני כל העם לאמר זה אמר ידוד: ככה אשבר את על נבוכדנאצר מלך בבל בעוד שנתים ימים מעל צואר כל הגוים, וילך ירמיה הנביא לדרך מפני שראה שהדברים שלו לא השפיעו על חנניה. {פ}

דברי ה' בתגובה לנבואת השקר של חנניה

יב ויהי דבר ידוד אל ירמיה אחרי שבור חנניה הנביא את המוטה מעל צואר ירמיה הנביא לאמר. יג הלוך ואמרת אל חנניה לאמר זה אמר ידוד: מוטת עץ שברת ועשית תחתיהן מטות ברזל- שהן הרבה יותר כבדות ואי אפשר לשבור אותן. יד והנמשל הוא- כי זה אמר ידוד צב-אות אלהי ישראל: על ברזל נתתי על צואר כל הגוים האלה לעבד את נבוכדנאצר מלך בבל ועבדהו וגם את חית השדה נתתי לו, היינו ששבירת המוטות על ידי חנניה, המסמלת את רצון העמים למרוד במלך בבל, רק תהפוך את העול לעול ברזל שהוא הרבה יותר כבד וחזק, וזה מסמל את החרפת עולו של מלך בבל. טו ירמיה כמובן אמר לחנניה את הדברים שאמר לו ה' והוסיף עוד (דברים שה' אמר לו להגיד אך לא נכתבו)- ויאמר ירמיה הנביא אל חנניה הנביא: שמע נא חנניה, לא שלחך ידוד ואף על פי כן ואתה הבטחת את העם הזה על שקר. טז לכן זה אמר ידוד: הנני משלחך מעל פני האדמה, דהיינו השנה- תוך זמן של שנה אתה מת, כי- מפני ש סרה- דבר רע (שצריך להסיר אותו) דברת אל ידוד. יז וימת חנניה הנביא בשנה ההיא בחדש השביעי- תשרי (כעבור חודשיים בלבד). {פ}

אגרת ירמיה לגלות יהויכין

פרק כט

❖ מעט רקע- לאחר גלות יהויכין חלק מהעם נמצא בבבל וחלקו עדיין בירושלים כאשר המקדש בנוי. כפי שרואים גם בנביאים נוספים, מצב זה יצר בלבול אצל העם ביחס למה שקורה, והיו כאלו שהבינו את העניין בכך שה' לא יחריב את הבית אלא יחזיר חזרה את הגולים. כנגד תפיסה זו יוצאים הנביאים ואומרים שגלות יהויכין היא רק שלב ראשון, ובשלב הבא יגלו כולם והמקדש ייחרב.

ירמיה מייצג גאולים להשתקע בבבל

א ואלה דברי הספר אשר שלח ירמיה הנביא מירושלם אל יתר- מי שנשאר מ זקני הגולה (שהרי חלק מתו בדרך או שהרגו אותם) ואל יתר הפהנים ואל יתר הנביאים ואל יתר כל העם אשר הגלה נבוכדנאצר מירושלם בגלות יהויכין. ב וספר זה נשלחה לבבל אחרי צאת יכניה המלך והגבירה- המלכה (או אימו של יהויכין) והסריסים- משרתיו האישיים של המלך, ו שרי יהודה וירושלם והחרש והמסגר- אומני מתכות (שמלך בבל לקחם כדי שלא יוכלו להכין כלי מלחמה ולמרוד) מירושלם. ג וספר זה נשלח ביד אלעשה בן שפן (כנראה אח של אחיקם בן שפן מפרק כ"ו) וימריה בן חלקיה אשר שלח צדקיה מלך יהודה אל נבוכדנאצר מלך בבל בגולה וירמיה ניצל את ההזמנות שהם כבר הולכים לבבל והעביר דרכם את הספר, לאמר- וכך היה כתוב בספר. ד זה אמר ידוד צב-אות אלהי ישראל לכל הגולה אשר הגלית מירושלם בגולה. ה בנו בתים ושבו- וגורו בהם, ונטעו גנות של עצי פרי ואכלו את פריהם. ו קחו- התחתנו עם נשים והולידו בנים ובנות, וגם בדור שאחר כך- וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים ותלדנה בנים ובנות, ולסיכום- ורבו שם ואל תמעטו. ז ודרשו- תבקשו (תרצו) את שלום העיר אשר הגלית אתכם שמה (בבל) והתפללו

בַּעֲדָה- לטובתה אֵל יְדוּד, כִּי- מִפְּנֵי שׁ בְּשָׁלוֹמָה יִהְיֶה לָכֶם שְׁלוֹם (ואם יילחמו בה גם אתם תסבלו מכך). ח כִּי כֹה אָמַר יְדוּד צב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: אֵל יִשְׂאֹו לָכֶם- יִפְתּוּ אֶתְכֶם נְבִיאֵיכֶם אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְקִסְמֵיכֶם, וְאֵל תִּשְׁמְעוּ אֵל חִלְמֹתֵיכֶם- חוֹלְמֵי הַחֲלוּמוֹת אֲשֶׁר אֲתֶם מְחַלְמִים- שֵׁאתֶם גּוֹרְמִים לָהֶם לַחֲלוּם לָכֶם בַּכֹּךְ שֵׁאתֶם מִקְשִׁיבִים לָהֶם. ט כִּי- מִפְּנֵי שׁ בְּשִׁקָּר הֵם נְבִאִים לָכֶם בְּשִׁמִּי בְדוּמָה לַחֲנִיָּה בֶן עֶזְרָה, שֶׁעוֹד מַעֲט תַחֲזֹרוּ לָאָרֶץ וּלְכֹן לֹא כְדֹאֵי לַהֲשַׁתְקַע בַּבֵּבֶל, לֹא שְׁלַחְתִּים נְאֻם יְדוּד. { ס }

המתנת ישראל בבבל היא מחשבת ה' עליהם לטובה

י וכל העצות האלו להשתקע בבבל ולא לחיות שם רק באופן ארעי מתוך תקווה שעוד רגע חוזרים לארץ זה כִּי- מִפְּנֵי שׁ כֹה אָמַר יְדוּד: כִּי רַק לְכִי מְלֹאת- שְׁיוּשְׁלֹמוֹ לְבָבְךָ שְׁבַעִים שָׁנָה אִזּוֹ אֶפְקֹד- אִזְכּוֹר אֶתְכֶם לטובה, וְהִקְמֹתִי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֵל הַמְּקוֹם הַזֶּה- לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל. יא כִּי- מִפְּנֵי שׁ אֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת הַמַּחְשְׁבֹת אֲשֶׁר אֲנֹכִי חָשַׁב עֲלֵיכֶם נְאֻם יְדוּד, שֶׁהֵן מַחְשְׁבוֹת שְׁלוֹם וְלֹא מַחְשְׁבוֹת לְרָעָה, אֲלֵא כְּדֵי לְתַת לָכֶם אַחֲרֵית טוֹבָה, הֵינִי סוֹף טוֹב, וְתִקְוָה טוֹבָה, הֵינִי שֶׁהַהִישָׁאוֹת שֵׁלְכֶם זָמַן רַב בַּבֵּבֶל הֵיא חֶלֶק מֵהַמַּחְשְׁבוֹת הַטּוֹבוֹת שֵׁאֵנִי חוֹשֵׁב עֲלֵיכֶם, כְּדֵי שֶׁבְּכֹל הַזְּמַן הַזֶּה תַחֲזֹרוּ בְּתוֹבָה וְתִתְפַּלְלוּ וְאוֹכֵל לַחֲזוֹיְרַכֶם לָאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרַשׁ וְהוֹלֵךְ- יב וְקִרְאתֶם אֹתִי וְהִלַּכְתֶּם- וְתִמְשִׁיכוּ לִלְכַת וּלְקִרוֹא אֹתִי, וְהִתְפַּלַּלְתֶּם אֵלַי וְאִזּוֹ וְשִׁמְעֵתִי אֲלֵיכֶם. יג וּבְקִשְׁתֶּם- תַּחֲפֹשוּ אֹתִי לַעֲבוֹד אֹתִי וְאִזּוֹ וּמַצְאתֶם- תַּצְלִיחוּ, כִּי- כֹאֲשֶׁר תִּדְרָשְׁנִי- תִּבְקָשׁוּ אֹתִי בְּכֹל לְבַבְכֶם. יד וְאִזּוֹ וְנִמְצָאתִי לָכֶם- אֵהִיָּה אֶתְכֶם לַעֲזוֹר לָכֶם נְאֻם יְדוּד, וְשִׁבְתִּי אֶת שְׁבִיתְכֶם (שְׁבוֹתְכֶם)- אַחֲזִיר אֶתְכֶם לָאָרֶץ, וּמִפְּרֹט- וְקִבְצָתִי אֶתְכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם וּמִכָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר הִדְחִיתִי אֶתְכֶם שָׁם נְאֻם יְדוּד, וְהִשְׁבִּיתִי אֶתְכֶם אֵל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הִגְלִיתִי אֶתְכֶם מִשָּׁם. טו וְאִנִּי כוֹתֵב לָכֶם אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ כִּי- מִפְּנֵי שׁ אֶמְרָתֶם: הַקִּים לָנוּ יְדוּד נְבִאִים בְּבִלְהָ- שֵׁאתֶם מֵאֲמִינִים בְּנְבִיאִים חֲדָשִׁים שֶׁקָּמוּ בַּבֵּבֶל וְלֹא הֵיוּ נְבִיאִים בָּאָרֶץ שֵׁאוֹמְרִים לָכֶם לֹא לַהֲשַׁתְקַע שָׁם, אֲבֵל בְּאֵמַת הֵם נְבִיאֵי שִׁקָּר וּלְכֹן אֵנִי שׁוֹלַח אֲלֵיכֶם סֵפֶר זֶה. { ס }

העם שיושב עדיין בירושלים יענש קשות

טז כִּי כֹה אָמַר יְדוּד אֵל- עַל הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב אֵל פְּסָא דוֹד- צְדָקִיָּה, וְאֵל כָּל הָעָם הַיּוֹשֵׁב בְּעִיר הַזֹּאת שֶׁהֵם אַחֲיֵכֶם אֲשֶׁר לֹא יָצְאוּ אֶתְכֶם בְּגוֹלָה (ואתם חושבים שזה סימן שעוד מעט תחזרו לשם). יז כֹה אָמַר יְדוּד צב-אוֹת: הַנְּנִי מְשַׁלַּח בָּם אֶת הַחֶרֶב אֶת הָרֶעֶב וְאֶת הַדָּבָר, וְנִתְתִּי אֹתֶם כְּתֹאנִים הַשְּׁעָרִים- הַמִּתּוֹעֲבוֹת (מִלְשׁוֹן שְׁעוֹרוֹרִיָּה) אֲשֶׁר לֹא תִאֲכַלְנָה מִרְעֵ (כְּפִי שֶׁנִּכְתַּב כְּבֵר בַּפֶּרֶק כ"ד לַעִיל). יח וְלֹא רַק אֲשַׁלַּח אֲלֵיהֶם עוֹנְשִׁים אֲלוֹ אֲלֵא גַם- וְרַדְּפֹתִי אַחֲרֵיהֶם בְּחֶרֶב בְּרֶעֶב וּבְדָבָר, וְנִתְתִּים לְזוּעָה (לְזוּעוּה)- לְזוּעוּע לְכָל הַרְוָאָה אֹתֶם לְכָל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ, וְגַם לְאֵלֶּה- לְקַלְלָה (מִרּוֹב גּוֹדֵל עוֹנֵשׁ הַרּוּצָה לְקַלֵּל חִבְרוּ יִגִּיד לוֹ שִׁיחִיָּה כְּמוֹתֶם) וְלִשְׁמָה- תִּמְהוֹן (עַל גּוֹדֵל עוֹנֵשׁ) וְלִשְׁרָקָה- שְׁרִיקַת תִּמְהוֹן וְלִחְרָפָה- בְּזִיוֹן בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדְחִיתִים שָׁם. יט וְזֶה יִקְרָה לָהֶם תַּחַת- בְּמִקּוֹם (הֵינִי מִפְּנֵי שׁ) אֲשֶׁר לֹא שִׁמְעוּ אֵל דְּבָרֵי נְאֻם יְדוּד, אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּי אֲלֵיהֶם אֶת עֲבָדֵי הַנְּבִאִים הַשְּׁכָם וְשָׁלַח- בְּצוּרָה קְבוּעָה, וְלֹא שִׁמְעֹתֶם נְאֻם יְדוּד. כ וְאֶתֶם שִׁמְעוּ דְּבַר יְדוּד, וּמִי זֶה אֲתֶם- כָּל הַגּוֹלָה אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּי מִירוּשָׁלַם בְּבִלְהָ עַם יְהוֹיָכִן. { ס }

נביאי השקר שבבבל יענשו קשות

כא כֹה אָמַר יְדוּד צב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵל- עַל אַחְאָב בֶּן קוֹלְיָה וְאֵל- עַל צְדָקִיָּהוּ בֶן מַעֲשִׂיָּה הַנְּבִאִים לָכֶם בְּשִׁמִּי שִׁקָּר (שֶׁעוֹד מַעֲט תַחֲזֹרוּ לָאָרֶץ וְלֹא כְדֹאֵי לַהֲשַׁתְקַע בַּבֵּבֶל), הַנְּנִי נִתַן אֶתֶם בְּיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בְּבִלְ וְהִכֶּם- יִהְרוּג אֹתֶם לְעֵינֵיכֶם (מֶלֶךְ בַּבֵּל עֲצָמוּ יִרְצָה לַהּוֹרְגֶם מִפְּנֵי שֶׁהֵם מוֹרְדִים בְּמַלְכוּתוֹ

בכך שאומרים לא להשתקע או מפני שאומרים שעוד מעט יחזרו לארץ). **כב וְלִקַּח מֵהֶם דּוּגְמָא ל קָלְלָה לְכָל גּוֹלוֹת יְהוּדָה אֲשֶׁר בְּבָבֶל לְאָמֹר** - שכך יאמר הרוצה לקלל את חברו: **יִשְׁמַךְ יְדוּד כְּצִדְקָתָהּ וּכְאֶחָב** - אחאב אֲשֶׁר קָלַם - קלה- שרף אותם מְלֶךְ בְּבָל בְּאֵשׁ (וכשזה יקרה יהיה שירמיהו צדק והוא נביא אמת ואז יתחזקו דבריו בעיניהם). כג והם יקבלו עונש זה יַעֲן - מכיוון אֲשֶׁר עָשׂוּ נְבִלָה - דבר מתועב בְּיִשְׂרָאֵל, וַיִּנְאַפוּ אֶת נְשֵׁי רַעֲיָהֶם (בעוד שנביא צריך להיות אדם צדיק ביותר) וגם וַיִּדְבְּרוּ דְבָר בְּשִׁמְי שְׁקָר אֲשֶׁר לוא צויתם, וְאֲנֹכִי הוֹיֵדַע (הַיּוֹדֵעַ) כל מעשיהם וְעַד - וגם מעיד עליהם אחר כך בדינם כדי להעניש אותם, נָאִם יְדוּד, עד כאן דברי הספר ששלח ירמיה לבבל על ידי שני השליחים לעיל. {ס}

דברי שמעיה הנחלמי - לגעור בירמיה

זו נבואה נוספת ואינה מדברי הספר הקודם. בהמשך יכתוב על כך ירמיה ספר נוסף לבבל. **כד וְאֵל - על שְׁמַעְיָהוּ הַנְּחֻלְמִי - מהעיר נחלם, שהיה נביא שקר בבבל (כמבואר לקמן), תֹּאמֶר לְאָמֹר. כה כה אָמֹר יְדוּד צב - אֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְאָמֹר: יַעֲן - בגלל אֲשֶׁר אָתָּה שְׁלַחְתָּ בְּשִׁמְכָה סְפָרִים - 1. אֵל כָּל הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם 2. וְאֵל צַפְנִיָה בֶן מַעֲשִׂיָה הַכֹּהֵן 3. וְאֵל כָּל הַכֹּהֲנִים, לְאָמֹר - וכך כתבת בספר לצפניה - כו יְדוּד נְתַנְךְ - מינה אותך (היינו שהתמנית בהשגחת ה' ואם כך יש עליך אחריות כבידה) להיות כֹּהֵן תַּחַת - במקום יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן (שהיה לפניך בתפקיד זה) לְהִיּוֹת פְּקֻדִים - ממונה (ולשון הרבים מדרך החשיבות) ב בֵּית יְדוּד ולטפל לְכָל - על כל עניין של אִישׁ מִשְׁגָּע וּמִתְנַבֵּא - איש משוגע שמתחיל להתנבא מתוך שגעונו, והתפקיד שלך הוא להענישו בכך ש וְנִתְתָּה אִתּוֹ אֵל הַמַּהֲפֹכֶת - כלי שבו הדם נמצא הפוך, וְאֵל הַצִּינֶק - חבלים בהם קושרים אותו. כז וְעַתָּה - מכיוון שאתה ממונה על כך, לָמָּה לֹא גַעַרְתָּ לַפְחוֹת, אם לא הענשת בפועל, בְּיִרְמְיָהוּ הָעֵנִיתִי הַמִּתְנַבֵּא לָכֶם, היינו שגם הוא משוגע שמתנבא ואינו נביא אמת. כח כִּי עַל כֵּן - מכיוון ש שְׁלַח אֱלֵינוּ בְּבָל לְאָמֹר - וכך כתב: אֲרַכָּה הִיא הגלות שלכם בבבל, ולכן בָּנוּ בָתִּים וְשָׁבוּ וְנִטְעוּ גִּנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיָהֶן, ומן הסתם כך הוא אומר גם לכם, ומדוע לא גערת בו? כט וַיִּקְרָא צַפְנִיָה הַכֹּהֵן (שלא רצה לקיים את דברי שמעיה כי האמין לדברי ירמיה) אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה בְּאָזְנֵי יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא כדי לגלות לו ששמעיה נגדו. {פ}**

לא נכתב מה כתב שמעיה בספר אל העם ואל הכהנים אולם מהמשך הדברים רואים שהוא ניבא בבבל שקר והכוונה היא שהוא אמר להם שלא יישארו בה זמן רב ואם כן צריך לומר שכך הוא כתב גם אל אנשי ירושלים. בספר אל הכהנים ייתכן והוא כתב גם כן דברים נגד ירמיה וזה מתוך מגמה שהכהנים יהיו נגד ירמיה יחד עם צפניה.

עונשו של שמעיה בעקבות כך

ל וַיְהִי דְבַר יְדוּד אֵל יִרְמְיָהוּ לְאָמֹר. לא שְׁלַח עַל - אל כָּל אֲנָשֵׁי הַגּוֹזְלָה לְאָמֹר כֹּה אָמֹר יְדוּד אֵל - על שְׁמַעְיָה הַנְּחֻלְמִי: יַעֲן - מכיוון אֲשֶׁר נָבֵא לָכֶם שְׁמַעְיָה (שתישארו זמן קצר בגלות ומיד תחזרו) וְאֲנִי לֹא שְׁלַחְתִּיו, וַיִּבְטַח אֶתְכֶם עַל שְׁקָר. לב לָכֵן כֹּה אָמֹר יְדוּד: הֲנִי פְקֹד - מעניש עַל שְׁמַעְיָה הַנְּחֻלְמִי וְעַל זִרְעוֹ - 1. לֹא יִהְיֶה לוֹ אִישׁ יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ הָעָם הַזֶּה - כי זרעו ייכרת, וְלֹא יִרְאָה שְׁמַעְיָה עֲצֻמוֹ בְּטוֹב אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה לְעַמִּי כְשִׁיחֲזְרוּ לְאַרְץ נָאִם יְדוּד, כִּי סָרָה - דבר רע (שצריך להסיר אותו) דְּבַר עַל יְדוּד (עונשו של שמעיה מזכיר את עונש נביאי השקר ביחזקאל פרק י"ג). {ס}

כתיבת ספר הנחמות על ידי ירמיהו

א הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֵל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְדוּד לֵאמֹר. ב כֹּה אָמַר יְדוּד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: כָּתֹב לְךָ אֵת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ- כל הנחמות שאדבר אליך להלן אֵל סִפְרִי, כי מכיוון שיראו כל ישראל שכל הפורענויות שניבאת התקיימו ידעו שאתה נביא אמת וכשיקראו בספר זה את נבואות הנחמה יאמינו בהן ובכך יתחזקו בגלותם ויצפו לגאולתם. ג כִּי הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם יְדוּד, וְשִׁבְתִּי אֵת שְׁבוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְיִהְיֶה- אחזיר את ממלכת ישראל וממלכת יהודה לארץ אֲמַר יְדוּד, וְהִשְׁבַּתִּים אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבוֹתֵם וִירְשׁוּהָ- ינחלו אותה. { פ }

הגאולה תבוא לאחר זמן של צרה גדולה

ד וְאֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבַּר יְדוּד אֶל- על יִשְׂרָאֵל וְאֶל- על יְהוּדָה. ה כִּי כֹה אָמַר יְדוּד: קוֹל חֲרָדָה- פחד שְׁמַעְנוּ, ויהיה פחד וְאִין שְׁלוֹם, כך ירגישו ישראל בעתיד (וגם אומות העולם). ו שְׁאֵלוּ אַנְשִׁים נְאֻם- בבקשה, וְרְאוּ בַעֲצַמְכֶם אִם יֵלֵד זָכָר- אם יש דבר כזה, התשובה כמובן היא-לא (השאלה המקדימה היא כדי להעצים את מציאות הפחד שיתאר הנביא לאחר מכן), אז אם כן מְדוּעַ רָאִיתִי בַּנְּבוּאָה ש כָּל גִּבּוֹר יָדָיו עַל חֲלָצָיו- מתניו, מרוב פחד פִּיּוֹלָדָה- כמו אישה יולדת? ומדוע וְנִהַפְּכוּ כָּל פְּנִים שֶׁל הָאֲנָשִׁים לִיְרָקוֹן- לצבע ירוק, מתוך פחדם? ז הֲיֹ- קריאת צער, כִּי גְדוֹל הַיּוֹם הַהוּא בַּצָּרָה הַגְּדוּלָה מֵאִין- אין עוד יום צער גדול כזה כְּמֵהוּ, וְעַתָּה- זמן של צָרָה הִיא לִיעֶקֶב, וּמִמָּנָה יִנְשָׁע- תהיה לו ישועה. ח פִּוְנָה הִ' לְיִשְׂרָאֵל- וְהִנֵּה בַיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְדוּד צַב-אוֹת, אֲשֶׁבֶר עָלוּ שֶׁל הַגּוֹי שִׁיעֲבִיד אוֹתְךָ מֵעַל צִוְאָרְךָ, וּמוֹסְרוֹתֶיךָ- את החבלים הקושרים אותך אל העול- אֲנַתְּךָ, וְלֹא יַעֲבֹדוּ בֹ- בִישְׂרָאֵל עוֹד זָרִים. ט וְעַבְדוּ יִשְׂרָאֵל אֵת יְדוּד אֱלֹהֵיהֶם, וְאֵת דָּוִד מֶלֶכְם אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם- יהיו עבדים שלו- היינו שיקבלו את מלכותו. { ס }

י וְאֵתָה אֵל תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב נְאֻם יְדוּד, וְאֵל תַּחַת- תִּישַׁבֵּר מִפְּחַד יִשְׂרָאֵל מִכָּל הַמְּצִיאוֹת הַמִּפְחִידָה שֶׁתּוֹאֲרָה בַּפְּסוּקִים הַקּוֹדְמִים, כִּי- מִפְּנֵי שֶׁ הִנְנִי מוֹשִׁיעֶךָ מִרְחוֹק, וְאֵת זֶרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שְׁבִיִם- שבה הם שבויים, וְשָׁב- יחזור יַעֲקֹב לֵאֶרֶץ וְשָׁקֵט- ישב בארץ בשקט וְשָׁאֲנָן- ובבטחון וְאִין מַחְרִיד- אין מי שיפחיד אותו. יא כִּי אֲתָךְ אֲנִי נְאֻם יְדוּד בִּשְׁבִיל לְהוֹשִׁיעֶךָ, כִּי- כֹּאשֶׁר אֶעֱשֶׂה כָּלָה- הריגה בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הַפְּצוֹתֶיךָ- פיזרתי אותך שָׁם, אֶךְ- אבל אֲתָךְ לֹא אֶעֱשֶׂה כָּלָה- לא אגמור אתכם, ואמנם וְיִסְרְתֶיךָ לְמִשְׁפָּט- אייסר אתכם כפי הדין המגיע לכם, אבל וְנִקָּה לֹא אֲנַתְּךָ- לא אשמיד אתכם לגמרי כמו שאעשה לגויים (לנקות- לכלות לגמרי). { פ }

ישראל יירפאו משברם הקשה

ממשיל הנביא את ישראל לאישה שכל רואיה חושבים שהיא הולכת למות אך היא בסוף תתרפא ממכותיה הקשות. יב כִּי כֹה אָמַר יְדוּד: אָנוּשׁ- מצב קשה ביותר לְשִׁבְרָךְ, נַחְלָה- חולה מאוד מִפְּתָךְ. יג מִכָּל הַרופָאִים שֶׁבִדְקוּ אוֹתְךָ אִין דָּן דִּינָךְ- אומר שעתידיך יהיה לְמִזֹּר- לרפואה, וכולם אומרים ש רַפְּאוֹת ו תַּעֲלֶה- רפואה (שמועילה לחולה, וכפל את המילה רפואה בשני אופנים כדי לחזק) אִין לְךָ, אלא כולם אומרים שתמותי. יד כָּל מְאֵהֲבֶיךָ- החברים שלך שְׁכַחְוּךָ, אוֹתְךָ לֹא יִדְרְשׁוּ- לא מבקשים להיות בחברתך מכיוון שהם מיואשים ממצבך, כִּי- מִפְּנֵי שֶׁ מִפְּת אוֹיֵב- מכה חזקה כמו שמכה אויב (ולא מכה שמכה אב שמרחם על בנו) הִפְּתִיתֶךָ, ונתתי לך מוֹסֵר אֲכָזְרִי- ייסורים אכזריים, עַל- בגלל רַב עוֹנֶיךָ וּבִגְלַל שֶׁ עָצְמוּ- גדלו מאוד חַטָּאתֶיךָ. טו פִּוְנָה הַנְּבִיא לְיִשְׂרָאֵל- מֵה תִזְעַק לְהַתְּלוֹן עַל שִׁבְרָךְ? ומה תזעק להתלונן על אָנוּשׁ מִכָּאֲבָךְ? הרי עַל- בגלל רַב עוֹנֶיךָ ומכיוון ש עָצְמוּ חַטָּאתֶיךָ עֲשִׂיתִי עוֹנֵשִׁים אֵלֶּה לְךָ. טז לִכְּנֹ- בגלל העונשים הקשים שהיו לך שאותם עשו הגויים- כָּל אֲכָלֶיךָ- מי שהרג אותך- יֶאֱכְלוּ, וְכָל צִרְיֶךָ- אלו שעשו לך צרות- כָּלֵם בְּשִׁבֵי יִלְכּוּ, וְהִיוּ שֹׂאֲסִיךָ- אלו שלקחו ממך שלל- לְמִשְׁשָׁה, וְכָל בְּזוֹיךָ אֲתוֹן לְבֹז. יז וְזֶה יִהְיֶה כִּי- כאשר אֶעֱלֶה אֶרְכָּה- רפואה לְךָ, וּמִמְּכֹתֶיךָ אֶרְפָּאךָ נְאֻם

ידוד, כי- מפני ש "נדחה"- דחופה מלפני ה' - קראו לך, ואמרו עליך- "ציון היא, דרש אין לה"- אף אחד לא רוצה לעזור לירושלים, ומפני הבזיון הרב שספגת מהגויים אני אגאלך. { ס }

עם ישראל יחזור למצבו הטוב מימי קדם

יח כה אמר ידוד: הנני שב- מחזיר את שבות אהלי- הבתים של יעקוב, ומשכנתיו- בתיו ארחם, ונבנתה עיר- ירושלים על תלה- הגבעה שלה- שתהיה גבוהה, היינו חשובה, וארמון- בית המקדש- על משפטו- כמו מצבו הקודם- ישב. יט ויצא מהם- מישראל- קול תודה לה' על חסדיו, וקול משחקים- של אנשים צוחקים ושמחים, והרבתיים ולא ימעטו כמו שהיה בגלות, והכבדתיים- אעשה אותם כבדים, היינו שיהיו חזקים ויציבים, ולא יצערו- לא יהיו צעירים- חלשים. כ והיו בניו של ישראל חביבים לפני פקדם- כמו פעם, ועדתו לפני תכון- תהיה מוכנה, היינו שאשגיח עליהם לטובה, ופקדתי- אעניש על כל להציו- העושים צרות לישראל. כא והיה אדירו- המלך החזק שלו ממנו ולא מגויים אחרים כמו שהיה בגלות, ומשלו- המלך שלו מקרבו יצא, והקרבתיו אקרב את מלכם אליי (שיהיה לו רצון לעבוד את ה') והוא מעצמו ימשיך ונגש אלי- ירצה עוד לעבוד אותי, ודבר זה שירצה לגשת אליי הוא דבר גדול מאוד שהרי- כי מי הוא זה אשר ערב- חייב את לבו- היינו היה אמיץ לגשת אלי נאם ידוד? היינו שלא עשו זאת ואת מלכם (שמייצג גם את כל העם) אקרב אליי והוא ימשיך לגשת אליי. כב והייתם לי לעם- תעבדו אותי, ואנכי אהיה לכם לאלוהים- אשגיח עליכם. { ס }

עונשם של הגויים

כג הנה סערת ידוד ב חמה- כעס יצאה, סער- סערה מתגורר- שוכן (מלשון לגור), על ראש רשעים- הגויים שהרעו לישראל- יחול- יהיה. כד לא ישוב- יחזור חרון אף ידוד עד עשתו ועד הקימו את מזמות- מחשבות לבו- להעניש את הגויים, באחרית הימים כשנבואה זו תקרה, אתם תתבוננו בה ותראו את אמיתתה. כה בעת ההיא נאם ידוד, אהיה לאלוהים- אשגיח לכל משפחות ישראל, והמה יהיו לי לעם- יעבדו אותי. { ס }

ה' אוהב את ישראל ולכן ארץ ישראל תשוב להיבנות כשישראל עליה

פרק לא

א כה אמר ידוד: מצא חן בעיניי בזמן שהיה במדבר- עם ישראל שהוא עם שקידי- שנשאר מ חרב- של המצרים (שהרגו מישראל), הלוך להרגיעו- ה' הוליד למקום שבו הם יהיו רגועים ושלוים, את ישראל. ב מרחוק- כבר מלפני זמן רב ידוד נראה לי- התגלה אל עם ישראל כאשר היו במצרים, ואמר לי ש ואהבת עולם- לתמיד אהבתיך, על כן משכתיך- שמתתי עליך חסד. ג עוד אבנד ונבנית בתולת ישראל- כינוי לישראל שחביבים לפני ה' כמו בתולה על בעלה, עוד תעדי- תתקשטי ב תפיך- כאילו יהיו התופים הקישוט שלך, כי יעידו על שמחתך, ויצאת במחול- בריקוד של משחקים- אנשים שמחים. ד עוד תטעי כרמים בהרי שמרון, נטעו נטעים וחללו- יגיעו הפירות לשנה הרביעית (ולא יקחו אותם האויבים כמו בעבר) שבה או מעלים את הפירות לירושלים או מחללים אותם על כסף (וזה מעיד על הכמות הגדולה של הענבים, שמפני שקשה להעלותה לירושלים אז מחללים אותה). ה כי יש יום- יגיע זמן שבו קראו בקול גדול ה נצרים- שומרים (שהיו צופים בראש ההרים לראות אם בא אויב) הנמצאים בהר אפרים: קומו ונעלה ציון אל בית ידוד אלהינו מפני שיראו שהגיעה הגאולה. { פ }

ישראל יחזור לארץ בדרך טובה

ו כִּי כֹה אָמַר יְדוּד : רְנוּ- שִׁימְחוּ לַיַּעֲקֹב שְׂמָחָה- תִּשְׂמְחוּ עַל מַה שִׁיקְרָה לְעַם יִשְׂרָאֵל, וְצַהֲלוּ- תִּשְׂמְחוּ בְּרָאשׁ- בַּמְּקוֹמוֹת הַגְּבוּהִים הַנִּמְצָאִים בָּאֲרָצוֹת הַגּוֹיִם, וּמְגוֹדֵל הָאֲמוּנָה בְּגָאוּלָּה, כִּבְר עֲכָשׁוּ הַשְּׂמִיעוּ אֶת קוֹל הַשְּׂמָחָה, הַלְלוּ- שְׂבַחוּ אֶת ה', וְאָמְרוּ בִּבְקִשְׁתְּכֶם מֵה': הוֹשַׁע יְדוּד אֶת עַמּוֹךְ אֶת שְׂאֲרֵית יִשְׂרָאֵל- מִי שֶׁנִּשְׁאָר וְלֹא מֵיִשְׂרָאֵל. ז עוֹנָה לְהֵם ה'- הִנְנִי מְבִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ צָפוֹן (בְּבַל וְאַשּׁוּר שֶׁלְשָׁם הֵם גִּלוּ) וְקִבְּצָתִים מִיַּרְכְּתַי- קְצוֹת הָאֶרֶץ, בָּם יִהְיוּ עוֹר וּפְסָח, וְגַם הָרָה וְיִלְדֹת שֶׁקֶשָׁה לְהֵם לִלְכֹת יְבוֹאוּ וְיִחְדּוּ- הֵינּוּ אֲפִילוֹ הַמְתַקְשִׁים לִלְכֹת יַחְזֵרוּ מֵהַגְלוֹת (וּבְנִמְשָׁל- גַם אֱלוֹ שְׂלֹא כֹל כֵּךְ צְדִיקִים יַחְזֵרוּ לְאֶרֶץ), קָהֵל גְּדוֹל יֵשׁוּבוּ הֵנָּה וְלֹא כִיחִידִים, דַּבֵּר שִׁירָאָה שְׂאִינָם מִפְּחָדִים אוֹ חוֹשְׁשִׁים לְחִזּוֹר לְאֶרֶץ. ח בְּכִי מֵתוֹךְ הַתְּרַגְּשׁוֹת יָבֹאוּ לְאֶרֶץ, וּבְתַחְנוּנִים- וּמֵתוֹךְ רַחֲמִים שְׁלִי עֲלֵיהֶם אוּבִילָם, אוּלִיכָם אֶל- לֵיד נַחְלֵי מַיִם, בְּדֶרֶךְ יֵשֶׁר כְּדֵי לֹא יִפְשְׁלוּ בָּהּ, הֵינּוּ שֶׁהַחֲזֵרָה לְאֶרֶץ תִּהְיֶה נּוֹחָה, כִּי הֵייתִי לַיִשְׂרָאֵל לְאָב שְׂדוּאָג לְהֵם, וְאֶפְרַיִם בְּכִרִי- שֶׁאֲהוּב לְפָנַי הוּא. { ס }

טוב הארץ כשישראל יחזרו אליה

ט שְׁמַעוּ דְבַר יְדוּד גּוֹיִם וְהִגִּידוּ בְּאֵיִם מִמְרַחֵק, וְאָמְרוּ: ה' שֶׁהוּא מְזַרְה- פִּיזֵר אֶת יִשְׂרָאֵל גַּם יְקַבְּצֵנוּ חֲזֵרָה לְאֶרֶץ, וְשִׁמְרוּ כְרֶעֶה עֲדָרוֹ- כְּמוֹ רֹעֵה שְׂשׂוּמָר הֵיטֵב עַל הַכִּבְשִׁים הָאִישִׁיּוֹת שֶׁלוֹ (בְּנִיגוּד לְרֹעֵה שְׂשׂוּמָר עַל כִּבְשִׁים שְׂאִינָן שִׁיכּוֹת לוֹ). י וְאֵת זֶה יְגִידוּ הַגּוֹיִים, כִּי- מִפְּנֵי שֶׁפָּדָה- הֲצִיל יְדוּד אֶת יַעֲקֹב, וְגָאֵלוּ מִיַּד עִם חֶזֶק מִמֶּנּוּ. יא וְבֹאוּ יִשְׂרָאֵל וְרָנְנוּ- יִשְׂמְחוּ בְּמְרוֹם- בַּמְּקוֹם הַגְּבוּהָ (הַחֲשׂוּב) שֶׁב צִיּוֹן- הֵינּוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְנִהְרֵוּ- יִימְשְׁכוּ אֶל טוֹב יְדוּד שִׁיְהִיָּה בְּאֶרֶץ, וְהוֹלֵךְ וּמְפָרֵט- עַל דָּגָן וְעַל תֵּירֵשׁ וְעַל יְצִהָר וְעַל בְּנֵי צֶאֱן וּבִקְרָ, וְהֵייתָה נְפֹשׁ כְּגֹן רוּחַ- מֵלֵא מַיִם (וּמִמִּילָא צוֹמַח הֵיטֵב), וְלֹא יוֹסִיפוּ לְדַאֲבָה- לְהִיּוֹת בַּעֲצֻבוֹת וּבַצַּעַר עוֹד. יב אַז תִּשְׂמַח בְּתוֹלָה בְּמַחֹל- בְּרִיקוּד, וּבִחְרִים וְזִקְנִים (שֶׁקֶשָׁה לְהֵם לְרַקוּד) יִרְקְדוּ וְיִחְדּוּ- וְזֶה מֵעִיד עַל גּוֹדֵל הַשְּׂמָחָה, וְהִפְכַתִּי אֶבְלָם לְשִׂשׂוֹן, וְנַחְמַתִּים, וְשִׂמְחָתִים מִיְגוֹנָם- מַצַּעֲרָם. יג וְרוּיָתִי (מִלִּשׁוֹן רוּוָה, הַהִיפֵךְ מַצְמָא) אֶת נְפֹשׁ הַכְּהֲנִים בַּדְּשָׁן- דְּבָרִים מְשׂוּבַחִים (מְרֹב הַתְּרֹמוֹת שִׁיְהִיו לְיִשְׂרָאֵל מִגִּידוּלֵיהֶם הַרְבִּים), וְעַמִּי- שֶׁאֵר יִשְׂרָאֵל- אֶת טוֹבֵי יִשְׂבָּעוּ, נֶאֱמַר יְדוּד. { ס }

בכי רחל ונחמת ה' אליה

יד כֹּה אָמַר יְדוּד : קוֹל בְּרָמָה- קוֹל חֶזֶק נִשְׁמָע, נְהִי- יִלְלוּת, בְּכִי תִמְרוּרִים- מְרִיר מְאוּד, וְקוֹל זֶה הוּא כִּי רָחֵל מְבַכָּה עַל בְּנֵיהָ, מֵאַנְהָ לְהַנָּחִם- לְקַבֵּל נַחֲמָה עַל בְּנֵיהָ כִּי אֵינָנו- אֵף אַחַד מִבְּנֵיהָ לֹא בְּאֶרֶץ (לְאַחַר גְּלוֹת עֶשְׂרֵת הַשְּׂבִטִים יַחַד עִם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶׁה בְּנֵי יוֹסֵף, נִשְׂאָר בְּנִימִין בְּאֶרֶץ, אֲדָךְ לְאַחַר גְּלוֹת מַמְלַכַת יִהוּדָה גַם הוּא יָצָא לְגְלוֹת). { ס }

טו כֹּה אָמַר יְדוּד לְרַחֵל : מְנַעֵי קוֹלֵךְ מִבְּכִי וְעֵינַיִךְ מִנְּעֵי מִדְּמָעָה, כִּי- מִפְּנֵי שֶׁ יֵשׁ שְׂכָר לְפַעֲלָתֵךְ- לְמַצּוֹת שֶׁעָשִׂית בַּחֲיִיד (וְאוּלָּי גַם לְבָכִי שְׂבַכִּית עֲכָשׁוּ) נֶאֱמַר יְדוּד, וְהַשְׂכַּר הוּא שֶׁ וְשָׂבוּ בְּנִיךְ מֵאֶרֶץ אוּיָב. טז וְיֵשׁ תִּקְוָה טוֹבָה לְאַחֲרֵיתֵךְ- לִזְרַע שְׁלַךְ (שֶׁהוּא הָאַחֲרֵית שֶׁל כָּל אָדָם) נֶאֱמַר יְדוּד, וְשָׂבוּ בְּנִים לְגְבוּלָם- לְמִקּוּמָם בְּאֶרֶץ. { ס }

תשובת אפרים ורחמי ה' עלינו

יז אוֹמַר הַנְּבִיא- שְׂמוֹעַ שְׂמַעְתִּי אֶת אֶפְרַיִם מִתְּנוֹדָד- מַנִּיד רֵאשׁוֹ לְסִימָן צַעַר, וְאוֹמַר לְהִי- יִסְרָתִי וְאוּסָר- וְקִיבַלְתִּי עֲלָיִי אֶת הַיִּיסוּרִים, כְּעִגֵּל לֹא לְמַד- הֵינּוּ כְּמוֹ שְׂמִיִּסְרִים עֵגֶל שֶׁעַדִּין לֹא הוֹרְגֵל לְשִׁים עַל עַצְמוֹ עוֹל וּלְכֹן מִשְׁתוֹלֵל וְצָרִיךְ לִיִּיסָרוֹ כֵּךְ אֶתְהָ יִיסָרְת אוֹתִי עַל כֵּךְ שְׂלֹא רִצִּיתִי לְקַבֵּל אֶת הָעוֹל שְׁלַךְ עֲלָיִי וּלְכֹן אֲנִי מְקַבֵּל אוֹתָם עַל עַצְמִי, וְאֲנִי מִבְּקֶשׁ- הַשְּׂבִנִי וְאַשׁוּבָה אֲלֶיךְ, כִּי רַק אֶתְהָ יְדוּד אֶלְהִי וְלֹא הָעִיִז. יח כִּי אֶחְרִי שׁוֹבֵי- שֶׁהַחֲלֻטִּי לְחִזּוֹר בְּתִשְׁבוּבָה- נַחְמַתִּי- הַתְּחַרְטֵתִי עַל חֲטָאִי, וְאַחֲרִי

הַדְּעִי- שידעתי- היינו שמת לי לב לחטאי- **סִפְקֵתִי עַל יָרֵךְ מְרֹב צַעַר**, **בְּשֵׁתִי וְגַם נִכְלַמְתִּי**- היינו בושה גדולה **כִּי**- מפני ש **נִשְׂאָתִי** על עצמי את **חֲרַפַּת נְעוּרָי**- הבושה מחטאי הרבים בנערותי. **יֵט עוֹנָה הִי** לבקשתו- **הֲבֵן יִקִּיר**- חשוב **לִי אֶפְרָיִם**? ה **אִם יִלְדֵּ שְׁעֵשְׂעִים** הוא אפרים עברי? - שאלות רטוריות שפירושו- נכון שאפרים הוא חשוב לי ואני משתעשע איתו? היינו שהוא כן כזה, **כִּי מִדֵּי דְבָרֵי**- כל פעם שאני מדבר **בּוֹ** אז **זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד**- גם לאחר שאני מפסיק לדבר עליו אני ממשיך לזכרו מרוב אהבתי לו, **עַל כֵּן הָמוּ**- רגשו **מְעִי**- רחמי לו, ולכן **רַחֵם אֶרְחַמְנּוּ** ואקבל את תשובתו **נָאִם יְדוּד**. { ס }

ישראל יחזרו לארץ

כ פונה הנביא לישראל- **הַצִּיבִי לְךָ צִינִים**- סימנים בדרך שיצאת לגלות, **שְׁמִי לְךָ תִּמְרוּרִים**- סימנים גבוהים (מלשון תומר- עץ גבוה), **שְׁתִּי**- שימי **לְבָבְךָ לְמַסְלָה**-הדרך הסלולה, ול **דְּרֵךְ** ש **הִלַכְתִּי (הִלַכְתָּ)** בה לגלות, וכל זה מפני שתצטרכי במהרה לחזור לארץ, וקורא להם הנביא- **שׁוּבִי בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל**, **שְׁבִי אֶל עַרְיָךְ אֱלֹהֵי**. **כֹּא עַד מָתִי תִתְחַמְקִין**- תשתמטי מה' ולא תחזרי אליו **הַבַּת הַשׁוֹבְבָה**- המורדת? היינו- דבר זה לא ימשך עוד זמן רב, **כִּי**- מפני ש **בָּרָא יְדוּד**- ה' יברא בקרוב מציאות **חֲדָשָׁה בְּאַרְץ**, ומציאות זו היא ש **נִקְבָּה תִסְוֵבב גְּבַר** כדי לחזר אחריו (בניגוד למציאות הרגילה שהגבר מחזר אחר האישה) ובנמשל- בעתיד ישראל ירצו לחזור אל ה' מעצמם, ולא כמו עד היום שהוא היה צריך לקרוא להם לעבוד אותו. { ס }

ממלכת יהודה, ירושלים והמקדש ייבנו מחדש

כֹּב כֹּה אָמַר יְדוּד צַב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: **עוֹד יֹאמְרוּ אֵת הַדְּבָר הַזֶּה בְּאַרְץ יְהוּדָה וּבְעָרָיו בְּשׁוּבִי אֵת שְׁבוֹתֵם**- כשאחזירים לארץ, וכך יאמרו: **"יִבְרַךְךָ יְדוּד אֶתְּךָ נֹוֹה צֶדֶק**- ירושלים, ו **הִר הַקִּדְשׁ**"- הר הבית, היינו שיברכו ישראל את ירושלים והמקדש. **כֹּג וְנִשְׁבֹּו בָּהּ**- בארץ יהודה, אנשי **יְהוּדָה וְכָל עָרָיו** (הערים יתיישבו גם כן בארץ יהודה) **יִחְדְּו**, ויהיו בהם גם **אֶפְרָיִם**- עובדי אדמה, היינו שהאדמה תתן יבול, **וְנִסְעוּ הַרוּעִים בְּעֵדֶר**- עם העדרים שלהם ממקום למקום ללא חשש. **כֹּד** וזה יקרה **כִּי**- כאשר **הַרְוִיתִי נֶפֶשׁ עֵינֶיהָ**- שכבר לא תהיה צמאה יותר כשארובה אותה, **וְכָל נֶפֶשׁ דָּאֲבָה**- עצובה **מִלְּאֲתִי** בטובה. **כֹּה** אומר ירמיה במאמר מוסגר- **עַל**- בעקבות נבואה טובה **זֹאת**- **הַקִּיצֵתִי וְאֶרְאָה** התעוררתי מפני שראיתי אותה בנבואה שהיתה בזמן שישנתי, **וּשְׁנָתִי**- השינה שלי בזמן הנבואה **עָרְבָה**- היתה נעימה **לִי**- מפני שראיתי בנבואה מראות טובים. { ס }

ישראל יתרבו ויגדלו בארץ

כֹּו הִנֵּה יָמִים בָּאִים נָאִם יְדוּד, וְזָרַעְתִּי אֵת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֵת בֵּית יְהוּדָה- שיהיו קבועים במקומם וגם יגדלו כמו זרע שגדל, **זָרַע אֲדָם וְזָרַע בְּהֵמָה**- גם האנשים וגם הבהמות יתרבו. **כֹּז וְהָיָה כְּאִשׁוֹר שְׁקֵדְתִּי**- מיהרתי והתמדתי **עֲלֵיהֶם לְנִתּוֹשׁ**- לעקור ולנתוץ- ולשבור ולְהַרֵס וּלְהַאֲבִיד- ולהשמיד ולְהַרְעֵ אוֹתָם, **כֹּן**- ככה **אֶשְׁקֵד**- אמהר ואתמיד **עֲלֵיהֶם לְבָנוֹת וְלִנְטַע** אותם **נָאִם יְדוּד**. **כֹּח בְּיָמִים הָהֵם לֹא יֹאמְרוּ** אנשי ישראל **עוֹד** את המשפט שהם אומרים עכשיו- **"אֲבוֹת אֶכְלוּ בֶסֶר**- פרי לא בשל, **וְשָׁנִי בָנִים תִּקְהִינָה**- נעשות לא חדות", והנמשל- האבות חוטאים אבל אנחנו הבנים נעשים בעבורם, ובעקבות הגאולה שתהיה לבנים הם יראו שהם לא סובלים בגלל אבותם ולכן לא יגידו עוד משפט זה. **כֹּט כִּי אִם**- אלא כך יאמרו בעתיד- **אִישׁ בְּעוֹנוֹ**- בגלל עוֹנוֹ (ולא עוֹן אבותיו) **מֹוֹת**, ובלשון המשל שלהם- **כָּל הָאָדָם הָאֵכֵל הַבֶּסֶר תִּקְהִינָה שְׁנִיו** ולא שיני בניו. { ס }

ה' יכרות עם ישראל ברית חדשה שלא תופר

ל הנה ימים באים נאם ידוד, וכרתי את- עם בית ישראל ואת- עם בית יהודה ברית חדשה. לא לא כברית אשר כרתי את- עם אבותם ביום החזיקי בינכם כדי להוציאם מארץ מצרים, אשר המה הפרו את בריתי למרות ש ואנכי בעלתי בם- שכבתי איתם כדרך איש השוכב עם אשתו, היינו שהייתי נאמן לברית איתם, נאם ידוד. לב פי- אלא זאת הברית אשר אכרת את בית ישראל אחרי הימים ההם שבהם הם ייגאלו נאם ידוד, ומפרט במה היא תהיה שונה- נתתי את תורתם בקרבם- בתוכם, ועל לבם אכתבנה, היינו שהם ירגישו את התורה ממש בתוכם, והייתי להם לאלוהים- אשגיח עליהם והמה יהיו לי לעם- ויעבדו אותי, ולא כמו בברית הראשונה שאותה הם הפרו. לג ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר- להגיד כך: "דעו את ידוד"- היינו הדרכה כיצד לעבוד אותם, פי- מפני ש כולם ידעו אותי- כיצד לעבוד אותי למקטנם ועד גדולם נאם ידוד, וממילא לא יצטרכו שמישהו ידריך אותם בכך, ומצב זה שכולם יודעים כיצד לעבוד אותי יקרה פי- מפני ש אסלח לעונם, ולחטאתם לא אזור עוד- ומכיוון שיהיו כל כך טהורים ידעו גם כיצד לעבוד אותי וממילא תורתם תהיה בליבם (לעיל פס' ל"ב). { ס }

ה' לא יעזוב ולא ימאס את ישראל

לד כה אמר ידוד שהוא נתן שמש לאור יומם, ונותן חקת- החוקים של ה ירח וכוכבים לאור לילה, וגם רגע- מסעיר (ההיפך משרש זה בדרך כלל, כמו שורש תקע למשל, שמשמעותו היא לחבר או להוציא- תלוי בבניין) את הים וינהמו- רוגשים וסוערים גליו, הנביא מנה כאן שלושה דברים גדולים בטבע שהי עושה אותם, ידוד צב-אות שמו. לה וכך אמר ה'- אם ימשו- יזוזו החקים האלה מטבעם מלפני נאם ידוד, אז גם זרע ישראל ישבתו- יפסיקו מהיות גוי- עם לפני- שאני משגיח עליו כל הימים, היינו שכמו שחוקים אלו לא ישתנו כך ישראל ימשיכו להיות תמיד תחת השגחת. { ס }

לו כה אמר ידוד: אם ימדו- יצליחו למדוד את גובה ה שמים מלמעלה, ויחקרו העומק של מוסדי- יסודות ארץ למטה, אז גם אני אמאס בכל זרע ישראל על כל אשר עשו נאם ידוד, היינו שכמו שאי אפשר לדעת דברים אלו גם אני לא אמאס לעולם בישראל. { ס }

ירושלים תחזור למצבה הקודם ואף תגדל יותר

לז הנה ימים (באים) נאם ידוד, ונבנתה העיר ירושלים לידוד- לשם ה', ממגדל חננאל- הנמצא בפינה הצפון מזרחית עד ל שער הפנה- הנמצא בפינה הצפון מערבית. לח ויצא עוד קוה (קו) המדה- שאיתו מודדים את החומה נגדו- ממולו, לכיוון דרום, על גבעת גרב ונסב געתה- למקום שנקרא גועה, שני מקומות אלו לא מזהים. לט וכל העמק הפגרים- הוא גיא בן הנום שניבא עליו ירמיה בפרק י"ט שיתמלא בהרוגים, והדשן- מקום מחוץ לעיר שאליו היו מוציאים את דשן המזבח, וכל השרמות (השדמות)- שדות התבואה עד נחל קדרון ו עד פנת שער הסוסים מזרחה- שנמצא בצד מזרח, כל המקומות האלו (שבזמן ירמיה היו מחוץ לחומה) יהיו בעתיד גם כן בתוך ירושלים וממילא יהיו קדש לידוד, לא ינתש- ייעקר ולא יהרס עוד מקום זה לעולם. { פ }

קניית שדה חנמאל ומשמעותו

פרק לב

בפרשיה זו ייכתב הרקע והזמן שבו ארע המעשה שבפרק זה. א הדבר אשר הנה אל ירמיהו מאת ידוד בשנת (בשנה) העשרית לצדקיהו מלך יהודה, היא השנה שמנה עשרה שנה לנבוכדראצר (שהרי ני"ג החל למלוך בשנה ה-4 ליהויקים ונותרו עוד 8 שנים לסיום מלכות יהויקים ובתוספת 10 שנות צדקיהו יוצא בסך הכל 18). ב ואז באותו הזמן חיל- צבא מלך בבל צרים על ירושלים, וירמיהו

הנביא ה'ה' כלוא בחצר המטרה, מלשון נטירה- שמירה, חצר שבה היו שמורים האסירים (מעין בית סוהר), אשר ב בית מלך יהודה. ג בגלל אשר כלוא צדקיהו מלך יהודה לאמר- שכך הוא אמר לו כשכלא אותו: מדוע אתה נבא לאמר- וכך אתה אומר- כה אמר ידוד: 1. הנני נתן את העיר הזאת ביד מלך בבל ולקדה. ד 2. וצדקיהו מלך יהודה לא ימלט מיד הפשדים פי- אלא הנתן ינתן ביד מלך בבל, ודבר פי- של מלך בבל עם פי של צדקיהו ועיניו את עינו תראינה, וזה יגרום לבושה גדולה לצדקיהו על שבגד בברית שכרת איתו וגם לפחד גדול בעומדו מול נ"נ. ה ובבל יולך את צדקיהו ושם יהיה עד פקדי- שאעניש אתו (היינו שהוא ימות בבבל) נאם ידוד, 3. פי- אם תלחמו את- עם הפשדים לא תצליחו, ומפני הדברים האלו שהם גם כנגד המלך וגם מורידים את מורל העם כלא צדקיהו את ירמיה כדי שלא יוכל להמשיך לומר נבואות כאלו. {פ}

ו ויאמר ירמיהו ה'ה' דבר ידוד אלי לאמר. ז הנה חנמאל בן שלם ששלום הוא דדך, בא אליך לחצר המטרה לאמר- וכך הוא יאמר לך: קנה לך את שדי אשר בענתות פי- מפני ש לך משפט הגאלה- אתה הקרוב לי ביותר, ואם אמכור את האדמה לאחר תוכל להכריחו למכור לך אותה (כמבואר בפרשת בהר) וממילא אליך אני צריך לפנות בתחילה כדי לקנות את השדה. בקשה זו כשלעצמה היא מוזרה מפני שהשדה שבענתות כבר לא היה ביד חנמאל מפני שכבר נכבש על ידי הכשדים. ח ויבא אלי חנמאל בן דדי פדבר ידוד אל חצר המטרה (וגם כניסה זו כשלעצמה היא מוזרה, כיצד הוא נכנס לשם) ויאמר אלי: קנה נא את שדי אשר בענתות אשר בארץ בנימין, פי- מפני ש לך משפט הירשה- אם אמות אתה הקרוב ביותר אליי והראשון לירש אותי, ולך הגאלה- אם אמכור לאחר אתה הראשון שיכול לגאול את השדה ממנו, וממילא אני מבקש ממך קנה לך, ואדע פי דבר ידוד הוא- שאני צריך לקנות את השדה (למרות שה' לא אמר לו את זה בפירוש) מפני שה' הודיע לי שחנמאל יבוא ולשם מה אמר לי זאת? ט ואקנה את השדה מאת חנמאל בן דדי אשר בענתות, ואשקלה לו את הפסוף בעד השדה- שבעה שקלים- מטבעות בעלי ערך גבוה, ועוד ועשרה הפסוף- ממטבעות ששוים פחות. י ואכתוב את דבר המכירה בספר ואחתם- וסגרתי הספר בחותמת, ולפני כן- ואעד עדים שיחתמו בתוך הספר, ואשקל הפסוף במאזנים- היינו שהכל היה כמו במכירה אמיתית למרות שלמכירה זו בעצם אין שום משמעות כי השדה ביד הכשדים. יא ואקח את ספר המקנה- המעיד על הקניה, שהיה מורכב משני חלקים: 1. את החתום- חלק הספר שסגור בחותמת שבו כתובים המצוה- כל מצוות התורה הנוגעות למכירה, והחקים- כל חוקי הארץ הנוגעים למכירה, 2. ואת הגלוי- חלק הספר שבו אין פרטים רבים אלא רק דבר המכירה (ובדרך כלל היו משתמשים בחלק זה כראיה וכשהיה מתעורר עליו ערעור היו פותחים את החלק החתום). יב ואתן את הספר המקנה אל ברוך בן נריה בן מחסיה (שהיה תלמיד ירמיה והותר לו להיכנס לחצר המטרה) לעיני חנמאל דדי- היינו בן דודי (וקיצר הנביא) ולעיני העדים הכתבים בספר המקנה ו לעיני כל היהודים הישבים בחצר המטרה. יג ואצוה את ברוך לעיניהם של כולם לאמר- וכך אמרתי לו: יד כה אמר ידוד צב- אות אלהי ישראל: לקוח את שני הספרים האלה המהווים את ספר המקנה הזה, ששני הספרים הם- 1. ואת החתום 2. ואת ספר הגלוי הזה, ונתתם בכלי חרש למען יעמדו- יישמרו ימים רבים- כדי להראות שאחר כך יהיה שימוש לשטר מכר זה להעיד שאני קניתי את השדה. {ס}

טו פי כה אמר ידוד צב- אות אלהי ישראל: עוד יגיע זמן ש יקנו בתים ושדות וכרמים בארץ הזאת, ולזה רומזת קניית השדה על ידי ירמיה בזמן שלכאורא נראה שאין שום עניין לקנות שדה, וזה מרמז על כך שעוד תהיה משמעות לקנייה שהרי ישראל יחזרו לארצם, ועוד מרמז בעצם העניין שכמו שעשה ירמיה וקנה שדה כך יעשו עוד יהודים רבים בעתיד. {פ}

תפילת ירמיה לה' בדבר קניית השדה

ירמיה עשה בפועל כפי שה' ציוה עליו לקנות את השדה אולם בתוכו הוא קרוע ואינו מבין מה טיבה של קניה כזו תוך כדי שיא הפורענות על ירושלים. האם זה אומר שלא יהיה חורבן? ואם לא אז מדוע לשלוח נחמה כזו עכשיו בזמן שה' מכה את ישראל ולא לאחר כמה שנים? לאור דברים אלו ירמיה נושא את תפילתו. **טז וְאֶתְפַּלֵּל אֶל יְדוּד אַחֲרַי תְּתִי אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל בְּרוּךְ בֶּן נְרִיָּה לֵאמֹר. יז אֶהְיֶה-קְרִיאַת צֶעַר, אֲדוּנֵי יְדוּד,** פותח ירמיה את תפילתו בשבחים רבים לה'- **הִנֵּה אַתָּה עֹשִׂית אֶת הַשְּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ בְּכַחַךְ הַגְּדוֹל וּבְזִרְעָךְ הַנְּטוּיָה וּמִמִּילָא לֹא יִפְלֹא-** ייסתר מִמֶּךָ כָּל דָּבָר- ותוכל לענות לי על שאלתי. יח אתה גם עֹשֶׂה חֶסֶד לְאֱלֹפִים- לאלפי דורות, וּמִשְׁלָם עֲוֹן אֲבוֹת אֶל חֵיק בְּנֵיהֶם שהולכים אַחֲרֵיהֶם בדרכיהם הרעות, הָאֵל- החזק, הַגְּדוֹל- החשוב, הַגְּבוּר- שעושה ניסים שהם מעשי גבורה, יְדוּד ששולט על כל ה צב-אות- הפרטים השונים בעולם, הוא שְׁמוֹ. יט גְּדַל הַעֲצָה- המחשבה, וְרַב-גדול הַעֲלִילָה- המעשה, היינו שאתה גדול גם בתכנון הדברים וגם בהוצאתם לפועל, אֲשֶׁר עֵינֶיךָ פִּקְחוֹת להשיג על כָּל דְּרָכֵי בְּנֵי אָדָם, כדי לָתֵת לְאִישׁ כְּדָרְכֵוֹ וּכְפָרֵי- כמו תוצאות מַעֲלָלוֹ- מעשיו, בין לטוב ובין לרע. כ אתה הוא אֲשֶׁר שָׁמַתְ אֹתוֹת וּמִפְתִּים בְּאָרֶץ מִצְרַיִם (כגון עשרת המכות) ואתה ממשיך לעשות ניסים עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וּבִישְׂרָאֵל וּבְאֶדְם- ובכל האנושות- אתה עושה ניסים, ועל ידי כך וַתַּעֲשֶׂה לָךְ שֵׁם- פרסום בגויים לכוחך הגדול, כמו שאנו רואים פְּיוֹם הַזֶּה- בזמן ירמיה. כא וַתֵּצֵא אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים (כגון קריעת ים סוף והניסים במדבר) וּבִיָּד חֲזָקָה וּבְאִזְרוּעַ- זרוע נְטוּיָה וּבְמוֹרָא גְּדוֹל. כב וַתֵּתֵן לָהֶם אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם, אֲרָץ זָבֵת חֶלֶב וּדְבַשׁ, עד כאן שבחי ה' שאומר ירמיהו בתפילתו. כג עוֹבֵר יִרְמִיָּהוּ לְהַצְדִּיק הַדִּין- וַיָּבֵאוּ וַיִּרְשׁוּ אֹתָהּ, וְלֹא שְׁמַעוּ בְּקוֹלְךָ וּבְתוֹרֹתֶיךָ (ובְתוֹרֹתֶיךָ) לֹא הִלְכוּ, אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתָה לָהֶם לַעֲשׂוֹת לֹא עָשׂוּ, וּבַעֲקֹבוֹת זֶה- וַתִּקְרָא (מלשון מקרה) אֹתָם- קרתה להם אֶת כָּל הָרָעָה הַזֹּאת שהולך ומפרט בפסוק הבא (כאן ירמיהו מצדיק את הדין על ישראל שזה מגיע להם בגלל חטאיהם לה' למרות טובותיו הרבות עימם). כד הִנֵּה הַסְּלָלוֹת- ערמות העפר ששמים על החומה כדי להיכנס לעיר, כָּבֵר בָּאוּ הָעִיר- היינו האויב כבר בנה אותם כדי לְלַכְדָּהּ, וְהָעִיר כָּבֵר כִּאִילוֹ נִתְּנָה בְּיַד הַפְּשָׁדִים הַנִּלְחָמִים עֲלֶיהָ מִפְּנֵי הַחֶרֶב וְהָרֶעִב וְהַדְּבָר- שלא מאפשר לישראל לעמוד מול הכשדים אפילו אם הם היו חזקים כמותם, וְאֲשֶׁר דִּבְרַתְךָ- כל הפורענויות שאמרת לי שיקרו בעקבות חטאי ישראל- הִנֵּה- כך קורה, וְהַנֶּדָּה רָאָה. כה ועובר ירמיהו לשאלתו- וְאַתָּה אִמְרָתְךָ אֵלֵי יְדוּד, קָנָה לָךְ הַשְּׂדֵה בַּכֶּסֶף וְהָעֵד עֲדִים- היינו מכירה רצינית, וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַפְּשָׁדִים- ובשביל מה לקנות את השדה? (להרחבת הסבר השאלה עיין בתחילת הפרשייה לעיל). { ס }

תשובת ה' לירמיה- מדוע הפורענות תגיע לישראל

כו וַיְהִי דְבַר יְדוּד אֶל יִרְמִיָּהוּ לֵאמֹר. כז הִנֵּה אָנֹכִי יְדוּד, אֲנִי בֹאמֶת אֱלֹהִי- המשגיח על כָּל בְּשָׂר, הַמַּמְנִי יִפְלֹא- ייסתר כָּל דְּבָר? בדיוק כפי שאמרת עליי. כח לָכֵן- מפני שלא נסתר ממני דבר אענה לך על שאלתך, ראשית- כֹּה אֵמַר יְדוּד: הִנְנִי נֹתֵן אֶת הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד הַפְּשָׁדִים וּבְיַד נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וּלְכַדָּה, ובזה נפשט ספקו של ירמיה האם כוונת קניית השדה היא שהחורבן לא יקרה, וממשיך ה' לתאר מה יקרה ומדוע זה יקרה- כֹּת וּבָאוּ הַפְּשָׁדִים הַנִּלְחָמִים עַל הָעִיר הַזֹּאת וְהָצִיתוּ אֶת הָעִיר הַזֹּאת בְּאֵשׁ וּשְׂרָפוּהָ- יישארו בה עד שתישרף כולה, ובפרט וְאֶת הַבָּתִּים אֲשֶׁר קָטְרוּ עַל גְּבוּתֵיהֶם לִבְעַל וְהִסְכּוּ נְסֻכִים לְאֱלֹהִים אַחֲרִים לְמַעַן- כדי הַכְּעִסֵּנִי, שהם ודאי יישרפו. ל וְזֶה יִקְרָה בִּי- מפני ש הֵיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יְהוּדָה אֶדְ- רק עֹשִׂים הָרַע בְּעֵינֵי מְנַעֲרֹתֵיהֶם- מאז שהיו קטנים, היינו מתחילת דרכם, וחוזר ומפרט- בִּי- מפני ש בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶדְ- רק מְכַעְסִים אֹתִי בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם נֹאֵם

ידוד. לא והחורבן יקרה כִּי- מפני ש על- בגלל אפי ועל- ובגלל חמתי היתה לי העיר הזאת, לִמְנוּ הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּנוּ אוֹתָהּ (בימי שלמה, שכבר אז עבדו נשיו ע"ז בירושלים) ועד הַיּוֹם הַזֶּה, לְהַסִּירָהּ מֵעַל פְּנֵי- משפט מורכב, ופירושו- כבר מאז שבנו את העיר הזאת ועד עכשיו עמדה העיר הזאת להיות מוסרת מלפני בגלל כעסי עליה מפני חטאיה. לב והחורבן יקרה על- בגלל כָּל רַעַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּשִׁבִיל לְהַכְעִסְנִי, הִמָּה מַלְכֵיהֶם שָׂרֵיהֶם כְּהַנִּיחֵם וּנְבִיאֵיהֶם וְאִישׁ יְהוּדָה וְיִשְׂבִּי יְרוּשָׁלַם- היינו כולם. לג ויִפְנוּ אֵלַי עֶרְף וְלֹא פָנִים- שלא רצו לעבוד אותי, וְלִמַּד אֶתְם- שלחתי נביאים ללמד אותם את דרך הטוב הַשְׂכֵּם וְלִמַּד- היינו כל יום, ובכל זאת וְאִינִם שְׁמָעִים לְנְבִיאִים לְקַחַת מוֹסָר. לד ויִשְׁיִמוּ שְׁקוּצֵיהֶם- ע"ז בְּבֵית אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו- היינו שהוא קדוש מאוד- בשביל לְטַמְאוּ. לה ויִבְנוּ אֶת הַבְּמוֹת לְשֵׁם הַבַּעַל אֲשֶׁר בָּגֵיא בֶן הַנֶּסֶם בְּשִׁבִיל לְהַעֲבִיר אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנוֹתֵיהֶם לְמַלְךְ- היינו לשרוף אותם (כמתואר לעיל בפרק ז') אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִים וּפִילּוּ וְלֹא עֲלִתָה עַל לְבָי- לא חשבתי לבקש מהם לַעֲשׂוֹת הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת אֲפִילוּ לְעַבּוֹדָתִי, וְכָל שָׁכֵן שֶׁלֹּא לַעֲזִיז, ובכל זאת הם בנו במוות אלו לַמְעַן- כדי ל הַחֲטִי אֶת יְהוּדָה. { ס }

תשובת ה' לירמיה- מדוע הוא אמר לו לקנות את השדה

לו וְעַתָּה- לאחר שהבנת שכן יהיה חורבן, לִכְנֹן- מפני שאלתך אענה לך- כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶל- על העיר הזאת אֲשֶׁר אֶתְם אֹמְרִים (היינו שכך תאמרו בעתיד כשכבר העיר תיחרב): נִתְּנָה בְּיַד מַלְךְ בָּבֶל בְּגַלְל בְּחָרֵב וּבְרָעַב וּבְדָבָר וּתְחַשְׁבוּ שֶׁזֶה יִישָׁאֵר כִּדְלֵעוֹלָם. לו אבל באמת לא כך יהיה, אלא הַנְּנִי מִקְבָּצִים מִכָּל הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר הִדְחִיתִים שָׁם בְּאֶפְרַיִם וּבְחֻמָּתַי וּבְקֶצֶף גְּדוֹל, וְהַשְׁבִּיתִים אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה וְהַשְׁבִּיתִים לְבֶטֶח- ללא פחד. לח וְהָיוּ לִי לְעָם- יעבדו אותי, וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לְאֱלֹהִים- ואשגיח עליהם. לט וְנִתְּנִי לָהֶם לֵב אֶחָד- רצון אחד, וְדָרָךְ עֲשִׂייה אֶחָד- (ולא כמו היום שהם עובדים גם במקדש וגם ע"ז) לִירְאָה אוֹתִי כָּל הַיָּמִים, ואני אעזור להם לעבוד אותי כדי שזה יהיה לְטוֹב לָהֶם וּלְבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם. מ וְכִרְתִּי לָהֶם מַחֲדָשׁ בְּרִית עוֹלָם- לנצח, אֲשֶׁר לֹא אֲשׁוּב מְאַחֲרֵיהֶם לְהִיטִיבֵי אוֹתָם- לא אפסיק להיטיב להם, וְאֶת יִרְאָתִי אֶתֵּן בְּלִבְכֶם לְבִלְתִּי סוּר מֵעָלַי. מא וְשִׁתִּי- אשמח עליהם לְהִטִּיב אוֹתָם, וְנִטְעַתִּים בְּאָרְץ הַזֹּאת בְּאֶמְת- בצורה יציבה וקיימת, בְּכָל לְבָי- כוחות הרגש שלי וּבְכָל נַפְשִׁי- כוחות השכל שלי (כביכול). { ס }

מב כִּי כֹה אָמַר יְהוָה: כֹּה אֲנִי מְבִיא עֲלֵיהֶם אֶת כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר עֲלֵיהֶם עַכְשָׁיו בְּאֶזְנֶיךָ. מג וְנִקְנָה הַשָּׂדֶה בְּאָרְץ הַזֹּאת, אֲשֶׁר אֶתְם אֹמְרִים שֶׁמָּמָה הִיא מֵאִין אֲדָם וּבְהִמָּה נִתְּנָה בְּיַד הַכַּשְׂדִּים וְאֶתְם חוֹשְׁבִים שֶׁזֶה יִימָשֵׁךְ לְנֶצַח. מד אבל באמת- שְׂדוֹת בְּכַסֵּף יִקְנוּ וְכִתּוּב בְּכַסֵּף וְחֲתוּם וְהָעֵד עֲדִים- היינו שהמכירה תהיה רצינית, מה שמעיד שאנשים כן יחזיקו מהישיבה בארץ, וזה יקרה בְּאָרְץ בְּנִימֹן וּבְסִבְיָי וּבְרוּשָׁלַם וּבְעָרֵי יְהוּדָה וּבְעָרֵי הָהָר וּבְעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב- היינו בכל הארץ, וזה יקרה כִּי- מפני ש אֲשִׁיב אֶת שְׂבוֹתָם נְאֻם יְהוָה. נא בפסוקים אלו ה' עונה לירמיה שאמנם יהיה חורבן גדול והוא לא יימנע, אך אפילו תוך כדי חורבן, ה' ממשיך לאהוב את ישראל וכבר מתכנן את גאולתם ולכן הוא אמר לו דווקא תוך כדי המצור לקנות שדה שמעשה זה מסמל את קניית השדות בגאולה בעתיד, כדי להראות לישראל שאפילו במצב זה הוא אוהב אותם. { פ }

ירושלים וישראל יתרפאו וייעשו להם טובות

פרק לג

א וְיְהִי דָבָר יְדוּד אֶל יִרְמְיָהוּ שְׁנִית- בּוֹזֵמָן שֶׁהוּא בַּחֲצַר הַמְטֵרָה, וְהוּא עוֹדְנוּ עֲצוּר בְּחֲצַר הַמְטֵרָה לְאֹמֶר- וְכך הוּא אֹמֵר לוֹ: **ב כֹּה אָמַר יְדוּד עֲשֵׂה-** אֵת הַגְּאוּלָּה, יְדוּד כָּבַר עֲכָשִׁיו יוֹצֵר אוֹתָהּ לְהַכְנִינָה- מִכִּין אֵת הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה, יְדוּד שְׁמוֹ- וְבִידוֹ לַעֲשׂוֹת הַכֹּל. **ג קָרָא אֵלַי וְאַעֲנֶךָ-** עַל כָּל מִה שֶׁשָּׂאֵל, וְאֶגִּידָה לְךָ- וְאֶסְפָּר לְךָ נַחֲמוֹת וַיְשׁוּעוֹת גְּדוֹלוֹת וּבְצִרוֹת- וְחֻזְקוֹת, אֲשֶׁר לֹא יִדְעַתֶּם. { פ }

ד כִּי כֹה אָמַר יְדוּד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל 1. **עַל בְּתֵי הָעִיר הַזֹּאת** 2. **וְעַל בְּתֵי מַלְכֵי יְהוּדָה הַנְּתָצִים-** הַהֲרוֹסִים אֶל- בַּגְּלַל הַסְּלָלוֹת וְאֶל- וּבַגְּלַל הַחֶרֶב. ה 3. **וְגַם עַל הַבָּאִים לְהִלָּחֵם אֶת הַכַּשְׂדִּים** (הֵינָנו עַל יִשְׂרָאֵל), וּבִדְרֹךְ אֲגַב מוֹסִיף שֶׁדָּבַר זֶה שֶׁהֵם נִלְחָמִים עִם הַכַּשְׂדִּים גּוֹרֵם וּלְמִלְאָם- אֵת בְּתֵי הָעִיר הַזֹּאת אֶת פְּגְרֵי הָאָדָם אֲשֶׁר הַכִּיתִי בְּאֶפֶי וּבַחֲמָתִי, וְאֲשֶׁר- וּבַגְּלַל שֶׁ הַסְּתֵרְתִי פָּנַי מִהָעִיר הַזֹּאת עַל- מִפְּנֵי כָּל רַעְתָּם. ו לְכֹן הִנְנִי מַעֲלָה לָהּ- לַעִיר אַרְכָּה- רַפּוּאָה וּמְרַפָּא וּרְפָאִיתִים- גַּם אֵת הָעַם, וְגַלִּיתִי לָהֶם- אֶעֱשֶׂה לָהֶם בַּגְּלוֹי (בַּנִּיגוּד לְהַסְתֵּר הַפְּנִים עַד עַכְשָׁיו) עֲתֵרְת- רִיבּוּי שֶׁל שְׁלוֹם וְאַמְת- שְׁלוֹם יַצִּיב וְקַבּוּעַ. ז וְהַשְׁבַּתִּי אֶת שְׁבוֹת יְהוּדָה וְאֵת שְׁבוֹת יִשְׂרָאֵל, וּבְנִתִים- אֲחֻזַּק אֵת מִצִּיאוֹתָם בְּאֶרֶץ כְּבֹרָאשְׁנָה. ח וְטִהַרְתִּים מִכָּל עֲוֹנֹת אֲשֶׁר חָטְאוּ לִי, וְסָלַחְתִּי לָכֹל (לְכֹל) עֲוֹנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ לִי וְאֲשֶׁר פָּשְׁעוּ- מִרְדּוֹ בִּי. ט וְהִיְתָה לִי- הָעִיר יְרוּשָׁלַם- לְשֵׁם- לְפָרְסוֹם, וְלִשְׁשׁוֹן- שִׁמְחָה, וְלִתְהַלָּה- שַׁבַּח, וְלִתְפָּאֶרְת- פָּאֵר, לְכָל גּוֹיֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ אֶת כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָם- אֵת יִשְׂרָאֵל בְּעִיר זֹאת, הֵינָנו שֶׁהַגּוֹיִים יִפְרָסְמוּ וַיִּשְׁבַּחוּ אֵת ה' בְּעַקְבוֹת רַפּוּאָה יִשְׂרָאֵל וְיְרוּשָׁלַם, וְהַגּוֹיִים וּפְחָדוֹ וְרַגְזוֹ- וַיִּפְחָדוּ מְאוֹד עַל- בַּגְּלַל כָּל הַטּוֹבָה וְעַל- וּבַגְּלַל כָּל הַשְׁלוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה לָהּ- לִירוּשָׁלַם, מִפְּנֵי שִׁירָאוֹ כְּמָה ה' אוֹהֵב אוֹתָהּ וַיִּפְחָדוּ מֵעוֹנָשָׁם עַל מִה שֶׁעָשׂוּ לָהּ, אוֹ שֶׁעָצַם בְּנִית יְרוּשָׁלַם מַחֲדָשׁ תַּגְרוֹם לָהֶם לִהְיוֹת בַּהֶלֶם (וּפְחָד הוּא בִּיטוּי לזֶה). { ס }

הַשְׁמַחָה תַּחֲזוֹר לְאֶרֶץ יְהוּדָה

י כֹּה אָמַר יְדוּד: **עוֹד-** בְּעֵתִיד יִשְׁמַע בְּמַקּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים (כַּךְ תֵּאֱמָרוּ לְאַחַר הַחֹרֶב): **חֶרֶב הוּא מַאִין אָדָם וּמַאִין בְּהֵמָה** לַעֲלוֹם, וּמִבְּאֵר מִהוּ הַמַּקּוֹם הַזֶּה- **בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבַחֲצוֹת יְרוּשָׁלַם הַנְּשַׁמּוֹת-** הַשּׁוֹמְמוֹת **מַאִין אָדָם וּמַאִין יוֹשֵׁב וּמַאִין בְּהֵמָה.** יָא יִשְׁמַע בָּהֶם קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׁמִחָה, קוֹל חֲתָן וְקוֹל כֶּלָּה, קוֹל שֶׁל אֲנָשִׁים שֶׁ אֹמְרִים: **הוֹדוּ (מִלְשׁוֹן תּוֹדָה) אֶת יְדוּד** שֶׁהוּא מוֹשֵׁל עַל כָּל הַצֶּב-אוֹת כִּי- מִפְּנֵי שֶׁ טוֹב יְדוּד, כִּי- וּמִפְּנֵי שֶׁ לְעוֹלָם חֲסִדוֹ- חֲסִדוֹ נִמְשַׁךְ לִנְצַח, וְגַם יִשְׁמַעוּ קוֹלוֹת שֶׁל אֲנָשִׁים שֶׁ מְבַאִים קֶרֶב תּוֹדָה לְבֵית יְדוּד- וְשְׁנֵי דְבָרִים אֱלוֹ מַעֲיָדִים שֶׁה' יַעֲשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל הַרְבֵּה טוֹבוֹת, וְזֶה יִקְרָה כִּי- מִפְּנֵי שֶׁ אֲשִׁיב אֶת שְׁבוֹת הָאָרֶץ כְּבֹרָאשְׁנָה- וְהֵם יִרְצוּ לְהוֹדוֹת לִי עַל כַּךְ, אָמַר יְדוּד. { ס }

רִיבּוּי הַצֶּאֱן בְּכָל הָאָרֶץ

יב כֹּה אָמַר יְדוּד צֶב-אוֹת: **עוֹד-** בְּעֵתִיד יִהְיֶה בְּמַקּוֹם הַזֶּה (שִׁיפּוֹרֵט לְהֵלֵךְ) שֶׁעֲכָשִׁיו הוּא הֶחָרֶב מַאִין אָדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל עָרָיו- שֶׁל הַמַּקּוֹם הַזֶּה, יִהְיֶה שֵׁם נְוָה- מַקּוֹם מֵרַעַה הַצֶּאֱן שֶׁל רְעִים שֶׁשֶׁם מְרַבְּצִים- מוֹשִׁיבִים צֶאֱן, הֵינָנו שֶׁהָאָרֶץ תִּפְרַח וְיִהְיֶה בָּהּ גַּם מֵרַעַה וְגַם צֶאֱן. יג וּמִפְּרַט מִהוּ הַמַּקּוֹם הַזֶּה שֶׁאֹמֵר בַּפְּסוֹק הַקּוֹדֵם- בְּעָרֵי הָהָר, בְּעָרֵי הַשְּׁפֵלָה, וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב, וּבְאֶרֶץ בְּנֵימִן, וּבְסִבְיֵי יְרוּשָׁלַם, וּבְעָרֵי יְהוּדָה, עַד- בְּעֵתִיד תַּעֲבִרְנָה הַצֶּאֱן עַל יְדֵי מוֹנֵה- סוֹפֵר, הֵינָנו שִׁיחֵיו צֶאֱן רַבּוֹת וַיִּצְטָרְכוּ לְסַפּוֹר אוֹתָן בְּיִצְיָאָתָן וּבְבִיאָתָן חֹזְרָה לְדִיר, אָמַר יְדוּד. { ס }

מְשִׁיחַ מִזְרַע דָּוִד יוֹשִׁיעַ אֵת יִשְׂרָאֵל

יד הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם יְדוּד, וְהִקְמֹתִי אֶת הַדָּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר דָּבַרְתִּי- כָּל נְבוֹאוֹת הַנַּחֲמָה שֶׁנִּאֲמָרוּ לְעִיל, אֶל- עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל וְעַל בֵּית יְהוּדָה. טו בְּיָמֵים הָהֵם וּבַעֲת הַהִיא, אֲצַמִּיחַ לְדָוִד צֶמַח צְדָקָה- אֲקִים מִזְרַע דָּוִד אִישׁ שִׁיגְדֵל בְּמַלְכוּתוֹ וְיִהְיֶה צָדִיק, וְעֹשֶׂה מִשְׁפָּט- כְּפִי הַדִּין וְצְדָקָה- לַפְּנִים מִשׁוֹרֵת

הדין בארץ. טז בַּיָּמִים הָהֵם- כשהוא ימשול תִּנְשַׁע יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח לְבַטַח- ללא פחד, וְזֶה אֲשֶׁר יִקְרָא לָהּ- לירושלים- ידוד צְדָקָנוּ- כך יהיה שמה (כמו שמו של המשיח עצמו, לעיל פרק כ"ג פס' ו') ופירושו- ה' הוא השופט אותנו בצדק, או ה' הוא המושיע שלנו שעושה עמנו צדקה. { ס }

משפחות המלכות והכהונה לא ייפסקו לנצח

יז פִּי כֹה אָמַר יְדוּד : לא יִכָּרֵת- ייפסק לְדוֹד- מזרעו, אִישׁ יֹשֵׁב עַל כִּסֵּא בֵּית יִשְׂרָאֵל, אלא תמיד יהיו מלכים מזרעו. יח וְלִפְנֵי הַלְוִיִּם (למעט את כהני הבמות השונים) לא יִכָּרֵת- ייפסק אִישׁ מִלְּפָנָיִם שהוא מַעֲלָה עוֹלָה וּמִקְטִיר מִנְחָה וְעֹשֶׂה זָבַח- שלמים פֶּל הַיָּמִים, אלא תמיד מקריבי הקרבנות יהיו מזרעם. { פ }

יט וַיְהִי דְבַר יְדוּד אֶל יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר. כ כֹּה אָמַר יְדוּד : אִם תִּפְרוּ- תצליחו לבטל אֶת בְּרִיתִי עִם הַיּוֹם וְאֶת בְּרִיתִי עִם הַלְוִיָּהּ- שהם מגיעים כל פעם בזמן ובאופן קבוע, וּלְבִלְתִּי הִיּוֹת יוֹמָם וְלִילָה בְּעַתְּם- בזמנם. כא אז גַּם בְּרִיתִי תִפָּר אֶת- עִם דָּוִד עֲבָדֵי מַהֲיֹת- שלא יהיה לו בֶּן מִלֶּדֶת עַל כִּסֵּאוֹ, וגם בריתי תופר וְאֶת- עִם הַלְוִיִּם הַכֹּהֲנִים מִשְׁרָתִי, היינו שכמו שבריתי עם היום והלילה לא תופר לעולם כך לא תופר בריתי עם דוד ועם הכהנים. כב ולא רק שהברית לא תופר אלא אֲשֶׁר- כאשר לא יִסְפָּר צָבָא הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִמַּד חוֹל הַיָּם, כֵּן- ככה אֲרָבָה אֶת זֶרַע דָּוִד עֲבָדֵי וְאֶת הַלְוִיִּם- הכהנים שהם מִשְׁרָתִי אֶתִּי. { ס }

טענת העם שה' מאס בכהונה ובמלוכה ותשובת ה' שלא כן

כג וַיְהִי דְבַר יְדוּד אֶל יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר. כד הֲלוֹא רָאִיתָ מָה הָעַם הִזָּה דִּבְרוּ לֵאמֹר- וכך הם אומרים : שְׁתֵּי הַמְּשִׁפָּחוֹת (כהונה ומלכות) אֲשֶׁר בָּחַר יְדוּד בָּהֶם- וַיִּמָּאֲסוּם, לאחר שראו שפסקה המלוכה לאחר החורבן והכהנים כבר לא עובדים במקדש, חשבו שה' מאס בהם, ובדבריהם אלו וְאֶת עַמִּי- ישראל יִנְאַצּוּן- יבזו מַהֲיֹת- שלא להיות עוד גוֹי לְפָנֵיהֶם של הכהנים והמלכים, היינו שזה בזיון לעם ישראל שאין לו כהנים ומלכים, כך שבדבריהם על מאיסת הכהנים והמלכים הם גם מבזים את ישראל. { ס }

כה כֹּה אָמַר יְדוּד : אִם לא תהיה בְּרִיתִי עִם יוֹמָם וְלִילָה- היינו שהיא תיפסק והיום והלילה יפסיקו, ואם חֲקוֹת שָׁמַיִם (תזוזות הכוכבים וכדומה) וְאָרֶץ (חוקי הפיזיקה וכדומה) לא שְׁמַתִּי- היינו שישתנו חוקי הטבע. כו אז גַּם זֶרַע אֶת יַעֲקֹב- עם ישראל, וגם וְדָוִד עֲבָדֵי אֶמְאָס מִקַּחַת- שלא לקחת מִזְרְעוֹ מִשְׁלִיִּם- מלכים אֶל זֶרַע אֲבֹרָהֶם יִשְׁחָק- יצחק וַיַּעֲקֹב- עם ישראל, היינו שכמו שלא ישתנו חוקי הטבע כך גם לא אמאס בורע דוד (וקיצר ולא הזכיר את הכהנים, אך מובן מאליו שדינם אותו הדבר) ולא בעם ישראל שגם הוא בוזה בכך שאין לו מלכים, כִּי- אלא אֲשׁוּב (אָשִׁיב) אֶת שְׁבוֹתָם וְרַחֲמֵתִים- ויחזרו להיות להם כהנים ומלכים. { פ } (נוה חידש שייתכן וסיבת הדבר שלא הוזכרו הכהנים במפורש כמו זרע דוד למרות שדינם אותו הדבר, היא מפני שבחלק מהכהנים ה' כן מאס באופן מסויים וכל מי שלא מזרע צדוק לא יהיה ממשרתי המזבח בבית השלישי ולזה רמז הנביא בכך שלא הזכיר אותם).

נבואת פורענות ונחמה לצדקיהו

פרק לד

א הַדְּבַר אֲשֶׁר הִזָּה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְדוּד בְּזִמְנֵן שׁ וַיְנַבֹּךְ דְּרָאֲצָר מֶלֶךְ בָּבֶל וְכָל חֵילוֹ- צבא בבל, וְכָל מַמְלְכוֹת אֲרָץ שִׁתַּח מִמְּשָׁלֶת יָדוּ- צב-אות העמים שהוא כבש, וְכָל הָעַמִּים- צב-אות העמים שעדיין

לא כבש ובאו לעזור לו, נלחמים על ירושלים ועל כל עריה- הערים שסביבות ירושלים, לאמר- כך ה' אמר לירמיה. ב זה אמר ידוד אלהי ישראל: הלך ואמרת אל צדקיהו מלך יהודה ואמרת אליו זה אמר ידוד: הנני נתן את העיר הזאת בידי מלך בבל ושרפה באש. ג ואתה לא תמלט מידו, כי- אלא תפש ותתפש ובגדו תנתו, ועיניך את עיני מלך בבל תראינה ופיהו את פיך ידבר- ודבר זה יגרום לך בושה ופחד ממלך בבל על כך שהפרת את בריתו, ובבל תבוא (נבואה זו היא כנראה הנבואה המוזכרת לעיל בתחילת פרק ל"ב שבעקבותיה שמו את ירמיה בחצר המטרה עד לחורבן). ד אף- אבל, למרות פורענויות אלו, שמע דבר ידוד צדקיהו מלך יהודה, זה אמר ידוד עליך: לא תמות בחרב- במלחמה. ה אלא בשלום תמות- מיתה רגילה מזקנה, וכמשפחות אבותיך המלכים הראשנים אשר היו לפניך בן ישראל- כמו ששרפו בשמים רבים במותם של המלכים שקדמו לך להרבות ריח טוב בלוותם כדי לכבדם, כך יכבדו אותך, ו"הוי אדון" יספדו לך- יעשו עליך הספד כמו על מלכים (בניגוד לאחיו יהויקים עליו נאמר שלא יספדו עליו כך. אולי לא נאמר שיספדו עליו גם "הוי הודו", כי כשימות בבבל כבר לא יהיה לו הוד של מלוכה), היינו שכאשר תמות בבבל אתה תיקבר בכבוד רב כמו של מלכים ולא תמות בבזיון, כי- מפני ש דבר זה אני דברתי ולכן הוא יתקיים, נאם ידוד. { ס }

ו וידבר ירמיהו הנביא אל צדקיהו מלך יהודה את כל הדברים האלה בירושלים. ז וזה היה כאשר וחיל מלך בבל נלחמים על ירושלים ועל כל ערי יהודה הנותרות- שעוד לא נכבשו, שהן- אל לכיש ואל עזקה, כי רק הנה נשארו בערי יהודה ערי מבצר שלא נכבשו עדיין. { פ }

ישראל משלחים את עבדיהם וחוזרים וכובשים אותם

ח הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת ידוד אחרי כרת המלך צדקיהו ברית את- עם כל העם אשר בירושלים לקרא להם- לעבדיהם דרור- חופש. ט ומפרש את הדברים, היינו לשלח כל איש את עבדו ואיש את שפחתו העברי והעבריה חפשים, לבלתי עבד בם ביהודי אחיהו איש- איש באחיו היהודי. י וישמעו כל השרים וכל העם אשר באו בברית לשלח איש את עבדו ואיש את שפחתו חפשים לבלתי עבד בם עוד, וישמעו- קיבלו על עצמם את הדברים וישלחו. יא וישבו- חזרו אחרי כן וישבו- החזירו את העבדים ואת השפחות אשר שלחו חפשים, ויכבשו (ויכבשו)- (לשון שלטון) לקחו אותם חזרה לעבדים ולשפחות. { פ }

תוכחה על כבישת העבדים מחדש

יב ויהי דבר ידוד אל ירמיהו מאת ידוד לאמר. יג זה אמר ידוד אלהי ישראל: אנכי כרתי ברית את- עם אבותיכם ביום הוצאי אותם מארץ מצרים מבית עבדים (זו הברית שהיתה בהר סיני, שתוכן הברית היה לשמור את התורה), לאמר- וכך נאמר בברית זו (היינו שמצוה זו היא חלק מהתורה וממילא גם עליה נכרתה הברית בין ה' לישראל)- יד מקץ- בסוף שבע שנים (היינו בתחילת שנה שביעית, שביחס למכלול שבע השנים היא בסוף שבע השנים) תשלחו איש את אחיו העברי אשר ימכר לך, ומפרט ועבדך שש שנים ושלחתו חפשי מעמך, ולא שמעו אבותיכם אלי ולא הטו את אזנם- היינו שגם בדורות קודמים לא שחררו עבדים. טו ותשבו אתם היום- חזרתם בתשובה, ותעשו את הישר בעיני שזה לקרא דרור- חופש איש לרעהו, ותכרתו ברית לפני על דבר זה (היינו שחזקתם קבלת דבר זה עליכם בברית), בבית אשר נקרא שמי עליו- בבית המקדש. טז ותשבו- חזרתם מהמעשה הטוב שעשיתם, ותחללו את שמי- בכך שאתם מפרים את הברית שכרתתם לפני בבית המקדש (שמן הסתם גם היתה בה שבועה), ותשבו איש את עבדו ואיש את שפחתו אשר שלחתם חפשים לנפשם- לעשות כרצונם, ותכבשו אתם להיות לכם לעבדים ולשפחות. { ס }

הפורענות שתבוא בעקבות כיבוש העבדים

יז לכן כה אמר ידוד : אתם לא שמעתם אלי לקרא דרור איש לאחיו ואיש לרעהו, לכן הנני קרא לכם דרור- חופש נאם ידוד, אל החרב אל הדבר ואל הרעב- היינו שאתם תהיה מופקרים לעונשים אלו לעשות בכם כרצונם (וזו מידה כנגד מידה, אתם לא שילחתם חופשי, אתם בעצמכם תהיו חופשיים לעונשים), ונתתי אתכם לזועה (לזעוה)- זעזוע לכל ממלכות הארץ- כל מי שיראה את עונשכם יזדעזע. יח ונתתי את האנשים העברים את- על ברתי, ומבאר דבריו- אשר לא הקימו את דברי הברית אשר קרתו לפני, ומבאר כיצד עשו את הברית- העגל אשר קרתו- חתכו לשנים ויעברו בין ברתיו- החתיכות שלו (כך היה מנהג כורתי הברית, וכן נעשה בברית בין הבתרים. מעשה זה מסמל ש כמו שנעשה לעגל כך ייעשה למי שיפר ברית זו, או ש כמו שהעגל הזה היה דבר שלם וחי כך כשעוברים בין בתריו כאילו מחברים אותם לשניים ואומרים שכורתי הברית יהיו יחדיו תמיד). יט ומפרט מי היו במעמד של כריתת הברית- שרי יהודה ושרי ירושלים, השרסים- משרתי המלך האישיים, והפנהנים וכל עם הארץ, העברים בין בתי העגל. כ ונתתי אותם ביד איביהם וביד מבקשי נפשם, והיתה נבלתם למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ- כי לא ייקברו. כא ואת צדקיהו מלך יהודה ואת שריו- שלא הקפידו על כך שהעם שוב החזיר את העבדים ולא מחו בהם, אתן ביד איביהם וביד מבקשי נפשם וביד חיל מלך בבל העלים מעליכם- שבשלב זה הם עוזבים אתכם (כי במהלך המצור על ירושלים עלו גדודים ממצרים לעזור לממלכת יהודה וצבא בבל הפסיק את המצור להילחם בהם. ישראל ראו בכך אות משמים שהם ניצלו, אך הנביא אומר להם שצבא בבל יחזור לירושלים להשמדה כמו שמפרש והולך). כב הנני מצוה- היינו נותן בליבם נאם ידוד, והשבתים אל העיר הזאת ונלחמו עליה ולכדוה ושרפה באש, ואת ערי יהודה אתן שממה מאין ישב. {פ}

מעשה ירמיה ובית הרכבים

פרק לה

ירמיהו מבקש מהרכבים לשנות יין והם מנמקים את סירובם

א הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת ידוד בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה לאמר. ב הלוד אל בית- משפחת הרכבים- זרעו של יונדב בן רכב שהיה איש צדיק בימי יהוא בן נמשי מלך ישראל שהכרית את עבודת הבעל מהארץ וינדב היה איתו בדבר זה (מלכים ב' פרק י' פס' ט"ו ואילך), ודברת אותם שיבואו למקדש, ובכך והבאותם אל בית ידוד אל אחת הלשכות, והשקית אותם יין. ג ואקח את יאזניה בן ירמיהו בן חבצניה- שהיה ראש המשפחה באותו הזמן, ואת אחיו ואת כל בניו- זרעו, ואת כל בית הרכבים- כל המשפחה המורחבת (עצם ההסכמה של מאות רבות של אנשים לבוא בדבר הנביא לבית ה' מראה על כך שהיו צדיקים והקשיבו לנביאים). ד ואבא אתם בית ידוד אל לשכת בני חנן בן יגדליהו איש האלוהים- שהיה נביא, אשר לשכה זו היתה אצל- ליד לשכת השרים, ו אשר היא היתה גם ממעל ללשכת מעשיהו בן שלם שהיה שמר הסף- שומר הפתח בבית המקדש. ה ואתן לפני בני בית הרכבים גבעים מלאים יין- שהיו מעין בקבוקים של ימינו וכסות- שאליהן אמורים למזוג את היין ולשתותו, ואמר אליהם שתו יין (ירמיה לא אמר להם את הציווי בדבר ה', אלא כאומר את הדבר מעצמו, שהרי ה' לא אמר לו להגיד להם את זה בשמו). ו ויאמרו: לא נשתה יין, כי- מפני ש יונדב בן רכב אבינו (לפני דורות רבים) צוה עלינו לאמר- וכך הוא אמר לכל זרעו: לא תשתו יין אתם ובניכם עד עולם. ז ובית לא תבנו וזרע לא תזרעו וכרם לא תטעו וגם ולא יהיה לכם- שלא תקנו אחד מאלה, כי- אלא באהלים תשבו כל ימיכם, למען תחיו ימים רבים על פני האדמה אשר אתם גרים שם (לסיבת איסורים אלו שהטיל יונדב על זרעו, יש מי שאומר שהסיבה היא כדי

שלא ישקעו בחומריות ויימשכו אחרי חטאי ממלכת ישראל ואחרי ע"ז (שעבודתה נגרמה גם בעקבות יין), ויש מי שאומר שהיו זרעו של יונדב מלמדי תורה והוא לא רצה שהם ישתקעו במקום אחד אלא יפיצו תורה בכל מקום ולכן אסר עליהם מגורים של קבע וגם שתיית יין המפריעה ללימוד התורה). ח וְשָׁמַע בְּקוֹל יְהוֹנָדָב בֶּן רֹכֵב אֲבִינוּ לְכָל אֲשֶׁר צִוּנוּ, הֵיינוּ לְבִלְתִּי שְׁתוֹת יַיִן כָּל יְמֵינוּ אֲנַחְנוּ נְשִׂינוּ בְּנֵינוּ וּבְנֵיתֵינוּ. ט וּלְבִלְתִּי בְּנוֹת בָּתִּים לְשִׁבְתָּנוּ וְכָרֶם וְשָׂדֶה וְזָרַע לֹא יִהְיֶה לָנוּ. י וְנֹשֵׁב בְּאֵהָלִים וְנֹשֵׁמַע וְנֹעֵשׂ כָּלל אֲשֶׁר צִוּנוּ יוֹנָדָב אֲבִינוּ וּלְכֹן אֵינְנוּ יְכוּלִים לְהִיעֲנוֹת לְבִקְשֶׁתְךָ שֶׁנִּשְׁתַּחֲוֶה יַיִן. יא וּמִתְנַצְּלִים הֶרְכַּבִּים לִפְנֵי יִרְמִיָּהוּ- וַיְהִי בְּעֲלוֹת נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶל הָאָרֶץ, וְנֹאמַר אֶחָד לִשְׁנֵי בָּאוּ וְנִבְּאוּ יְרוּשָׁלַם מִפְּנֵי חֵיל הַכְּשָׁדִים וּמִפְּנֵי חֵיל אֲרָם שֶׁהֶצְטַרְפוּ אֵלֵיהֶם, וְנֹשֵׁב בְּירוּשָׁלַם- וְזוֹ הַסִּיבָה שֶׁעָשָׂו בְּאוֹפֵן זְמַנִּי אֲנוּ לֹא שׁוֹמְרִים אֶת כָּל הָאִיסוּרִים שֶׁל אֲבִינוּ יוֹנָדָב וְכֹן יוֹשְׁבִים בְּבָתִּים. {פ}

המוסר שצריכים ישראל לקחת מהרכבים

יב וַיְהִי דְבַר יְדוּד אֶל יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר. יג כֹּה אָמַר יְדוּד צַב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: הֲלֹךְ וְאָמַרְתָּ לְאִישׁ יְהוּדָה וְלִיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם: הֲלוֹא- הֵאֵם לֹא תִקְחוּ מוֹסֵר מִמִּשְׁפַּחַת הַרְכָּבִים לְשָׁמַע אֶל דְּבָרֵי נָאֵם יְדוּד? יד הוֹקֵם- קִיִּימוּ זֵרְעוֹ שֶׁל יוֹנָדָב אֶת דְּבָרֵי יְהוֹנָדָב בֶּן רֹכֵב אֲשֶׁר צִוָּה אֶת בְּנָיו לְבִלְתִּי שְׁתוֹת יַיִן וְלֹא שְׁתוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי- מִפְּנֵי שׁ שָׁמְעוּ אֶת מִצְוֹת אֲבִיהֶם, וְאֵילוּ וְאֲנֹכִי דְבַרְתִּי אֲלֵיכֶם הַשָּׁכֵם וְדַבַּר וְלֹא שָׁמַעְתֶּם אֵלַי, הֵיינוּ שִׁיוֹנָדָב שֶׁהוּא רַק אָדָם צִוָּה פֶּעַם אַחַת בְּלִבְד אֶת זֵרְעוֹ וְהֵם שׁוֹמְרִים זֹאת (כְּבָר 250 שָׁנִים) בְּהַקְפָּדָה רַבָּה, וְאֲנִי שֹׁאֲנִי ה' צִוִּיתִי אֶתְכֶם פְּעָמִים רַבּוֹת וְאַתֶּם לֹא שׁוֹמְעִים לִי. טו וְלֹא רַק זֶה, אֲלֵא וְאֲשַׁלַּח אֲלֵיכֶם אֶת כָּל עֲבָדֵי הַנְּבָאִים הַשָּׁכֵם וְשַׁלַּח לְאֹמְרֵי- וְכַךְ הֵם אָמְרוּ לְכֶם: "שָׁבוּ נָא- בְּבִקְשָׁה כָּל אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הֲרַעָה וְהִיטִיבוּ מַעַלְלֵיכֶם- מַעֲשִׂיכֶם וְאַל תִּלְכּוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרֵים לְעַבְדָּם, וְאִזּוּ וְשָׁבוּ אֶל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְכֶם וְלֹאֲבַתִּיכֶם- הֵיינוּ שְׁתִּישָׂאָרוּ בְּאֶרֶץ" וּבְכָל זֹאת וְלֹא הִטִּיתֶם אֶת אַזְנוֹכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם אֵלַי.

העונש שיבוא על ישראל על כך שאינם לוקחים מוסר זה

טז כִּי- וּמִפְּנֵי שׁ הִקִּימוּ בְּנֵי יְהוֹנָדָב בֶּן רֹכֵב אֶת מִצְוֹת אֲבִיהֶם אֲשֶׁר צִוּוּ, וּבְנִיגוּד מוּחַלְט אֵלֵיהֶם- וְהָעַם הַזֶּה לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי. יז לְכֹן כֹּה אָמַר יְדוּד אֱלֹהֵי צַב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: הֲנִנִּי מִבֵּיא אֶל יְהוּדָה וְאֶל כָּל יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם אֶת כָּל הֲרַעָה אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי עֲלֵיהֶם- כָּל הַנֶּאֱמָר בְּסֵפֶר יִרְמִיָּהוּ עַד עַכְשָׁיו, יַעֲן- מִכִּיוּן שׁ דְּבַרְתִּי אֵלֵיהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ וְאָקְרָא לָהֶם וְלֹא עָנוּ.

שכרם של בית הרכבים על שמירת מצוות אביהם

יח וּלְבִית הַרְכָּבִים אָמַר יִרְמְיָהוּ, כֹּה אָמַר יְדוּד צַב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יַעֲן- מִכִּיוּן אֲשֶׁר שָׁמַעְתֶּם עַל מִצְוֹת יְהוֹנָדָב אֲבִיכֶם, וְתִשְׁמְרוּ אֶת כָּל מִצְוֹתַי וְתַעֲשׂוּ כָּל אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם בְּהַקְפָּדָה גְּדוּלָה זְמַן כֹּה רַב, מִפְּנֵי שֶׁהִבַּנְתֶּם אֶת חֲשִׁיבוֹת צִוּוִּי. יט לְכֹן כֹּה אָמַר יְדוּד צַב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: לֹא יִכְרַת- יִיפְסַק אִף אִישׁ לְיוֹנָדָב בֶּן רֹכֵב- הֵיינוּ לְזֵרְעוֹ, שׁ עֲמַד לְפָנַי- עוֹבֵד אוֹתִי כָּל הַיָּמִים, הֵיינוּ שְׁכָל זֵרְעוֹ שֶׁל יוֹנָדָב יִהְיוּ עוֹבְדֵי ה' כָּל יְמֵיהֶם. {פ}

מגילת הפורענות ומה שנעשה איתה

פרק לו

כתיבת מגילת הפורענות על ידי ירמיה וברוך

א וַיְהִי בְּשָׁנָה הַרְבַּעִית לַיהוֹזָקִים בֶּן יֹאשָׁיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה (ובאותה שנה עלה נבוכדנאצר למלוך) הָיָה הַדְּבַר הַזֶּה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְדוּד לְאֹמְרֵי. ב קַח לָךְ מַגִּילַת- קֶלֶף מִגּוֹלְגַל שְׁאוֹתוֹ תִּהְפֹּךְ ל סָפֵר- עַל יַדֵּי

שתכתוב עליו, וְכַתְּבֵת אֵלֶיהָ- עליה את כל הדברים הרעים אשר דברתי אליך על ישראל- הנשארם מעשרת השבטים שהיו בממלכת יהודה, ועל יהודה ועל כל הגוים, מיום דברתי אליך מימי יאשיהו- מזמן התחלת נבואת ירמיהו ועד היום הזה. ג אולי ישמעו בית יהודה בבת אחת את כל הרעה אשר אנכי חשב לעשות להם, למען ישובו איש מדרכו הרעה ואז וסלחתי לעונם ולחטאתם- היינו שאולי שמיעת כל הפורענויות ביחד תזעזע אותם והם יחזרו בתשובה. { ס }

ד ויקרא ירמיהו את ברוך בן נריה ויכתב ברוך מפי ירמיהו את כל דברי ידוד אשר דבר אליו על מגלת ספר (לא נאמר מדוע לא כתב ירמיהו את המגילה בעצמו. אולי מפני שרצה להתרכז באמירת הדברים לברוך או מפני שכתובה רבה כל כך היתה קשה עליו). ה ויצוה ירמיהו את ברוך לאמר: אני עצור- מעוכב, מנוע, ולכן לא אוכל לבוא בית ידוד (בעקבות הנבואה שאמר שם, בשנה הראשונה ליהויקים, ובה אמר שהמקדש יחרב, ובעקבות הנבואה ההיא כמעט ונהרג (פרק כ"ו) לולא היה מציל אותו אחיקם בן שפן, חשש ירמיהו להגיע שוב למקדש. ואולי גם הוזחר על ידי הכהנים שלא יעז להגיע לשם שוב). ו ובאת אתה וקראת במגלה אשר כתבת מפי את דברי ידוד באזני העם שגרים בירושלים ב בית ידוד ביום צום (שאו הלבבות פתוחים יותר לשמוע דברי מוסר, וגם אז נקהלים אנשים רבים) וגם באזני כל יהודה הבאים מעריהם תקראם. ז אולי בעקבות שמיעת כל הפורענויות האלו תפל תחנתם לפני ידוד וישבו איש מדרכו הרעה, ואני רוצה שהם יחזרו בתשובה כי- מפני ש גדול האף והחמה אשר דבר ידוד אל העם הזה. ח ויעש ברוך בן נריה ככל אשר צוהו ירמיהו הנביא לקרא בספר את דברי ידוד ב בית ידוד (זהו פסוק המתאר בקצרה את ביצוע הדבר, אולם בפסוקים הבאים יבוא הפירוט כיצד נעשה דבר זה בפועל). { פ }

ברוך קורא את המגילה בבית ה' ובאזני השרים

ט ויהי בשנה החמשית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה בחדש התשעי- כסלו קראו- הכריזו צום- בעקבות צרה כלשהי לפני ידוד, כל העם בירושלם וכל העם הבאים מערי יהודה בירושלם (ולכן היה צריך ברוך לחכות לביצוע דברי ירמיהו מהשנה הרביעית עד עכשיו, כי עד עתה לא היה יום צום). י ויקרא ברוך בספר את דברי ירמיהו ב בית ידוד בלשפת גמריהו בן שפן הספר- סופר בית ה', שלשכה זו היתה בחצר העליון וב פתח שער בית ידוד החדש, באזני כל העם שעמדו בחצר העליון, וברוך היה בחלון הלשכה או במרפסת וקרא באזניהם. יא וישמע מכהו בן גמריהו בן שפן- בנו של בעל הלשכה, את כל דברי ידוד מעל הספר. יב וירד אל בית המלך על- אל לשפת הספר שבבית המלך, והנה שם (בניגוד למה שחשב למצוא שם רק את אלישמע הסופר או אולי גם את אביו) כל השרים יושבים: אלישמע הספר ודליהו בן שמעיהו ואלנתן בן עכבור (השר שנשלח למצרים להביא את אוריהו הנביא להורגו) וגמריהו בן שפן (סופר בית ה') וצדקיהו בן חנניהו וכל שאר השרים. יג ויגד להם מכהו בעל פה את כל עיקרי הדברים אשר שמע בקרא ברוך בספר באזני העם. יד וישלחו כל השרים אל ברוך את יהודי בן נתניהו בן שלמיהו בן כושי לאמר- שכך יאמר לברוך: המגלה אשר קראת בה באזני העם קחנה בידך ולך- בוא אלינו, ויקח ברוך בן נריהו את המגלה בידו ויבא אליהם. טו ויאמרו אליו שב נא- בבקשה וקראנה באזנינו (מיחסם של השרים רואים שהם כיבדו את ברוך ושמעו לדבריו) ויקרא ברוך באזניהם. טז ויהי פשמעם את כל הדברים פחדו והראו את הפחד איש אל רעהו, ויאמרו אל ברוך הגיד נגיד למלך את כל הדברים האלה כדי שגם הוא יפחד וכולם יחזרו בתשובה איתנו. יז אך לפני שהם הולכים להגיד למלך הם רצו לברר היטב את מקורם של דברי ברוך ולכן- ואת ברוך שאלו לאמר הגד נא- בבקשה לנו, איך כתבת את כל הדברים האלה מפיו? היינו האם הוא אמר את עיקרי הדברים ואתה הוספת אחר כך עוד, או שאמר לך הכל ביחד ואחר כך

כתבת מזכרוןך, או שכתבת ממש מילה מילה מפיו: **יח ויאמר להם ברוך: מפיו יקרא אלי- היינו**
שהוא הקריא לי **את כל** (ולא רק חלק או עיקר) **הדברים האלה, ואני כתב** תוך כדי דיבורו מילה
מילה **על הספר בדיו- שאינו נמחק**, כך שלא חלו שיבושים בכתיבה שלי. { ס }

קריאת המגילה לפני המלך יהויקים ושריפתה על ידו

יט ויאמרו השרים אל ברוך לך הסתר אתה וירמיהו ואיש אל ידע איפה אתם (כי יתכן והמלך יכעס
על הדברים וירצה להרוג אתכם). **כ ויבאו השרים אל המלך חצרה- לחצר המלך, ואת המגלה הפקדו**
בלשכת אלישמע הספר (מפני שלא רצו שהמלך יחשוב שהם מזדהים עם דבריה, כי אולי הוא יכעס
על דברי המגילה) ואחר כך הוכנסו השרים מהחצר לחדר המלך **ויגידו בעל פה באזני המלך את כל**
עיקרי הדברים. כא וישלח המלך את יהודי (שהיה כנראה שליח מלכותי) **לקחת את המגלה ויקחה**
מלשכת אלישמע הספר, ויקראה יהודי באזני המלך ובאזני כל השרים העמדים מעל- ליד המלך
(השרים שהגיעו עתה מלשכת אלישמע הסופר). **כב והמלך יושב ב בית החרף בחדש התשיעי- כסלו**
שהוא חודש קר, **ואת האח- תנור חימום לפניו מבערת. כג ויהי פקודא- כל פעם שהיה קורא יהודי**
שלש דלתות- עמודות במגילה או וארבעה עמודות, יקרעה המלך (את אותו קטע שכבר קרא יהודי)
בתער הספר, והשלך אל האש אשר אל האח, עד תם- שהסתיימה כל המגלה על האש אשר על
האח, במעשה זה הראה יהויקים את זלולו בדברי המגילה, בכך שגם חתך וגם שרף אותה. כד ולא
פחדו ולכן ולא קרעו את בגדיהם המלך וכל עבדיו השמעים את כל הדברים האלה היינו שלא שמו
ליבם כלל לדברי המגילה. כה וגם (דבר נוסף חמור היה במעשהו של המלך, כי) **אלנתן ודליהו**
ויגמריהו הפגעו- הפצירו במלך לבלתי שרף את המגלה ולא שמע אליהם. כו ויצוה המלך את
ירחמאל בן המלך (כנראה בנו של אמון, כי לפי חשבון השנים לא יכול להיות שהיה בנו של יהויקים,
ואינו מבניו של יאשיהו כפי שכתובים בספר דברי הימים) **ואת שריהו בן עזריאל ואת שלמיהו בן**
עבדאל לקחת את ברוך הספר ואת ירמיהו הנביא ולהביאם אליו כדי להורגם, אבל ויסתרים ידוד-
עזר להם שלא ימצאו את מקום מחבואם. { ס }

כתיבת מגילה שניה במקום המגילה השרופה ועונשו של יהויקים

כז ויהי דבר ידוד אל ירמיהו אחרי שרף המלך את המגלה ואת הדברים הכתובים בה אשר כתב
ברוך מפי ירמיהו לאמר. כח טוב- חזור ו קח לך מגלה אחרת וכתב עליה את כל הדברים הראשנים
אשר היו על המגלה הראשנה אשר שרף יהויקים מלך יהודה. כט ועל יהויקים מלך יהודה תאמר
כה אמר ידוד: אתה שרפת את המגלה הזאת לאמר- ובדבר זה כאילו כך אמרת לברוך: מדוע כתבת
עליה לאמר- וכך אמרת במגילה זו- בא יבוא מלך בבל והשחית את הארץ הזאת והשבית ממנה
אדם ובהמה, היינו שכששרפת אותה לא קיבלת את דברי המגילה וגם זלזלת בה. { ס }

ל לכן כה אמר ידוד על יהויקים מלך יהודה: לא יהיה לו בן יושב על כסא דוד (ויהויכין מלך 3
חודשים בלבד ואין על זה שם מלכות) **ונבלתו תהיה משלכת לחרב- יובש ביום ולקרח- קור בלילה,**
וזה מידה כנגד מידה, כמו שהוא ביזה את המגילה כך יהיה גופו מבויזה ולא יהיה לו בן שמולך. **לא**
ופקדתיו- אעניש עליו ועל זרעו ועל עבדיו את עונם, והבאתי עליהם ועל ירמיהו ואל איש
יהודה (שגם כנראה לא חזרו בתשובה בעקבות קריאת המגילה במקדש) **את כל הרעה אשר דברתי**
אליהם בגלל ש ולא שמעו. לב וירמיהו לקח מגלה אחרת ויתנה אל ברוך בן נריהו הספר ויכתב עליה
מפי ירמיהו את כל דברי הספר אשר שרף יהויקים מלך יהודה באש, ועוד נוסף עליהם דברים
רבים פהמה- דברי פורענות נוספים שאמר לו ירמיהו לכתוב (היינו ששריפת המגילה לא רק שלא
הועילה לבטל את דבריה אלא גרמה להוסיף עוד פורענויות על ישראל). { פ }

בקשת צדקיהו מירמיה להתפלל עליהם ותשובת ירמיה

מפרק זה ואילך מתוארים המאורעות שהיו לפני ואחרי חורבן המקדש באופן כרונולוגי ומסודר.

פרק לו

א וַיִּמְלֶךְ מֶלֶךְ בַּמַּמְלַכָּה יְהוּדָה צְדָקְיָהוּ בֶן יִשְׁיָהוּ תַּחַת כְּנָיָהוּ (יהויכין) בֶּן יְהוֹיָקִים, אֲדָם בְּמַלְכוּתוֹ הָיָה חֶסְרוֹן בְּכַד שֶׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ אוֹתוֹ נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל בְּאַרְצָה יְהוּדָה. ב וְלֹא שָׁמַע הוּא וְעַבְדָּיו וְעַם הָאָרֶץ אֶל דְּבָרֵי יְדוּד אֲשֶׁר דָּבַר בְּיַד יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא (ובין השאר גם מרדו בבבל בניגוד לדעתו). ג וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ צְדָקְיָהוּ (זוהי כבר משלחת שנייה. הפעם הראשונה היתה שנה אחת קודם, בחודש טבת, כאשר התחיל המצור על ירושלים, לעיל בפרק כ"א) שְׁנַיִם מִשְׂרֵיו- אֶת יְהוֹכָל בֶּן שַׁלְמִיָּה וְאֶת צַפְנִיָּהוּ בֶן מַעֲשִׂיָּה הַכֹּהֵן, שֶׁהָיָה גַם בְּמַשְׁלַחַת הָרֵאשׁוֹנָה, אֶל יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא לֵאמֹר- שְׂכַךְ יֹאמְרוּ לוֹ: הַתְּפַלֵּל נָא- בְּבִקְשָׁה בְעַדְנוּ אֶל יְדוּד אֱלֹהֵינוּ. לפי המשך הפרק רואים שהיה זה כאשר הכשדים הפסיקו לזמן מה את המצור כדי להלחם במצרים שבאו לעזור לישראל, וצדקיה ביקש מירמיה שיתפלל לה' שהם לא יחזרו להלחם בהם. ד וּמַשְׁלַחַת זֹאת הִגִּיעַ לִירְמִיָּה בְּזִמְנָה שֶׁ יְרֵמְיָהוּ בָּא וְיָצָא- מִתְּהַלֵּךְ בְּחֻפְזוֹת בְּתוֹךְ הָעָם, וְלֹא נִתְּנוּ אֹתוֹ בֵּית הַכְּלִיא (הַכְּלוּא). לפי המסופר בפרק ל"ב שמו את ירמיה בתחילת המצור בחצר המטרה כדי שלא ינבא נבואות שיחלישו את הלוחמים, אך לאחר שחיל כשדים עלה מירושלים כדי להלחם במצרים שחררו אותו משם כי המלחמה נפסקה באותו הזמן. ה וְכָל זֶה הָיָה בְּזִמְנָה שֶׁ וְחִיל פְּרָעָה יָצָא מִמִּצְרַיִם כְּדִי לַעֲזֹר לְיִשְׂרָאֵל (על פי הברית שכתרו עם צדקיה, כרמוז ביחזקאל פרק י"ז ועוד) וַיִּשְׁמְעוּ הַכְּשָׁדִים הַצְּרִיִם עַל יְרוּשָׁלַם אֶת שְׁמֵעָם- שֶׁהֵם בָּאִים לְהַלְחֵם בָּהֶם, וַיַּעֲלוּ מַעַל יְרוּשָׁלַם כְּדִי לְהַלְחֵם עִם מֵהַמִּצְרַיִם, כְּדִי שֶׁלֹּא יוֹתַקְפוּ עַל יְדֵי הַמִּצְרַיִם מֵאַחֵר. {פ}

ו וַיְהִי דְבַר יְדוּד אֶל יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא לֵאמֹר. ז כֹּה אָמַר יְדוּד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כֹּה תֹאמְרוּ אֶל מֶלֶךְ יְהוּדָה הַשֹּׁלַח אֶתְכֶם אֵלַי לְדַרְשָׁנִי- לְבַקֵּשׁ אוֹתִי שֶׁאֲעֹזֵר לָהֶם, הִנֵּה בְּנִיגוּד לְמָה שְׂצִיפִיתֶם, חִיל פְּרָעָה הִיָּצָא לָכֶם לְעִזְרָה שָׁב- יָשׁוּב לְאַרְצוֹ מִצְרַיִם לֵלֵךְ שֶׁהוּא נֹלַחַם כָּל עַם הַכְּשָׁדִים. ח וְשָׁבוּ הַכְּשָׁדִים וְנִלְחְמוּ עַל הָעִיר הַזֹּאת וְלָכְדָהּ וְשָׂרְפָהּ בָּאֵשׁ, וּמִמִּילָא אֵין טַעַם לְהַתְּפַלֵּל שֶׁלֹּא יִקְרָה כֵךְ. {פ}

ט כֹּה אָמַר יְדוּד: אֵל תִּשְׂאוּ- תַּפְתּוּ וְתִשְׁלּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם לֵאמֹר- וְכַךְ תֹּאמְרוּ לְעַצְמֵיכֶם- הֲלֹךְ יִלְכוּ מַעֲלֵינוּ הַכְּשָׁדִים, כִּי- מִפְּנֵי שְׂבָאֵת הֵם לֹא יִלְכוּ. י כִּי אֶפִּילוּ אִם הִפְּיִתֶם- תִּהְרָגוּ אֶת כָּל חִיל הַכְּשָׁדִים הַנִּלְחָמִים אִתְּכֶם, וְנִשְׂאָרוֹ בָּם רַק אֲנָשִׁים מְדַקְרִיִם- פְּצוּעִים מִדַּקְרוֹת חֶרֶב, אֶפִּילוּ אִם אִישׁ בָּאֶהְלוּ יִקְוּמוּ אוֹתָם הַפְּצוּעִים וְשָׂרְפוּ אֶת הָעִיר הַזֹּאת בָּאֵשׁ, הִינֵנו שְׂאֶפִּילוּ אִם תִּגִּיעוּ לְמַצַּב שֶׁבוּ יִהְיֶה נֹרָאָה שֶׁכָּבַר נִיחַתֶּם לְחֻלּוֹתֵינוּ, דַּעוּ שֶׁהַכְּשָׁדִים יִנְצְחוּ בִסוּף.

נתינת ירמיה בבית יהונתן הסופר

יא וְהָיָה בְּהַעֲלוֹת חִיל הַכְּשָׁדִים מַעַל יְרוּשָׁלַם מִפְּנֵי חִיל פְּרָעָה, וְאִז הָיָה אֲפֶשֶׁר לְצַאת מִירוּשָׁלַם שֶׁהִיָּתָה עַד עַתָּה נְצוּרָה. {ס} יב וַיֵּצֵא יְרֵמְיָהוּ מִירוּשָׁלַם לְלֶכֶת לְאַרְצָה בְּנִימָן, לְחַלֵּק- לְהַתְּחַמֵּק מִשָּׁם- מִירוּשָׁלַם בְּתוֹךְ הָעָם שִׁיבְאוּ גַם כֵּן מֵהָעִיר כְּדִי לְהַבִּיא מִזֶּה וּשְׂתִיָּה שֶׁהִיוּ חֹסְרִים בְּעִיר (וְהָיָה צְרִיךְ לְהַתְּחַמֵּק כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְאוּ אוֹתוֹ יוֹצֵא וּיִחַשְׁדוּ בוּ כְּדִלְהֵלֶן). יג וַיְהִי הוּא הָיָה בְּשַׁעַר בְּנִימָן שֶׁל חוֹמַת הָעִיר (כְּנֹרָאָה הָיָה בְּצִפּוֹן הַחוֹמָה) וְשָׁם בָּעַל פְּקֻדָּת- מִמוֹנָה לְרֹאוֹת אֶת הַיּוֹצֵאִים מִן הָעִיר, וְשָׁמוּ יְרֵמְיָהוּ בֶּן שַׁלְמִיָּה בֶּן חֲנַנְיָה (שֶׁהָיָה נֹכְדוֹ שֶׁל חֲנַנְיָה בֶּן עֲזוּרָה, וְרָצָה לְנַקֵּם אֶת נַקְמַת מִיתָתוֹ שֶׁל סָבוּ בְּעַקְבוֹת נְבוּזַבְדַּן יְרֵמִיָּה) וַיִּתְּפֵשׂ אֶת יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא לֵאמֹר אֶל הַכְּשָׁדִים אַתְּהָ נֹפֵל- אֶתְּהָ יוֹצֵא מֵהָעִיר כְּדִי לְהִיכָנַע לָהֶם. יד וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ: שָׁקֵר, אֵינֶנִּי נֹפֵל עַל הַכְּשָׁדִים, וְאִף עַל פִּי כֵן וְלֹא שָׁמַע אֶלְיוֹ- לֹא קִיבַל אֶת דְּבָרָיו, וַיִּתְּפֵשׂ יְרֵמְיָהוּ בְּיְרֵמְיָהוּ וַיִּבְאֶהוּ אֶל הַשָּׂרִים כְּדִי שֶׁיִּשְׁפֹּטוּהוּ עַל רְצוֹנוֹ לְהִיכָנַע

לכשדים. טו ויקצפו השרים על ירמיהו והכו אתו, ונתנו אותו בית האסור שהיה ב בית יהונתן הספר (איש שכנראה כבר מת במלחמה או גלה מהעיר) כי אתו הבית עשו לבית הפלא. כנראה בעקבות רצונם של אנשים רבים שלא להלחם בכשדים כרצון צדקיהו היו אנשים רבים בכלל ולכן הסבו מקומות נוספים להיות בתי כלא. טז פי- כך בא ירמיהו אל בית הבור- כינוי לבית הכלא ואל החניות- תאים קטנים (שבהם רק עמדו ואי אפשר היה לשבת או לשכב) שהיו בתוך בית הכלא, שלפי המשך נראה שהיו שם האסירים בסכנת מוות, וישב שם ירמיהו ימים רבים- זמן רב.

אמירת ירמיה לצדקיה שהוא יפול ביד בבל ותחניתו להוציא מכלאו

יז וישלח המלך צדקיהו (וזה היה לאחר שהכשדים חזרו ממלחמתם במצרים למצור על ירושלים, כמבואר לקמן) ויקחהו וישאלהו המלך בביתו בסתר (כדי שלא יראו השרים שהוא שואל אותו וירצו להורגו. כפי שרואים בהמשך, צדקיה פחד מאוד מהשרים שלו שרצו להמשיך במרד בכל מחיר) ויאמר היש דבר של נבואה מאת ידוד? ויאמר ירמיהו: יש, ויאמר: ביד מלך בבל אתה תנתן, ירמיהו אומר לצדקיהו שדברי ה' לא השתנו בעצם ויקרה מה שהוא כבר ניבא בעבר. יח ירמיה מנצל את פגישתו עם המלך כדי להתחנן לפניו- ויאמר ירמיהו אל המלך צדקיהו: מה- באיזה דבר חטאתי לך ולעבדיך ולעם הזה פי- אשר נתתם אותי אל בית הפלא? יט ואיו (ואיה) דברי נביאיכם אשר נבאו לכם לאמר לא יבא מלך בבל עליכם ועל הארץ הזאת, והנה אתה רואה שהוא חזר לעשות מצור על ירושלים ודבריי התקיימו ולא דבריהם. כ ועתה- מכיוון שאתה רואה שדיברתי אמת בנבואותיי, שמע נא- בבקשה אדוני המלך, תפל נא תחננני לפניך ואל תשבני אל בית יהונתן הספר כדי ש ולא אמות שם מפני תנאי המאסר הקשים. כא ויצוה המלך צדקיהו ויפקדו- שמו אותו לשמירה את ירמיהו בחצר המטרה וגם ונתן לו כפר לחם ליום מחוץ- מרחוב האפים, עד תם- שהסתיים כל הלחם מן העיר (רואים מכאן שצדקיהו הבין את האמת שבדברי ירמיהו ואף נטה לדעתו, ובכל זאת לא יכל לשחררו לגמרי מפחד השרים), וישב ירמיהו בחצר המטרה.

השרים שמים את ירמיה בבור הטיט

פרק לח

א וישמע שפטיה בן מתן וגדליהו בן פשחור ויכל בן שלמיהו (שהיה במשלחת השנייה לירמיהו) ופשחור בן מלקיה (שהיה במשלחת הראשונה לירמיהו) וכל אלו היו שרים של צדקיה, את הדברים אשר ירמיהו מדבר בהיותו בחצר המטרה אל כל העם שהועברו אליהם דבריו של ירמיה, לאמר- שכך אומר ירמיה- ב זה אמר ידוד: הישב- מי שישאר בעיר הזאת מות בחרב ברעב ובדבר, והיציא אל הפשדים כדי להיכנע (וצריך לומר שהכשדים כבר חזרו לעשות את המצור לאחר שחיל מצרים ברח מפניהם) יחיה (וחיה), והיתה לו נפשו לשלל שלפחות ירויח אותה וחי. { ס }

ג ועוד דבר אמר ירמיה- זה אמר ידוד: הנתן תנתן העיר הזאת ביד חיל מלך בבל ולקדה. ואת כל הדברים האלו שמעו השרים וזה הכעיס אותם. ד ויאמרו השרים אל המלך: יימת נא את האיש הזה, פי על פן- מפני ש הוא מרפא- מרפה- מחליש- את ידי אנשי המלחמה הנשארים (שלא ברחו ולא מתו) בעיר הזאת, ואת ידי כל העם (ועל ידי חולשת העם גם הלוחמים ייחלשו), בכך שהוא לדבר אליהם פדברים האלה, והוא מחליש את העם פי- מפני ש האיש הזה איננו דרש לשלום לעם הזה פי אם- אלא לרעה ולכן הוא מנבא נבואות רעות להחליש את העם. ה ויאמר המלך צדקיהו: הנה הוא בידכם לעשות בו כרצונכם, פי- מפני ש אין המלך יוכל לדבר אתכם דבר (רואים מכאן שוב את פחדו של צדקיהו מן השרים, אך מצד שני מסגנון דיבורו רואים שרצונו הוא שלא להרוג את ירמיהו).

וַיִּקְחוּ הַשְּׂרִים אֶת יִרְמְיָהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר שֶׁל מַלְכֵיהוּ בֶן הַמֶּלֶךְ (לא נתבאר איזה מלך זה היה) אֲשֶׁר נִמְצָא בַּחֲצַר הַמְּטָרָה, וַיִּשְׁלְחוּ אֶת יִרְמְיָהוּ בַּחֲבָלִים- כִּי הַבּוֹר הָיָה עֲמוֹק, וּבַבּוֹר לַמְּרוֹת שֶׁהָיָה מִתְחִילָתוֹ בּוֹר מֵיִם אֵין מֵיִם מִפְּנֵי שֶׁהֵם נִגְמְרוּ בַּמְּצוֹר, כִּי אִם- אֵלֵּא רַק טֵיט- כִּמּוֹן בִּיצָה טוֹבַעֲנִית (שֶׁנִּגְרַמָּה מִחֲלֹחַל שֶׁל מֵיִם בְּאֲדָמָה רַכָּה שֶׁבַתְחֹתִית הַבּוֹר) וַיִּטְבַּע יִרְמְיָהוּ בְּטֵיט- וְהִגִּיעַ לַסְּכַנַּת מוֹת לְטְבוּעַ שֵׁם עִם כָּל גּוֹפוֹ וְלָמוֹת מִחֲנֹק. { ס }

הַצִּלַּת יִרְמְיָהוּ מִבּוֹר הַטֵּיט עַל יְדֵי עַבְד-מֶלֶךְ

ז וַיִּשְׁמַע שֶׁהִשְׁלִיכוּ אֶת יִרְמְיָהוּ לַבּוֹר הַטֵּיט עֶבֶד מֶלֶךְ (כַּךְ שְׁמוֹ) הַכּוֹשִׁי- שֶׁהִגִּיעַ מִמְּדִינַת כּוּשׁ, אוֹ שֶׁצָּבַע עוֹרוֹ הָיָה שְׁחוּם וְלָכֵן כִּינּוּהוּ כַךְ, וְהוּא הָיָה אִישׁ סָרִיס- מִשְׂרַת אִישֵׁי שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְהוּא הָיָה בְּבֵית הַמֶּלֶךְ כִּי- כֹּאשֶׁר נִתְּנָה אֶת יִרְמְיָהוּ אֶל הַבּוֹר, וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר בְּנֵימָן- בַּחוּמָה הַצְּפוֹנִית שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם. ח וַיֵּצֵא עֶבֶד מֶלֶךְ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּדְבֵּר אֶל הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר. ט אֲדוֹנֵי הַמֶּלֶךְ, הֲרַעוּ- עֲשׂוּ רַעַה הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשׂוּ לְיִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא, וּבִפְרָט אֶת אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אוֹתוֹ אֶל הַבּוֹר, וְאִם רָצוּ שִׁימוֹת אִז גַּם כַּךְ עוֹד מַעֲט וַיָּמָת תַּחֲתָיו בְּמִקּוֹם שֶׁהָיָה מִקּוֹדֵם בַּחֲצַר הַמְּטָרָה מִפְּנֵי הָרַעַב כִּי- מִפְּנֵי שֶׁ אֵין הַלֶּחֶם עוֹד בְּעִיר (זֶה הָיָה כִּנְרָאָה בַּתְּחִילַת תְּמוּזָה, מִפְּנֵי שֶׁב- ט' בַּתְּמוּזָה הַבְּקָעָה הָעִיר מִפְּנֵי הָרַעַב), וּמִדּוּעַ הֵם קָרְבוּ אֶת מִיתָתוֹ בְּהִשְׁלַכְתּוֹ לַבּוֹר הַטֵּיט? י וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת עֶבֶד מֶלֶךְ הַכּוֹשִׁי לֵאמֹר: ק ח בְּיָדְךָ מְזָה- לֵיד שַׁעַר בְּנֵימָן שְׁלֹשִׁים אָנָּשִׁים- שֶׁהָיוּ חֵיילִים שֶׁלְּחַמּוֹ בְּאִזּוֹר הַשַּׁעַר, וְנִזְקְקוּ לַכְּמוֹת גְּדוּלָה כָּל כַּךְ מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ תְּשׁוּשִׁים מִחֲמַת הָרַעַב וְהָיוּ צָרִיכִים לְמִשׁוֹךְ אֶת יִרְמְיָהוּ מִתּוֹךְ טֵיט שֶׁהוּא שְׁקוּעַ בּוֹ שֶׁזֶה דוֹרֵשׁ כַּח רַב, וְאוּלַי גַּם כַּדִּי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הַשְּׂרִים לְמַנוּעַ בְּעֵדֶם מִלְּהַצִּיל אֶת יִרְמְיָהוּ, וְהָעֲלִיתָ אֶת יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא מִן הַבּוֹר בְּטָרִם יָמוֹת (שׁוֹב רוֹאִים שֶׁצְּדָקִיָּה כֵּן רוֹצָה אֶת טוֹבַת יִרְמְיָהוּ אֲךָ מִפְּחַד לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּעַצְמוֹ אֵלֵּא מֵאֲשֶׁר לַעֲבַד מֶלֶךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת). יא וַיִּקַּח עֶבֶד מֶלֶךְ אֶת הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ- אִיתוֹ וַיָּבֵא אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶל תַּחַת הָאוֹצַר, וַיִּקַּח מִשָּׁם בְּלוֹי הַסַּחְבּוֹת (סַחְבּוֹת)- בְּגָדִים יִשְׁנִים שֶׁאֲפָשָׁר לְסַחֲבוֹ וְלִהְיוֹת שֶׁלִּיכִם עַל גְּבֵי הַקִּרְקַע, וּבְלוֹי מְלָחִים- בְּגָדִים יִשְׁנִים וְנִשְׁחַתִּים שֶׁנִּהְרָסוּ כִּבֵּר (וְהֵם נִשְׁמְרוּ תַּחַת הָאוֹצַר כִּנְרָאָה מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ אֵלּוֹ בְּגָדֵי מְלוּכָה שֶׁהִתְבַּלּוּ וְאֵין זֶה כְּבוֹד לְזוֹרְקִים לֹאשְׁפָה), וַיִּשְׁלַח אֶת יִרְמְיָהוּ אֶל הַבּוֹר בַּחֲבָלִים. יב וַיֹּאמֶר עֶבֶד מֶלֶךְ הַכּוֹשִׁי אֶל יִרְמְיָהוּ: שִׁים נָא- בְּבִקְשָׁה אֶת בְּלוֹאֵי הַסַּחְבּוֹת וְהַמְּלָחִים תַּחַת אֲצִלוֹת יְדֶיךָ- בְּתֵי הַשַּׁחֵי שֶׁלךָ מִתַּחַת לַחֲבָלִים- הֵינְנוּ בֵּינֵם לְבִין הַגּוֹף שֶׁלךָ, כַּדִּי שֶׁהַמְּשִׁיכָה הַחֲזָקָה הַנִּצְרַכָּת כַּדִּי לְשַׁלּוֹף אוֹתוֹ מִהַטֵּיט לֹא תִזְיַק לוֹ וְתִקְרַע אֶת עוֹרוֹ, וְזֶה מַעֲיֵד עַל זִהִירוֹתָ הַרְבֵּה שֶׁל עַבְדֵי מֶלֶךְ שִׁירְמְיָהוּ לֹא יִינָזֵק כָּלֵל אֶפִּילוֹ בְּהַצִּלְתּוֹ, וַיַּעַשׂ יִרְמְיָהוּ כֵּן. יג וַיִּמְשְׁכוּ אֶת יִרְמְיָהוּ בַּחֲבָלִים וַיַּעֲלוּ אוֹתוֹ מִן הַבּוֹר וַיִּשְׁבּוּ יִרְמְיָהוּ בַּחֲצַר הַמְּטָרָה. { ס }

יִרְמְיָהוּ אוֹמֵר לְצְדָקִיָּה לְהִיכְנַע לְבַבְל

יד וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ צְדָקִיָּהוּ וַיִּקַּח אֶת יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא אֲלָיו (זֹוּהִי כִּבֵּר הַפַּעַם הַרְבִּיעִית שֶׁהוּא מַעֲוֹנִיִּין לְשִׁמוּעַ אֶת דְּבָרָיו, וְהַפַּעַם הַשְּׁנִיָּה שֶׁזֶה נַעֲשָׂה בְּאוֹפֵן אִישִׁי) אֶל מְבוֹא- הַכְּנִיסָה הַשְּׁלִישִׁי- מִסַּפֵּר שְׁלוֹשׁ אֲשֶׁר בְּבֵית יְדוּד (וְאֶפִּילוֹ לְבֵיתוֹ לֹא רָצָה לְקַרְוֹא לוֹ מִפְּנֵי שֶׁחָשַׁשׁ שִׁיגְלוֹ זֹאת הַשְּׂרִים), וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל יִרְמְיָהוּ: שְׂאֵל אֲנִי אֶתְּךָ דְּבַר שֶׁל נְבוּאָה, אֵל תַּכְּחֹד- תִּסְתִּיר מִמֶּנִּי דְּבַר- כְּלוּם, וְאִמְרָה זֹאת צְדָקִיָּה מִפְּנֵי שִׁידַע שִׁירְמְיָהוּ יִכּוֹל לְפַחַד לֹמַר אֶת הָאֲמָת כַּדִּי שֶׁלֹּא יוֹזֵק. טו וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ אֶל צְדָקִיָּהוּ: כִּי- אִם אֶגִּיד לְךָ אֶת הָאֲמָת הַלּוֹא- הֲרִי הָמָת תְּמִיתֵנִי, וְכִי- אִם אֵינְךָ מֵהַלְּעֲשׂוֹת לֹא תִשְׁמַע אֲלָי, וְאִם כֵּן לִשְׁמַע מֵהַלּוֹא אִם אִמְרָה לְךָ אֶת הָאֲמָת? טז וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ צְדָקִיָּהוּ אֶל יִרְמְיָהוּ בְּסִתְרָה- כַּדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁמַעוּ שֶׁהוּא עֹשֶׂה זֹאת וַיַּחֲשְׁדוּ בּוֹ שֶׁהוּא מִשְׁתַּף פַּעוּלָה עִם יִרְמְיָהוּ, לֵאמֹר: חִי יְדוּד- אֲנִי נִשְׁבַּע בְּחַיִּים שֶׁל ה', (אֶת- כְּתִיב וְלֹא קָרִי) אֲשֶׁר עָשָׂה לְנוּ- לִי וְלֶךְ אֶת הַנְּפֹשׁ הַזֹּאת- הֵינְנוּ שֶׁנִּתְּנָה לָנוּ אֶת הַחַיִּים, וְאִם כֵּן מִי יַחִיהָ

ומי ימות תלוי רק בו, אם- שלא אָמיתָך בעצמי, ואם- ושלא אָתָך ביד האַנְשִׁים האֱלֹה- השרים אָשֶׁר
מִבְּקָשִׁים אֶת נַפְשְׁךָ, ואם כן אין לך לחשוש מלומר את הנבואה באמת. { ס }

יז ויאמר יְרֵמְיָהוּ אֶל צְדָקְיָהוּ: { ס } כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי צְב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: אִם יֵצֵא תֵצֵא לְהִיכָנֵעַ
אֶל שָׂרֵי מִלְחָמָה בְּבָבֶל לְמִרוֹת שֶׁהַמְצוֹר כָּבֵד לְקִרְאֵת סִיּוּמוֹ, אִזּוֹ וְחִיְתָה נַפְשְׁךָ וְהָעִיר הַזֹּאת לֹא תִשְׁרָף בְּאֵשׁ
וְחִיְתָה אֶתְּךָ וּבִיְתֶךָ- מִשְׁפַּחְתְּךָ, הֵינְנו שְׂתוּכָל לְהַצִּיל גַּם אוֹתְךָ וְגַם אֶת הָעִיר מִחֹרְבָן. יַח וְאִם לֹא תֵצֵא
אֶל שָׂרֵי מִלְחָמָה בְּבָבֶל, אִזּוֹ וְנִתְּנָה הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד הַכַּשְׂדִּים וְשָׂרְפֻהָ בְּאֵשׁ וְאַתָּה לֹא תִמְלֹט מִיָּדָם. { ס }

יט ויאמר הַמֶּלֶךְ צְדָקְיָהוּ אֶל יְרֵמְיָהוּ: אֲנִי דֹאֵג אֶת- מִן הַיְהוּדִים אֲשֶׁר נָפְלוּ אֶל הַכַּשְׂדִּים וּנְכַנְעוּ לָהֶם,
פֶּן- שְׂמָא יִתְּנוּ אֶתִּי הַכַּשְׂדִּים בְּיָדָם וְהִתְעַלְלוּ בִּי אוֹתָם יְהוּדִים מִפְּנֵי שִׁיכְעִסוּ עֲלַי שֶׁהִתְחַלְתִּי לְמִרְדּוֹ
בְּכַשְׂדִּים וּבְכַךְ גִּרְמַתִּי לָהֶם רַעַה גְדוּלָה, הֵינְנו שְׂאוּלֵי הַכַּשְׂדִּים לֹא יִהְרָגוּ אוֹתִי אֲבָל הַיְהוּדִים יַעֲשׂוּ
זֹאת. כ ויאמר יְרֵמְיָהוּ: לֹא יִתְּנוּ אוֹתְךָ בְּיָדָם לְהִתְעַלֵּל בְּךָ, שְׁמַע נָא- בְּבִקְשָׁה בְּקוֹל יְהוָה לְאֲשֶׁר אֲנִי
דֹבֵר אֲלֶיךָ שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לְהִיכָנֵעַ לְבָבֶל, וְאִזּוֹ וְיִיטֵב לְךָ וְתַחֲיִי נַפְשְׁךָ. כֹּא וְאִם מֵאֵן- מִסֵּרְבִי אֶתְּךָ לְצִאֲתָא,
זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר הָרֵאֵנִי יְהוָה בְּנְבוּאָה. כִּב וְהִנֵּה כָּל הַנְּשִׁיִּים- הַמְשֻׁרְתוֹת הַשּׁוֹנוֹת אֲשֶׁר נִשְׂאָרוּ בְּבֵית מֶלֶךְ
יְהוּדָה מוֹצֵאוֹת אֶל שָׂרֵי מִלְחָמָה בְּבָבֶל כְּשִׁבוּיוֹת, וְהִנֵּה אִמְרַת כֹּאשֶׁר הֵן יֵצְאוּ בְּשֵׁבִי יֹאמְרוּ עֲלֶיךָ בְּלַעַג:
הִסִּיתָנוּךְ וְיָכְלוּ- וְהַצְלִיחוּ לְפָתוֹת לְךָ אֲנָשֵׁי שְׂלֵמָדָה- הַשְּׂרִים, הֵינְנו שֶׁהֵם פִּיתוּ אוֹתְךָ לְמִרְדּוֹ וְהַצְלִיחוּ
בְּכַךְ, וּבְגַלֵּל זֶה הִטְבְּעוּ בְּבֶצֶר רְגֵלְךָ- שֶׁאֵינְךָ יֹכֵל לְבִרוּחַ, וְגַם נִסְגּוּ לְ אַחֲזוֹר רְגֵלֶיךָ, הֵינְנו שֶׁאֲבַד כּוֹחְךָ.
כֹּאן יִרְמִיָה מְנַסֵּה לְזַעֵזַע אֶת צְדָקְיָה דֶרֶךְ הַפְּגִיעָה בְּכַבּוּדוֹ שֶׁאֵפִילוֹ מִשְׁרָתוֹת הָאֶרֶץ יִזְלָלוּ בּוֹ אִם לֹא
יִיכָנַע עִשְׂוִי. כג וְאַתָּה כָּל נְשִׁיךָ וְאַתָּה בְּנִיךָ מוֹצֵאִים אֶל הַכַּשְׂדִּים, כֹּאן הוּא מְנַסֵּה לְעוֹרֵר אֶת הַרְחַמְנוֹת
שֶׁל עַל מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְאַתָּה לֹא תִמְלֹט מִיָּדָם, כֹּאן הוּא מְנַסֵּה לְעוֹרֵר אֶת לִבּוֹ לְחוֹס עַל חַיּוֹ, פִּי- אֲלֵא בְּיַד
מֶלֶךְ בְּבָבֶל תִּתְּפֹשׂ וְאַתָּה הָעִיר הַזֹּאת תִּשְׁרָף- אֶתְּךָ תִּגְרוּם שִׁשְׂרָפוּ בְּאֵשׁ. { ס }

כד ויאמר צְדָקְיָהוּ אֶל יְרֵמְיָהוּ: אִישׁ אֵל יֵדַע בְּדַבְרֵי הָאֱלֹהֵי כַדִּי שׁ וְלֹא תִמּוֹת, כִּי אִם הַשְּׂרִים יִידְעוּ
אֶת דְּבַרְךָ יִרְצוּ לְהִרוֹג אוֹתְךָ, וְשְׂמָא זֶה אִזְהַרָה לִירְמִיָהוּ שֶׁאִם יֹאמֵר שֶׁצְדָקְיָה דִּיבֵר אִיתּוֹ וּבְכַךְ יִסְכֵן
אוֹתוֹ אוֹמֵר לוֹ צְדָקְיָה שֶׁהוּא יִהְרֹג אוֹתוֹ עַל כֵּךְ. כה וְכִי- אִם יִשְׁמְעוּ הַשְּׂרִים כִּי דִבַּרְתִּי אֶתְּךָ וְכֹאֵו
אֲלֶיךָ וְאָמְרוּ אֲלֶיךָ בְּצוּרָה נְחֻמָּה וְלֹא מִתּוֹךְ אִיוֹם: הִגִּידָה נָא- בְּבִקְשָׁה לָנוּ מַה דִּבַּרְתָּ אֶל הַמֶּלֶךְ, אֵל
תִּכְחַד- תִּסְתִּיר מִמֶּנּוּ וְאִנְחֵנו מִבְּטִיחִים שׁ וְלֹא נִמְיָתְךָ, וְמַה דִּבַּרְתָּ אֲלֶיךָ הַמֶּלֶךְ, מִפְּנֵי שֶׁשְׂבַלְבֵּב הַזֶּה לְשָׂרִים
הִיָּה יוֹתֵר חָשׁוּב לְדַעַת מַה דַּעַתוֹ שֶׁל צְדָקְיָה הַמֶּלֶךְ עַל הַמִּרְדּוֹ מֵאֲשֶׁר דַּעַתוֹ שֶׁל יִרְמִיָה שֶׁהִיָּתָה כָּבֵד
בְּרוּרָה וְהִיּוּ מוֹכְנִים לוֹוֹתֵר אֵפִילוֹ עַל הַרִיגָתוֹ. כו וְאַמְרַת אֲלֵיהֶם מִפִּיל אֲנִי תַחֲנַנְתִּי לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ לְבַלְתִּי
הַשִּׁיבֵנִי אֶל בֵּית יְהוָה לְמוֹת שָׁם מִפְּנֵי שֶׁחֲשַׁשְׁתִּי שְׂרוּצִים לְהַחֲזִיר אוֹתִי לָשׂם. צְדָקְיָה מְבִין שֶׁאִם
הַשְּׂרִים יִידְעוּ שֶׁהוּא הַתִּייעֵץ בִּירְמִיָה מַה לַעֲשׂוֹת הֵם יִרְצוּ לְהוֹרְגוֹ וְלָכֵן אוֹמֵר לִירְמִיָה דְבָרִים אֵלוֹ, וְזֶה
שׁוֹב מֵרָאֵה אֶת פַּחְדּוֹ שֶׁל צְדָקְיָה מֵהַשְּׂרִים וְגַם מֵרָאֵה אֶת הָעוֹבְדָה שִׁדְעָה שֶׁהַשְּׂרִים חוֹשְׁדִים בּוֹ וְעוֹקְבִים
אֲחֵר מַעֲשִׂי. בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר לֹא נִהְיָ צְדָקְיָה כַעֲצַת יִרְמִיָה לְהִיכָנֵעַ לְבָבֶל, אוֹלֵי מִפְּחַד מֵהַשְּׂרִים וְאוֹלֵי
מִסִּיבוֹת נוֹסְפוֹת. { פ }

כז ואכן הַשְּׂרִים עִקְבוּ אֲחֵר מַעֲשִׂי וְכַךְ יִדְעוּ שֶׁהוּא נִפְגַּשׁ עִם יִרְמִיָה בְּבֵית ה', וְכֹאֵו כָּל הַשְּׂרִים אֶל
יְרֵמְיָהוּ וְיִשְׂאָלוּ אוֹתוֹ וְיִגִּד לָהֶם כָּכָל הַדְּבָרִים הָאֱלֹהֵי אֲשֶׁר צִוָּה הַמֶּלֶךְ, וְלָכֵן וְיַחֲרֹשׁוּ- וְיִשְׁתַּקּוּ מִמֶּנּוּ-
לֹא הַמְשִׁיכוֹ לְלַחוּץ עֲלָיו לֹמֵר דְּבָרִים אַחֲרָיִם פִּי- מִפְּנֵי שׁ לֹא נִשְׁמַע הַדְּבָר שֶׁדִּיבֵר עִם צְדָקְיָה וְאִם כֵּן
לֹא יִכְלוּ לְדַעַת שֶׁהִיּוּ עוֹד דִּיבּוּרִים, וְדִבְרֵי שֶׁל יִרְמִיָה עַל כֵּךְ שֶׁהוּא הַתַּחֲנֵן שֶׁלֹּא לְחַזּוֹר לְבֵית יְהוָה
הַסּוּפֵר הִיּוּ מִשְׁכַּנְעִים דִּיִּים. כח וְיִשֵּׁב יְרֵמְיָהוּ בְּחֶצֶר הַמִּטְרָה עַד יוֹם אֲשֶׁר נִלְכְּדָה יְרוּשָׁלַם, { ס } וְהִנֵּה
יִרְמִיָה בְּמַצַּב זֶה כֹּאֲשֶׁר נִלְכְּדָה יְרוּשָׁלַם.

חורבן ירושלים והגלות שבעקבותיה ובריחת צדקיה ותפיסתו

פרק לט

א בַּשָּׁנָה הַתְּשַׁעִית לְצִדְקֵיהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, בַּחֲדָשׁ הָעֵשְׂרִי-טַבַּת, בָּא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וְכָל חֵילוֹ אֶל יְרוּשָׁלַם וַיֵּצְרוּ עָלָיָהּ-הַתַּחֲלִיל הַמְצוּר. ב בְּעֶשְׂתֵי עָשָׂרָה שָׁנָה לְצִדְקֵיהוּ, בַּחֲדָשׁ הָרְבִיעִי בַתְּשַׁעָה לַחֲדָשׁ-ט' בַּתְּמוּזָה-הַבְּקָעָה הָעִיר. ג וַיָּבֹאוּ כָל שָׂרֵי מֶלֶךְ בָּבֶל וַיֵּשְׁבוּ בַשָּׂעַר הַתְּוֹךְ-שַׁעַר הָאֲמֻצָע, כִּךְ שָׁמוֹ שֶׁל הַשָּׂעַר שֶׁהָיָה בְּאֲמֻצַּע הַחוּמָה צְפוֹנִית, וְהֵם יָשְׁבוּ שָׁם כְּדִי לְהִרְאוֹת אֶת נִיצְחוֹנָם כִּשְׁהֵם הִבְקִיעוּ אֶת חוֹמוֹת הָעִיר (וּבִכְךָ הִתְקַיְּמָה נְבוּאָת יִרְמִיָּה מִפְּרָק א': "...וּבָאוּ וְנִתְּנוּ אִישׁ כִּסְאוֹ פֶתַח שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם..."), וְאֵלּוֹ הֵם הַשְּׂרִים: 1. נְרַגְלֵ שְׂרָאָצַר-כִּךְ שָׁמוֹ סַמְגֵר נְבוּ-זֶהוּ תַפְקִיד, 2. שָׂרֵ סָכִים-כִּךְ שָׁמוֹ רַב סָרִיס-הַשָּׂר הַמְּמוֹנָה עַל מִשְׂרָתֵי הַמֶּלֶךְ, 3. נְרַגְלֵ שְׂרָאָצַר-כִּךְ שָׁמוֹ רַב מַג-תַּפְקִידוֹ, וְכָל שְׂאֲרֵי שָׂרֵי מֶלֶךְ בָּבֶל. ד וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָם צִדְקֵיהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְכָל אַנְשֵׁי הַמְּלָחָמָה וְהַבִּינוּ שֶׁנִּגְמְרוּ הַסִּיכּוּיִים לְנֹצָחַ, וַיִּבְרְחוּ וַיֵּצְאוּ בַלַּיְלָה מִן הָעִיר דָּרָךְ גֵּן הַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה בַחוּמָה הַדְּרוּם מִזְרָחִית בַּשָּׂעַר בֵּין הַחֲמֹתִים-כִּךְ שָׁמוֹ, וְכִנְרָאָה שֶׁהָיָה שַׁעַר מוֹסְתֵר יוֹתֵר, וַיֵּצֵא אֶל דָּרָךְ הָעֶרְבָה-לְכִיוּוֹן מִזְרָח, לְמָה שֶׁמְכוֹנָה בִּימִינוֹ בַקְּעַת יָרְחוֹ. ה וַיִּרְדְּפוּ חֵיל פְּשָׁדִים אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁגּוּ אֶת צִדְקֵיהוּ בְּעֶרְבּוֹת-הַמִּישׁוּרִים שֶׁלִּיד יָרְחוֹ (לֹא נִכְתַּב מָה עָלָה בְּגוֹרֵלָם שֶׁל אַנְשֵׁי הַמְּלָחָמָה שֶׁאִיתוֹ, וְנִרְאָה שֶׁחֲלַקְסָם מִתּוֹ וְחֲלַקְסָם הַצְּלִיחוֹ לְבִרוּחַ, כְּמִבּוּאֵר בְּנְבוּאָת יַחֲזַקְאֵל פְּרָק י"ב וּפְרָק י"ז), וַיִּקְחוּ אוֹתוֹ וַיַּעֲלֵהוּ אֶל נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל רַבְלֵתָהּ בְּאַרְצָ חֲמָת, כִּי כִשְׁהַמְצוּר הַתְּאֲרָךְ עֹזֵב נִיַּן אֶת יְרוּשָׁלַם וְהֵלֶךְ לְשָׁם, וַיִּדְבֵּר אִתּוֹ מִשְׁפָּטִים-תּוֹכַחוֹת קְשׁוֹת עַל שְׁבַגְד בּוֹ. ו וַיִּשְׁחַט מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת בְּנֵי צִדְקֵיהוּ בְּרַבְלָה לְעֵינָיו, וְאֶת כָּל חָרִי-הַחֲשׁוּבִים שֶׁב יְהוּדָה שְׁחַט מֶלֶךְ בָּבֶל זֶה כְּדִי לְזַעֵזַע אוֹתוֹ. ז וְאֶת עֵינָיו צִדְקֵיהוּ עֹנֵר, וַיֹּאסְרֵהוּ בְּנַחֲשֵׁתִים-אִזְקִים מִנְחוּשֵׁת, וּפְקִד לְבִיא-לְהַבִּיא אוֹתוֹ בְּבִלָּה. ח וְאֶת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת בֵּית הָעַם-כָּל בְּתֵי הָעַם שְׂרָפוּ הַפְּשָׁדִים בְּאֵשׁ, וְאֶת חֲמוֹת יְרוּשָׁלַם נִתְּצוּ. ט וְאֶת יְתֵר הָעַם הַנְּשָׂאָרִים בְּעִיר שֶׁלֹא מִתּוֹ בְּמִלְחָמָה, וְאֶת הַנְּפָלִים אֲשֶׁר נָפְלוּ עָלָיו-אֵלּוֹ שֶׁנִּכְנְעוּ לְנְבוּזַרְאֲדָן, וְאֶת יְתֵר הָעַם הַנְּשָׂאָרִים-אֵלּוֹ שֶׁנִּשְׂאָרוּ בְּשַׂר הָעִירִים, הַגֵּלָה נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים בָּבֶל. י וּמִן הָעַם הַדְּלִים-הַעֲנִיִּים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם מְאוּמָה וּמְמִילָא לֹא יָרְצוּ לְמִרּוֹד בְּמִי שַׁעֲזֵר לָהֶם, הַשְּׂאִיר נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים-הַשָּׂר הַמְּמוֹנָה עַל כָּל הַהוֹרָגִים) בְּאַרְצָ יְהוּדָה, וַיִּתֵּן לָהֶם קְרָמִים וַיַּגְבִּים-שְׁדוֹת בָּיּוֹם הַהוּא כְּדִי שִׁיגְדְלוּ פִירוֹת וַיְבּוֹל וּבִכְךָ תִּהְיֶה לְבַבֵּל תַּחֲנַת אֲסַפְקָה בְּמַמְלַכַת יְהוּדָה וְגַם יַעֲלוּ לָהֶם מִשֶׁם מִיִּסִים. יא וַיֵּצְאוּ נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עַל יְרֻמָּיהוּ בְּיַד-אֶת נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים לֵאמֹר. יב קָחְנוּ וְעֵינֶיךָ שִׁים עָלָיו-תִּשְׁגִּיחַ עָלָיו, וְאֵל תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה רַע, כִּי-אֵלֹא (אִם-כֹּתִיב וְלֹא קָרִי) כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אֱלֹהִים כֵּן-כִּכָּה עֲשֵׂה עִמּוֹ. יג וַיִּשְׁלַח נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים, וַיְבַשְׂשׂוּ בְּרַב סָרִיס, וְנְרַגְלֵ שְׂרָאָצַר רַב מַג, וְכָל שָׂרֵי רַבִּי-שָׂרֵי מֶלֶךְ בָּבֶל, וְזֶה מִרְאָה שֶׁכָּל שָׂרֵי בַבֵּל הָיוּ שׁוֹתֵפִים בְּהוֹצָאתוֹ שֶׁל יִרְמִיָּה. יד וַיִּשְׁלַחוּ שְׁלִיחִים וַיִּקְחוּ אֶת יְרֻמָּיהוּ מִחֲצַר הַמִּטְרָה וַיִּתְּנוּ אוֹתוֹ אֶל גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן לְהוֹצִיאָהוּ מִמְּצַב שֶׁהָיָה עַד עַכְשָׁיו בְּחֲצַר אֶל הַבַּיִת, וַיֵּשֶׁב יִרְמִיָּה בְּתוֹךְ הָעַם וְלֹא הֵלֶךְ לְבַבֵּל, וְגַם לֹא פָּחַד שֶׁהֵם יָרְצוּ לְהוֹרֵגוֹ מִפְּנֵי נְבוּאוֹתָיו עַד עַכְשָׁיו וְלִכֹּן יִכּוֹל הִיָּה לְשַׁבֵּת אִיתָם.

{ ס }

שְׂכָרוֹ שֶׁל עַבְד-מֶלֶךְ עַל הַצֵּלַת יִרְמִיָּה

טו וְאֵל יְרֻמָּיהוּ הִיָּה דְבַר יְדוּד עוֹד בְּהִיתוֹ עֲצוּר בְּחֲצַר הַמִּטְרָה לֵאמֹר. טז הַלּוֹךְ וְאַמְרָתָ לְעַבְדֵי מֶלֶךְ הַכּוּשִׁי לֵאמֹר: כֹּה אָמַר יְדוּד צַב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: הִנְנִי מִבֵּי אֶת דְּבָרֵי אֶל הָעִיר הַזֹּאת לְרַעָה וְלֹא לְטוֹבָה-שֶׁכָּל נְבוּאוֹת הַפּוֹרְעֵנוֹת יִתְקַיְּמוּ, וְהָיוּ נְבוּאוֹת אֵלּוֹ לְפִנְיֶךָ בָּיּוֹם הַהוּא-הַיֵּינוּ שֶׁאִתָּה תַּחִּיה וְתִרְאָה אוֹתָם. יז וְהַצֵּלְתִּיךָ בָּיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְדוּד, וְלֹא תִנְתֵּן בְּיַד הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתָּה יְגוּר-מִפְּחַד מִפְּנֵיהֶם-הַיֵּינוּ שֶׁהַשְּׂרִים לֹא יִצְלִיחוּ לְהַרוֹג אוֹתְךָ בַּעֲקֻבוֹת הַמַּעֲשָׂה שֶׁבּוֹ הַצֵּלַת אֶת יִרְמִיָּה. יח כִּי-אֵלֹא מִלֵּט אֲמַלְטֶךָ וּבְחָרָב לֹא תִפֹּל-שֶׁלֹא תִמוֹת בְּחָרְבָם שֶׁל הַכְּשָׁדִים, וְהִיתָ לָךְ נִפְשֶׁךָ לְשָׁלֵל כִּי-מִפְּנֵי

ש בַּטְחָתָּ בִּי וְהִלַּכְתָּ לְהַצִּיל אֶת יִרְמְיָה מִבּוֹר הַטֵּיט תוֹךְ סִיכּוֹן עֲצָמֵי הַשְּׁרָיִם יִרְצוּ לְהִרוֹג אוֹתְךָ, נֹאֵם יְדוּד. זֶהוּ שֶׁכֵּר מִיִּדָּה כִּנְגַד מִיִּדָּה, כִּמוֹ שֶׁעֲבַד מֶלֶךְ הַצִּיל אֶת נַפְשׁוֹ שֶׁל יִרְמְיָה, כִּךְ הִ' יִצִּיל אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יָמוּת בְּמִלְחָמָה וְלֹא מִהַשְּׁרָיִם. {פ}

דברי נבזראדן לירמיה על סיבת הפורענות ועל בחירתו ללכת לאן שיחפוץ

פרק מ

א הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְדוּד אַחֵר שֶׁלַח אֹתוֹ נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים מִן הַרְמָה- עִיר צְפוֹנִית לִירוּשָׁלַיִם שְׁלֹשׁ אֲסָפוֹ אֶת כָּל הַשְּׁבוּיִים, בְּקִחְתּוֹ אֹתוֹ מִחֲצַר הַמַּטְרָה וְהוּא בְּהַתְחַלָּה הִיָּה אֲסוּר בְּאֲזָקִים בְּתוֹךְ כָּל גְּלוֹת יְרוּשָׁלַם וַיְהוּדָה הַמְּגֻלִים בְּבִלְהָ מִפְּנֵי שֶׁהַחִיִּילִים הַבְּבֵלִים לֹא הִתְיַיְחֶסוּ אֵלָיו בְּשׁוֹנָה מִהָאֲחֵרִים, אֲךָ לֵאחֵר שֶׁהִגִּיעָה הַפְּקוּדָה מִנִּיִּי לְהַתְיַיְחֶס אֵלָיו אַחֲרַת פְּתִחוֹ אֶת אֲזִיקָיו וְהוּא בֹא עִימָם לְרִמָּה. זֶהוּ פְּסוּק פְּתִיחָה לְכָל הַנְּבוּאוֹת שֶׁיִּבְאוּ לֵאחֵר הַחֹרֶבֶן (שֶׁהָרִי בִּפְרָק א' נֹאמַר שֶׁאֵלּוֹ דִּבְרֵי שֶׁל יִרְמְיָה "עַד גְּלוֹת יְרוּשָׁלַיִם"). ב וַיִּקַּח רַב טַבָּחִים לְיִרְמְיָהוּ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו: יְדוּד אֱלֹהֶיךָ דָּבַר אֶת הַרְעָה הַזֹּאת אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה- הֵינּוּ שְׂרָעָה זֹאת הִגִּיעָה אֵלֵיכֶם בְּהַשְׁגָּחָה אֲלוֹקִית. ג וַיָּבֵא אֶת הַדָּבָר הַזֶּה, וַיַּעַשׂ יְדוּד כַּאֲשֶׁר דָּבַר כִּי- מִפְּנֵי חֲטָאתֶם לִידוּד וְלֹא שֶׁמִּעַתָּם בְּקוּלוֹ וְלִכֹּן וְהָיָה לְכֶם דָּבָר (הַדָּבָר) הַזֶּה- הֵינּוּ שְׁעוֹנֵשׁ זֶה הִגִּיעַ לְכֶם. ד וְעַתָּה הִנֵּה פִתְחֵתֶיךָ- שֶׁחֲרַרְתֶּיךָ הַיּוֹם מִן הָאֲזָקִים אֲשֶׁר עַל יְדֶיךָ, אִם טוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבֹא אֵתִי לְבָבֶל אִם בֹּא וְאֲשִׁים אֶת עֵינֵי עֲלֶיךָ- אֲשַׁגִּיחַ עֲלֶיךָ, וְאִם רָע בְּעֵינֶיךָ לְבֹא אֵתִי בְּבָבֶל אִם חֲדַל- הַפְּסֵק מִלְּבֹא אֵתִי, רֵאֵה כָּל הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ אֶל טוֹב וְאֶל הַיָּשָׁר בְּעֵינֶיךָ לְלַכֵּת שָׁמָּה לָךְ. ה אֹמַר הַנְּבִיא בְּמֵאמֶר מוֹסָגֶר- וְעוֹדְנוֹ לֹא יָשׁוּב- יִרְמְיָה הִיָּה מִתְּלַבֵּט אִם לְלַכֵּת אֵתוֹ אוֹ לֹא, וְנְבוּזַרְאֲדָן רָאָה אֶת הַתְּלַבְּטוֹתָיו וְהִמְשִׁיךְ לֹאמַר לוֹ: וְשִׁבָּה אֶל גְּדַלְיָה בֶן אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן אֲשֶׁר הִפְקִיד- מִיָּמֵה מְלָךְ בְּבָבֶל לְשִׁלֵּט בְּעָרֵי יְהוּדָה וְשָׁב אֹתוֹ בְּתוֹךְ הָעָם, אוֹ אֶל כָּל הַיָּשָׁר בְּעֵינֶיךָ לְלַכֵּת לָךְ- הֵינּוּ שֶׁאֵינְךָ חַיִּיב לְלַכֵּת דּוּקָא אֵלָיו, וַיִּתֵּן לוֹ רַב טַבָּחִים אֶרְחָה- אוֹכֵל וּמְשָׁאֵת- מִתְּנוּת וַיִּשְׁלַחֵהוּ. ו וַיָּבֵא יִרְמְיָהוּ אֶל גְּדַלְיָה בֶן אַחִיקָם הַמְּצַפְתָּה- עִיר הַנְּמֻצָאֵת צְפוֹנִית מֵעַט לְרִמָּה, וַיִּשָּׁב אֹתוֹ בְּתוֹךְ הָעָם הַנְּשֻׁאָרִים בְּאֶרֶץ. {פ}

התאספות יהודים רבים סביב גדליה בן אחיקם והשתקמותם

ז וַיִּשְׁמְעוּ כָּל שָׂרֵי- מִפְּקָדֵי הַחִיִּילִים אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה- אֵלּוֹ שְׁבוּזְמָן הַמִּלְחָמָה בְּרָחוּ מִהָעָרִים, הֵמָּה וְאֲנָשֵׁיהֶם כִּי הִפְקִיד- מִיָּמֵה מְלָךְ בְּבָבֶל אֶת גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם (שֶׁהִיָּה אִישׁ חָשׁוּב וְנַחֲשֵׁב לְאָדָם נֹאמָן וְטוֹב) לְשִׁלֵּט בְּאֶרֶץ, וְכִי הִפְקִיד- שֶׁם לְשִׁמְרָה אֹתוֹ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְטָף שֶׁהֵם הָיוּ וּמְדַלְתִּים- מִהָאֲנָשִׁים הָעֵנִיִּים שֶׁל הָאָרֶץ, מֵאֲשֶׁר לֹא הִגְלוּ בְּבִלְהָ, וּמִזֶּה הֵם הִבִּינוּ שֶׁאֵין רְצוֹנָם שֶׁל הַבְּבֵלִים לְחַסֵּל לְחִלוּטֵין אֶת הַיִּיָּשׁוּב הַיְהוּדִי בָאָרֶץ וְלִכֹּן לֹא פָּחַדוּ לְצַאת מִמִּתְּבוּאָם וְלְבֹא לְגַדְלִיָּה. ח וַיָּבֵאוּ אֶל גְּדַלְיָה הַמְּצַפְתָּה וְאֵלּוֹ הָיוּ שְׂרֵי הַחִיִּילִים: וַיִּשְׁמְעָאֵל בֶּן נְתַנְיָהוּ וַיּוֹחֲנָן וַיּוֹנָתָן בְּנֵי קָרַח וְשָׂרְיָה בֶן תַּנְחֻמֵת וּבְנֵי עוֹפִי (עֵיפִי) הַנְּטַפְתִּי וַיִּזְנְיָהוּ בֶן הַמְּעַכְתִּי הֵמָּה וְאֲנָשֵׁיהֶם- הַחִיִּילִים שֶׁתַּחַת פִּיקוּדָם. ט וַיִּשְׁבַּע לָהֶם גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן וְלְאֲנָשֵׁיהֶם לֵאמֹר: 1. אֶל תִּירְאוּ- תִּפְחַדוּ מֵעַבְדוֹ הַפְּשָׁדִים- שְׁמָא הֵם יִהְרְגוּ אֶתְכֶם אוֹ שְׁמָא יִקְחוּ מִכֶּם מִיָּסִים רַבִּים מִדִּי, אֲלֵא שָׁבוּ בְּאֶרֶץ וְעַבְדוּ אֶת מְלָךְ בְּבָבֶל וַיִּטַּב לְכֶם, וְאֵת זֶה אֹמַר גַּדְלִיָּה עַל סִמְךָ דְּבִרֵי הַבְּבֵלִים אֵלָיו, אוֹ עַל סִמְךָ נְבוּאוֹתָיו שֶׁל יִרְמְיָה (כִּמְבוּאָר בִּפְרָק מ"ב). י 2. וְאֲנִי הִנְנִי יֹשֵׁב בְּמִצְפָּה לְעִמּוּד בְּעִבְרוֹכֶם לְפָנֵי הַפְּשָׁדִים אֲשֶׁר יָבֵאוּ אֵלֵינוּ- הֵינּוּ שֶׁאֵהִיָּה נֹצִיג שֶׁלְכֶם כֻּלְּפֵי הַכְּשָׁדִים, וְאַתֶּם אֲסָפוּ עֲנָבִים שֶׁמֵּהֶם עוֹשִׂים יַיִן וְקִיץ- פִּירוֹת הַגְּדֵלִים בְּסוּף הַשָּׁנָה (תַּאֲנִים, תַּמְרִים וְכוּ'), וְזִיתִים שֶׁמֵּהֶם עוֹשִׂים וְשִׁמּוֹן, וְשִׁמּוֹן בְּכָלֵיכֶם וְשָׁבוּ בְּעָרְכֶם אֲשֶׁר תִּפְשֶׁתֶם- הֵינּוּ שֶׁתַּחֲחִילוּ לְהַתְיַיְשֵׁב בָּאָרֶץ מִחֲדָשׁ וְאַתֶּם יְכוּלִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בִּיבּוּל וּבִבְתִימֵי שֶׁל הַגּוּלִים שֶׁהִלְכוּ כָּבֵר מִהָאָרֶץ. יא וּבְנוֹסֵף לְשְׂרֵי הַחִיִּילִים וְאֲנָשֵׁיהֶם, וְגַם כָּל הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּמוֹאָב וּבְבִנְיָ עִמּוֹן וּבְאֲדוּם וְאֲשֶׁר בְּכָל

הַאֲרָצוֹת (שברחו בזמן המלחמה מהארץ) שָׁמְעוּ כִּי נִתַּן מֶלֶךְ בְּבֵל שְׂאֲרִית לַיהוּדָה - שהשאייר יישוב יהודי בארץ, וְכִי הִפְקִיד - מינה עליהם אֶת גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן. יב וַיָּשְׁבוּ כָל הַיְהוּדִים מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר נָדְחוּ - ברחו שָׁם וַיָּבֹאוּ אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה אֶל גְּדַלְיָהוּ הַמְּצַפֶּתָה, וַיֹּאסְפוּ יָיִן וְקִיץ (ושמן לא הוזכר אולי מפני שהעונה שלו היא רק לקראת תשרי ועוד לא הגיע זמנם של הזיתים להיקטף) הֲרֵבָה מְאֹד - מפני שהיו מעט אנשים ביחס לכמות השדות הגדולה שנשארה בארץ לאחר החורבן. { ס }

אזהרה לגדליה שישמעאל רוצה לרוצחו

יג וַיֹּחֲנֶן בֶּן קֶרַח וְכָל שְׂרֵי הַחֲיָלִים (פרט לישמעאל בן נתניה) אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה בָּאוּ אֶל גְּדַלְיָהוּ הַמְּצַפֶּתָה. יד וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו: הִנְדַע תִּדַע כִּי בַעֲלִים מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן (שלאחר חורבן ממלכת יהודה רצה להשתלט עליה וחשב שבהריגת המנהיג השלטון יתפורר) שָׁלַח אֶת יִשְׁמַעְאֵל בֶּן נְתַנְיָה לְהַכְתִּיד בְּנֶפֶשׁ? וְלֹא הֶאֱמִין לָהֶם גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם (כפי שרואים בהמשך ישמעאל ידע לגנוב את ליבם של אנשים וכך עשה גם לגדליה שחשבו לאוהבו). טו יוֹחָנָן חָשַׁב שְׂאֲוֹלֵי גְדַלְיָה לֹא רֹצֵחַ מִלַּחֲמַת אַחִים או דְּבָרִים אַחֵרִים וְלִכֵּן הִצִּיעַ לוֹ הַצְעָה אַחֵרָת - וַיֹּחֲנֶן בֶּן קֶרַח אָמַר אֶל גְּדַלְיָהוּ בְּסִתֵּר בַּמְּצַפָּה לֵאמֹר: אֲלֶכָה נָא - בְּבִקְשָׁה וְאַפָּה אֶת יִשְׁמַעְאֵל בֶּן נְתַנְיָה וְאִישׁ לֹא יָדַע מִי הִכָּה אוֹתוֹ וְגַם לֹא יָדַע שְׂאֲתָה שְׁלַחַת אוֹתִי לַעֲשׂוֹת זֹאת, לָמָּה יִכְפֹּה נֶפֶשׁ וְזֶה יִגְרוּם לְכַךְ שׁ וְנִפְצוּ כָּל יְהוּדָה הַנִּקְבָּצִים אֵלָיֶךָ וְאַבְדָּה שְׂאֲרִית יְהוּדָה וְאִז לֹא נוֹכַל לְשַׁקֵּם מִחֲדָשׁ אֶת הַיְשׁוּב הַיְהוּדִי בְּאֶרֶץ, הֵינְנוּ שֶׁהֲרִיגְתָּךְ הֵיא לֹא עוֹד אָדָם שֶׁנִּהְרַג אֲלֵא תִפְּיֵל אֶת כָּל הַיְשׁוּב. טז וַיֹּאמֶר גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם אֶל יוֹחָנָן בֶּן קֶרַח: אֵל תַּעַשׂ (תַּעֲשֶׂה) אֶת הַדְּבָר הַזֶּה, כִּי - מִפְּנֵי שׁ שֶׁקָּרַאתָ דְבָר אֵל יִשְׁמַעְאֵל (אולי חשב שיוחנן מקנא באהבתו לישמעאל או משהו מעין זה). { פ }

רצח גדליה והאנשים שאיתו

פרק מא

א וַיְהִי בַחֲדָשׁ - בראש החודש הַשְּׁבִיעִי - ראש השנה, בָּא יִשְׁמַעְאֵל בֶּן נְתַנְיָה בֶן אֱלִישָׁמַע שֶׁהִיא מִזְרַע הַמְּלוּכָה (וזה גרם לו לקנא בכך שגדליה קיבל את השלטון מהבבלים) וְרַבֵּי הַמֶּלֶךְ - ישמעאל היה גם מזרע שרי מלך יהודה, וַעֲשָׂרָה אַנְשִׁים אִתּוֹ אֶל גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם הַמְּצַפֶּתָה וַיֹּאכְלוּ שָׁם לֶחֶם - סעודה יַחְדָּו בַּמְּצַפָּה, גדליה שחשב את ישמעאל לאוהבו הטוב ביותר הזמין מכל שרי החיילים רק אותו לסעוד איתו בראש השנה. ב וַיִּקְּם יִשְׁמַעְאֵל בֶּן נְתַנְיָה וַעֲשָׂרַת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ אִתּוֹ וַיִּכּוּ אֶת גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן בַּחֲרֹב וַיָּמָת אִתּוֹ, וגדליהוּ הוּא הַשְּׁלִיט אֲשֶׁר הִפְקִיד מֶלֶךְ בְּבֵל בְּאֶרֶץ. ג וְאֵת כָּל הַיְהוּדִים אֲשֶׁר הָיוּ אִתּוֹ אֶת - עם גְּדַלְיָהוּ בַּמְּצַפָּה, וְגַם וְאֵת הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר נִמְצְאוּ שָׁם, אֶת אַנְשֵׁי הַמְּלַחְמָה - כל אלו שהיו אנשי מלחמה הִכָּה יִשְׁמַעְאֵל, אֲךְ אֲלוּ שְׁלָא הָיוּ אַנְשֵׁי מִלַּחְמָה הוּא לָקַח בְּשִׁבִי כַדְלָקָן.

רציחת העולים לירושלים

ד וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁנִי - ב' בתשרי לְהַמִּית אֶת גְּדַלְיָהוּ וְאִישׁ לֹא יָדַע שֶׁגְדַלְיָה מֵת מִפְּנֵי שִׁישְׁמַעְאֵל לֹא נָתַן לָאֵף אֶחָד לְצִאת מֵהַעִיר וְלִבְשָׂר זֹאת. ה וַיָּבֹאוּ אַנְשִׁים מִשְׁכָּם מִשְׁלֹו וּמִשְׁמֵרוֹן שְׁמַנִּים אִישׁ מִגְּלַחֵי זָקָן וְקִרְעֵי בְגָדִים וּמִתְגַּדְּדִים - שְׂרוּטִים בְּבִשְׂרָם - כל המנהגים האלו עשו מפני שהיו אבלים על חורבן הבית (ואף על פי שאסור להתגודד על פי התורה, כך היה מנהגם המשובש) וּמִנְחָה וּלְבוֹנָה בְּיַדָּם לְהָבִיא לְבֵית יְדוּד, וְאֵעִיף שֶׁהַמִּקְדָּשׁ חָרַב הָיוּ יְכוּלִים לְהַקְרִיב זֹאת בַּמִּקְדָּשׁ. ו וַיִּצְא יִשְׁמַעְאֵל בֶּן נְתַנְיָה לְקִרְאָתָם מִן הַמְּצַפָּה הַלֶּךְ הַלֶּךְ וּבִכָּה, כֵּאלִילוֹ גַם הוּא מִשְׁתַּתֵּף בְּצַעֲרָם עַל חוֹרְבָן

הבית, ויהי כפגוש אתם ויאמר אליהם באו אל גדליהו בן אחיקם, ורצה לראות בזה האם הם נאמנים לגדליה ואז יהרוג אותם. ז ויהי כבואם אל תוך העיר ואז כבר לא יכלו לברוח, וישחטם ישמעאל בן נתניה אל תוך הבור שאליו כבר השליך את גופותיהם של גדליה ואנשיו, הוא והאנשים אשר אתו. ח ועשרה אנשים נמצאו בם ויאמרו אל ישמעאל אל תמתנו כי יש לנו מטמנים- אוצרות מוסתרים בשדה של חטים ושערים ושמן ודבש ונוכל לומר לך היכן הם, ויחדל להרוג ולא המיתם בתוך אחיהם. ט והבור אשר השליך שם ישמעאל את כל פגרי האנשים אשר הכה ביד- באותו המקום של גדליהו, הוא הבור אשר עשה המלך אסא שהיה מלך יהודה מפני בעשא מלך ישראל כאשר נלחמו ביניהם חפר אותו אסא לצורך מילוי מים וכדומה לשעת מלחמה, אתו מלא ישמעאל בן נתניהו חללים. י וישב ישמעאל את כל שארית העם אשר במצפה, והולך ומפרט- את בנות המלך (כנראה בנותיו של צדקיהו) ואת כל העם הנשארים במצפה אשר הפקיד- השאיר לשמירה נבזרזאן רב טבחים את- עם גדליהו בן אחיקם, וישבם ישמעאל בן נתניה וילך לעבר אל בני עמון ששם יוכל למצוא מקלט בטוח בעבורו. { ס }

המרדף אחרי ישמעאל בן נתניה והצלת השבויים שבידו

יא וישמעע יוחנן בן קרח וכל שרי החילים אשר אתו (שלא היו בראש השנה עם גדליה) את כל הרעה אשר עשה ישמעאל בן נתניה- שהרג את גדליה והאנשים שאיתו. יב ויקחו את כל האנשים- החיילים שלהם, וילכו להלחם עם ישמעאל בן נתניה וימצאו אתו אל- ליד מים רבים אשר בגבעון- שלשם הלך ישמעאל כדי להצטייד במים לפני לכתו לעמון. יג ויהי כראות כל העם אשר את- עם ישמעאל את יוחנן בן קרח ואת כל שרי החילים אשר אתו וישמחו- מפני שעכשיו ישוחררו משבים. יד ויסבו הלכו מאת ישמעאל כל העם אשר שבה ישמעאל מן המצפה, וישבו וילכו אל יוחנן בן קרח. טו וישמעאל בן נתניה נמלט בשמנה אנשים (שניים נוספים כנראה נהרגו על ידי יוחנן וחבריו) מפני יוחנן וילך אל בני עמון. { ס }

התארגנות לקראת ירידה למצרים

טז ויקח יוחנן בן קרח וכל שרי החילים אשר אתו את כל שארית העם אשר השיב- החזיר מאת ישמעאל בן נתניה שלקחם מן המצפה אחר שישמעאל הכה את גדליה בן אחיקם, ומפרט מי הם שארית העם- גברים אנשי המלחמה (שהרי ישמעאל הרג רק את אנשי המלחמה שהיו עם גדליה בסעודה ואת שאר אנשי המצפה לא הרג) ונשים וטף וסרסים- משרתי המלך האישיים, אשר השיב- החזיר אותם מגבעון. יז וילכו לכיוון דרום וישבו- עצרו בצורה זמנית בגרות כמוהם (כמהם)- שם מקום המגורים של כמהם בנו של ברזילי הגלעדי שכנראה קיבל את המקום מידי דוד, אשר מקום זה נמצא אצל- ליד בית לחם, כדי ללכת לבוא מצרים. יח והם ירדו מצרים מפני הפשדים, כי- מפני ש יראו מפניהם, כי- מפני ש הכה ישמעאל בן נתניה את גדליהו בן אחיקם אשר הפקיד- מינה מלך בבל בארץ, והם פחדו שמלך בבל יגיע כדי להעניש את הנשאים. { פ }

העם שואלים את ירמיהו מה לעשות

פרק מב

א ויגשו כל שרי החילים ובראשם יוחנן בן קרח ויזניה בן הזשעיה (הוא יזניה בן המעכתי שהוזכר לעיל, אלא ששם נקרא על שם מקום אביו וכאן על שם אביו) וכל העם מקטן ועד גדול- להראות לירמיה שכולם רוצים לשמוע אותו. ב ויאמרו אל ירמיהו הנביא: תפל נא תחנתנו לפניך- היינו שתקבל אותה, והתפלל בעדנו- עבורנו אל ידוד אלהיך, ומפרשים- בעד כל השארית הזאת, וראוי

שתתפלל עלינו כי- מפני ש נשארנו מעט מהרבה כֶּאֱשֶׁר עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶתֵּנוּ. ג ותבקש בתפילתך ש יִגְדֵל לָנוּ יְדוּד אֱלֹהֶיךָ אֶת הַדְרֹךְ אֲשֶׁר נָלַךְ בָּהּ- לֹאן אֲנִי צְרִיכִים לִלְכֹת, וְאֵת הַדְרֹךְ אֲשֶׁר נִעַשְׂהָ- כִּי־צַד אֲנִי צְרִיכִים לְנַהוֹג. ד וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְרֻמְיָהוּ הַנְּבִיא: שְׁמַעְתִּי: קִיבַלְתִּי דְבָרֵיכֶם, הֲנִי מִתְפַּלֵּל אֶל יְדוּד אֱלֹהֵיכֶם כְּדַבְרֵיכֶם, וְהָיָה כָּל הַדְרֹכֵי- כָּל הַנְּבוּאוֹת אֲשֶׁר יַעֲנֶה יְדוּד אֶתְכֶם אֲגִיד לָכֶם, לֹא אֶמְנַע- אֶסְתִּיר מִכֶּם דְּבַר- כְּלוּם. ה וְהִמָּה אֶמְרוּ בְּשׁוּבָה אֶל יְרֻמְיָהוּ כְּדִי לְחַזֵּק אֶת בְּקִשְׁתְּךָ: יְהִי יְדוּד בְּנוֹ לְעַד אֶמֶת וְנֶאֱמַן- יֵצִיב, וְהוּא יִהְיֶה עַד עַל שְׁבוּעַתְנוּ שֶׁ אִם לֹא- הֵינּוּ שֶׁכֶן- כָּכָל הַדְרֹכֵי אֲשֶׁר יִשְׁלַחְךָ יְדוּד אֱלֹהֶיךָ אֵלֵינוּ כֵּן- כַּךְ נִעַשְׂהָ. ו בֵּין אִם זֶה יִהְיֶה טוֹב וּבֵין וְאִם זֶה יִהְיֶה רָע בְּעֵינֵינוּ, בְּקוֹל יְדוּד אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר אֲנִי (אֲנַחְנוּ) שֹׁלְחִים אֵתְךָ אֵלָיו נִשְׁמַע, לְמַעַן אֲשֶׁר יֵיטֵב לָנוּ כִּי- מִפְּנֵי שֶׁ נִשְׁמַע בְּקוֹל יְדוּד אֱלֹהֵינוּ. { פ }

תשובת ירמיה על פי ה' להשאר בארץ ולא לרדת למצרים

ז וְיְהִי מִקֶּץ- בְּסוֹף עֶשְׂרֵת יָמִים וְיִהְיֶה דְבַר יְדוּד אֶל יְרֻמְיָהוּ, רַק לֵאחֲרַי עֶשְׂרֵה יָמִים שֶׁל תְּפִילָה נִעְנָה הִ' לִירְמִיָּהוּ בְּנְבוּאָה. ח וַיִּקְרָא אֶל יוֹחָנָן בֶּן קֶרַח וְאֶל כָּל שְׂרֵי הַחִילִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וְלָכָל הָעָם לְמִקְטָן וְעַד גָּדוֹל מִפְּנֵי שֶׁרָצָה לְעַנּוֹת לְכוּלָם בְּאוֹפֵן יִשְׂרָאֵל אֶת תְּשׁוּבַת הִ' כְּדִי שֶׁהִיא לֹא תִעָבֹר אַחֵר כַּךְ בְּצוּרָה לֹא שְׁלִימָה לְאַחֲרֵי. ט וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְדוּד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁלַחְתֶּם אֵתִי אֵלָיו לְהַפִּיל תְּחִנַּתְכֶם לְפָנָיו. י וְאֵלֶי דְּבַרְתֶּם: אִם שׁוֹב תִּשְׁבוּ בְּאַרְץ הַזֹּאת אִזּוּ וּבְנִיתִי אֶתְכֶם- שֶׁתְּצַלִּיחוּ לְבָנוֹת אֶת הָאָרֶץ וְלֹא אֶהְרַס יוֹתֵר, וְנִטְעַתִּי אֶתְכֶם- תִּהְיוּ קְבוּעִים בְּאַרְץ וְלֹא אֶתּוֹשׁ- אֶעֱקוּר יוֹתֵר, כִּי- מִפְּנֵי שֶׁכָּבַר נִחְמַתִּי- הִתְחַרְטַתִּי אֶל- עַל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לָכֶם וּמַעַתָּה יִתְחַלּוּ נְבוּאוֹת הַנְּחֻמָּה הַמוֹזְכְּרוֹת לְעִיל בְּפָרְקִים לִי- לִי'ג. יא אֶל תִּירְאוּ- תִּפְחָדוּ מִפְּנֵי מִלְךְ בְּבָל אֲשֶׁר אֶתֶם יְרֹאִים מִפָּנָיו, וְשָׁב וּמִחֲזָקִים אֶל תִּירְאוּ מִמֶּנּוּ נְאֻם יְדוּד, כִּי- מִפְּנֵי שֶׁ אֶתְכֶם אֲנִי כְּדִי לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וּלְהַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ. יב וְאִתְּנוּ לָכֶם רַחֲמִים בְּעֵינָיו שֶׁל מֶלֶךְ בְּבַל וְרַחֲמֵי אֶתְכֶם וְלֹא יַעֲנִישׁ אֶתְכֶם עַל הַרְצָחוֹ שֶׁל גְּדַלְיָה, וְהַשִּׁיב- יַחֲזִיר אֶתְכֶם אֶל אֲדָמְתְכֶם הֵינּוּ שִׁיִּסְכִּים שֶׁתְּחַזְרוּ לְשִׁבְתָּם בְּמִצְרָיִם וּבְעָרֵים שֶׁשְׁבִיבוּתֵיהֶם. יג וּמִפְּנֵי שֶׁיָּדַע הִ' עַל רְצוֹנָם לִלְכֹת לְמִצְרַיִם הוּא מְזַהֵר אוֹתָם- וְאִם אֶמְרִים אֶתֶם לֹא נִשְׁבּ בְּאַרְץ הַזֹּאת וּבִזָּה לְמַעֲשֵׂה לְבַלְתִּי שְׁמַע בְּקוֹל יְדוּד אֱלֹהֵיכֶם. יד לֵאמֹר- שֶׁכֶךְ אֶתֶם אוֹמְרִים: לֹא נִשְׁאֵר בְּאַרְץ הַזֹּאת, כִּי- אֵלָּא אֶל אֶרֶץ מִצְרַיִם נְבוּאָה, מִכִּיּוּן שֶׁ אֲשֶׁר שֶׁ לֹא נִרְאָה מִלְחָמָה וְקוֹל שׁוֹפָר הַנִּשְׁמַע בְּמִלְחָמוֹת לֹא נִשְׁמַע כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל כֹּל הַזְּמַן מִלְחָמוֹת, וְלִלְחָם לֹא נִרְעַב וְלֹכַן וְשֶׁם נִשְׁבּ. טו וְעַתָּה מִכִּיּוּן שֶׁאֲנִי יוֹדַע שֶׁאַתֶּם חוֹשְׁבִים כַּךְ בְּלִבְבְּכֶם, לָכֵן שְׁמַעוּ דְבַר יְדוּד שְׂאֵרִית יְהוּדָה, כֹּה אָמַר יְדוּד צֶב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: אִם אֶתֶם שׁוֹם תִּשְׁמוּן פְּנִיכֶם לְבָא לְמִצְרַיִם וּבְאַתֶּם אֶפִּילוּ רַק לְגוֹר שֶׁם בְּאוֹפֵן זְמַנִּי. טז אִזּוּ וְהִיָּתָה הַחֲרָב אֲשֶׁר אֶתֶם יְרֹאִים מִמֶּנָּה, שֶׁם תִּשְׁיֹג אֶתְכֶם בְּאַרְץ מִצְרַיִם, וְהָרַעַב אֲשֶׁר אֶתֶם דֹּאֲגִים מִמֶּנּוּ, שֶׁם יִדְבַק אַחֲרֵיכֶם בְּאַרְץ מִצְרַיִם וְשֶׁם תִּמְתּוּ. יז וְיִהְיוּ כָּל הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁמוּ אֶת פְּנֵיהֶם לְבוּא לְאַרְץ מִצְרַיִם כְּדִי לְגוֹר שֶׁם- יָמוּתוּ בְּחֲרָב בְּרַעַב וּבְדְבַר וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם שְׂרִיד- שְׂאֵרִית וּפְלִיט- וְהִצֵּלָה מִפְּנֵי הָרָעָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא עֲלֵיכֶם. יח כִּי כֹה אָמַר יְדוּד צֶב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כֶּאֱשֶׁר נִתְּךָ- נִשְׁפָּךְ אֶפְי וְחִמַּתִּי עַל יִשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם, כֵּן- כַּךְ תִּתְּךָ- תִּישְׁפַךְ חִמַּתִּי עֲלֵיכֶם בְּבִאָכֶם לְאַרְץ מִצְרַיִם הֵינּוּ שֶׁאַתֶּם בּוֹרְחִים לְשֶׁם כִּי אֶתֶם חוֹשְׁבִים שֶׁשֶׁם תִּינְצְלוּ מִהַמְּלַחְמוֹת אוֹלָם דַּעוּ כִּי כֹאן כָּבַר נִשְׁפָּךְ כַּעֲסִי וְהוּא נִגְמַר אוֹלָם שֶׁם עוֹד לֹא שִׁפְכְתִי אֶת כַּעֲסִי וְהוּא עֵתִיד לְהִשְׁפֹּךְ שֶׁם, וּמְרֹוב הַצְּרוּת שֶׁיִּהְיוּ לָכֶם שֶׁם- וְהִיָּתָם לְאֱלֹהֵי- לְשׁוּבָה (הַמְּשַׁבֵּעַ חֲבִירוֹ יֹאמַר לוֹ שֶׁיִּתְחַיֵּב שֶׁיִּהְיֶה כְּמוֹכֶם אִם יִפְרֹא אֶת הַשְּׁבוּעָה) וְלִשְׁמָה- תִּמְהוּן (הַרוּאָה אֶת צְרוּתֵיכֶם יִהְיֶה תִּמְהָ) וְלִקְלָלָה- הַמְּקַלֵּל חֲבִירוֹ יֹאמַר לוֹ שֶׁיִּהְיֶה גוֹרְלוֹ כְּגוֹרְלֵכֶם וְלִחְרָפָה- לְבִזְיוֹן, וְלֹא תִרְאוּ עוֹד אֶת הַמְּקוֹם הַזֶּה- אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם חוֹשְׁבִים שֶׁתִּרְדוּ לְמִצְרַיִם וְכִשְׁפוּל מֶלֶךְ בְּבַל תִּחַזְרוּ לְאַרְץ. עַד כֹּאן דְּבַרֵי הִ' לְיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי יְרִמְיָהוּ.

אזהרת ירמיה לעם שלא לעבור על ציווי ה'

יט ירמיה רואה על האנשים שמולו שדברי הנבואה לא פעלו עליהם ולכן שב ומזהיר אותם מעצמו-
דְּבַר יְדוּד עֲלֵיכֶם שְׁאֲרִית יְהוּדָה- אֵל תִּבְאוּ מִצְרַיִם, יָדַע תִּדְעוּ כִּי הַעִדְתִּי- הַזְהַרְתִּי בְּכֶם הַיּוֹם. כ כִּי-
מפני שאתם התעתים (התעיתם) בְּנַפְשׁוֹתֵיכֶם- אתם הטעתם את עצמכם כִּי- מכיוון ש אַתֶּם
שָׁלַחְתֶּם אֹתִי אֶל יְדוּד אֱלֹהֵיכֶם לְאֹמֵר- וכך אמרתם לי: הַתְּפַלֵּל בְּעֲדָנוּ אֶל יְדוּד אֱלֹהֵינוּ וְכָל אֲשֶׁר
יֹאמַר יְדוּד אֱלֹהֵינוּ כֵּן- כך הָגַד לָנוּ וְעָשִׂינוּ, ולכן יהיה עונשכם גדול עכשיו אם לא תשמעו את הדברים
(מה שאין כן אם לא היו שואלים מתחילה והיו מחליטים לרדת למצרים על דעת עצמם, היה עונשם
פחות חמור). כֹּא ומפני שהוא רואה שגם דברים אלו שלו לא פעלו עליהם הוא מוסיף ואומר- וְאָגֵד
לְכֶם הַיּוֹם שֶׁלֹּא לָרֶדֶת לְמִצְרַיִם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹל יְדוּד אֱלֹהֵיכֶם וְכָל אֲשֶׁר שָׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם. כב וְעַתָּה
מכיוון שאינכם שומעים, יָדַע תִּדְעוּ כִּי- אֲשֶׁר בְּחָרְבְּ בְרָעַב וּבְדַבַּר תְּמוּתוֹ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר חִפְצְתֶּם לְבֹא
לְגוֹר שָׁם- בְּמִצְרַיִם. { ס }

האשמת ירמיהו בשקר והירידה למצרים

פרק מג

א וַיְהִי כְכֹלֹת- כשסיים יְרֵמְיָהוּ לְדַבֵּר אֶל כָּל הָעָם אֵת כָּל דְּבָרֵי יְדוּד אֱלֹהֵיהֶם, אֲשֶׁר שָׁלַח יְדוּד
אֱלֹהֵיהֶם אֵלֵיהֶם אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְלֹא הוֹסִיף מִדַּעְתּוֹ כְּלוּם. { ס }

ב וַיֹּאמֶר עֲזַרְיָה בֶן הוֹשַׁעְיָה (כנראה אחי של יזניה בן הושעיה) וַיֹּחֲנֶן בֶּן קָרַח וְגַם וְכָל הָאֲנָשִׁים
הַזֵּדִים- הרשעים אֹמְרִים אֶל יְרֵמְיָהוּ: שֶׁקֶר אַתָּה מְדַבֵּר, לֹא שָׁלַחְךָ יְדוּד אֱלֹהֵינוּ לְאֹמֵר- שתאמר לנו:
לֹא תִבְאוּ מִצְרַיִם לְגוֹר שָׁם. ג כִּי- אֵלֶּה בְרוּךְ בֶּן נְרִיָּה מִסִּית אֶתְךָ בָּנוּ לְהַגִּיד לָנוּ שֶׁלֹּא לָרֶדֶת לְמִצְרַיִם,
והוא עושה זאת לְמַעַן תֵּת אֶתְנוּ בְּיַד הַפְּשָׁדִים לְהַמִּית אֶתְנוּ אוּ וְלְהַגְלוֹת אֶתְנוּ בְּבָבֶל (כנראה שלא רצו
להאשים את ירמיה באופן ישיר כי כבר ראו בחורבן שכל נבואותיו התגשמו ולכן תלו את הדברים
בתלמידו ברוך כי הוא כנראה רצה מדעת עצמו לשכנע אותם בתוך אותם עשרת הימים שלא לרדת
למצרים). ד וְלֹא שָׁמַע יוֹחָנָן בֶּן קָרַח וְכָל שְׂרֵי הַחִילִים וְכָל הָעָם בְּקוֹל יְדוּד לְשַׁבֵּת בְּאֶרֶץ יְהוּדָה (אולי
כשחיו עשרה ימים לתשובה התחרטו על שאלתם וכבר החליטו לרדת למצרים ואולי מראש לא
התכוונו שזאת תהיה תשובת ירמיה וכשנשבעו היו בטוחים שירמיה יאמר לרדת למצרים, ואולי
מכיוון שחיו עשרה ימים חשבו שאין אלו דברי נבואה אלא דברי ירמיה עצמו). ה וַיִּקַּח יוֹחָנָן בֶּן
קָרַח וְכָל שְׂרֵי הַחִילִים אֵת כָּל שְׁאֲרִית יְהוּדָה אֲשֶׁר שָׁבוּ- חָזְרוּ מִכָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר נָדְחוּ- הִתְרַחְקוּ שָׁם
לְגוֹר בְּאֶרֶץ יְהוּדָה- כל אלו שחזרו מעמו ומואב וכו'. ו ומִפְרֹט- אֵת הַגְּבָרִים וְאֵת הַנְּשִׁים וְאֵת הַטָּף
וְאֵת בָּנוֹת הַמְּלָךְ וְחוּזָר וְכוּלְל- וְאֵת כָּל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר הֵנִיחַ נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים אֶת- עַם גְּדַלְיָהוּ בֶן
אֲחִיקָם בֶּן שָׁפָן, וְגַם וְאֵת יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא וְאֵת בְרוּךְ בֶּן נְרִיָּהוּ- שֶׁכְּנָרָה נִלְקְחוּ לְמִצְרַיִם בַּעַל כְּרַחֵם. ז
וַיָּבֹאוּ אֶל אֶרֶץ מִצְרַיִם כִּי- מִפְּנֵי שֶׁ לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְדוּד, וַיָּבֹאוּ עַד הָעִיר תַּחְפְּנִחַס. { ס }

נבואה על מפלת מצרים

ח וַיְהִי דְבַר יְדוּד אֶל יְרֵמְיָהוּ בְּתַחְפְּנִחַס לְאֹמֵר. ט קַח בְּיָדְךָ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְטַמְנָתָם בְּמַלְט- בתוך טיט
שנמצא בְּמַלְבָּן- כלי בצורה של מלבן שבו היו מגבלים את הטיט (כדי שיוכל בסיום הנבואה לקחת
משם את המלבן שבתוכו הטיט והאבנים) [מה שאין כן אם היה שם מלט על הרצפה ובתוכו אבנים,
שלא היה יכול לקחת את זה משם)] אֲשֶׁר נִמְצְאוּ בְּפֶתַח בַּיִת פְּרָעָה בְּתַחְפְּנִחַס לְעֵינֵי אֲנָשִׁים יְהוּדִים
(ולא לעיני מצרים כדי שלא יתרגומו שהוא מנבא על מפלתם). י וְאִמְרַתְּ אֵלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְדוּד צַב-
אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: הֲנִי שָׁלַח וְלִקַּחְתִּי אֶת נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עִבְדִּי (שדרכו אני עושה את רצוני)
וְשִׁמְתִּי כִסְאוֹ מִמַּעַל לְאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר טַמְנָתִּי (ואת זה מסמל מעשה השקעת האבנים בטיט, שהם

ישמשו כעין בסיס לכסאו של מלך בבל) וְנָטָה אֶת שַׁפְּרוּוֹ (שִׁפְרִירוֹ) - אוהלו - חופת המלך מְעֲלֵיהֶם - וזה יהיה כאשר הוא יכבוש את מצרים וינטה את אוהלו בחצר בית פרעה כדי להראות את שליטתו. יא ובאה (ובא) והִפָּה אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם, ומפרט - אֲשֶׁר דִּינוֹ לְמוֹת יצא לְמוֹת (היינו דבר), וְאֲשֶׁר דִּינוֹ לְשָׁבִי יצא לְשָׁבִי, וְאֲשֶׁר דִּינוֹ לְחָרֵב יצא לְחָרֵב. יב והצתי אֲשֶׁ - כאילו ה' ידליק בתחילה את האש בְּבִתֵּי אֱלֹהֵי מִצְרַיִם וּשְׂרָפָם מלך בבל - הוא ימשיך את שריפתם, וְשָׂבָם - יקח את הפסלים בשבי כדי לבזותם, וְעָטָה - יעטוף אֶת השלל של אֶרֶץ מִצְרַיִם כְּאֲשֶׁר יַעֲטָה - יעטוף הָרְעָה אֶת בְּגָדוֹ - שיש לו רק בגד אחד והוא מתלבש בו בקלות, היינו שמלך בבל יקח את השלל בקלות, וְיֵצֵא מִשָּׁם בְּשָׁלוֹם ללא פגע, שהמלחמה שלו שם תהיה קלה ביותר. יג וְשָׂבַר אֶת מִצְבּוֹת בֵּית שְׁמֶשׁ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְאֶת בְּתֵי אֱלֹהֵי מִצְרַיִם יִשְׂרָף בְּאֵשׁ. { פ }

תוכחה ליהודים שעובדים ע"ז במצרים

פרק מד

אנשי ממלכת יהודה עבדו ע"ז ועונשם על כך

א הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֵל יִרְמְיָהוּ אֵל כָּל הַיְהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם (כולל אלו שכבר הלכו לשם לפני החורבן ולא רק אלו שהגיעו עתה עם יוחנן בן קרח) הַיֹּשְׁבִים בְּמִגְדָּל וּבֵת חֲפְנִיחַס וּבְנֵי וּבְאֶרֶץ פְּתוּרַס (ירמיה עבר ממקום למקום במצרים ואמר להם נבואה זו) לֵאמֹר. ב כֹּה אָמַר יְדוּד צב-אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: אַתֶּם רְאִיתֶם אֶת כָּל הָרְעָה אֲשֶׁר הִבֵּאתִי עַל יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל עַרְי הַיְהוּדָה, וְהַנֶּס חֲרָבָה הַיּוֹם הַזֶּה וְאִין בָּהֶם יוֹשֵׁב. ג והבאתי זאת עליהם מִפְּנֵי רָעַתְם אֲשֶׁר עָשׂוּ לְהַכְעִסֵנִי, לְלַכֵּת לְקַטֹּר - להקריב קרבנות ובכך לַעֲבֹד לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּם - שלא הכירו את גדלותם - הִמָּה - ומפרט - אַתֶּם וְאַבְתֵּיכֶם - לא אתם ולא אבותיכם הכרתם את האלוהים ההם, היינו לא ראיתם בהם שום כוח אלוהות. ד וְאֲשַׁלַּח אֲלֵיכֶם אֶת כָּל עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים הַשְּׂפִים וְשַׁלַּח - בכל יום הייתי שולחם - לֵאמֹר - וכך אמרו לכם: אֵל נָא תַעֲשׂוּ אֶת דְּבַר הַתַּעֲבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי - ע"ז. ה וְלֹא שָׁמְעוּ וְלֹא הִטּוּ אֶת אָזְנָם לְשׁוֹב - לחזור בתשובה מִרְעַתְם, לְבַלְתִּי קַטֹּר לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים. ו ולכן וַתִּתְּדַ חֲמַתִּי וְאִפִּי וַתִּבְעַר בְּעַרְי הַיְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם, וַתְּהַיֵּינָה לְחֲרָבָה לְשָׁמְמָה כִּיּוֹם הַזֶּה - כמו שהם בזמן הזה (של ירמיהו). { ס }

תוכחה ליהודי מצרים על כך שהם עובדים ע"ז

ז וְעַתָּה - מכיוון שראיתם מה קרה לממלכת יהודה, כֹּה אָמַר יְדוּד צב-אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: לָמָּה אַתֶּם עוֹשִׂים רָעָה גְדוֹלָה אֵל נַפְשֵׁתְכֶם בכך שאתם גורמים לי לְהַכְרִית לָכֶם אִישׁ וְאִשָּׁה עוֹלָל - ילד קטן וְיוֹנֵק - תינוק מִתּוֹךְ שֵׁאֲרִית הַיְהוּדָה הנשארים במצרים, ו לְבַלְתִּי הוֹתִיר לָכֶם שְׂאֲרִית? ח בכך שאתם גורמים לְהַכְעִסֵנִי בְּמַעֲשֵׂי יַדְיְכֶם - בפעולות שאתם עושים, בכך שאתם הולכים לְקַטֹּר לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים לְגוֹר שָׁם, לְמַעַן - והתוצאה של זה תהיה - הַכְרִית לָכֶם - שאני אכרית אתכם, וְלְמַעַן - ועוד תוצאה של זה תהיה - הַיִּוִּתְכֶם לְקַלְלָה וּלְחֲרָפָה בְּכָל גּוֹי הָאָרֶץ בעקבות עונשכם הגדול (יש להדגיש שהנביא מדבר על עניין הע"ז, אך בפרקים הקודמים כבר הוכיח אותם על עצם הירידה למצרים ועונשם על כך). ט הַשְּׂכַחְתֶּם אֶת רְעוֹת אֲבוֹתֵיכֶם וְאֶת רְעוֹת מַלְכֵי הַיְהוּדָה וְאֶת רְעוֹת נְשָׂיוֹ של כל מלך ממלכי יהודה וְאֶת רְעוֹתְכֶם (שהרי הם עצמם גלו לא מכבר ולפני כן עבדו ע"ז ביהודה) וְאֶת רְעוֹת נְשֵׁיכֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּאֶרֶץ הַיְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם? היינו האם אינכם זוכרים את העונשים שבאו בעקבותיהם? י וכאילו עובר ירמיה לדבר אל עצמו - אנשי יהודה לא דָּכְאוּ - הכניעו

את עצמם בפני ה' עד היום הזה, ולא יראו מה', ולא הלכו בתורתו ובחקותי אשר נתתי לפניכם ולפני אבותיכם. { ט }

עונשם של יהודי מצרים על כך שהם עובדים ע"ז

יא לכן פה אמר ידוד צב-אות אלהי ישראל: הנני שם פני- כעסי בכם לרעה, ובכך אגרום ולהקרית את כל שארית יהודה שבמצרים. יב ולקחתי את שארית יהודה אשר שמו פניהם לבוא ארץ מצרים לגור שם ותמו כל- ייגמרו כולם- כולם ימותו, בארץ מצרים פלו, בחרב ו ברעב יתמו, מקטן ועד גדול בחרב וברעב ימתו, והיו לאלה- הנשבע לחבירו יאמר שיקרה לו כמותם אם לא יקיים את השבועה, לשמה- תמהון גדול מרוב עונשם, ולקלה- המקלל חבירו אמר לו שיהיה כמותם ולחרפה- כולם יבזו אותם. יג ופקדתי- אעניש על היושבים בארץ מצרים כאשר פקדתי- שהענשתי על ירושלים- בחרב ברעב ובדבר. יד ולא יהיה פליט ושריד לשארית יהודה הבאים לגור שם בארץ מצרים כאשר בכוונתם ולשוב ארץ יהודה אשר המה מנשאים את נפשם- מעודדים את עצמם לשוב לשבת שם- היינו שיהודי מצרים חשבו להיות שם זמן קצר ולאחר נפילת בבל לחזור לארץ ובכך עודדו את עצמם, ואומר הנביא שלא יישאר מי שיחזור לארץ מפני שכולם ימותו, כי לא ישובו כי אם פלטים- היינו שיחזרו מועטים בלבד (ומה שאמר בתחילת הפסוק שלא יישאר שריד, זה לשון גוזמא, או שהכוונה ליישוב שבמצרים). { פ }

תשובות הגברים והנשים לכך שהם עובדים ע"ז

טו ויענו את ירמיהו כל האנשים הידעים כי מקטרות נשיהם לאלוהים אחרים וגם וכל הנשים העמדות שהם ביחד היו קהל גדול, וכל העם היושבים בארץ מצרים בפתרוס- היינו שרק במקום זה התחצפו לפניו האנשים והנשים כשענו לו, לאמר. טז הדבר אשר דברת אלינו בשם ידוד שלא לעבוד ע"ז, איננו שמעים אליך. יז כי- אלא עשה נעשה את כל הדבר אשר יצא מפינו- כל הנדרים שנדרנו לקטר- להקריב קרבנות למלכת השמים (שינה הנביא את לשונם, שהם אמרו מלכת השמים, והוא שינה זאת ללשון מלאכה- דבר שה' עשה) והסיד לה נסכים (זוהי טענתם הראשונה- אנו חייבים להמשיך לעבוד עבודה זרה, שהרי כך נדרנו ואנו חייבים לקיים זאת), כאשר עשינו אנחנו ואבותינו מלכינו ושרינו בערי יהודה ובחצות ירושלים (זוהי טענתם השנייה- הרי זאת מסורת ארוכה אצלנו, שהרי עשו זאת כל החשובים שבעם במשך שנים רבות, ואם כן ודאי שזה דבר טוב), ונשבע לחם- היה טוב מבחינה כלכלית, ונהיה טובים- במצב טוב מבחינה מדינית, ורעה לא ראינו- כי לא היתה. יח ומן אז חדלנו- שהפסקנו לקטר למלכת השמים- עיין לעיל פס' יז, והסד לה נסכים, חסרנו כל- נהיה גרוע מבחינה כלכלית, ובחרב וברעב תמנו- נהרגו אנשים רבים בגלל מלחמות (זוהי טענתם השלישית- כל עוד עבדנו ע"ז היה לנו טוב, ומאז שהפסקנו לעבוד עבודה זרה התחיל להיות לנו רע, וכמובן שזה כלל לא מדויק, שהרי הדברים לא היו כך). יט את הטענה הזו שהיא הטענה הרביעית, אמרו הנשים בלבד- וכי- כאשר אנחנו מקטרים למלכת השמים ולהסד לה נסכים, המבלעדי אנשינו עשינו לה פונים להעצבה (הנשים אמרו "לשמחה"- היינו שהתכוונו לשמח את מלכת השמים בכך, אך ירמיה שינה את הלשון ללשון עצב, כי לא רצה לייחס שמחה לעבודה זרה) והסד לה נסכים- הנשים טוענות כלפי ירמיה- האם אנחנו עובדות עבודה זרה ללא הסכמת בעלינו, הרי גם בעלינו שותפים בכך, ואם כך איננו שומעות לך בדבר זה אלא רק לבעלינו. { ס }

מענה ירמיה לתשובתם

כ ויאמר ירמיהו אל כל העם, ומפרט הנביא מי היו כל העם- על הגברים ועל הנשים, ושוב חוזר וכולל- ועל כל העם הענים אתו דבר- כל מי שדיבר איתו, לאמר- וכך הוא אמר להם. כא הלא את הקטר אשר קטרותם בערי יהודה ובחצות ירושלים אתם ואבותיכם מלכיכם ושריכם ועם הארץ אתם זכר ידוד ותעלה על לבו- כאן הוא עונה על טענתם השניה והשלישית, את אותה עבודה זרה שהקטירו כל החשובים שאתם מחשיבים את זה כראיה לטוב שבכך, זה מה שגרם להי' לכעוס עליכם, וכן הוא אומר שהעונשים שבאו בסוף, לא באו רק בגלל העבודה זרה שהיתה בימי צדקיהו אלא בגלל כל החטאים שהיו בתקופות הקודמות. כב ולא יוכל- לא היה יכול ידוד עוד לשאת את חטאיכם, מפני רע מעלליכם, מפני התועבת אשר עשיתם, ולכן ותהי ארצכם לחרבה ולשמה- שממון (שכל מי שרואה את החורבן שלה, תמה על כך), ולקללה- המקלל את חבירו אומר לו שיהיה לו כמו הארץ ההיא, מאין יושב בה, פהיום הזה- כמו שאתם רואים שקרה עכשיו. כג מפני אשר קטרותם ואשר חטאתם לידוד, ולא שמעתם בקול ידוד, ובתרתו ובחקתיו ובעדותיו- המצוות המעידות על דבר כלשהו (כגון אכילת מצה) לא הלכתם, על פן קראת אתכם הרעה הזאת פיוס הזה- כמו שקורה עכשיו. זה המשך התשובה לטענה השלישית, כמבואר לעיל בסוף פסי' כא'. { ס }

כד וממשיך ירמיהו לענות לעם- ויאמר ירמיהו אל כל העם ואל כל הנשים: שמעו דבר ידוד כל יהודה אשר בארץ מצרים. כה כה אמר ידוד צב- אות אל- הי ישראל לאמר: אתם ונשיכם- הדברים מופנים אליכם ואל נשיכם (וכאן הוא רומז לטענתם הרביעית, היינו שאין בכך כלום אם הבעלים שלכן יודעים שאתן עובדות עבודה זרה, כי גם הם חוטאים בכך), ותדברנה בפיכם- כך אמרתם לי מקודם, ובמאמר מוסגר הוא אומר- ובידיכם מלאתם- וכך אתן גם עושות בפועל, וחוזר לעניין- לאמר- היינו וכך אמרתם לי: עשה נעשה את נדרינו אשר נדרנו לקטר למלכת השמים ולהסד לה נסכים, ואומר להן ירמיהו בצנינות- הקים תקימנה את נדריכם ועשה תעשינה את נדריכם, היינו שאם אמרתן ונדרתן אתן חייבות לקיים זאת (כמובן שזו אמירה צנינית, ומשמעותה היא שאתן תשלמנה על כך ביוקר, כדלקמן). { ס }

עונשם של עובדי העיז במצרים

כו לכן שמעו דבר ידוד כל יהודה הישבים בארץ מצרים: הנני נשבעתי בשמי הגדול אמר ידוד, אם יהיה- היינו שלא יהיה עוד שמי נקרא בפי כל איש יהודה אשר אמר: חי אדוני ידוד, בכל ארץ מצרים- היינו שלא יהיה עוד יהודי שישבע בשמי במצרים מכיוון שכולם ימותו (רואים פה את הבלבול הרב שבמעשיהם, שמצד אחד הם עבדו עבודה זרה ומצד שני הם נשבעו בשם ה'). כז הנני שקד- מתמיד וממהר עליהם לרעה ולא לטובה, ותמו- ייגמרו- ימותו כל איש יהודה אשר בארץ מצרים בחרב וברעב עד פלותם, כאן עונה ירמיהו לטענתם הראשונה, היינו שאתן אומרות שנדרתן לעשות כך, אז עשו כך וקיימנה את נדריכם, אך גם ה' נשבע להשמיד אתכם וגם הוא יהיה חייב לקיים את שבועתו. כח ופליטי חרב ישבון מן ארץ מצרים אל ארץ יהודה, אבל רק מתי- אנשי מספר- אנשים מועטים, וכשזה יקרה וידעו כל שארית יהודה הבאים לארץ מצרים לגור שם, דבר מי יקום ממני ומהם- איזה דבר יקרה, העונש שאני אומר על כך שהם עובדים עבודה זרה, או מה שהם אומרים שיהיה להם טוב.

האות לכך שעונשם יתקיים

כט וזאת לכם האות- הסימן, נאם ידוד, כי- אשר פקד- מעניש אני עליכם במקום הזה, למען תדעו על ידי הסימן הזה, כי קום יקומו- יתקיימו דברי עליכם לרעה. { פ }

ל כה אמר ידוד: הַנְּי נַתַּן אֶת פְּרֵעַה חֲפָרֶע- כך שמו, שהוא מִלְךְ מִצְרַיִם, בְּיַד אִיבֵי וּבְיַד מִבְקָשִׁי נַפְשׁוֹ, ובאמת הוא נרצח לאחר מכן במרידה פנימית, כַּאֲשֶׁר נִתְּתִי אֶת צְדִקְיָהוּ מִלְךְ יְהוּדָה בְּיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מִלְךְ בָּבֶל שהיה בעקבות המרד אִיבֵי וּמִבְקָשׁ נַפְשׁוֹ של צדקיהו. { ס }

נבואת הרגעה לברוך בן נריה

פרק מה

א הַדָּבָר אֲשֶׁר דָּבַר יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא אֶל בְּרוּךְ בֶּן נְרִיָּה, בְּכַתְּבוֹ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה- דברי הפורענות של ירמיהו- על סֵפֶר מִפִּי יְרֵמְיָהוּ, וְזֶה הִיָּה בַּשָּׁנָה הַרְבֵּעִית לַיהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מִלְךְ יְהוּדָה, כְּמוֹ שֶׁמִּסּוּפֵר לְעֵיל פֶּרֶק ל"ו, לְאִמֹר- כך אמר ירמיהו לברוך. ב כה אמר ידוד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֲלֶיךָ בְּרוּךְ. ג אתה ברוך אֲמַרְתָּ: אֹי נָא לִי, כִּי יִסֹּף יְדוּד יְגוֹן- צַעַר עַל מִכְאֲבֵי, יִגְעַתִּי בְּאַנְחָתִי- אני כבר עייף מרוב אנחות שאני מוציא, וּמְנוּחָה לֹא מִצְאָתִי, לא נאמר כאן על מה התלונן ברוך. חז"ל אומרים שזה על כך שהוא לא זכה לנבואה, אך אפשר לומר שזה על צרות פרטיות שיש לו כמו הרדיפה שרדף יהויקים אותו ואת ירמיהו, ועוד. ד כה תֹּאמַר אֱלֹהֵי, כֹּה אֲמַר יְדוּד: הֲנִיָּה אֲשֶׁר בְּנִיתִי- היינו את ארץ ישראל- אֲנִי הָרִס, וְאֵת אֲשֶׁר נִטְעַתִּי- אֲנִי נִתְּשׁ- עוקר, וְאֵת כָּל הָאֶרֶץ הִיא- ההיא, היינו את כל ארץ ישראל. ה וְאֵתָּה תִּבְקָשׁ לָךְ גְּדֻלוֹת! אֵל תִּבְקָשׁ! היינו שארץ ישראל הולכת להיחרב ואתה רוצה לזכות לנבואה בזמן כזה, או שאין לך להתלונן על צרותיך הפרטיות, שהרי צרות קשות עומדות להיות בארץ, כִּי הַנְּי מְבִיא רָעָה עַל כָּל בָּשָׂר, נְאֻם יְדוּד. אבל למרות שלא אענה לבקשתך, בכל זאת אני מבטיחך ש- וְנִתְּתִי לָךְ אֶת נַפְשְׁךָ לְשָׁלָל, שלא תמות, על כָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר תֵּלֵךְ שָׁם. { פ }

מכאן ואילך אינו מפירוש ערוך משלי, אלא ממה שהעתקתי מקובת של ת"ת 'אדרת אליהו'

פרק מו

- א אֲשֶׁר הִיָּה דָבָר ה' אֶל יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא עַל הַגּוֹיִם:
- ב לְמִצְרַיִם - נבואה על מצרים.
- על חֵיל פְּרֵעָה נְכוֹ - מִלְךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר הִיָּה עַל נְהַר פְּרַת - בְּכַרְכַּמְשׁ - חיל פרעה נכו, עלה להלחם עם אשור בְּכַרְכַּמְשׁ. (מלכים ב', פרק כג'; דהיי"ב פרק לה')
- אֲשֶׁר הִכָּה נְבוּכַדְרֶאצַּר מִלְךְ בָּבֶל בַּשָּׁנָה הַרְבֵּעִית לַיהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ - שהיה שם, מזמן יאשיהו עד השנה ה- 4 ליהויקים, שהכהו נ"נ מלך בבל.
- מִלְךְ יְהוּדָה:
- ג עֲרִכּוֹ מִגּוֹן וְצָנָה - סְדָרוּ כְּלֵי מִלְחָמָה אֵלוֹ (המגינים) וְגִשְׁוֹ לְמִלְחָמָה - עם נ"נ:
- ד אֲסָרוּ הַסּוֹסִים - קשרו הסוסים.
- וְעָלוּ הַפָּרָשִׁים - הרוכבים על הסוסים.
- וְהִתְיַצְּבוּ בְּכוֹבָעִים - עמדו מוכנים עם כובעי המלחמה.
- מָרְקוֹ הָרְמָחִים - נקו היטב - הרומח.
- לְבָשׁוּ הַסְרִינֹת - לְבָשׁוּ הַשְּׂרִיּוֹן:
- ה מְדוּעָ רְאִיתִי הֵמָּה חֲתָיִם נְסֻגִים אַחֹר - מדוע ראיתי שהם פוחדים.
- וְגִבּוֹרֵיהֶם יָפְתוּ - וגבורי מצרים, מוכים ושבורים מהבבלים.
- וּמְנוּס נְסוּ וְלֹא הִפְנוּ - נסים, ואפילו לא מפנים את ראשם - מבהילות המנוסה.
- מְגוֹר מְסָבִיב - פחד מסביב.

נאם ה' :

- ו **אֵל יְנוּס הַקֵּל וְאֵל יִמְלֹט הַגְּבוּר** - לא יוכלו לנוס, אפילו קל הרגליים (מהיר ריצה) והגיבור. **צְפוּנָה עַל יַד נְהַר פְּרָת כְּשֶׁלּוֹ וְנִפְלוּ** - בצפון, ליד נהר פרת, יכשלו ויפלו :
- ז **מִי זֶה פִּיֵּאֵר יַעֲלָה** - מי זה שהיה רגיל לעלות עם חייליו ולכבוש הארץ, כיאור העולה על גדותיו - ומתפשט בארץ (לעג למצרים)
- ח **כְּנִהְרוֹת - יִתְגַּעְשׂוּ מִיָּמִיו** - שהיה עולה בגבורה וברעש, כנהר גועש - לכבוש אויביו : **מִצְרַיִם - פִּיֵּאֵר יַעֲלָה וְכְנִהְרוֹת יִתְגַּעְשׂוּ מִיָּם** - מצרים היו עולים - כיאור, וגועשים - כנהר. **וַיֹּאמֶר אַעֲלָה אֲכַסֶּה אֶרֶץ** - אעלה לכבוש הארץ, ויכסו אותה חיילי.
- ט **אֲבִידָה עִיר וַיִּשְׁבִּי בָּהּ** - אאבד העיר ותושביה : **עָלוּ הַסּוֹסִיסִים וְהִתְהַלְּלוּ הָרֶכֶב** - עלו על הסוסים והרכבים, והתהללו - שיצאו נגד נ"נ במרוצה - כמשתגעים.
- וַיִּצְאוּ הַגְּבוּרִים כּוֹשׁ וּפּוֹט - תִּפְשִׁי מִגֵּן** - כוש ופוט שעשרו למצרים.
- וְלוֹדִים - תִּפְשִׁי דְרָכֵי קִשְׁת** - ולוד תופשי קשת, ודורכים אותה לירות החיצים : **וְהַיּוֹם הַהוּא לֵה' אֱלוֹהִים צַב-אוֹת יוֹם נִקְמָה לְהַנְקִים מִצְרַיִם** - יום הפורענות ממצרים.
- וְאָכְלָה חֶרֶב וְשִׁבְעָה וְרוֹתָה מִדָּמָם** - תאכל אותם חרב נ"נ ותשבע מבשרם, ותהיה רוויה - מדמם. **כִּי זָבַח לֵה' אֱלוֹהִים צַב-אוֹת בְּאֶרֶץ צְפוֹן אֶל נְהַר פְּרָת :**
- יא **עָלִי גִלְעָד - וּקְחִי צָרִי בְּתוֹלַת בֵּת מִצְרַיִם** - גם אם תעלי לקחת תרופה מגלעד, (כמו לעיל ח', כב') **לְשׂוֹא הַרְבִּית רַפְאוֹת** - לחינם תרבי לך תרופות, **תַּעֲלָה אֵין לָךְ** - שלא יועילו לך להנצל מנ"נ : **שָׁמְעוּ גוֹיִם קְלוֹנָךְ** - שמעו הגויים על בזיונך.
- יב **וַצֹּחַתְךָ מְלֵאָה הָאֶרֶץ** - צעקתך, מלאה בכל הארץ. **כִּי גָבוֹר בְּגִבוֹר כְּשֶׁלּוֹ יַחֲדָיו נִפְלוּ שְׁנֵיהֶם** - כי הגיבורים של מצרים, כשלו זה בזה, ונפלו יחד :
- יג **הַדָּבָר אֲשֶׁר דָּבַר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא לְבּוֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַכּוֹת אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם** - שני"נ יבוא על מצרים. (שיבוא שוב על מצרים, בשנה ה' - 27 לני"נ ; יחזקאל פרק כט') :
- יד **הִגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהִשְׁמִיעוּ בְּמִגְדוֹל וְהִשְׁמִיעוּ בְּנֵי וּבְתַחֲפִנְחִס אֲמָרוּ** - ערים במצרים. **הַתִּיצֵב וְהִכֵּן לָךְ** - עמוד מוכן לקרב.
- כִּי אָכְלָה חֶרֶב סְבִיבֶיךָ** - כי החרב מתחילה להרוג סביבך : **מִדּוּעַ נִסְחַף אֲבִירֶיךָ** - מדוע נשטפו אביריך לפני האוייב?
- טו **לֹא עָמַד - כִּי ה' הִדְפּוּ** - לא יכל לעמוד מול האוייב, כי ה' דחפו ליפול לפניו : **הַרְבֵּה כּוֹשֵׁל** - ה' הרבה להם מכשולים.
- טז **גַּם נָפַל אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיֹּאמְרוּ קוּמָה וְנִשְׁבָּה אֶל עַמְּנוּ וְאֶל אֶרֶץ מוֹלְדֹתֵנוּ** - הזרים שהיו במצרים, אמרו אחד לשני : בואו ונשוב לארצנו.
- מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה** - מפני החרב "השיכורה מיינ", שהורגת מפני כעס ה' : **קָרְאוּ שָׁם** - קראו שם - במחנה הכשדים.
- פָּרְעָה מְלֶךְ מִצְרַיִם שָׂאוֹן הָעֵבִיר הַמוֹעֵד** - פרעה מלך מצרים, המרים קול שאון בגאווה, לא בא להלחם ביום המיועד והקבוע - כי בא פחד בליבו :
- יח **חִי אָנִי נְאֻם הַמֶּלֶךְ ה' צַב-אוֹת שָׁמוּ כִּי כְּתוּבוֹ בְּהַרִים וּכְכֹרֶמֶל - בְּיָם יָבּוּא** - ה' נשבע, שכמו שתבור - הר בין ההרים, והכרמל - נוגע בים, כך, המלחמה תגיע למצרים :
- יט **כָּלִי גוֹלָה עָשִׂי לָךְ יוֹשֶׁבֶת בֵּת מִצְרַיִם** - תכינו כלים, של בני"א שגולים ממקומם.

- כי נף - לשמה תהיה - נוף תהיה שממה.
ונצתה - מאין יושב - שממה מבלי יושבים :
עגלה יפה פיה - מצרים - מצרים נמשלה לעגלה יפיה.
קרץ מצפון בא בא - שבר בא מצפון. (נ"ט):
גם שכריה בקרבה - גם שכירי החרב שבמצרים.
כעגלי מרבק - כעגלים מפוטמים היושבים ברפת, כך השכירים ישבו בביתם, ולא יצאו להלחם.
כי גם המה - השכירים.
הפנו נסו יחדיו לא עמדו - ברחו, ולא עמדו להלחם.
כי יום אידם בא עליהם - יום השבר הגיע.
עת פקדתם:
כז קולה - כנחש ילד - קול צעקת מצרים, נשמע למרחוק - כקול הנחש.
כי בחיל ילכו - בחיל גדול יבואו הכשדים.
ובקרדמות באו לה - כחטבי עצים - כמו חוטבי העצים הבאים עם הגרון לכרות העצים, שלא יכולים העצים להנצל, כך מצרים לא ינצלו מהכשדים:
כח פרתו יערה - כירתו את יער (אנשי) מצרים.
נאם ה' כי לא יחקר - מספר חיילי הכשדים.
כי רבו מארבה ואין להם מספר - חיילי הכשדים:
כד הבישה בת מצרים נתנה ביד עם צפון - מצרים תמלא בושה, שניתנה ביד הכשדים:
כה אמר ה' צב-אות אלהי ישראל הנני פוקד אל אמן מנא - זוכר להעניש, את אמן - שר העיר נא, ועל פרעה ועל מצרים ועל אלהיה ועל מלכיה ועל פרעה ועל הבטחים בו - ועל פרעה, מצרים והע"ז שבה, וכל הבוטחים בהם:
כו ונתתים ביד מבקשי נפשם וביד נבוכדראצר מלך בבל וביד עבדיו ואחרי כן תשכן בימי קדם - אחר 40 שנה תשכון בשלום כמו בימי קדם (יחזקאל כט). נאם ה':
כז ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל - אל תפחד ישראל.
כי הנני מושעך מרחוק - מהמקום הרחוק שגלית.
ואת זרעך מארץ שבטים - מארץ, שנלקחו בשבי.
ושב יעקב - ישוב יעקב לארצו.
ושקט ושאנן ואין מחריד - ישב בשקט ובשלווה, ואין מי שיחריד ויפחיד אותו:
כח אתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' כי אתך אני כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הדחתיד שמה - כי אעשה כליון בגויים, שגלית שמה.
ואתך לא אעשה כלה ויסרתיד למשפט - אייסר אותך לפי המשפט, ולא יותר.
ונקה לא אנקד - לא אשמיד אותך לגמרי:

פרק מז

- א אשר היה דבר ה' אל ירמיהו הנביא אל פלישתים - נבואה על פלישתים.
בטרים יפה פרעה את עזה - כשנבוכדנצר צר על ירושלים, (בשנה העשירית לצדקיהו) יצא חיל פרעה ממצרים, ומשום כך - עלו הכשדים מעל ירושלים (אח"כ חזרו, כאמור לעיל) פרעה - בחזרתו למצרים, כבש את עזה מפלישתים. נבואת ירמיהו על פלישתים, היתה:
ב זה אמר ה' הנה מים עלים מצפון - משל לכשדים. (שפרעה כבש את עזה, והכשדים את כל פלישתים)

וְהָיוּ לְנַחַל שׁוֹטֵף וְיִשְׁטְפוּ אֶרֶץ וּמְלוֹאָהּ - ישטפו, יכבשו את פלישתים במהירות - כזרימת מי הנחל.

עִיר וְיִשְׁבֵי בָּהּ וְזַעְקוּ הָאָדָם וְהִלַּל כָּל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ - יושבי פלישתים, יזעקו ויגלו מהאויב:

מִקּוֹל שַׁעֲטַת פְּרָסוֹת אַבְיָרָיו - מקול הנשמע, בדהירת הסוסים.

מֵרַעַשׁ לְרִכְבּוֹ - ומרעש הרכבים.

הַמּוֹן גְּלָגְלָיו - ומרעש הגלגלים.

לֹא הִפְנוּ אֲבוֹת אֶל בָּנִים - מִרְפִּיּוֹן יָדַיִם - מרפיון וחולשת הידיים, לא הפנו האבות את פניהם -

לעזור לבנים:

עַל הַיּוֹם הַבֹּא לְשָׂדוֹד אֶת כָּל פְּלִשְׁתִּים - בגלל אותנו יום של הפורענות בא רפיון הידיים.

לְהַכְרִית לְצַר וּלְצִדּוֹן כָּל שְׂרִיד עֶזְרָה - להכרית את פלישתים שעזרו לצור וצידון.

כִּי שִׂדָּד ה' אֶת פְּלִשְׁתִּים שְׂאֲרִית אֵי כַפְתּוֹר - גם השארית מהאי כפתור (כפתור, היא חלק מארץ

פלשתים) - ישדדו אותה.

בָּאָה קָרְחָה אֶל עֲזָה - "נתלש" כל השיער, ונשארה קרחת - (שבתחילה היכה אותם פרעה, ולבסוף ני"נ)

נִדְמָתָה אֲשַׁקְלוֹן - נכרתה אשקלון (מארץ פלישתים)

שְׂאֲרִית עֵמֶק - השארית שבעמק.

עַד מָתִי תִתְגַּוְדֵי - כלומר: עד מתי תשרטי הבשר באבל ובבכי:

הוּי חָרַב לְה' - הוי, חרב הפורענות של ה'!

עַד אָנָּה לֹא תִשְׁקָטִי - עד מתי לא תשבי בשקט.

הָאֲסָפִי אֶל תַּעֲרָךְ - חיזרי אל תערך (נרתיק החרב)

הַרְגֵעִי וְדַמִּי - הרגעי ותשתקי - מלהרוג:

אֵיךְ תִשְׁקָטִי וְה' צִוָּה לָהּ - אך החרב לא יכולה לשתוק, שהרי ה' ציוה לה להרוג.

אֶל אֲשַׁקְלוֹן וְאֶל חוֹף הַיָּם שָׁם יַעֲדָה - שם מקומה (של החרב) שמוכנה להרוג בו:

פרק מח

לְמוֹאֵב - נבואה על מואב.

כֹּה אָמַר ה' צב-אות אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּי אֶל נְבוֹ כִּי שִׁדְדָהּ - בעיר נבו ייללו מהשוד הבא עליהם.

הַבִּישָׁה נִלְכְּדָה קְרִינָתִים - תתבייש קריתים שנכבשה.

הַבִּישָׁה הַמְשֻׁגָּב - וְחָתָהּ - העיר משגב תתבייש, על שנשברה:

אֵין עוֹד תִּהְיֶה מוֹאֵב - אין עוד תהילה למואב.

בְּחֻשְׁבוֹן חֲשָׁבוּ עָלֶיהָ רָעָה - כשהיה האויב בחשבון, חשבו עליה רעה.

לָכֵן וְנִכְרִיתָנָה מִגּוֹי - בואו, ונשמיד אותה מן העמים.

גַּם מִדְּמֹן תִּדְמִי - הכרת תכרתי.

אֲחֲרִיךְ - תִּלְךְ חָרַב - אחרריך, מואב תלך החרב:

קוֹל צַעֲקָה מֵחֻרְנִים - קול צעקה ישמע מהעיר חרונים.

שִׂד וְשִׁבְרָה גְדוֹל - מהשוד, והשבר הגדול:

נִשְׁבְּרָה מוֹאֵב הַשְּׂמִיעוּ זַעֲקָה צְעִירָה - צעירי מואב זעקו:

כִּי מַעֲלָה הַלּוּחִית - שם מקום.

בְּכִי יַעֲלֶה בְּכִי - הבכי יעלה ויביא בכי נוסף. (קול הבכי ילך ויגבר)

כִּי בְּמוֹרֵד חֻרְנִים - שם מקום.

צָרִי - צַעֲקַת שִׁבְרָה שְׂמִיעוּ - בְּמוֹרֵד חֻרְנִים יִשְׁמַע הָאוֹיֵב את צעקותיהם:

- ו **נִסּוּ מַלְטוּ נַפְשְׁכֶם** - בירחו מהכשדים.
- ז **וְתִהְיֶינָה - כְּעָרוֹעַר בְּמִדְבָּר** - ותהיה מואב, כעץ בודד במדבר. (כמו: " ... והיה כערער בערבה..."; לעיל יז,
:ו)
- ח **כִּי יַעַן בְּטַחַךְ בְּמַעֲשֶׂיךָ וּבְאוֹצְרוֹתֶיךָ** - בגלל שבטחת ברכושך שעשית, ובאוצרותיך.
גַּם אֶת תִּלְכָּדִי - בפורענות.
- ט **וַיֵּצֵא כְמוֹשׁ בְּגוֹלָה** - הע"ז של מואב - יצא לגלות.
כְּהִנּוּ וּשְׂרִיו יַחְדָּיו - הכהנים והשרים, יצאו לגלות יחד עם כמוש:
ח **וַיָּבֵא שָׂדֶד אֶל כָּל עִיר** - השודד יבוא על כל הערים.
וְעִיר לֹא תִמְלֹט - לא תהיה עיר שתמלט מהאויב.
וְאָבַד הָעֵמֶק וְנִשְׁמַד הַמִּישֵׁר - העמק והמישור יאבדו וישמדו.
אֲשֶׁר אָמַר ה' - כאשר אמר ה':
- י **תָּנוּ צִיץ לְמוֹאֵב** - תנו למואב כנף שבו "יעופף" - ויצא מארצו.
כ **כִּי נִצָּא תִצֵּא** - ממואב לגלות.
- יא **וְעָרֶיהָ לְשִׁמָּה תִהְיֶינָה מֵאִין יוֹשֵׁב בָּהֶן:**
יב **אֲרוּר עֲשֵׂה מְלֹאכֶת ה' רְמִיָּה** - מקולל מי שיעשה את שליחות השחתת מואב - ברמאות וברפיון
ידיים.
- יג **וְאֲרוּר מִנֵּעַ חֲרָבוֹ מִדָּם** - ומקולל, מי שימנע את חרבו מלשפוך דם:
יד **שְׂאֲנוּ מוֹאֵב מִנְעוּרָיו** - מואב תמיד ישבו בשלוה.
טו **וְשִׁקְטָה הוּא אֶל שְׂמְרָיו** - יושב בשקט, כחבית יין שנחה - שהשמרים נשארים בתחתית החבית.
וְלֹא הוֹרֵק מִכְּלֵי אֶל כְּלֵי - שלא גלה ממקומו.
טז **וּבְגוֹלָה לֹא הִלָּךְ עַל כֵּן עָמַד טַעֲמוֹ בּוֹ וְרִחוֹ לֹא נָמַר** - לכן היין, (מואב) לא החליף והשתנה - טעמו
וריחו. (שמואב תמיד ישבו בשלווה):
- יז **לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' וְשִׁלַּחְתִּי לוֹ צַעִים - וַיֵּצְאוּ** - יגלוהו שיגלה וינוע ממקומו (צועה - מלשון
נע ממקום למקום. כמו: " את צעה זונה"; לעיל ב', כ')
- יח **וְכָלֵיו יִרְיָקוּ וְנִבְלִיָּהֶם יִנְפְצוּ** - שינגלו את אנשי מואב, וישחיתו ארצם. (יריקו - הארץ מיושביה, והנבל -
ארץ מואב - שישחיתו):
- יט **וּבֶשׂ מוֹאֵב מִכְמוֹשׁ** - יתביישו באלוהיהם.
כ **כְּאֲשֶׁר בָּשׂוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל מִבֵּית אֵל - מִבְּטָחָם** - כמו שהתביישו בניי, מהעגל שעשה ירבעם בבית אל,
שבטחו בו - ולא הועיל:
- כא **אֵיךְ תֹּאמְרוּ גְבוּרִים אֲנַחְנוּ וְאֲנָשֵׁי חֵיל לְמִלְחָמָה** - הלא נפלתם ביד האויב:
כב **שָׂדֶד מוֹאֵב וְעָרֶיהָ עָלָה** - יושבי עריה, עלו, גלו ממקומם.
כג **וּמִבְּחַר בַּחֲוָרָיו יָרְדוּ לְטַבַּח** - למוות.
כד **נְאֻם הַמֶּלֶךְ ה' צב-אות שָׁמוּ:**
- כה **קָרוֹב אֵיד מוֹאֵב לְבוֹא** - יום שבר מואב קרוב.
כז **וְרַעְתוֹ מִהֲרָה מָאֵד:**
- כח **נָדוּ לוֹ כָּל סְבִיבָיו** - העמים שסביב מואב, ינודו להם בראשם - כדרך שנדים לאבלים.
כט **וְכָל יַדְעֵי שָׁמוּ - אָמְרוּ** - כל מכיריו יאמרו,
לאיכה נשָׁפַר מִטָּה עַז מִקַּל תִּפְאָרָה - איך נשבר המקל החזק והמפואר של מואב:
ל **רְדֵי מִקְבוּד** - שהיה לך,

וּשְׁבִי בַצְמָא - כדרך הגולים.

יִשְׁבֶּת בֵּת דִּיבּוֹן - שם מקום במואב.

כִּי שִׁדְד מוֹאֵב עֲלֵה בָךְ - עלה עליך,

שְׁחַת מִבְּצָרֶיךָ - השחית ערי המבצר שבך:

יט אֶל דְּרָךְ עֲמָדֵי וְצַפֵּי יוֹשְׁבֵת עֲרוֹעֵר - יושבי העיר ערוער, עמדי על הדרך היוצאת ממואב,

שְׁאֲלֵי נֶס וְנִמְלֻטָה אֲמָרֵי מַה נְהִיֶתָה - שאלי את הנסים, מה נהיה במואב?:

כ הַבִּישׁ מוֹאֵב כִּי חֲתָה - התביישה מואב, כי נשברה.

הִילִילוּ וְזָעְקוּ - תיללו ותזעקו על הרעה,

הַגִּידוּ בְּאַרְנוֹן - כִּי שִׁדְד מוֹאֵב - סִפְרוּ בנחל ארנון שמואב נשדדה. (ארנון - גבול מואב, ומשם בא

האוייב):

כא וּמִשְׁפֹּט בָּא אֶל אֶרֶץ הַמִּישֹׁר - הדין, הפורענות, באה למואב שיושבת במישור.

אֶל חֲלוֹן וְאֶל יְהִצָּה וְעַל מִיפְעַת - שמות מקומות:

כב וְעַל דִּיבּוֹן וְעַל נְבוֹ וְעַל בֵּית דְּבַלְתָּיִם:

כג וְעַל קְרִיתָיִם וְעַל בֵּית גְּמוֹל וְעַל בֵּית מְעוֹן:

כד וְעַל קְרִיּוֹת וְעַל בְּצָרָה וְעַל כָּל עֲרֵי אֶרֶץ מוֹאֵב הַחֲחֻקוֹת וְהַקְּרִבוֹת:

כה נִגְדָעָה קֶרֶן מוֹאֵב - נכרתה ונשברה מלכות מואב (קרן בראש הבהמה, וכן המלכות בראש העם)

וְזָרְעוּ נִשְׁבְּרָה נְאֻם ה':

כו הַשְּׁפִירָהּ - השקו את מואב מהיין עד שישתכרו. (משל לפורענות)

כז כִּי עַל ה' הַגִּדִיל - שהתגאו כנגד ה'.

כח וְסַפֵּק מוֹאֵב בְּקִיאוֹ וְהִיא לְשֹׁחַק - כמו השיכור שחובט עצמו בארץ וכולם צוחקים ממנו, כך

ישחקו ממואב.

כט גַּם הוּא:

לז וְאִם לוא הַשֹּׁחַק הִיָּה לָךְ - יִשְׂרָאֵל אִם בְּגִנְבִים נִמְצָא - האם מואב, לא צחקת על ישראל כמו

שצוחקים כשתופסים גנב!:

לח כִּי מִדֵּי דְבָרֶיךָ בּוֹ - תִּתְנוּדָד - שבכל עת שהיית מדבר בו (על בניי) על בניי שגלו, היית מתנוודד כאדם

השמוח:

לח עֲזָבוּ עָרִים - וְשָׁכְנוּ בְּסַלְעַ - עזבו את הערים, ויגורו בין הסלעים.

יט יִשְׁבִּי מוֹאֵב וְהִיוּ כִּיּוֹנָה - תִּקְנִן בְּעֵבְרֵי פִי פֶחַת - ויהיו כמו יונה, ששמה את קינה, ביתה, מעבר

ומאחורי פתח הפחת - חפירה ושוחה עמוקה. (להגן על הגוזלים):

כט שְׁמַעְנוּ גְּאוֹן מוֹאֵב גְּאָה מְאֹד - שמענו על גודל גאוותו של מואב.

לז גְּבַהּ וְגְּאוֹנוֹ וְגְּאוֹתוֹ וְרַם לְבוֹ:

לז אֲנִי יַדְעֵתִי נְאֻם ה' עֲבַרְתוּ - וְלֹא כֵן - שנאתו לישראל, לא היתה ע"פ האמת והמשפט. (כמו: "הקשבתִי

וְאֶשְׁמַע לוא כן יְדַבְּרוּ", לעיל ח', ו'. וכמו: "כן בנות צלפחד דוברות" פ"י פנחס)

כט בְּדָיו - גבוריו. לֹא כֵן עָשׂוּ - לא דבר נכון עשו, שהרעו לבניי, אחר שאברהם הציל את לוט - שמואב

מזרעו:

לא עַל כֵּן עַל מוֹאֵב אֵילִיל וְלִמוֹאֵב פֶּלַה אֲזַעֵק - על כל מואב - אזעק.

כט אֶל אֲנָשֵׁי קִיר חָרֶשׁ - יְהִגָּה - ליבי יהמה, על אנשי קיר חרש - שם מקום. (כמו: "אהגה כיונה"; ישעיה

לח', יד'):

- לב **מִבְּכֵי יַעֲזֹר - אֲבִיכָה לָךְ הַגִּפֹּן שְׂבָמָה** - כמו הבכי שבכיתי על יעזר - שנשחתה, כך אבכה על הגפנים שנאבדו בְּשִׂבְמָה.
- לג **נְטִישְׁתִּיךָ עֲבָרוּ יָם עַד יָם יַעֲזֹר נָגְעוּ** - הענפים שלך (של שְׂבָמָה) עברו את הים, וגלו עד ים יעזר. **עַל קִיצֶךָ וְעַל בְּצִירֶךָ - שִׁדְד נָפַל** - השודד שדד את התאנים והבציר :
- לד **וְנֹאסְפָה שְׂמַחָה וְגִיל מִכְרָמְל וּמֵאָרֶץ מוֹאָב** - תִּכְלָה (תגמר) השמחה, מהכרמל (מקום שדות וכרמים) וממואב.
- לו **וַיֵּין מִיִּקְבִּים** - הַשְּׂבִתִּי - לא יהיה עוד יין ביקבים. **לֹא יִדְרֹךְ הַיָּד - לֹא יִקְרָאוּ עוֹד "הַיָּד" - שְׁקוֹרָאִים בְּזִמְנֵן דְּרִיכְתָּ עֲנָבִים.** **הַיָּד לֹא הַיָּד** - קריאת הידד - לא תהיה :
- לז **מִזְעַקְתָּ חֲשָׁבוֹן עַד אֶלְעָלָה עַד יַהֲזִיב נִתְּנוּ קוֹלָם** - זַעֲקַת חֲשָׁבוֹן וְאֶלְעָלָה, תִּשְׁמַע עַד יַהֲזִיב. **מִצַּעַר עַד חֲרָנִים** - וכן זַעֲקַת צַעַר וְחֲרָנִים, תִּשְׁמַע עַד יַהֲזִיב. **עֲגָלַת שְׁלִשְׁיָה** - מוֹאָב (נמשלו לעֲגָלָה שְׁנוּלָדָה שְׁלִישִׁית - שהיא המשובחת ביותר). **כִּי גַם מִי נִמְרִים - לְמִשְׁמֹת יֵהִיוּ** - גם מי נהר נִמְרִים יהיה יבש ושומם :
- מ **וְהַשְּׂבִתִּי לְמוֹאָב נֶאֱמַר ה' מַעֲלָה בְּמָה וּמִקְטִיר לֹאֲלֵהִיו** - לא יהיו במואב עוד עובדי ע"ז. (מטרדת ומצער הפורענות) :
- מא **עַל כֵּן לְבִי לְמוֹאָב כְּחֲלָלִים יִהְיֶה** - לִבִּי יִהְיֶה וִיבְכָה עַל חוֹרְבָן מוֹאָב. **וְלִבִּי אֶל אֲנָשֵׁי קִיר חֲרָשׁ כְּחֲלָלִים יִהְיֶה** - לִבִּי יִהְיֶה וִיבְכָה עַל חוֹרְבָן קִיר חֲרָשׁ. **עַל כֵּן יִתְרַת עֵשָׂה - אֲבָדוּ** - לכן, בגלל החורבן הגדול, יתרון העושר, שעשה וקִבֵּץ - הכל אבד. **כִּי כָּל רֹאשׁ קָרְחָה** - ימרטו השיער - מצער.
- מב **וְכָל זָקֵן גִּרְעָה** - שיער הזקן - יחסר ויחתך - מצער. **עַל כָּל יָדַיִם גִּדְּדַת** - ישרטו בשר הידיים - מצער. **וְעַל מִתְּנִים שָׁק** - מצער ואבילות :
- מג **עַל כָּל גִּזְוֹת מוֹאָב וּבְרַחֲבֵתֶיהָ כָּלָה מִסִּפָּד** - על הגגות וברחובות יעשו מספד. **כִּי שְׂבָרְתִּי אֶת מוֹאָב כְּכֹלֵי אֵין חֲפָץ בּוֹ** - מוֹאָב נִשְׁבְּרָה, כמו ששׁוֹבְרִים כְּלִי, שאֵין לוֹ עוֹד כֹּל שִׁימוּשׁ. **נֶאֱמַר ה' :**
- מד **אֵיךְ חֲתָה הַיְלִילוֹ** - ייללו, איך נִשְׁבְּרָה מוֹאָב. **אֵיךְ הִפְנָה עֶרֶף מוֹאָב** - שהפנה העורף - כשברח. **בוֹשׁ וְהָיָה מוֹאָב לְשֹׁחַק וְלִמְחַתָּה לְכָל סְבִיבָיו** - מוֹאָב הִתְבַּיֵּשׁ וְהָיָה לְשֹׁחַק, לְשֹׁבֵר וּלְפַחַד עַל כָּל הָעַמִּים שְׁסִבְיָו. (שהחורבן לא יבוא גם עליהם) יִפְרוֹשׁ כִּנְפָיו, בְּמַעוֹפוֹ עַל מוֹאָב : **כִּי כֹה אָמַר ה' הִנֵּה כִנְשֹׁר יִדְאָה וּפְרָשׁ כִּנְפָיו אֶל מוֹאָב** - הנשר (האוייב) : **נִלְכְּדָה הַקְּרִיּוֹת** - תפס האוייב את הערים. **וְהִמְצִדוֹת נִתְּפְּשָׁה** - ותפס את כל המגדלים במואב. **וְהָיָה לֵב גִּבּוֹרֵי מוֹאָב בַּיּוֹם הַהוּא כְּלֵב אִשָּׁה מְצַרָה** - לב גיבורי מואב, יהיה כמו לב של אשה בצער לידה :
- מה **וְנִשְׁמַד מוֹאָב מֵעַם** - מלהיות עם. **כִּי עַל ה' הַגִּדְּלִי** - כי התגאה כנגד ה' !:
- מז **פָּחַד וּפְחַת וּפָחַ עֲלֶיךָ יוֹשֵׁב מוֹאָב** - ה' מביא עליך מואב, פחד ופחת (בור) ופח (מלכודת) **נֶאֱמַר ה' :**
- מח **הִנֵּנִי מִפְּנֵי הַפְּחַד יִפֹּל אֶל הַפְּחַת** - הבורח בגלל הפחד - יפול בפחת (בור)

וְהֵעֵלָה מִן הַפֶּחַת לְלֶכֶד בַּפֶּחַח - וּמִי שִׁינְצַל מֵהַפֶּחַת, יִפּוֹל בַּפֶּחַח (מַלְכוּדָה)
כִּי אָבִיָא אֵלֶיהָ אֶל מוֹאֵב שְׁנַת פְּקֻדָתָם - הַשָּׁנָה - שְׁבַה יִפְקֹד וַיִּזְכֹּר עוֹוֹנָם.
נֶאֱמַר ה' :

מֵה בְּצַל חֲשָׁבוֹן - בַּמָּקוֹם מִסְתוֹר בַּעִיר חֲשָׁבוֹן,
עֲמָדוֹ מִכַּח - נְסִיִּים - עַמְדוֹ הַנְּסִיִּים, הַבּוֹרְחִים, (מַחוּסֵר כּוֹחַ עוֹד לְבוֹרוֹ).
כִּי אֵשׁ יֵצֵא מִחֲשָׁבוֹן וְלִהְבֶּה מִבֵּין סִיחוֹן - אֵשׁ הַמַּלְחָמָה.
וְתֹאכַל פָּאֵת מוֹאֵב - קִצָּה מוֹאֵב.
וְקִדְקֹד בְּנֵי שְׂאוֹן - וְאֵת רֹאשׁ מוֹאֵב, שֶׁהָיוּ מִקִּמִּים רַעֲשׁ בַּגְּאוּוֹתָם :
מֵו אוֹי לְךָ מוֹאֵב אֲבָד עִם כְּמוֹשׁ - עִם שַׁעֲבַד הַעִי"ז, כְּמוֹשׁ.
כִּי לְקַחוּ בְּנֵיךָ בְּשָׂבִי וּבְנִיתִיךָ בְּשִׁבְיָה :
מֵז וְשִׁבְתִּי שְׁבוּת מוֹאֵב בְּאַחֲרִית הַיָּמִים - בְּאַחֲרִית הַיָּמִים יִשׁוּבוּ שְׁבוּיֵי מוֹאֵב.
נֶאֱמַר ה' עַד הִנֵּה מִשְׁפֹּט מוֹאֵב :

פֶּרֶק מֵט

- א לְבָנֵי עֲמוֹן - נְבוּאָה עַל עֲמוֹן.
כֹּה אָמַר ה' הַבְּנִיִּים אֵין לִישְׂרָאֵל אִם יוֹרֵשׁ אֵין לוֹ - הָאֵין לְבָנֵי יוֹרְשִׁים שִׁירְשׁוּ אֲדַמְתָּם !!?
מִדּוּעַ יֵרֵשׁ מֶלֶכָם אֶת גֹּד - מִדּוּעַ יֵרֵשׁ עֲמוֹן אֶת נַחֲלַת גֹּד שֶׁבַעֲבֵר הִירְדָן ??
וְעַמּוֹ בְּעָרָיו יֵשֵׁב - וּבְנֵי עֲמוֹן יִשְׁבוּ בַּעֲרֵי גֹד :
- ב לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֶאֱמַר ה' וְהִשְׁמַעְתִּי אֶל רַבַּת בְּנֵי עֲמוֹן תְּרוּעַת מֶלְחָמָה - אֲשַׁמִּיעַ לַעִיר רַבַּת
שֶׁבַעֲמוֹן, תְּרוּעַת מַלְחָמָה, מֵהָאוֹיִב שִׁיבּוֹא עֲלֵיהֶם.
וְהִיָּתָה לְתֵל שְׁמָמָה - וְרַבַּת, תִּהְיֶה לְגַלִּי חֲרָבוֹת שׁוֹמְמוֹת.
וּבְנִיתִיהָ בְּאֵשׁ תִּצְתַּנֶּה - וְהָעָרִים הַסְּמוּכוֹת לָהּ (בְּנוֹת הָעִיר - עָרִים סְמוּכוֹת לַעִיר גְּדוּלָה) - יִשְׂרָפוּ בְּאֵשׁ.
וַיֵּרֵשׁ יִשְׂרָאֵל - אֶת יִרְשָׁיו - בְּנֵי יִרְשׁוּ, אֶת אֵלוֹ שִׁירְשׁוּ אוֹתָם,
אָמַר ה' :
- ג הַיְלִילִי חֲשָׁבוֹן כִּי שִׁדְדָה עֵי - תִּיִלְלוּ אֲנָשֵׁי חֲשָׁבוֹן, עַל שֶׁנִּשְׁדְּדָה הָעִיר עֵי,
צָעֲקָנָה בְּנוֹת רַבָּה - תִּצְעֲקוּ! אֲנָשֵׁי הָעָרִים הַסְּמוּכוֹת לַעִיר רַבַּת.
חֲגֵרְנָה שְׂקִים - כְּאַבְלִים.
סִפְדָּנָה - עָשׂוּ מִסְפָּד,
וְהִתְשׁוּטְטָנָה בְּגִדְרוֹת - לָכוּ לְשׁוֹטְט בַּמְּקוֹמוֹת הַגְּדוּרִים רַק בַּגֹּדֵר, וְלֹא בַּעֲרִים הַבְּצוּרוֹת, כִּי גַם
הָעָרִים הַבְּצוּרוֹת לֹא יוֹעִילוּ לָכֵם מִפְּנֵי הָאוֹיִב.
- ד כִּי מֶלֶכָם בְּגוֹלָה יֵלֶךְ כְּהִנְיֹו וְשָׂרָיו יִחְדָּיו - כִּי אִף הַמֶּלֶךְ, כִּהְנִיּוֹ וְשָׂרָיו יִלְכוּ יַחַד לְגָלוּת :
מֵה תִתְּהַלְלִי בְּעַמְּקִים - מֵה תִתְּהַלְלִי עִצְמְךָ, עַל אֲדַמּוֹת הַמִּישׁוֹר הַטּוֹבוֹת שְׁבַאֲרָצֶךָ,
זָב עֲמָקְךָ הַבַּת הַשׁוֹבְבָה - הָרִי אֲדַמּוֹת הַמִּישׁוֹר יָזוּב וַיִּשְׁפֹּךְ בָּהֶם דָּם הַחֲלָלִים.
הַבְּטָחָה בְּאַצְרִיתִיהָ : "מִי יָבוֹא אֵלַי" - הַבּוֹטָחַת בְּאוֹצְרוֹת שְׁבַה, כְּאוֹמֵרֶת : "מִי יִכּוֹל לְבוֹא אֵלַי
וּלְכַבּוֹשׁ אֶת אֲרָצִי" :
- ה הִנְנִי מְבִיא עֲלֶיךָ פֶּחַד נֶאֱמַר ה' אֱלֹהֵיִם צַב-אוֹת מִכָּל סְבִיבֶיךָ - אֲנִי מְבִיא עֲלֶיךָ פֶּחַד מִכָּל הָעַמִּים
שֶׁסְּבִיבְךָ.
וְנִדְחָתָם - אִישׁ לְפָנָיו - כָּל אֶחָד יִבְרַח לְמָקוֹם הָרְאוּשׁוֹן שְׁמוֹל פָּנָיו,
וְאֵין מִקְבָּץ - לְנִדְד - וְלֹא יוֹכְלוּ, לְאַסּוֹף אֶת הַנּוֹדְדִים וְהַבּוֹרְחִים בַּמָּקוֹם אֶחָד :

- ו **וְאַחֲרֵי כֵן אָשִׁיב אֶת שְׁבוּת בְּנֵי עַמּוֹן** - אשיב את שבויי בני עמון.
נֶאֱמַר ה' :
- ז **לְאָדָּוִם כֹּה אָמַר ה' צב-אות הָאֵין עוֹד חֲכָמָה בְּתִימָן** - האם אין באדום חכמה - להנצל מהרעה?
 (ר"ל, שלא תועיל חכמתם בזמן רעתם. ; כמו : "והאבדתי חכמים מאדום..."; עובדיה א', ח")
אֲבָדָה עֲצָה מִבְּנִים - האם אין באדום עצה - להנצל מהרעה? (ר"ל, שלא יועילו עצות בזמן רעתם)
נִסְרָחָה חֲכָמָתָם - נפסדה והתקלקלה חכמתם :
- ח **נִסּוּ הַפְּנּוּ הָעַמִּיקוּ לַשֶּׁבֶת - יִשְׁבִּי דָדָן** - רָאוּ, כִּי יוֹשְׁבֵי דָדָן (עיר באדום) גַּם כֵּן בִּרְחוּ, וְהִסְתַּתְרוּ בַעֲמֻקָּה.
כִּי אִיֵּד עֲשׂוּ הַבְּאֵתִי עָלָיו - כִּי שִׁבְרַת הַפּוֹרְעֵנוֹת, הַבְּאֵתִי עַל עֲשׂוֹ (אדום)
עַתָּה פִּקְדֹתָיו - זָמַן שֶׁאֲזַכּוֹר עוֹנוֹתָיו :
- ט **אִם בְּצָרִים בָּאוּ לָךְ לֹא יִשְׁאַרוּ עוֹלָלוֹת** - אִם הָאוֹיִב נִמְשַׁל לְבוֹצְרִים עֲנִיבִים, לֹא יִשְׁאִירוּ בְּךָ אִפְּלוֹ
 הָעוֹלָלוֹת, (אֲשֶׁכּוֹלֹת קִטְנִים שֶׁהִדְרֹךְ לְהִשְׁאִירָם בְּגִפְּנֵי).
- י **אִם גְּנָבִים בְּלִילָה** - הַשְּׁחִיתוּ דָּיִם - וְאִם הָאוֹיִב נִמְשַׁל לְגַנְבִים, יִקְחוּ מִמֶּךָ הַכֹּל, וְלֹא כִדְרֹךְ הַגְּנָבִים
 שְׁלוֹקָחִים וּמִשְׁחִיתִים מִמֶּךָ, רַק דֵּי צוֹרְכֶם :
- יא **כִּי אֲנִי חִשְׁפְּתִי אֶת עֵשׂוֹ** - גְּלִיתִי אֶת מְקוֹם מַחְבֹּאוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ, (אדום)
גְּלִיתִי אֶת מִסְתָּרָיו וְנִחַבְתִּי לֹא יוֹכֵל - גְּלִיתִי אֶת מְקוֹם הַמִּסְתָּר שֶׁלּוֹ, וְלֹא יוֹכֵל לְהַחֲבֹא עוֹד.
שִׁדְד זָרְעוֹ וְאַחֲרָיו וְשִׁכְנָיו - וְאִינְנוּ - הָאוֹיִב יִשְׁדּוֹד אֶת זָרְעוֹ, אַחֲרָיו וְשִׁכְנָיו - וְאִינּוּ קִיִּים עוֹד :
- יב **עֲזָבָה יְתִמָּיִךְ - אֲנִי אַחֲיָה** - הִיתוּמִים שְׁעֹזְבֵת אַחֵר מִיִּתְתֶךָ - אֲנִי אֲדַאֵג לְהַחֲיוֹתָם,
וְאֶלְמֵנִתֶיךָ - עָלֵי תִבְטָחוּ - וְהֵאֲלַמְנוֹת שְׁעֹזְבֵת אַחֵר מִיִּתְתֶךָ - בִּטְחוּ בִּי - שֶׁאֲדַאֵג לְהַחֲיוֹתָם :
- יג **כִּי כֹה אָמַר ה' הִנֵּה אֲשֶׁר אֵין מִשְׁפָּטָם לַשְּׁתוֹת הַכּוֹס** - הִנֵּה, הַעַמִּים שֶׁלֹּא הִרְעוּ כָל כֶּךָ לְבַנְיָי כְּמוֹךָ,
 וְלֹא הָיוּ מוֹכְרֵחִים לַשְּׁתוֹת מִיִּין הַתְּרַעְלָה. **שְׁתוֹ יִשְׁתּוּ** - בְּכֹל זֹאת שֶׁתּוּ מֵהֵיִן. (וּבֹאֵה עֲלֵיהֶם הַפּוֹרְעֵנוֹת
 וְאַתָּה הוּא נִקְהָ תִנְקָה - אַתָּה תִנְקָה מֵהִרְעָה! (כִּי הֲלֹא אַח לִיעֶקֶב אַתָּה, וּבְכֹל זֹאת הִרְעוֹתָ לוֹ).
וְאַתָּה הוּא נִקְהָ תִנְקָה לֹא תִנְקָה כִּי שְׁתֵּה תִשְׁתֶּה - לֹא תִנְקָה, וְתִשְׁתֶּה מֵהֵיִן :
- יד **כִּי בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נֶאֱמַר ה' כִּי לִשְׁמָה לְחַרְפָּה** - לְשִׁמְמָה וּלְבוֹשָׁה.
לְחַרְבַּת וְלִקְלָלָה - לְיֹבוֹשׁ, (חֲסִרָה מְכֹל טוֹבָה) וּלְסִמְלָה שֶׁל קְלָלָה. (כְּשִׁיקְלֻוּ - יִקְלְלוּ שִׁיהִיו כְּמוֹתֶם)
תִּהְיֶה בְצָרָה - תִּהְיֶה הָעִיר בְּצָרָה.
וְכָל עָרִיָּה תִהְיֶינָה - לְחַרְבוֹת עוֹלָם - וְכָל עִיר אֲדוּם, יִהְיוּ חַרְבוֹת לְעוֹלָם :
- יז **שְׁמוּעָה שְׁמַעְתִּי מֵאֵת ה'** - נְבוּאָה מֵה'.
וְצִיר בְּגוֹיִם - שְׁלֹחַ - שְׁשִׁלַּח נִשְׁלַח בֵּין הָעַמִּים.
- יח **הִתְקַבְּצוּ וּבֹאוּ עָלֶיהָ וְקוּמוּ לְמִלְחָמָה** - לְקִרְוֹא לָהֶם, לְהֶאָסֵף וּלְהַלְחֵם בְּאֲדוּם :
כִּי הִנֵּה קָטָן נִתְתִּיךָ בְּגוֹיִם - אַתָּה אֲדוּם, עִם קָטָן בֵּין הָעַמִּים.
בְּזוּי - בְּאָדָּם - וּמִבּוֹזָה - אֲצַל בְּנִיֵּי א :
- יט **תִּפְלְצֶתְךָ** - הַפְּחָד, שֶׁפְּחָדוֹ מִמֶּךָ - הָעַמִּים,
הַשִּׂיא אֶתְךָ זָדוֹן לְבָבְךָ - גַּרְם לְרַשָּׁע שֶׁבְּלִבְךָ, לְהַתְּפַתּוֹת - לְהִרְעָה לְבַנְיָי.
שְׁכַנִּי בְּחֻגֵי הַסָּלַע - שׁוֹכֵן בְּחֻרֵי הַסָּלַעִים, לְהִסְתַּר שֵׁם.
תִּפְשִׁי, מְרוֹם גְּבֻעָה - "תּוֹפֵס", שׁוֹכֵן בְּגֻבְעָה גְבוּהָה - לְהִסְתַּר שֵׁם.
כִּי תִגְבִּיהַ כְּנֶשֶׁר - קִנְיָד - גַּם אִם תִּשְׁכּוֹן בְּמִקּוֹם גְּבוּהָה, כְּמוֹ הַנֶּשֶׁר שֶׁמִּגְבִּיהַ אֶת קֶן גּוֹזְלָיו,
מִשָּׁם אוֹרִידְךָ נֶאֱמַר ה' - מִשָּׁם אוֹרִיד אֶתְךָ לְאַרְץ :
- יז **וְהִיתָ אֲדוּם לְשִׁמָּה** - לְשִׁמְמָה.
כָּל עֵבֶר עָלֶיהָ יִשֵּׁם וְיִשְׂרַק עַל כָּל מִפְּוֹתָהּ - יִשְׁתּוּמֵם, וְיִשְׂרַק מְרוֹב תְּמַהוֹן עַל הַמְּכוֹת שֶׁקְּבִלָה :
כְּמַהֲפַכַת סִדָּם וְעִמְרָה וְשִׁכְנֶיהָ - כְּמוֹ הַמַּהֲפַכָה שֶׁעֲשָׂה ה' בְּסִדּוֹם וְעִמְרָה וְשִׁכְנֶיהָ (אֲדַמָּה וְצַבּוּיִים)

אָמַר ה' לֹא יֵשֵׁב שָׁם אִישׁ וְלֹא יִגּוּר בָּהּ בֶּן אָדָם - כִּד, יַעֲשֶׂה בָאָדָם. (שלא יֵשֵׁב שָׁם אִישׁ, וְלֹא יִגּוּר בָּהּ בֶּן אָדָם):

יט הִנֵּה פֶּאֳרִיָה יַעֲלֶה מִגֵּאוֹן הִירְדָן אֶל נוֹה אֵיתָן - האוויב יעלה על אדום (שהיה "נוה איתן" - מקום חזק), כמו שהאריה עולה לטרף מהירדן. (גאון הירדן - נהר הירדן החזק, שם מקום רביצת האריות).

כִּי אֲרִגִּיעָה - כשיגיע הרגע של הפורענות,

אֲרִיֶצְנוּ - מַעֲלִיָּה - אריץ האויב לבוא עליו - ולפָּשֵׁם.

וּמִי בַחֹר - אֵלֶיָּה אֶפְקֹד - ומי שאבחר יבוא עליהם.

כִּי מִי כְמוֹנִי וּמִי יַעֲדֵנִי - מי כמו ה', שיוכל לקבוע זמן מיועד - להלחם בו.

וּמִי זֶה רָעָה - אֲשֶׁר יַעֲמֹד לִפְנֵי - להלחם בי :

כ לָכֵן שָׁמְעוּ עֲצַת ה' אֲשֶׁר יַעַץ אֶל אֲדָוִם וּמַחֲשָׁבוֹתָיו אֲשֶׁר חָשַׁב אֶל יֹשְׁבֵי תִימָן - אדום, שיושבת בדרום א"י.

אִם לֹא - לשון שבועה.

יִסְחָבוּם צַעֲרֵי הַצֹּאן - יסחבו ויִקְרְגוּ, ע"י הבזויים והשפלים שבאומות. (רבותינו דרשו : פרס - שהוא הצעיר בבני יפת)

אִם לֹא - לשון שבועה.

יִשִּׁים עֲלֵיהֶם נוֹהֵם - יעשה נוֹהֵם - להיות שממה :

כא מִקּוֹל נִפְלִים - רָעָשָׁה הָאָרֶץ - מהקול שישמע כשיפלו אדום - תרעד מפחד כל הארץ.

צַעֲקָה בַיָּם סוֹף נִשְׁמַע קוֹלָהּ - עד ים סוף ישמע קול צעקתם :

כב הִנֵּה כִנְשֵׁר יַעֲלֶה וַיִּדְאָה וַיִּפְרֹשׁ כְּנָפָיו עַל בְּצָרָה - הנשר (האוויב) יעלה, יעוף ויפרוש כנפיו, ויבוא על בְּצָרָה שבאדום.

וְהִיָּה לֵב גְבוּרֵי אֲדָוִם בַּיּוֹם הַהוּא כָּלֵב אִשָּׁה מְצָרָה - לב גיבורי אדום, יהיה כמו לב של אשה בצער לידה :

כג לְדַמְשֶׁק בּוֹשָׁה חֲמַת וְאֶרְפָּד - כִּי שָׁמְעָה רָעָה שָׁמְעוּ - הערים חֲמַת וְאֶרְפָּד, הסמוכות לדמשק - שבארץ ארם, יתביישו ויבהלו מהשמועה על מפלת דמשק העיר הגדולה שבארם.

נִמְגּוּ בַיָּם דְּאָגָה - ידאגו ויפחדו, כאדם הנמצא בים - שפחד מסערה שתבוא עליו.

הַשִּׁקְטָה לֹא יוֹכֵל - לשבת בשקט ובשלווה - לא יוכלו :

כד רָפְתָה דְּמִשְׁק - רפו, נחלשו גְּדִיה מלהלחם.

הַפְּנִתָה לְנוֹס - הפנתה את פניה - לברוח.

וְרִטְט הַחֲזִיקָה - אחזה בדמשק רעדה.

צָרָה וְחִבְלִים אֲחֻזָּתָה - פִּיּוֹלָהּ - אחזה בדמשק, צרה וכאבים - כיוולדת :

כה אֵיךְ לֹא עֲזָבָה עִיר - איך האויב לא עזב את דמשק - מלהחריב אותה,

תְּהַלֵּת קִרְיַת מְשׁוּשֵׁי - והרי, היא עיר, שהכל מהללים אותה, וקִרְיָה (עיר) מלאה שמחה :

כו לָכֵן יִפְלוּ בַחֹרִיָּה - בְּרַחֲבֹתֶיהָ - בחורי דמשק יפלו ברחובות.

וְכָל אֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה - יִדְמוּ בַיּוֹם הַהוּא - וחייליה יכרתו וימותו.

נִאֵם ה' צב-אות :

כז וְהִצַּתִּי אֵשׁ בְּחֹמַת דְּמִשְׁק וְאֶכְלָה אֲרָמְנוֹת בֶּן הַדָּד מֶלֶךְ אֲרָם - ישרפו באש (כאמור, דמשק עיר בארץ ארם):

כח לְקַדֵּר וּלְמַמְלָכוֹת חֲצוּר - נבואה על קדר וממלכות חצור.

אֲשֶׁר הִכָּה נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל כֹּה אָמַר ה' קוּמוּ עֲלוּ אֶל קְדָר - קומו נ"נ והכשדים, על קדר.

- וְשָׂדוֹ אֶת בְּנֵי קָדָם - את קדר, שיושבים במזרח :
- כט אֶהְלִיחֶם וְצֹאנֵם יִקְחוּ יְרִיעוֹתֵיהֶם - יריעות אהליהם. (קדר ישבו באהלים)
 וְכָל כְּלִיָּהֶם וְגַמְלֵיהֶם יִשְׂאוּ לָהֶם וְקָרְאוּ עֲלֵיהֶם -
 מְגוֹר מִסָּבִיב - יפחידו אותם העמים שמסביב :
- ל נְסוּ - מהאוייב.
- גְּדוּ מְאֹד הָעַמִּיקוּ לְשֹׁבֵת - יִשְׁבֵי חָצוֹר - תנודו מארצכם, ולכו להסתתר בעמקים, יושבי חצור.
 נֶאֱמַר ה' כִּי יַעַץ עֲלֵיכֶם נְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ בָּבֶל עֲצָה וְחָשַׁב עֲלֵיכֶם מַחְשָׁבָה - נ"י חושב לכבוש
 ארצכם :
- לא קוּמוּ עִלּוּ אֶל גּוֹי שָׁלְיוֹ - עלו להלחם על עם היושב בשלווה,
 יוֹשֵׁב לְבֶטַח - היושב בבטחה,
 נֶאֱמַר ה' לֹא דִלְתִים וְלֹא בְרִיחַ לוֹ - לא היתה העיר חצור עיר בצורה, עם דלתות ובריח (מנעול),
 בָּדָד יִשְׁכְּנוּ - לא שִׁכְנוּ מְאוֹסְפִים בתוך חומה, אלא כל אחד גר לבדו - בלא פחד מאוייב :
- לב וְהָיוּ גַמְלֵיהֶם לְבַז - לביזה.
 וְהָמוֹן מִקְנֵיהֶם לְשָׁלַל - מקניהם הרבים, יקחו שלל.
 וְזֵרְתִים לְכָל רוּחַ קְצוּצֵי פֶּאֶה - אפזר אותם, לכל רוח (לכל צד) עד קצה פינות העולם.
 וּמִכָּל עֲבָרָיו אָבִיא אֶת אֲיָדָם - השבר והפורענות תבוא עליהם מכל עבר.
 נֶאֱמַר ה' :
- לג וְהִיְתָה חָצוֹר לְמַעַן תִּנָּיִם - מעון, בית - לתננים.
 שְׁמִמָּה עַד עוֹלָם לֹא יִשָּׁב שָׁם אִישׁ וְלֹא יָגוּר בָּהּ בֶּן אָדָם :
- לד אֲשֶׁר הָיָה דָבָר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא אֶל עֵילָם בְּרֵאשִׁית מַלְכוּת צְדָקְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה - נבואה על
 עֵילָם, בתחילת מלכות צדקיהו.
 לֵאמֹר :
- לה כֹּה אָמַר ה' צַב-אוֹת הַנְּבִי שִׁבְרָ אֶת קֶשֶׁת עֵילָם - אני שובר את חוזקם של עילם שהיו דורכי קשת.
 רֵאשִׁית גְּבוּרָתָם - שהיא, גבורתם הגדולה והחשובה :
- לו וְהִבֵּאתִי אֶל עֵילָם אַרְבַּע רוּחוֹת מְאַרְבַּע קְצוֹת הַשָּׁמַיִם - שמארבע רוחות יבואו להלחם על עילם.
 וְזֵרְתִים לְכָל הָרְחוֹת - וגם יתפזרו לכל הרוחות האלו.
 הָאֵלֶּה וְלֹא יִהְיֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא יָבֹא שָׁם נְדָחֵי עֵילָם - לא יהיה עם שלא יגיעו אליו, הנידחים
 והגולים מעֵילָם :
- לז וְהִחַתַּתִּי אֶת עֵילָם לְפָנַי אִיבֵיהֶם - אשבור את עילם לפני אויביהם.
 וּלְפָנַי מִבְּקָשֵׁי נַפְשָׁם וְהִבֵּאתִי עֲלֵיהֶם רָעָה אֶת חֲרוֹן אַפִּי נֶאֱמַר ה' וְשַׁלַּחְתִּי אַחֲרֵיהֶם אֶת הַחֶרֶב עַד
 כְּלוֹתִי אוֹתָם :
- לח וְשַׁמְתִּי כֶּסֶף בְּעֵילָם - לא ימשול בעילם, אלא ה' לבדו,
 וְהִאֲבִדְתִּי מִשָּׁם מֶלֶךְ וְשָׂרִים - כי כל השרים יאבדו.
 נֶאֱמַר ה' :
- לט וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים אֲשִׁיב אֶת שְׁבוֹת עֵילָם נֶאֱמַר ה' אֲשִׁיב אֶת שְׁבוּיֵי בְנֵי עֵילָם :

פרק נ

- א הַדָּבָר אֲשֶׁר דָּבַר ה' אֶל בָּבֶל אֶל אֶרֶץ כַּשְׂדִּים - הנבואה על בבל.
 בִּיד יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא :

- ב **הַגִּידוּ בְּגוֹיִם - פְּרִסְמוּ נְפִילַת בָּבֶל!**
וְהִשְׁמִיעוּ וּשְׂאוּ נֶס - הרימו סימן על מקל גבוה - לאסוף את כולם - לפרסם נפילתם.
הִשְׁמִיעוּ אֶל תְּכַחְדוּ - אל תסתירו את דבר מפלתם.
אָמְרוּ וְלִכְדָּהּ בְּבַל הַבֵּישׁ בַּל, חַת מְרֹדְךָ - באה הבושה על בַּל, ונשבר מְרֹדְךָ. (בַּל וּמְרֹדְךָ - שמות ע"ז שבבבל)
הַבֵּישׁוּ עֲצֻבֶיהָ חֲתוּ גְלוּלֶיהָ - באה הבושה, על גילולי ע"ז שבבבל, ונשברו :
ג **כִּי עָלָה עָלֶיהָ -** על בבל.
גוֹי מִצְפוֹן הוּא - הם מדי ופרס.
יָשִׁית אֶת אַרְצָהּ לְשֹׁמֵה - ישים את בבל - לשממה.
וְלֹא יִהְיֶה יוֹשֵׁב בָּהּ מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה נְדוּ הֲלֹכוּ - נדדו, והלכו ממקומם :
ד **בְּיָמִים הָהֵמָּה וַנִּעַת הִיא נְאֻם ה' יָבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה וּבְנֵי יְהוּדָה יַחְדָּו -** אחר מפלת בבל, בזמן כורש מלך פרס, ישובו בניי ויהודה לארץ,
הַלֹּוֹךְ וּבָכוּ יִלְכוּ - ישובו, מתוך בכי של תשובה.
וְאֵת ה' אֱלֹהֵיהֶם יִבְקְשׁוּ - שיקבל תשובתם, ויצליחו :
ה **צִיּוֹן יִשְׁאָלוּ -** ישאלו השבים לארץ, את הדרך המובילה לציון.
דָּרַךְ הַנָּה - פְּנִיָּהֶם - ולדרך זו, יפנו את פניהם.
בָּאוּ וְנָלוּ אֶל ה' - בואו נלווה אחד את השני, ללכת בדרך ה'.
בְּרִית עוֹלָם - לא תִשְׁכַּח - בברית לעולם, שלא תשכח עוד! :
ו **צֶאֱן אַבְדוֹת הָיוּ עַמִּי -** בניי, היו כצאן שהלך לאיבוד.
רַעֲיָהֶם הִתְעוּם - המנהיגים, גרמו לצאן, לתעות בדרכם.
הָרִים שׁוֹבְבוּם - גרמו לצאן למרוד בה' על ההרים (שעבדו שם ע"ז). **מֵהָר אֶל גְּבֻעָה הֲלֹכוּ -** לגלות.
שָׁכְחוּ רִבְצָם - שכחו ואבדו את מקום ישיבתם. (שגלו ממקומם - מא"י) :
ז **כָּל מוֹצְאֵיהֶם אֶכְלוּם -** כל המוצא את בניי - אכלם.
וְצָרֵיהֶם אָמְרוּ - לא נֶאֱשָׁם - כל האוייבים, שהרעו לישראל אמרו, שאין בהם אשמה.
תַּחַת אֲשֶׁר חָטְאוּ לֵה' נוֹה צֶדֶק - בגלל שחטאו לה', שהוא מקום הצדק,
וּמִקוֹה אֲבוֹתֵיהֶם ה' - ושאבותיהם היו מקווים אליו :
ח **נְדוּ מִתּוֹךְ בְּבַל וּמֵאַרְץ כְּשָׂדִים צֹאוּ -** צאו מהר מארץ בבל,
וְהָיוּ כְּעֵתוֹדִים לִפְנֵי צֹאן - ולכו כעיזים זכרים שהולכים תמיד לפני כל הצאן (כך, בניי צאו מבבל, אף שעמים אחרים - יתמהמהו מלצאת) :
ט **כִּי הִנֵּה אֲנֹכִי מַעִיר וּמַעֲלָה עַל בְּבַל קְהַל גוֹיִם גְּדֹלִים מֵאַרְץ צְפוֹן -** אני מעורר עם גדול, לעלות להלחם על בבל,
וְעָרְכוּ לָהּ - שם יעשו את המערכה (את המלחמה)
מִשָּׁם תִּלְכְּדוּ - ובמקום המערכה - שם בבל, תלכדו ותכבש.
חֲצִיו כְּגִבּוֹר מִשְׁכִּיל - החיצים יהיו, כחיצי גיבור, שיעשה את האוייב - שֹׁכֵל את חייליו.
לֹא יָשׁוּב רִיקָם - החץ לא ישוב ריקם - אלא יפגע באוייב :
י **וְהִיְתָה כְּשָׂדִים לְשָׁלַל -** יקחו שלל את רכוש בבל,
כָּל שְׁלָלֶיהָ - יִשְׁבְּעוּ - כל השוללים, את שלל בבל - יִשְׁבְּעוּ מרוב השלל שיקחו.
נְאֻם ה' :
יא **כִּי תִשְׁמְחוּ כִּי תַעֲלְזוּ -** אתם בבל, הייתם שמחים ועולזים,

שְׂסִי נַחֲלָתִי - כשרמסתם נחלתי, (את א"י). כִּי תִפְּשׂוּ - כְּעֹגְלָה דְּשָׁה - השמנתם ברוב הטובה
שבנחלתי, כעגלה הדשה את התבואה - שאוכלת התבואה (בשעת הדישה) - ומשמינה. (כמו: " ופשתה
כעגלי מרבק "; מלאכי ג')

וַתִּצְהָלוּ פְּאֲבָרִים - ותרימו קול שמחה, כאבירים במלחמה:

יב בּוֹשֶׁה אִמְכֶם מְאֹד - בבל,

חֲפָרָה יוֹלְדֵתְכֶם - התביישה בכס - בבל,

הִנֵּה אַחֲרֵית גּוֹיִם - הסוף שלכם.

מִדְּבַר צִיָּה וְעֲרָבָה - שממה ומדבר:

יג מִקְצָף ה' - מכעס ה'.

לֹא תֵשֵׁב - לא ישב בה אדם.

וְהִיְתָה שְׂמֵמָה כָּלָה כָּל עֵבֶר עַל בָּבֶל יִשָּׁם - ישתומם על גודל הפורענות.

וַיִּשְׂרַק עַל כָּל מְכוֹתֶיהָ - מרוב תדהמה:

יד עֲרִכּוּ עַל בָּבֶל סָבִיב - מערכה (מלחמה)

כָּל דְּרָכֶי קִשָּׁת - מושכי קשת.

יֵדוּ אֶלֶיהָ - השליכו עליה - החיצים. (כמו: " וידו אבן ביי"; איכה ג)

אֵל תַּחְמְלוּ - אל תחוסו ("תרחמו") על החיצים, שמא לא יפגעו באוייב,

אֶל חֵץ כִּי לֹהֵט חֲטָאָה - בבל. ולכן החיצים יפגעו ויהרגו באוייב:

טו הֲרִיעוּ עָלֶיהָ סָבִיב - הריעו על בבל, בקול גדול - להבהיל האוייב. (כדרך היוצאים לקרב)

נִתְּנָה יָדָהּ - שבבל, מתוך חולשתה, נותנת את ידה לעזרה - שלא תיפול.

נִפְלוּ אֲשִׁיּוֹתֶיהָ - נפלו יסודות החומה.

נִהְרְסוּ חוֹמוֹתֶיהָ - נהרסו החומות.

כִּי נִקְמַת ה' הִיא - הנקמה בבבל - נקמה של ה' היא!

הִנְקִמּוּ בָּהּ פְּאֶשֶׁר עֲשִׂתָהּ - עֲשׂוּ לָהּ - כמו שעשתה לעיר ה' (ירושלים) - עשו לה. (לבבל):

טז כִּרְתוּ זֹרַע מִבָּבֶל - שלא יהיה עוד בבבל, זורע בשדות.

וַתִּפֹּשׂ מִגַּל - בַּעַת קָצִיר - ולא יהיה עוד, מי שיקצור התבואה במגל.

מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה - מפני חרב ה', השיכורה מִיַּיִן התרעלה - שמשקה את בבל.

אִישׁ אֶל עֲמוֹ יִפְּנוּ וְאִישׁ לְאַרְצוֹ יָנֶסוּ - הגולים שגלו לבבל, כל אחד ישוב לעמו ולארצו:

יז שֶׁהַ פְּזוּרָה יִשְׂרָאֵל - בניי היו כשה, שהתפזרה בין העמים.

אֲרִיּוֹת הַדִּיחוּ - מלכים גדולים, הבריחו אותה מהעדר.

הָרֵאשׁוֹן, אֲכָלוּ - מֶלֶךְ אֲשׁוּר - הראשון שהגלה את בניי, היה מלך אשור. (גלות עשרת השבטים)

וְזֶה הָאֲחֵרוֹן - עֲצֻמוֹ, נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל - והאחרון, נִיִּן מֶלֶךְ בָּבֶל שֶׁבַר עֲצֻמוֹתַי לַגְּמָרִי, כשהגלה

את יהודה ובנימין:

יח לָכֵן כֹּה אָמַר ה' צִב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פֹקֵד אֶל מֶלֶךְ בָּבֶל - אני זוכר עוונו של ניני - להענישו.

וְאֶל אֲרָצוֹ פְּאֶשֶׁר פִּקְדֵתִי אֶל מֶלֶךְ אֲשׁוּר - שנענשו על עוונם:

יט וְשִׁבַּבְתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל אֶל נוֹהוּ - אשיב את בניי לא"י.

וְרָעָה הַכְּרָמֶל וְהַבְּשָׂן - ישובו לרעות בהרי הכרמל והבשן. (שישובו לגור בארצם - כבראשונה)

וּבְהָר אֲפָרִים וְהַגְּלָעַד - תִּשְׁבַּע נַפְשׁוֹ - ישבעו בטובה, שבהרי אפרים והגלעד:

כ בַּיָּמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא נָאֵם ה' יִבְקֹשׂ אֶת עֲוֹן יִשְׂרָאֵל - וְאֵינְנוּ - באחרית הימים, יחפשו את

עוונות ישראל - ואיננו - ולא ימצאו.

- וְאֵת חֲטָאת יְהוּדָה - וְלֹא תִמְצְאֶינָהּ - וְאֵת עוֹנוֹת יְהוּדָה - וְלֹא תִמְצְאֶינָהּ - וְלֹא יִמְצְאוּ אוֹתָם.
כ כִּי אֶסְלַח - לְאִשְׁרֵי אֲשֶׁר אֵינִי - כִּי אֶסְלַח, לְעוֹנוֹת אֱלֹהֵי שִׁשְׁבַּר:
כא עַל הָאָרֶץ מִרְתִּים - עַל עַלְיָהּ - עַל הָאָרֶץ שְׁמוֹרֶדֶת בְּהִי - עַל עַלְיָהּ לְמַלְחָמָה.
 וְאֵל יוֹשְׁבֵי - פְּקוּד - וְאֵל יוֹשְׁבֵי הָעִיר פְּקוּד.
 חֲרֵב, וְהַחֲרָם אַחֲרֵיהֶם - תַּחֲרִיב, וְתַהַרֵּג אֶת אֲנָשֵׁי בָבֶל.
 נֶאֱמַר ה' וְעָשָׂה כְּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ - לְהַרְחִיב וְלְהַחֲרִים אֶת אֶרֶץ בָּבֶל:
כב קוֹל מְלַחְמָה בְּאָרֶץ וְשֹׁבֵר גְּדוֹל - עַל בָּבֶל:
כג אִיךָ נִגְדַע - וַיִּשְׁבֵּר - אִיךָ נִכְרַת וְנִשְׁבַּר,
 פְּטִישׁ כָּל הָאָרֶץ - בָּבֶל, שֶׁהִיְתָה כַּפְטִישׁ שֶׁהַחֲרִיב אֶת כָּל הָאָרֶץ.
 אִיךָ הִיְתָה לְשִׁמָּה בְּכָל בְּגוּיִם - אִיךָ נִהִיְתָה לְשִׁמָּה אֶרֶץ בָּבֶל:
כד יִקְשְׁתִּי לָךְ וְגַם נִלְפָדֶת - בְּכָל - שְׁמַתִּי לָךְ בָּבֶל - מוֹקֵשׁ - וְנִכְשַׁלְתָּ בּוֹ. (וְנִפְלַת בּוֹ - בַּמְכַשׁוֹל)
 וְאֵת לֹא יִדְעֶת - וּמִשׁוֹם שֶׁלֹּא יִדְעֶת, שְׁעוֹמֶדֶת לְבוֹא עַלְיָךְ רַעַה - וְלֹא נִזְהַרְתָּ מִפְּנֵיכָה,
 נִמְצְאוּת וְגַם נִתְפַּשְׁתָּ - מִצֵּא אוֹתְךָ הָאוֹיֵב, וְגַם לְכַד אוֹתְךָ,
 כִּי בְהִי - הַתְּגַרִּית - וְכָל זֶה בָּא לָךְ - כִּי הַתְּגַרִּית בְּהִי! (שְׁנִלְחַמְתָּ בְּהִי!):
כה פֶּתַח ה' אֵת אוֹצְרוֹ וַיּוֹצֵא אֶת כְּלֵי זָעֲמוֹ - ה' הוֹצִיא מִהָאוֹצַר אֶת כְּלֵי כַעֲסוֹ - לְהַשְׁחִיתְךָ.
 כִּי מְלֶאכֶה הִיא - לֵה' יְדוּד צַב-אוֹת בְּאָרֶץ פְּשָׁדִים - שֶׁהִפְלַת בָּבֶל - הִיא מְלֶאכֶת ה'. (כְּמוֹ בִנְיָוָה עַל
 מוֹאֵב: "אֲרוּר עֲשֵׂה מְלֶאכֶת ה' רְמִיָה וְאֲרוּר מִנְעַ חֲרָבוֹ מִדָּם"; לְעִיל מַחִי, י!):
כו בָּאוּ לָהּ מִקֵּץ - בּוֹאוֹ מִסוּף הָאָרֶץ (מִרְחוֹק) - לְהִלָּחֵם עַל בָּבֶל.
 פֶּתַח מִמְּבִטָּה - פֶּתַח, לְקַחֵת אֶת אוֹצְרוֹת הַתְּבוּאָה.
 סְלוּיָהּ - כְּמוֹ עֲרַמִּים - תִּרְמָסוּ בְּרַגְלֵיכֶם אֶת בָּבֶל, כְּמוֹ שְׂרוֹמְסִים הַתְּבוּאָה - בְּזִמְנֵי הַדִּישָׁה.
 וְהַחֲרִימוּהָ אֶל תְּהִי לָהּ שְׂאֵרִית - הַחֲרִימוּ, הֲרֵגוּ בָבֶל, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם שְׂאֵרִית:
כז חֲרָבוֹ כָּל פְּרִיָה יִרְדּוּ לְטַבַּח - הֲרֵגוּ אֶת כָּל הַשְּׂרִים.
 הוּי עַלְיָהֶם כִּי בָּא יוֹמָם עֵת פְּקֻדָּתָם:
כח קוֹל נְסִים וּפְלִטִים מֵאָרֶץ בְּכָל - יִשְׂרָאֵל הַנְּסִים מֵאָרֶץ בָּבֶל, אַחֲרֵי מִפְּלֶתָם.
 לְהַגִּיד בְּצִיּוֹן אֵת נִקְמַת ה' אֱלֹהֵינוּ נִקְמַת הַיְכָלוֹ - לְסַפֵּר בְּאִיִּי אֶת הַנִּקְמָה שֶׁעָשָׂה ה' בְּבָבֶל, נִקְמָה -
 עַל שֶׁהַחֲרִיבוּ אֶת הַיְכָלוֹ:
כט הַשְּׂמִיעוּ אֶל בְּכָל רַבִּים כָּל דְּרָכֵי קִשְׁת - הַשְּׂמִיעוּ קוֹל עַל הַתְּאֲסָפוֹת, לְכָל יוֹרֵי הַחִיצִים וְדוֹרְכֵי
 הַקִּשְׁת - לְהִלָּחֵם עַל בָּבֶל.
 חָנוּ עַלְיָהּ סָבִיב אֵל יְהִי לָהּ פְּלִטָה - שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִי שִׁינְצֵל מִבָּבֶל.
 שְׁלָמוֹ לָהּ כְּפַעֲלָה כְּכָל אֲשֶׁר עָשִׂתָה עִשׂוֹ לָהּ - שְׁלָמוֹ לָהּ עוֹנֵשׁ - כְּפִי שֶׁעָשִׂתָה לְכוֹלָם.
 כִּי אֵל ה' - זָדָה - עָשִׂתָה בְּרַשְׁעוֹתָהּ - נִגְדָה ה'.
 אֵל קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:
ל לָכֵן יִפְלוּ בַחֲוִירָה בְּרַחֲבֵתֶיהָ וְכָל אֲנָשֵׁי מְלַחְמָתָה יִדְמוּ - יָמוּתוּ.
 בַּיּוֹם הַהוּא נֶאֱמַר ה':
לא הַנְּנִי אֵלֶיךָ זָדוֹן - מֶלֶךְ בָּבֶל.
 נֶאֱמַר ה' אֱלֹהִים צַב-אוֹת כִּי בָּא יוֹמֶךָ עֵת פְּקֻדָּתֶיךָ - זִמְנֵי לְהַעֲנִישְׁךָ, עַל רַשְׁעוֹתֶיךָ:
לב וְכָשֶׁל זָדוֹן וְנִפְל וְאִין לוֹ מִקְּיָם - מֶלֶךְ בָּבֶל יִפּוֹל, וְלֹא תִהְיֶה לוֹ תְּקוּמָה.
 וְהִצַּתִּי אֶשׁ בְּעָרְיוֹ וְאֶכְלָה כָּל סָבִיבֵתָיו - אֶשׁ תִּשְׂרֹף אֶת הָעָרִים שֶׁסָּבִיבוּ:

- לג **כֹּה אָמַר ה' צב-אות עֲשׂוּקִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יְהוּדָה יַחְדָּו** - נעשקו ונסדדו ישראל ויהודה, ע"י אשור ובבל.
- וְכָל שְׂבִיָּהֶם** - אויביהם שלקחו אותם בשבי.
- הַחֲזִיקוּ בָם מֵאֲנוּ שְׁלָחָם** - סרבו לשחררם - לשוב לארצם:
- לד **גֵּאֲלֵם חֲזַק ה' צב-אות** - ה' הגואל את ישראל - גואל חזק הוא.
- שָׁמוּ רִיב רִיב אֶת רִיבָם** - יריב, את מריבתם עם הגויים.
- לְמַעַן הַרְגִיעַ אֶת הָאָרֶץ** - שיהיה רוגע בארץ.
- וְהַרְגִיזוּ - לִישְׁבֵי בָבֶל** - ויעשה ליושבי בבל - רעדה:
- לה **חָרַב עַל כְּשָׂדִים נָאֵם ה' וְאֵל יֹשְׁבֵי בָבֶל וְאֵל שָׂרִיָּה וְאֵל חַכְמָיָה:**
- לו **חָרַב אֶל הַבְּדִים** - חרב תבוא אל קוסמי בבל (שבודים דברים מליבם) **וְנָאֲלוּ** - ישארו בסכלות. (שלא יוכלו להנצל)
- חָרַב אֶל גְּבוּרִיָּה - וְחַתָּו** - אל גיבוריה - וישברו:
- לז **חָרַב אֶל סוּסָיו וְאֵל רֶכְבּוֹ וְאֵל כָּל הָעֶרֶב אֲשֶׁר בְּתוֹכָהּ** - ערוב עמים שבתוך בבל. **וְהָיוּ לְנָשִׁים** - חלשים כנשים.
- חָרַב אֶל אוֹצְרֹתֶיהָ - וּבָזְזוּ** - חרב אל אוצרות בבל - ויבזזו:
- מ **חָרַב אֶל מִימָיָה - וַיִּבְשׂוּ** - נהרות ממי בבל - יבשו. (שהטובה שהיתה בבבל - תאבד) **כִּי אֶרֶץ פְּסָלִים הִיא** - ארץ הבוטחת בפסילים.
- וּבְאֵימִים יִתְהַלְלוּ** - משתטים ומשתגעים בע"ז שלהם. (הע"ז, נקראת אימים - משום שהיו פוחדים ממנה.):
- מא **לִכֵּן יִשְׁבּוּ צַיִם אֵת אֵיִם - צַיִם וְאֵיִם** שמות חיות שיושבות במקום שממה. **וַיִּשְׁבּוּ בָּהּ בְּנוֹת יַעֲנָה** - שם עוף.
- וְלֹא תִשָּׁב עוֹד לְנֶצַח וְלֹא תִשָּׁפֹן עַד דּוֹר וָדוֹר** - אלא תהיה שממה:
- מב **כִּמְהַפְּכַת אֱלֹהִים אֵת סֵדֶם וְאֵת עַמְרָה וְאֵת שְׁכַנְיָה** - כמו המהפכה שעשה ה' בסדום ועמורה ושכניה (אדמה וצבויים)
- נָאֵם ה' לֹא יֵשֵׁב שָׁם אִישׁ וְלֹא יִגּוֹר בָּהּ בֶּן אָדָם** - בבבל:
- מג **הִנֵּה עִם בָּא מִצְפּוֹן וְגוֹי גָדוֹל וּמְלָכִים רַבִּים יַעֲרוּ - מִיִּרְכַּתִּי אֶרֶץ** - יתעוררו לבוא להלחם בבבל - מסוף הארץ. (פרס - שבאים מרחוק):
- מד **קִשְׁתֹּת וְכִידוֹן יַחֲזִיקוּ אֲכָזְרֵי הַמָּה וְלֹא יִרְחֲמוּ קוֹלָם כִּיִּם יַהֲמָה** - ישאו קולם כמו הים שהוֹמָה. (מרעיש)
- וְעַל סוּסִים יִרְכָּבוּ עָרוֹךְ כְּאִישׁ לְמַלְחָמָה עֲלִיךָ בַת בָּבֶל** - מוכן, כאיש היוצא למלחמה:
- שָׁמַע מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת שְׁמַעַם - וַרְפוּ יָדָיו** - רק ששמע את שְׁמַעַם בואם נגדו למלחמה - התרפו ונחלשו ידי מלהלחם.
- צָרָה הַחֲזִיקְתָּהּ חֵיל כִּיּוֹלָדָה** - אחזה אותה, צרה וחיל (פחד) - כיוולדת:
- מז **הִנֵּה כְּאֲרִיָּה יַעֲלֶה מִגְּאוֹן הַיַּרְדֵּן אֶל נוֹה אֵיתָן** - האוייב יעלה על בבל (שהיה "נוה איתן" - מקום חזק), כמו שהאריה עולה לטרף מהירדן. (גאון הירדן - נהר הירדן החזק, שם מקום רביצת האריות).
- כִּי אֶרְגְּעָה** - כשיגיע הרגע של הפורענות,
- אֲרִיצִים מַעֲלִיָּה** - אריץ האוייב לבוא עליו - ולקבשם.
- וּמִי כַחֲוֹר אֵלֶיָּה אֶפְקֹד** - ומי שאבחר יבוא עליהם.
- כִּי מִי כְמוֹנִי וּמִי יוֹעֲדֵנִי** - מי כמו ה', שיוכל לקבוע זמן מיועד - להלחם בו (בה').

- ומי זה רעה אשר יעמד לפני - מנהיג, שיעמוד להלחם, נגד ה' :
 מה לכן שמעו עצת ה' אשר יעץ אל בבל ומחשבותיו אשר חשב אל ארץ כשדים - להחריבם.
 אם לא - לשון שבועה.
 יסחבום צעירי הצאן - יסחבו ויהרגו, ע"י הבזויים והשפלים שבאומות. (רבותינו דרשו: פרס - שהוא הצעיר בבני יפת)
 אם לא ישים עליהם - נוה - יעשה נהם - להיות שממה :
 מו מקול נתפשה בבל, נרעשה הארץ - נרעדה הארץ - מרוב פחד.
 וזעקה - בגוים נשמע - וקול זעקה נשמע בגוים :

פרק נא

- א כה אמר ה' הנני מעיר על בבל - מעורר לבוא על בבל.
 ואל ישבי לב קמי - על יושבי כשדים. (לב קמי - כשדים - בא"ת ב"ש)
 רוח משחית - רוח האוייב, שתשחית אותם :
 ב ושלחתי לבבל זרים - וזרוה - הזרים יפזרו את אנשי בבל - בארץ.
 ויבקקו את ארצה - ירוקנו את בבל מתושביה.
 כי היו עליה מסביב ביום רעה - שהאוייבים יחנו סביבה - ביום בא רעתם :
 ג אל ידרוך הדרוך קשתו - אליה (על בבל) ידרוך הדרוך את קשתו.
 ואל יתעל בסרינו - ואליה (על בבל) - יתעלה ויתגאה - בשריון שלובש.
 ואל תחמלו אל בחריה - של בבל.
 החרימו כל צבאה - הרגו את כל צבא בבל. ד. ומדקרים בחוצותיה - וחיילי בבל, יפלו בחוצות הערים, מדוקרים - מחרב האוייב :
 ד ונפלו חללים בארץ כשדים ומדקרים בחוצותיה :
 ה כי לא אלמן ישראל ויהודה מאלהיו - כי בני"י לא "התאלמנו" מה', והוא ינקום את נקמתם מאוייביהם.
 מה' צב-אות כי ארצם - מלאה אשם, מקדוש ישראל - כי ארץ בבל, מלאה באשמה, על שהחריבו את מקדש ה', שהוא - "קדוש ישראל" :
 ו ניסו מתוד בבל, ומלטו - איש נפשו, אל תדמו בעונה - עמים אחרים הנמצאים בבבל : בירחו מבבל, שלא תכרתו בעוונה.
 כי עת נקמה היא לה' - בבבל.
 גמול - הוא משלם לה - משלם לבבל, את מה שראוי לגמול לה - על פשעיה :
 ז כוס זהב בבל ביד ה' - עד כעת, היתה בבל כיון נקי - כזהב - להשקות בו את כל הגויים - להחריבם ביד בבל,
 משפרת כל הארץ, מיינה שנתו גוים, על כן יתהללו גוים - וכל הגויים ששתו ממנה, היו הוללים ושיכורים מהיין. (משל, שבאה עליהם הפורענות - ע"י בבל) :
 ח פתאם נפלה בבל ותשבר - וכעת, פתאום בבל נפלה ונשברה.
 הילילו עליה - יללו עליה,
 קחו צרי למכאובה אולי תרפא - אולי תמצאו תרופה, לרפא אותה - ממכותיה :
 ט רפינו את בבל - ולא נרפתה - הגויים ניסו לרפאות את בבל, אך לא הצליחו.
 עזבוה ונלך איש לארצו - בואו נעזוב את בבל, ונשוב כל אחד לארצו.

- כי נגע אל השמים משפטה - כי המשפט, לדון את בבל על פשעיה, הגיע עד השמים.
 ונשא עד שחקים - ועלה עד השמים :
- הוציא ה' את צדקתינו - בכך שמעניש את בבל, מתגלה צדקותינו. (של בני"י)
 באו ונספרה בציון את מעשה ה' אלהינו - נפרסם בציון, על המשפט והפורענות, שבאה על בבל :
- הברו החצים - נקו את החיצים.
 מלאו השלטים - הכינו ואספו המגינים.
 העיר ה' את רוח מלכי מדי - עורר אותם לבוא על בבל.
 כי על בבל מזמתו - להשחיתה - כי מחשבתו - להשחית את בבל.
 כי נקמת ה' היא נקמת היכלו - הנקמה שעשה ה' בבבל, נקמת ה' היא - על שהחריבו את היכלו :
- אל חומות בבל שאו נס - הרימו סימן על מקל גבוה - לאסוף את כולם למלחמה.
 החזיקו המשמר, הקימו שמרים - העמידו משמרות הצרים על העיר, להקימם בזמן משמרתם.
 הכינו הארבים - שיהיו האורבים - מוכנים במארב.
 כי גם זמם ה' - גם חשב ה' מחשבה,
 גם עשה את אשר דבר אל ישבי בבל - וגם יעשה מחשבתו - שחשב על בבל :
- שכנת על מים רבים - בבל ששוכנת במקום מים רבים. (משל לרוב טובה שבארצם)
 רבת אוצלת - מלאה ברוב אוצרות.
 בא קצף - בא הסוף שלך.
 אמת בצעף - לפי המידה - שחמסת מהעמים :
- נשבע ה' צב-אות בנפשו - ה' נשבע בעצמו. (כמו: "בי נשבעתי")
 כי אם מלאתיך אדם - פילק - שארצך תמלא אויבים רבים - כארבה.
 וענו עליך הידד - ויקראו האויבים: "הידד", כשיזרוזו עצמם להכותך :
- עשה ארץ בלחו - ה' בכוחו - עשה הארץ.
 מכין תבל בחכמתו - הכין בחכמתו, את העולם לבני אדם.
 ובתבונתו נטה שמים - ובתבונתו פרש השמים :
- לקול תתו המון מים בשמים - ה' נתן קול של המון מים - בשמים (הגשם)
 ויעל נשאים - מעלה עננים.
 מקצה ארץ ברקים למטר עשה - בזמן המטר - עושה ברקים.
 ויצא רוח מאצרתיו - מוציא הרוח, ממקום ששומר אותה :
 נבער כל אדם מדעת - העובד לפסל, הוא בער, וחסר דעת.
 הביש כל צרף - מפסל - כל צורף, סופו שיתבייש בפסל שעשה.
 כי שקר נסכו ולא רוח בם - שהמסכה שעשה - שקר היא, ואין בה רוח :
 הבל המה - הע"ז.
 מעשה תעתעים - מעשה של אנשים תועים.
 בעת פקדתם לאבדו - בזמן שיזכר עוונם - יאבדו :
 לא כאלה - לא כמו הע"ז שהיא הבל,
 חלק יעקוב - חלקם של בני"י.
 כי יוצר הכל הוא - שה' ית', נחלתם של בני"י, יוצר הכל הוא.
 ושפט נחלתו - ובישראל בחר לנחלה.
 ה' צב-אות שמו :

- כ **מִפֶּן אֲתָה לִי כָלִי מִלְחָמָה** - אתה, בבל היית משמש להי' עד כעת - כפטיש המנפץ את כל הארץ. **וְנִפְצָתִי בְּךָ גּוֹיִם וְהִשְׁחִיתִי בְּךָ מַמְלָכוֹת** - אך כעת, אנפץ ואשחית אותך - ע"י עמים וממלכות שאשלח:
- כא **וְנִפְצָתִי בְּךָ סוֹס וְרִכְבוֹ** - אנפץ את הסוסים והרוכבים שלך. **וְנִפְצָתִי בְּךָ רֶכֶב וְרִכְבוֹ** - אנפץ את הרכבים והרוכבים בהם:
- כב **וְנִפְצָתִי בְּךָ אִישׁ וְאִשָּׁה וְנִפְצָתִי בְּךָ זָקֵן וְנָעָר וְנִפְצָתִי בְּךָ בָּחור וּבִתּוּלָה** - אנפץ איש ואשה, זקן ונער, בחור ובתולה שבך:
- כג **וְנִפְצָתִי בְּךָ רְעָה וְעִדְרוֹ וְנִפְצָתִי בְּךָ אֶכָר וְצִמְדוֹ וְנִפְצָתִי בְּךָ פַּחוֹת וְסֻגְנִים** - אנפץ, את רועי הצאן - יחד עם כל הצאן, איכר - והבקר שעובד בו האדמה, והשרים - שבך:
- כד **וְשַׁלַּמְתִּי לְבָבֶל וְלִכְלל יוֹשְׁבֵי כְשָׂדִים אֵת כָּל רְעֵתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּצִיּוֹן לְעֵינֵיכֶם** - שאתם, (השומעים את הנבואה) ראיתם את כל הרעה שעש הכשדים בציון.
- נְאֻם ה' :**
- כה **הֲנִנִּי אֵלֶיךָ הַר הַמְּשֻׁחִית נְאֻם ה' הַמְּשֻׁחִית אֵת כָּל הָאָרֶץ** - אני פונה אליך (להכותך), בבל, שהיית כהר גדול וחזק - שהשחית את כל הארץ. **וְנָטִיתִי אֵת יְדֵי עֲלֶיךָ** - להכותך. **וְגִלְגַּלְתִּיךָ מִן הַסְּלָעִים** - אגלגל אותך מסלעי ההר. **וְנִתְתִּיךָ לְהָר שָׂרְפָה** - ותהיה כהר שרוף שהושחת:
- כו **וְלֹא יִקְחוּ מִמֶּנּוּ אֶבֶן לְפָנָה וְאֶבֶן לְמוֹסְדוֹת** - מפלתך תהיה כה גדולה, עד שלא ימצאו בבבל, אבן גדולה לקחת אותה כאבן פינה, וכאבן, ששמים ליסוד בנין. **כִּי שְׁמֹמֹת עוֹלָם תִּהְיֶה** - שבבל תהיה שממה לעולם.
- נְאֻם ה' :**
- כז **שָׂאוּ נִס בְּאֶרֶץ תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּגוֹיִם** - הרימו סימן על מקל גבוה, ותקעו בשופר - לאסוף את כולם למלחמה על בבל. **קִדְּשׁוּ עֲלֵיהֶם גּוֹיִם** - זמנו עצמכם עליה - למלחמה. **הִשְׁמִיעוּ עֲלֵיהֶם מַמְלָכוֹת** - השמיעו קול על התאספות - להלחם על בבל. **אֲרָרֵט מִנִּי וְאֲשַׁכְּנֶנּוּ** - שמות ממלכות. **פִּקְדוֹ עֲלֵיהֶם - טַפְסָר** - זמנו עליה, שרים. (כמו: " וְטַפְסָרִיךָ כְּגֹב גּוֹבִי" ; נחום ג', יז.) **הִעֲלֵוּ סוֹס - כְּיִלָּק סָמָר** - העלו על בבל סוסים רבים - כארבה, וכל סוס - שערותיו סומרות, עומדות. (שהסוס בגבורתו, בשעת דהירתו - שערותיו סומרות):
- כח **קִדְּשׁוּ עֲלֵיהֶם גּוֹיִם** - זמנו על בבל גויים, **אֵת מַלְכֵי מִדְּי אֵת פַּחוֹתֶיהָ וְאֵת כָּל סֻגְנֶיהָ וְאֵת כָּל אֶרֶץ מְמִשְׁלָתָהּ** - את מלכי מדי (והם דריוש וחנתנו כורש, שירש המלוכה אחרי מותו) שריו וכל אלו שתחת ממשלתו:
- כט **וְתִרְעַשׂ הָאָרֶץ - וְתַחַל** - ענין פחד ורעדה. **כִּי קָמָה עַל בָּבֶל מַחְשְׁבוֹת ה' לְשׁוֹם אֵת אֶרֶץ בָּבֶל לְשִׁמָּה מֵאִין יוֹשֵׁב** - התקיימו מחשבות ה', לעשות את בבל - לשממה:
- ל **חָדְלוּ גְבוּרֵי בָבֶל לְהִלָּחֵם** - מרוב פחד. **יֵשְׁבוּ בְּמִצְדוֹת** - בערים הבצורות. **נִשְׁתָּה גְבוּרָתָם - הָיוּ לְנָשִׁים** - סרה מהם גבורתם, והיו חלשים כנשים.

הַצִּיתוּ מִשְׁכַּנְתֶּיהָ - שרפו את בתיהם.

נִשְׁבְּרוּ בְּרִיחֶיהָ - ושברו, את בריחי שערי הערים :

אָ - רָץ - לְקָרְאתָ רֵץ יָרוּץ, וּמָגִיד - לְקָרְאתָ מָגִיד - שלחו שליח, לרוץ ולהגיד למלך, שנופלים לפני האוייב, ולפני שהספיק השליח לחזור, שלחו רץ אחר להודיע על תבוסה נוספת.

לְהַגִּיד לְמֶלֶךְ בְּבַל כִּי נִלְכְּדָה עִירוֹ מִקְצָה - להודיע לנ"י, כי נכבשה העיר - שבקצה בבל :

בַּ - וְהַמַּעֲבָרוֹת נִתְפְּסוּ - גשרי המעבר שעל הנהרות - נתפסו ע"י האוייב.

וְאֵת הָאֲגָמִים שָׁרְפוּ בְּאֵשׁ - הגומא, (כמו קני סוף, הגדלים בשפת הנהר), שרף האוייב באש (שמגיני העיר, היו מסתתרים שם מפני האוייב).

וְאֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה נִבְהָלוּ - וכל החיילים - מבוהלים ומפוחדים :

ג - כִּי כֹה אָמַר ה' צַב-אוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בַּת בְּבַל, כְּגֹרֶן - עַת הִדְרִיכָהּ - בבל, בזמן מפלתה, נמשלה לגורן בזמן הדישה, (שאז הגורן מלאה - שבבל היתה מלאה ברוב טובה)

עוֹד מְעַט וּבָאָה עַת הַקְּצִיר לָהּ - ועוד מעט, תהיה דומה לגורן - בזמן הקציר - שאז הגורן ריקה מתבואה. (נמשל : שבבל תהיה ריקה מכל הטובה שהיתה בה) :

ד - אֲכַלְנִי הַמָּמְנִי נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בְּבַל - בני"י אמרו : נ"י ועמו, אכלו ושברו אותי,

הַצִּיגְנִי כְּלִי רִיק - העמיד אותי, ככלי ריק - מכל טובה שהיתה בי.

בְּלַעְנִי כְּתַנִּין - בלע אותי - כתנן הבולע את טרפו.

מֵלֶא כָרְשׁוֹ מְעַדְנִי - מלא את בטנו (את ארצו) מהטובה שהיתה בארצי.

הִדְרִיחְנִי - לא השאיר מאומה בארצי, ככלי, שהדיחו אותו במים, ונשאר ריק מכל :

ה - חֲמָסִי וּשְׂאֵרֵי - עַל בְּבַל, תֹּאמַר - יִשְׁבֹּת צִיּוֹן - יושבי ציון, צעקו על החמס - שחמסו ממנה, ועל ההרוגים - שהרגו בה (שְׂאֵרֵי - בשרי).

וְדָמִי - אֵל יִשְׁבֵּי כַשְׂדִּים - תֹּאמַר יְרוּשָׁלַם - אנשי ירושלים, צעקו על הדם - ששפכו הכשדים :

ו - לָכֵן כֹּה אָמַר ה' הֲנִי רַב אֶת רִיבְךָ וְנִקְמְתִי אֶת נִקְמַתְךָ - ה' יריב את המריבה של בני"י - בבבל, וינקום את נקמתם - מהם.

וְהִחַרְבְּתִי אֶת יָמָהּ, וְהִבְשַׁתִּי - אֶת מְקוֹרָהּ - אייבש, כל מקור מים שבבבל, (שתאבד מהם - כל טובה) :

וְהִיְתָה בְּבַל לְגִלִּים - לגלי אבנים.

מְעוֹן תַּנִּים - מעון, בית - לתנים. (שרגילים לדור בגלים)

שְׂמָה - שממה.

וּשְׂרָקָה - מֵאִין יוֹשֵׁב - שישרקו מרוב תמהון, על השממה - מכל יושביה :

ח - יַחְדּוֹ - כְּפַפְרִים יִשְׁאָגוּ - כל יושבי בל יחד, יצעקו על רעתם, כשאגת אריות.

נְעָרוֹ - כְּגֹזְרֵי אֲרִיּוֹת - שאגו כגורי אריות :

ט - בְּחֲמָם אֲשִׁית אֶת מִשְׁתֵּיהֶם - אשים על בבל חום גדול, כדי שישתו יין מתוך רוב צמא, (שבבלשאצר - מלך בבל, נרדם מתוך שכרותו - ונרצח בשנתו.)

וְהִשְׁכַּרְתִּים - וישתכרו מתוך שמחת המשתה.

לְמַעַן יַעֲלֶזּוּ וַיִּשְׁנוּ שְׁנַת עוֹלָם וְלֹא יִקְיָצוּ - שימות בשנתו.

נְאֻם ה' :

מ - אֲוִרִידִם כְּכָרִים לְטְבוּחַ - אוריד את בבל למיתה - כמו שטובחים כבשים שמנים.

כְּאִילִים עִם עֵתוּדִים - וכאילים, ועיזים זכרים :

מֵא - אִיד נִלְכְּדָה שִׁשָּׁךְ - בבל - בא"ת ב"ש.

וְתִתְפַּשׂ תְּהִלַּת כָּל הָאָרֶץ - ונתפסה ביד האוייב, בבל, שהיו מהללים אותה בכל הארץ.

אִיךָ הֵיטָה לְשִׁמָּה - בְּבָל בְּגוֹיִם - אִיךָ נִהִיתָה בָּבֶל - לְשִׁמְמָה :

מב **עָלָה עַל בָּבֶל הַיָּם, בְּהַמּוֹן גְּלִיּוֹ - נִכְסְתָה - הַיָּם וּגְלִיּוֹ (אֹיִיב רַב מְאוּד - כְּמִי הַיָּם) - כִּיִּסּוּ אֶת בָּבֶל :**
מג **הָיָה עָרִיךָ לְשִׁמָּה - לְשִׁמְמָה.**

אַרְצָה צִיָּה וְעֶרְבָה - שִׁמְמָה.

אַרְצָה לֹא יֵשֵׁב בָּהּ כָּל אִישׁ וְלֹא יַעֲבֹר בָּהּ בֶּן אָדָם :

מד **וּפְקֻדָּתַי עַל בָּל - בְּבָבֶל - אֲזָכֹר לְהַעֲנִישׁ אֶת בָּבֶל שֶׁעָבְדוּ בָּהּ - אֶת "בָּל". (שֵׁם עִי"ז שֶׁבָּבֶל)**

וְהִצָּאתִי אֶת בָּלְעוּ מִפִּיּו - כַּבֵּיִכּוֹל, אֹצִיא מִתּוֹךְ פִּי, אֶת הָאוֹכֵל שֶׁהָיָה נוֹתֵנִים לוֹ.

וְלֹא יִנְהָרוּ אֱלֹהֵי עוֹד גּוֹיִם - לְעַבּוֹד אוֹתוֹ (יִנְהָרוּ - יִבְאוּ הַמוֹנִים לְעַבְדוֹ - כְּמִי הַנְּהָר הַרְבִּים)

גַּם חוֹמַת בָּבֶל נִפְלָה :

מה **צָאוּ מִתּוֹכָה עַמִּי - בְּנֵיִי.**

וּמִלְטוּ אִישׁ אֶת נַפְשׁוֹ מִחֶרֶן אִף ה'שְׂבֵא עַל בָּבֶל :

מו **וּפֶן יֵרֶד לְבַבְכֶם, וְתִירָאוּ - בְּשִׁמּוּעָה הַנְּשִׁמְעֵת בְּאַרְצָה - אֶל תִּרְאוּ מִהַשְּׁמוּעָה, עַל מַפְלַת בָּבֶל.**

וּבֹא בְּשָׁנָה - הַשְּׁמוּעָה, וְאַחֲרָיו בְּשָׁנָה - הַשְּׁמוּעָה - וְכֵן אֶל תִּפְחָדוּ, מִהַשְּׁמוּעָה עַל מַפְלַתְכֶם, בְּשָׁנָה

הַשְּׁנִיָּה וְהַשְּׁלִישִׁית, (שִׁשְׁמוּעָה ז' - סוֹפָה לְהִיטִיב עִמְכֶם)

וְחָמֵס בְּאַרְצָה - וּמִהַחֲמָס שִׁבּוּא עַל בָּבֶל.

וּמִשָּׁל עַל מִשָּׁל - מִמַּלְכוֹת דְּרִיּוֹשׁ, וּמִמַּלְכוֹת כּוֹרֶשׁ - שְׂבֵא אַחֲרָיו. (שֶׁהָרִי סוֹף הָעֵינָן - לְטוֹבַתְכֶם, שִׁשְׁלַח

אֶתְכֶם מִהַגְלוֹת) :

מז **לְכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים וּפְקֻדָּתַי עַל פְּסִילֵי בָּבֶל לְהַשְׁמִיד אוֹתָם.**

וְכָל אַרְצָה תִּבּוֹשׁ - יִתְבַּיִשׁוּ תוֹשְׁבֵי בָּבֶל, שִׁפְסִילֵיהֶם לֹא מוֹעִילִים לָהֶם.

וְכָל חֲלָלִיָּה יִפְלוּ בְּתוֹכָה - בְּתוֹךְ בָּבֶל :

מח **וְרִנְנוּ עַל בָּבֶל - שְׁמִיִם וְאַרְצָה, וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם - כַּבֵּיִכּוֹל, שְׁמִיִם וְאַרְצָה, וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם, יִשְׁמְחוּ עַל**

מַפְלַת בָּבֶל.

כִּי מִצָּפוֹן יָבֹא לָהּ הַשּׁוֹדְדִים - הֵם מְדֵי וּפְרָס.

נְאֻם ה' :

מט **גַּם בְּבָל לִנְפֹל חֲלָלֵי יִשְׂרָאֵל - שֶׁהָרִי בָּבֶל נִפְלוּ חֲלָלִים מִבְּנֵיִי,**

גַּם לְבָבֶל נִפְלוּ חֲלָלֵי כָּל הָאָרֶץ - וְלִכֵּן, גַּם אֲנֹשִׁי בָּבֶל יִפְלוּ בְּתוֹךְ אֲרָצָה :

נ **פְּלִטִים מִחֶרֶב, הִלְכוּ - אֶל תַּעֲמָדוֹ - בְּנֵיִי, הַנִּיצוּלִים מִהַחֶרֶב שֶׁבָּבֶל, לָכוּ, צָאוּ מִבָּבֶל, אֶל תַּעֲמָדוֹ.**

זָכְרוּ מִרְחוֹק אֶת ה', וִירוּשָׁלַם - תַּעֲלֶה עַל לְבַבְכֶם - זָכְרוּ בְּגוֹלוֹתְכֶם הַרְחוֹקָה, אֶת ה' וִירוּשָׁלַם,

וּמִהָרָו לְעִלּוֹת לְאַרְצָה :

נא **בְּשָׁנָה כִּי שְׁמַעְנוּ חֶרְפָּה, כְּסִתָּה כְּלָמָה פְּנִינִי, כִּי בָּאוּ זָרִים עַל מְקֻדְשֵׁי בֵּית ה' - הַתְּבַיִשְׁנוּ וְנִכְלַמְנוּ עַל**

הַשְּׁמוּעָה, שֶׁזָּרִים הִחְרִיבוּ אֶת מִקְדָּשׁ ה'. (מְקֻדְשֵׁי בֵּית ה' - שֶׁהַדְּבִיר, הַהִיכָל וְהָאוֹלָם - כָּל אֶחָד, מִקְדָּשׁ בְּפָנֵי

עֲצָמוֹ) :

נב **לְכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' וּפְקֻדָּתַי עַל פְּסִילֵיָהּ - לְהַשְׁמִידֶם.**

וּבְכָל אַרְצָה יִאָּנֵק חֲלָל - יֵאָנְחוּ הַחֲלָלִים, לִפְנֵי מִיתַתָּם :

נג **כִּי תַעֲלֶה בְּבָל הַשְּׁמִיִם - אִפִּילוֹ אִם יַעֲלוּ הַכַּשְׂדִּים - לְשִׁמְיִם,**

וְכִי תִבְצֹר מְרוֹם עֵזָה - וְאִפִּילוֹ אִם תַּעֲשֶׂה מִבְּצֹר חֶזֶק בְּמָרוֹם.

מֵאֵתִי יָבֹאוּ שְׁדָדִים לָהּ - וְלֹא יוֹעִיל לָהּ.

נְאֻם ה' :

נד **קוֹל זְעָקָה מִבָּבֶל וְשֹׁבֵר גְּדוֹל מֵאַרְצָה פְּשָׁדִים :**

נה **כִּי שֹׁדֵד ה' אֶת בָּבֶל וְאַבְדַּד מִמֶּנָּה - קוֹל גְּדוֹל -** יאבד האוייב מבבל, את הקול הגדול, שהיה נשמע בה תמיד.

וְהָמוּ גְלִיָּהֶם - של האוייב הבא על בבל,

כְּמִים רַבִּים - מריבוי חיילי האוייב, היה נשמע שם קול רעש גדול - כקול המיית גלי הים.

נִתְּנוּ שָׁאוֹן קוֹלָם - נתנו קולם (של האוייב) - בשאון, ברעש :

נו **כִּי בָא עָלֶיהָ עַל בָּבֶל שׁוֹדֵד וְנִלְכְּדוּ גְבוּרֶיהָ -** של בבל,

חֲתַתָּהּ קִשְׁתוֹתֶם - נשברו הקשתות, של חיילי בבל.

כִּי אֵל גַּמְלוֹת ה', שְׁלֵם יְשָׁלֵם - ה', נותן גמול על המעשים, שלם ישלם לכל אחד - כפעלו :

נד **וְהִשְׁפַּרְתִּי שָׂרִיָּה וְחֲכַמְיָהּ, פְּחוּתֶיהָ וְסִגְנֶיהָ וְגְבוּרֶיהָ, וַיִּשְׁנֶנּוּ שְׁנַת עוֹלָם וְלֹא יִקְיָצוּ -** אשכר אותם

ביין, וישנו מתוך שכרותם - ולא יקומו ממנה.

נֶאֱמַר ה' צַב-אוֹת שְׁמוֹ:

נה **כֹּה אָמַר ה' צַב-אוֹת חֲמוֹת בָּבֶל הֶרְחַבָּה - עָרְעַר תִּתְעַרְעַר -** החומות הרחבות והחזקות של בבל -

ישברו ויהרסו.

וְשַׁעְרֶיהָ הִגְבְּהִים - בָּאֵשׁ יִצְתּוּ - ושערי החומה הגבוהים והגדולים - ידלקו באש.

וַיִּגְעוּ עַמִּים - בְּדִי רִיק - מה שיגעו במלחמה, מול האויב, יהיה לריק - כי לא יצליחו.

וְלֹא־מִים - בְּדִי אֵשׁ - וַיִּעְפּוּ - והלאומים שבבבל, שיגעו במלחמה מול האויב, לא יצליחו, שהאש

תשרוף הכל, ויתעייפו מלהציל מהאש :

נט **הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְרֻמְיָהוּ הַנְּבִיא אֶת שָׂרִיָּה בֶן נְרִיָּה בֶן מַחְסִיָּה, בְּלִכְתּוֹ אֶת צְדַקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה -**

בָּבֶל, בְּשַׁנַּת הָרְבַּעִית לְמַלְכוֹ - שירמיהו, ציוה על שריה, שהלך עם צדקיהו - לניינ לבבל,

וּשְׂרִיָּה שָׂר מְנוּחָה - שר על המנחות (מתנות) :

ס **וַיִּכְתֹּב יְרֻמְיָהוּ אֶת כָּל הָרְעָה אֲשֶׁר תְּבוֹא אֶל בָּבֶל, אֶל סַפֵּר אַחַד, אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַכְּתוּבִים**

אֶל בָּבֶל - את כל הנבואות האלו, קבץ לספר אחד :

סא **וַיֹּאמֶר יְרֻמְיָהוּ אֶל שָׂרִיָּה כְּבֹאֲךָ בָּבֶל -** כשתבוא לבבל.

וְרֵאִיתָ וְקִרְאתָ - אז תראה בספר, ותקרא בו.

אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

סב **וְאָמַרְתָּ ה' אֱתָהּ דְּבַרְתָּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה לְהַכְרִיתוֹ לְבִלְתִּי הָיִת בּוֹ יוֹשֵׁב לְמַאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה כִּי**

שְׁמֹמֹת עוֹלָם תִּהְיֶה:

סג **וְהָיָה כְּכַלְתְּךָ לִקְרֹא אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה תִּקְשֹׁר עָלָיו אֲבָן -** תקשור על הספר - אבן, כדי שישקע במי

הנהר.

וְהִשְׁלַכְתָּו אֶל תוֹךְ פְּרַת - ותשליך הספר לתוך הנהר :

סד **וְאָמַרְתָּ כֹּכָה תִשְׁקַע בָּבֶל וְלֹא תִקוּם -** לאות שבבל תשקע, ולא תקום עוד - כספר, ששקע במי הנהר,

ולא יעלה מהמים.

מִפְּנֵי הָרְעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵבִיא עָלֶיהָ וַיִּעְפּוּ - יתעייפו חיילי בבל - מלהלחם.

עַד הֵנָּה דְּבָרֵי יְרֻמְיָהוּ - על בבל :

פרק נב.

(חלק גדול מהפרק, נשנה בפרק לט')

א **בֶּן עֶשְׂרִים וְאַחַת שָׁנָה צְדַקְיָהוּ בְּמַלְכוֹ וְאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמוֹ חַמוּטַל בַּת**

יְרֻמְיָהוּ מַלְבָּנָה:

ב ויעש הרע בעיני ה' ככל אשר עשה יהוקים :

ג כי על - כי בגלל,

אף ה' היתה בירושלם ויהודה - שהיה כעס מאת ה' על יהודה,

עד השליכו אותם מעל פני ה', עד שנגזר עליהם לגלות מעל פני ה',

וימרד צדקיהו במלך בבל - לכן, סבבה ההשגחה, שצדקיהו, לא יקיים שבועתו לניני - וימרוד בו :

ד ויהי בשנה התשעית למלכו בחדש העשירי בעשור לחדש - בשנה ה - 10 לצדקיהו, בעשרה בטבת,

בא נבוכדראצר מלך בבל הוא וכל חילו על ירושלם ויחנו עליה - חנו סביב ירושלים,

ויבנו עליה דיק - סביב - בנו מגדל מול החומה :

ה ותבא העיר במצור עד עשתי עשרה שנה - המצור היה עד השנה ה - 11 לצדקיהו.

למלך צדקיהו :

ו בחדש הרביעי בתשעה לחדש, ויחזק הרעב בעיר, ולא הנה לחם לעם הארץ - וב - ט' בתמוז,

(בשנה ה - 11 לצדקיהו) לא נשאר בעיר לחם :

ז ותבקע העיר - נבקעה החומה.

וכל אנשי המלחמה ברחו ויצאו מהעיר לילה - בלילה.

ח דרך שער בין החמתים אשר על גן המלך וכשדים על העיר סביב וילכו דרך הערבה - יצאו מגן

המלך, בשער העומד בין שתי החומות, לדרך ההולכת - אל ערבות יריחו :

ט וירדפו חיל כשדים אחרי המלך וישיגו את צדקיהו בערבת ירחו - השיגוהו בערבות יריחו. (דרשו בו

חז"ל, כי מערה אחת היתה מביתו עד ערבות יריחו, וזימן הקב"ה צבי אחד, וראוהו חיל כשדים ורדפו אחריו. והצבי

הלך על המערה - והם אחריו, וכשהיו על פתח המערה ראו את צדקיהו יוצא מן המערה - ולקחו אותו ; רד"ק)

י וכל חילו נפצו מעליו - כל חיילי צדקיהו, ברחו והתפזרו :

יא ויתפשו את המלך ויעלו אתו אל מלך בבל ובלתה בארץ חמת - לקחו את צדקיהו לניני, לעיר רבקה

שבארץ חמת.

יב וידבר אתו משפטים - והוכיח אותו בדברים קשים, על שמרד בו :

יג וישחט מלך בבל את בני צדקיהו לעיניו וגם את כל שרי יהודה שחט ברבלתה - שחט את בני -

לעיניו של צדקיהו, ואת כל שרי יהודה :

יד ואת עיני צדקיהו עור, ויאסרוהו בנחשתים, ויבאהו מלך בבל בבבלה - עור את צדקיהו, קשר אותו

בשרשראות ברזל - להביאו כך לבבל.

יז ויתנהו בית הפקדת, עד יום מותו - נתנו, בבית הסוהר, עד יום מותו :

יח ובחדש החמישי בעשור לחדש, היא שנת תשע עשרה שנה למלך נבוכדראצר מלך בבל - ב - י' ב -

אב, בשנה ה - 19 לניני.

יט בא נבוזראדן רב טבחים עמד לפני מלך בבל, בירושלם - בא נבוזראדן, שהיה עומד ומשמש את

ניני - בירושלים :

כ וישרף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם ואת כל בית הגדול - שרף באש - שרף את

המקדש, את בית המלך ובתי ירושלים, וכל בתי גדולי ירושלים :

כא ואת כל חמות ירושלם סביב נתצו - שברו.

כב כל חיל כשדים אשר את רב טבחים - חיל הכשדים שהיו עם רב טבחים. (נבוזראדן) :

כג ומדלות העם ואת יתר העם הנשארים בעיר ואת הנפלים אשר נפלו אל מלך בבל - וחלק מדלת

העם (העניים) שנשארו, ומאלו שנכנעו לניני,

ואת יתר האמון - יתר ההמון שנשאר בארץ,

הגלה נבוזראדן רב טבחים - לבבל :

- טז **וּמִדְלוֹת הָאָרֶץ הַשָּׂאִיר נְבוֹזָאֲדָן רַב טַבָּחִים לְכַרְמִים וְלִיְגָבִים** - וחלק מדלת העם (העניינים) השאיר בארץ, לעבוד בכרם ובשדות:
- יז **וְאֵת עֲמוּדֵי הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לְבֵית ה' - עֲמוּדֵי הַנְּחוּשֶׁת שֶׁלִּפְנֵי הַהֵיכָל (יְכִין וּבֹעֵז) וְאֵת הַמְּכֹנֹת - כְּנֵי הַכִּיּוֹרוֹת. (הַבְּסִיס שֶׁעָלָיו עֲמְדוֹ הַכִּיּוֹרוֹת) וְאֵת יָם הַנְּחֹשֶׁת - שֶׁעָשָׂה שְׁלֵמָה - לְטַבּוֹל בַּעֲזָרָה.**
- אֲשֶׁר בְּבֵית ה' שָׁבְרוּ כְּשָׂדִים וַיִּשְׂאוּ אֶת כָּל נְחֹשֶׁתָם - בְּבִלְהָ - שֶׁבְרוּ הַכְּשָׁדִים, וְאֵת הַנְּחוּשֶׁת עֲצָמָה -** לקחו לבבל:
- יח **וְאֵת הַסְּרוֹת - לְהוֹצִאת הַדָּשֵׁן, וְאֵת הַיַּעֲיָם - לְשִׁים דָּשֵׁן הַמְּזוּבַח - בַּסִּירוֹת. וְאֵת הַמְּזֻמְרוֹת - כְּלֵי זֶמֶר שֶׁבִּמְקֻדָּשׁ. וְאֵת הַמְּזֻרְקוֹת - לְזָרִיקֵת הַדָּם. וְאֵת הַכַּפּוֹת - הַבְּזִיכִין לְלִבְנוֹהָ, שֶׁעַל שֶׁלַחַן הַפְּנִיִּים. וְאֵת כָּל כְּלֵי הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָהֶם - לְקַחוּ - הַכְּשָׁדִים לְבַבֵּל:**
- יט **וְאֵת הַסְּפִיָּם - רַבִּים שֶׁל "סָף", כְּלֵי קַבְּלַת הַדָּם. וְאֵת הַמַּחְתּוֹת - לְגַחְלִים. וְאֵת הַמְּזֻרְקוֹת וְאֵת הַסִּירוֹת וְאֵת הַמְּנֻרוֹת - לְהַאִיר בִּמְקֻדָּשׁ. וְאֵת הַכַּפּוֹת וְאֵת הַמְּנַקִּיּוֹת - שֶׁל שֶׁלַחַן הַפְּנִיִּים, לְהַחֲזִיק הַקְּשׁוֹת שֶׁעָלִיהֶם עוֹמֵד לַחֵם הַפְּנִיִּים. אֲשֶׁר זָהָב - זָהָב, וְאֲשֶׁר כֶּסֶף - כֶּסֶף, לְקַח רַב טַבָּחִים - כְּלֵי הַזָּהָב וְהַכֶּסֶף, הַכֵּל לְקַח נְבוֹזָאֲדָן:**
- כ **הָעֲמוּדִים שְׁנַיִם - יְכִין וּבֹעֵז. הַיָּם אֶחָד וְהַבְּקָר - שְׁנַיִם עֲשָׂר נְחֹשֶׁת, אֲשֶׁר תַּחַת הַמְּכֹנֹת - ן - 12 הַבְּקָר מִנְחוּשֶׁת שֶׁהִיָּה תַּחַת יָם הַנְּחוּשֶׁת, שֶׁהִיָּה לִיד הַמְּכֹנֹת. אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְבֵית ה' לֹא הָיָה מְשַׁקֵּל לְנְחֹשֶׁתָם כָּל הַכְּלִים הָאֵלֶּה - מִחַמַּת רִיבּוּי כְּלֵי הַנְּחוּשֶׁת - לֹא מִדְּדוּ מִשְׁקָלָם:**
- כא **וְהָעֲמוּדִים, שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה - קוֹמַת הָעֲמֻד הָאֶחָד - כָּל עֲמוּד 18 אַמָּה גְּבוּהוּ. וְחוּט - שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה אַמָּה - יִסְבְּנוּ - הַיֶּקֶף הָעֲמוּד הִיָּה 12 אַמָּה. וְעָבִיו - אַרְבַּע אַצְבָּעוֹת - נְבוּב - עוֹבֵי דוֹפֵן הָעֲמוּד, הִיָּה 4 אַצְבָּעוֹת - עוֹבִיו, וְהָעֲמוּד - חֲלוּל:**
- כב **וְכִתְרָת עָלָיו נְחֹשֶׁת - בְּרֹאשׁ הָעֲמוּד כַּעֵין כּוֹתֶרֶת - מִנְחוּשֶׁת. וְקוֹמַת הַכִּתְרָת הָאֶחָת חֲמִשָּׁת אַמּוֹת - גּוֹבַה הַכּוֹתֶרֶת - 5 אַמּוֹת. וְשִׁבְכָהּ, וְרִמּוֹנִים עַל הַכּוֹתְרָת סָבִיב, הַכֵּל נְחֹשֶׁת - וְכַעֵין רֶשֶׁת סַבְכָּהּ, וְצוּרוֹת רִימּוֹנִים עַל הַכּוֹתֶרֶת - הַכֵּל מִנְחוּשֶׁת.**
- וְכֹאֵלֶּה לְעֲמוּד הַשְּׁנַיִם וְרִמּוֹנִים:**
- כג **וַיְהִיו הָרִמּוֹנִים תְּשַׁעִים וְשִׁשָּׁה רוּחָה - שֶׁלְכָל רוּחַ, (שֶׁמֶכֶל דָּד), הִיוּ נִרְאִים רַק 96 רִימּוֹנִים, ו - 4 רִימּוֹנִים הִיוּ מוֹסְתָרִים בְּקִיר הָאוֹלָם, כָּל הָרִמּוֹנִים - מֵאָה עַל הַשִּׁבְכָה סָבִיב - וְסָךְ כָּל הָרִימּוֹנִים (גַּם אֵלוֹ שֶׁאִינִם נִרְאִים) 100. (בְּכָל טוֹר רִימּוֹנִים):**
- כד **וַיִּקַּח רַב טַבָּחִים אֶת שְׂרִיָּה כְּהֵן הָרֹאשׁ - כְּהֵן גָּדוֹל. וְאֵת צְפִנְיָה כְּהֵן הַמְּשֻׁנָּה - סֵגֵן הַכֹּהֲנִים. וְאֵת שְׁלֹשֶׁת שְׂמָרֵי הַסָּף - שׁוֹמְרֵי הַשַּׁעֲרִים:**

כה **וּמִן הָעִיר, לָקַח סָרִיס אֶחָד אֲשֶׁר הָיָה פְּקִיד עַל אַנְשֵׁי הַמְּלָחָמָה - לָקַח שֵׁר אֶחָד שֶׁלֹּא בָרַח מֵהָעִיר עִם כָּל שְׂאֵר הַשָּׂרִים.**

וְשִׁבְעָה אַנְשִׁים מֵרְאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ, אֲשֶׁר נִמְצְאוּ בְּעִיר - 7 אַנְשִׁים, שֶׁהֵיוּ יוֹשְׁבִים תָּמִיד עִם הַמֶּלֶךְ צַדִּיקָהוּ.

וְאֵת סֹפֵר שֵׁר הַצָּבָא - סוֹפֵר שֶׁל שֵׁר הַצָּבָא,

הַמְּצָבָא - אֵת עִם הָאָרֶץ - שֶׁהָיָה, מוֹצִיא לְצָבָא אֶת הַמּוֹן הָעַם.

וְשָׂשִׁים אִישׁ מֵעַם הָאָרֶץ - מֵהַמְּכֹבְדִים שֶׁבָהֶם שֶׁנִּמְצְאוּ בְּעִיר - וְלֹא בָּרָחוּ.

הַנִּמְצָאִים בְּתוֹךְ הָעִיר:

כו **וַיִּקַּח אוֹתָם נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים וַיִּלְךְ אוֹתָם אֶל מֶלֶךְ בָּבֶל רַבְלְתָהּ:**

כז **וַיִּכָּה אוֹתָם מֶלֶךְ בָּבֶל וַיִּמָּתֵם בְּרַבְלָה בְּאָרֶץ חֲמָת וַיִּגַּל יְהוּדָה מֵעַל אֲדָמָתוֹ:**

כח **זֶה הָעַם אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְרֶאֶצַּר בְּשָׁנַת שִׁבְעָה - הָעַם שֶׁגָּלוּ בְּגִלוֹת יְהוֹיָכִן, בְּשָׁנַת 7 לְנִינְי. (סוֹף שָׁנַת שִׁבְעָה,**

וּתְחִילַת שָׁנָה שְׁמִינִית - לְנִינְי; רַד"ק)

יְהוּדִים שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה:

כט **בְּשָׁנַת שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה לְנְבוּכַדְרֶאֶצַּר מִירוּשָׁלַם נָפֶשׁ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וּשְׁנָיִם - וּבְשָׁנַת 18**

לְמַלְכוּתוֹ, (גְּלוֹת צַדִּיקָהוּ), הִגְלָה 832 יְהוּדִים:

ל **בְּשָׁנַת שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים לְנְבוּכַדְרֶאֶצַּר הִגְלָה נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים יְהוּדִים נָפֶשׁ שִׁבְעָה מֵאוֹת אַרְבָּעִים**

וְחַמְשָׁה - שְׁבַע שָׁנֹת - 23 לְנִינְי, כִּשְׁכַּבֵּשׁ נִינְי אֶת צוּר, הִגְלָה עוֹד 745 יְהוּדִים שֶׁהֵיוּ סְבִיבוֹת אִינְי.

כָּל נֶפֶשׁ, אַרְבַּעַת אֲלָפִים וְשָׁשׁ מֵאוֹת - גְּלוֹת יְהוֹיָכִין - 3023 יְהוּדִים, גְּלוֹת צַדִּיקָהוּ - 832 יְהוּדִים,

וּבְשָׁנַת 23 לְמַלְכוּתוֹ - 745 יְהוּדִים. סְה"כ - 4600 יְהוּדִים:

לא **וַיְהִי בְּשָׁלְשִׁים וְשִׁבְעָה שָׁנָה לְגְלוֹת יְהוֹיָכִן מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּשָׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּעֶשְׂרִים וְחַמְשָׁה לְחֹדֶשׁ**

נִשָּׂא אוֹיֵל מֵרֹדֶךְ מֶלֶךְ בָּבֶל בְּשָׁנַת מַלְכָּתוֹ אֶת רֹאשׁ יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיֵּצֵא אוֹתוֹ מִבַּיִת הַכְּלוּא -

בְּשָׁנָה ה' - 37 לְגְלוֹת יְהוֹיָכִין, ב' - 25 לְחֹדֶשׁ ה' - 12, (בְּכַה' בְּאֶדְר) הוֹצִיא אוֹיֵל מֵרֹדֶךְ מֶלֶךְ בָּבֶל, אֶת

יְהוֹיָכִין מִבַּיִת הַסוּהַר. (וּבַמְּלָכִים כְּתוּב, ב' - 27 לְחֹדֶשׁ, אֵלָּא, ב' - 25 לְחֹדֶשׁ - מֵת נִינְי, וּב' - 26 לְחֹדֶשׁ - נִקְבַּר,

וְהוֹצִיאוֹ אוֹיֵל מֵרֹדֶךְ מִקְבְּרוֹ, וּב' - 27 לְחֹדֶשׁ - הוֹצִיא אֶת יְהוֹיָכִין מִבַּיִת הַסוּהַר; רַש"י):

לב **וַיַּדְבֵּר אֹתוֹ טוֹבוֹת - דְּבַרֵי נְחוּמִים.**

וַיִּתֵּן אֶת כֶּסֶף מִמַּעַל לְכֶסֶף הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אֹתוֹ בְּבָבֶל - מֵעַל כֶּסֶף הַמְּלָכִים שֶׁהֵיוּ עִמּוֹ בְּבָבֶל:

לג **וְשָׁנָה אֶת בְּגָדֵי כְּלוּא - הַחֲלִיף אֶת בְּגָדֵי מַאֲסָרוֹ - לְבִגְדִים אַחֲרָיִם.**

וְאָכַל לֶחֶם לְפָנָיו תָּמִיד כָּל יְמֵי חַיָּו:

לד **וְאַרְחָתוֹ - אַרְחַת תָּמִיד נִתְּנָה לוֹ, מֵאֵת מֶלֶךְ בָּבֶל - וְכֵן, נִיתַן לוֹ מֵהַמֶּלֶךְ מֵאֲכָלוֹ - לְאֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ,**

דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, עַד יוֹם מוֹתוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו - מִיַּדֵּי יוֹם, עַד מוֹתוֹ שֶׁל יְהוֹיָכִין: